TÉLI KÖD

SZOVJET ÍRÓK
ÚJ ELBESZÉLÉSEI

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

FORDÍTOTTA
ÁRVAY JÁNOS
DALOS GYÖRGY
KARIG SÁRA
KATONA ERZSÉBET
G. LÁNYI MÁRTA
MAKAI IMRE
SOPRONI ANDRÁS
SZABÓ MÁRIA

VÁLOGATTA
NIKODÉMUSZ ELLI

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

TÉLI KÖD

SZOVJET ÍRÓK ÚJ ELBESZÉLÉSEI

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1977

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

Az első bér

Vaszka tágra nyílt, kerek, kék szemű, puha, szőke hajú, nagy fülű legényke volt. Haja sörte módjára felfelé állt, a feje nagynak és gömbölyűnek hatott, mint egy futball-labda. Ez a labda felhúzott, sovány, keskeny vállon ült, és Vaszka gondterhelt, gyakorlati emberke benyomását keltette, annál is inkább, mert hallgatag volt. Csak világoskék szemének tekintete tanúskodott arról, hogy kedvesen, komolyan, sőt egy kissé szomorúan figyeli az embereket meg az életet. Ez a szempár mintha Vaszkától független életet élt volna: külön öröme, külön bánata volt, és sajátosan szemlélte a dolgokat.

A villamossági műhelybe az anyja – szürke perzsagalléros sávolykabátot és sötét pehelykendőt viselő, fehér arcú fiatalasszony – vitte el. Mialatt a műhelyfőnökre várt, a munkások jóindulatúan nézegették, csak Dmitrij, a brigádtól külön dolgozó esztergályos bíbelődött valamivel az esztergapadja mellett; meg se fordult.

Az asszony csak állt ott, a műhely közepén, néha rápillantott az esztergályos széles hátára, és látni lehetett, hogy ez a hát zavarja. Elmosolyodott, de nem külön valakire, hanem együtt mindenkire, mintha bocsánatot kérne a munkásoktól azért, mert őmiatta, egy idegen miatt, egyik társuk udvariatlanságot tanúsított.

A fiatalasszony tudta, hogy bár ő emberileg talán különb és jobb Dmitrijnél, de mégiscsak jövevény itt, aki mindjárt el is megy, az esztergályos pedig marad, és épp emiatt közelebb áll a többiekhez, nagyobb szükségük van rá. Ez a mosoly – amelytől nem villantak ki a fogai, csak gödröcskék keletkeztek mind a két orcáján – mintha azt mondta volna: „Jól tudom, hogy nektek én holmi kívülálló vagyok, az az esztergályos meg közétek tartozik, de mégiscsak látja,

mennyire nehéz, sőt kínos nekem itt állnom ismeretlen emberek között, tehát figyelmesebb is lehetne."

Vaszka magabiztosan állt anyjától két lépésre, és kezében tartotta kucsmáját. Fejét feltartva egy plakátot tanulmányozott: azoknak a szocialista felajánlásoknak hosszú lajstromával, amelyeket a negyedik negyedévre vállalt a műhely. Ahogy elolvasta, elgondolkozott, mintha önmagához mérné ezeket a felajánlásokat, és azon töprengve, hogy vajon ő tudná-e teljesíteni őket.

Végül kijött az irodából a műhelyfőnök. Arca kerek, kisfiúsan üde volt. Odament Vaszka anyjához, aki ismét elmosolyodva mondott neki valamit, és többször is Vaszkára mutatott. A főnök is mosolygott, mert nem tehette meg, hogy ne viszonozza egy fagycsípte arcú fiatalasszony mosolyát. Fejét oldalt billentve hallgatta, és komolyságot erőltetett magára, de az arca eleven volt, a szeme vidáman csillogott.

– Menjünk be az irodába – ajánlotta, és olyan kézmozdulatot tett, mintha bele akarna karolni az asszonyba.

Ahogy kijött a főnök, a fiatalasszony mindjárt magabiztosabbnak érezte magát: mosolya most nem az egész műhelynek, hanem csak egy embernek szólt; ez az ember udvarias testtartással ott állt előtte, és ő érezte, hogy tetszik neki. Most már nem arcok elmosódó masszáját, hanem egy fiatal és rokonszenves férfi tekintetét látta maga előtt. Megszűnt a zavara, újra érezte, hogy fiatal és vonzó. Járása magától rugalmas, kecses lett. A főnök belökte az iroda ajtaját, és az asszony úgy ment be előtte, hogy hátra se nézett.

A műhelyfőnök rendes ember volt. A munkások szerették és tisztelték. Jószívű, jámbor volt, de tudott a sarkára állni is, kivált ha valamiben meg akarták rövidíteni a munkásait. A műhelyben ez a bizalom, sőt valamelyes bizalmasság légkörét teremtette meg. A munkások megengedték maguknak, hogy vitába szálljanak főnökükkel, hogy más véleményen legyenek; ő viszont tegezte még az öregeket is, és ezt nem találták sértőnek. De az imént valahogy mindegyikük megütközött azon, hogy így mosolygott erre a nőre, akit most látott először. Megütköztek azon a mozdulatán, amellyel mintha bele akart volna karolni. És bár sem a mosolyban, sem a kézmozdulatban nem rejlett semmi szándékosság,

semmiféle hátsó gondolat, a munkások egyszeriben úgy érezték, hogy most nem az ő műhelyfőnökük tárgyal egy asszonnyal, aki valamilyen ügyben felkereste, hanem egy fiatal férfi beszélget egy fiatal nővel, és hogy ez mind a kettőjüknek kellemes. A munkások egyszeriben ráeszméltek, hogy a főnöküknek lehetnek a műhelytől, a munkájától, őtőlük független, saját vágyai, lehet saját érdeklődése, és ez meghökkentette őket. Eddig még sose látták ilyen elevennek az arcát, noha régóta dolgoznak együtt, és – mondhatni – kenyeres pajtások voltak.

– Hogy bevitte! . . . – mondta egy nyurga legény, és szájának egyik sarkából a másikba tolta a cigarettát.

– Hát aztán?! – kelt védelmére főnökének a brigádvezető. Majd halkan hozzátette: – Ne fecsegj, a kislegény hallja – ez nem való! – A brigádvezető odament a fiúhoz, és leguggolt előtte. – Hogy hívnak?

– Vaszkának.

– Aztán mért jöttél ide? Tán dolgozni?

– Dolgozni. De hát anyám attól fél, hogy nem vesznek fel.

– Most már felvesznek – dörmögte esztergapadja mellől Dmitrij, de úgy, mintha senkinek se címezné. – Rábeszéli . . .

Vaszka nem válaszolt, de nagy feje mintha még lejjebb süppedt volna a válla közé, és csak mozdulatlanná feszülő hátáról lehetett észrevenni, hogy hallotta ezt a megjegyzést.

A brigádvezető megrovóan tekintett az esztergályosra bozontos szemöldöke alól.

– Hát jó, dolgozz – mondta beleegyezően Vaszkának.

Néhány perc múlva az irodából kijött Vaszka anyja meg a műhelyfőnök. A főnök odament a fiúhoz, vállára tette a kezét, és azt mondta:

– No, hát itt fogsz dolgozni nálunk! . . . Esztergályosnak akarsz tanulni? – kérdezte, és Dmitrij felé intett a fejével.

Vaszka először a főnökre, aztán elégedett anyjára nézett kerek kék szemével, és közönyösen azt felelte:

– Jó.

– Nála fogsz tanulni – folytatta a főnök. – Első osztályú esztergályos, ő majd megtanít a szakmára. Érted?

– Már hogyne érteném?!

– Mondtam, hogy komoly gyerek a fiam – jegyezte meg

nevetve az anyja, ő meg azt gondolta, hogy ebben nincs semmi nevetnivaló, és hogy az anyjának egyáltalán nincs is nevethetnékje, csak azért beszél róla, azért simogatja a fejét, hogy ne kelljen a főnökre nézni.

Ez bántotta Vaszkát, így hát az anyja tekintetét kikerülve, egyenest a főnökre emelte a szemét. Egy pillanatig egymásra néztek, majd a főnök rákacsintott, és azt mondta:

– Oda se neki, pajtás!

Ezeknek a szavaknak ugyan nem volt értelmük, de a szeme mondott valamit, amit csak ők ketten értettek. Így hát Vaszka máris érezte, hogy közte és e közt az ismeretlen férfi közt valamiféle sajátos kapcsolat kezdődött.

Aztán a főnök megint Vaszka anyjához fordult.

– Felvesszük a fiút. A személyzeti osztálynak szóló cédulát már odaadtam. A kis legény hadd ismerkedjen itt, maga pedig menjen át oda. Már szóltam nekik. – Azzal gyengén megszorította az asszony feléje nyújtott kezét. – Minden jót!

A műhelyfőnöknek eszébe jutott, hogy tegnapelőtt felhívta egy ismerőse, és arra kérte: vegye fel a fiút a műhelyébe tanulónak. „A fiú elvégezte a nyolc osztályt – mondta a barátja –, ne törődj azzal, hogy kicsi, nagyon ügyes, vedd hát fel!" „Menjen az Előkészítő Technikumba – vetette ellene akkor bágyadtan a műhelyfőnök. – Ez itt nem óvoda." Barátja hosszan magyarázta, milyen körülmények kényszerítik a fiú anyját, hogy gyárba adja a csemetéjét. A főnök nem nagyon figyelt oda: voltaképp simán felvehette volna a fiút tanulónak a műhelybe, úgyhogy inkább csak a látszat kedvéért vonakodott: ne úgy hasson a dolog, mintha azért venné fel a gyereket, mert a barátja tréfából megemlítette, hogy az anyja szép, fiatal özvegy. Végül is ráállt, és – meglepetésére – két napja úgy telt el, hogy ennek az ismeretlen fiatalasszonynak a jöttét várta.

Most már nem értette, mi tetszett neki annyira ezen az asszonyon alig néhány perccel ezelőtt. Búcsúzóul még egy pillantást vetett vedlett gallérú, ócska télikabátjára, amely fényesre kopott a könyökén, nagy, vörös keze fejére, ahogy kicsüngött a ruhája ujjából, és önkéntelenül összeráncolta homlokát a kellemetlen sajnálattól, amikor ismerősének sza-

vai alapján elképzelte az osztályrészéül jutott magányos, nehéz életet.

– No, én megyek – mondta Vaszkának a mama, és megint megsimogatta fia fejét.

– Menj – bólintott a fiú, és meg se várva, míg anyja kimegy a műhelyből, az öltöző felé indult.

Érezte: anyja valahogy helytelenül cselekedett; talán nem kellett volna bemennie a főnök irodájába. Nem tudta, hogy voltaképpen miben fogott mellé az anyja, de mindjárt érezte, mennyire megváltozott vele szemben a munkások magatartása, és egy pillanatig habozás nélkül, ösztönösen elismerte, hogy a munkásoknak van igazuk, az anyja pedig hibázott. Az esztergályos goromba szavai csak megerősítették ezt. Vaszka nem fogta fel szavainak értelmét, de azt megsejtette, hogy ez a széles vállú, magas legény valami gyarlóságra céloz, és belül összerezzent, majd még jobban összehúzta magát, mintha ütéstől tartana.

Vaszka félénknek és gyámoltalannak tartotta anyját, és ez az érzés mindig éppen azokban a percekben erősödött meg benne, amikor az anyja vidámnak igyekezett látszani. A fiú úgy vélte, hogy anyja nem tud beszélni az emberekkel, és állandóan félt, hogy valami helytelen dolgot mond vagy cselekszik, amiért elítélik. Szeretett volna kettesben élni az anyjával, úgy, hogy senki, senki ne legyen körülöttük, de jól tudta: ez lehetetlen.

Apját halálos baleset érte egy építkezésen . . . E hirtelen halál után az anyja valahogy hirtelen megváltozott, zavart, félénk lett, és a fiúnak úgy rémlett: még járni is óvatosan jár, nehogy megbotoljon és elessen. Vaszka megszokta, hogy rá-rámorduljon az anyjára, megszidja azokért a hibákért, amelyeket véleménye szerint elkövetett, és őszintén azt hitte, hogy ő irányítja az anyját, aki e nélkül az irányítás nélkül olyan tehetetlen lenne, mint egy egészen kicsi lány.

Vaszka az öltözőben felakasztotta a télikabátját meg a kucsmáját a fogasra, és turkálni kezdett abban a nagy ládában, amelyben a csizmák hevertek, minél kisebbet keresett köztük. Végül előhúzott egy elnyűtt, ócska párat, amelyet megfelelőnek talált, leült a padra, kabátja zsebéből tiszta fehér kapcát vett elő, és ügyesen körülcsavarta vele kicsiny, keskeny lába fejét. Aztán beledugta lábát a csizmába, és

gondolkozva fel s alá járt az öltözőben: ellenőrizte, nem horzsol-e a kapca. Tudta, hogy a rosszul feltekert kapca egy pillanat alatt véresre törheti az ember lábát. Bólogatva levetette kiskabátját, és belsejével kifelé fordítva, hogy ne piszkolódjon, a téli mellé akasztotta.

Szapora, de cseppet sem kapkodó mozdulatait észrevéve – amelyekben nem igyekezet, hanem megszokás érződött – azt dörmögte az orra alá a brigádvezető: „Rendszerető legényke" – és ki tudja, miért, sóhajtott egyet.

Vaszka keresett magának kezeslábast is – a háta össze volt maszatolva fehér olajfestékkel –, kinyújtott karján tartva, gyanakvóan szemügyre vette, megvizsgálta, nem lyukasak-e a zsebei, aztán megint felhúzta a csizmát, egy darab villanydrótot kötött a derekára, és visszament a műhelybe.

Odament Dmitrijhez, abban a hiszemben, hogy most már valahol az esztergályos közelében van a munkahelye. Az esztergályos megállította a gépet, széles, olajos tenyerét megtörölte kóccal, és – felülről lefelé – a csöndes kis legényre nézett.

– Mit bámulsz, te takonypóc? – vetette oda. – A gép karját sem éred el! Menj . . . dörzsöld le az esztergapadot kóccal. – Legyintett, ezzel jelezve, hogy Vaszkának mint tanulónak a kötelessége ezzel ki is merült.

Ebédkor a munkások körülvették Vaszkát az öltözőben.

– Mért kell neked dolgozni, hisz kicsi vagy még?! – kérdezte Andrej Szemjonics, az öreg villanyszerelő, és úgy nézett a fiúra, mint valami csudabogárra.

– A kicsi száj is enni kér – válaszolta komolyan Vaszka, miközben kibontotta újságpapírba göngyölt ebédjét.

– Ez igaz – szólt egyetértően Andrej Szemjonics. Levette fejéről az olajjal átivódott micisapkát, megsimította kopasz fejét, és megismételte: – Ez már igaz . . .

A munkások szótlanul ültek körülöttük, és úgy néztek a fiúra, mintha valami homályos bűntudatot éreznének amiatt, hogy ez a kicsi, gyenge teremtés közéjük került.

– Eh, te melós! . . . – mondta sóhajtva a brigádvezető, és kérges tenyerét végighúzta Vaszka fején. – Te kis szőke fiú . . .

Vaszka már otthonosan érezte magát a brigádban. Esztergálni egyelőre még nem tanították: Dmitrij nem merte rábízni a gépet. De a fiú nagyon sok hasznos dolgot végzett a műhelyben: mindenkinek segített apróságokban, megtisztította a munkapadokat, felseperte a padlót, összerakta a szerszámokat.

Már részt vett egy szakszervezeti meg egy komszomolista gyűlésen, és mindkét alkalommal valahová messzire, mások háta mögé húzódott, mintha attól félne, hogy valaki meglátja, és azt mondja: „Hát te mit csinálsz itt?"

Első pillantásra semmit se csinált, de a munkájára szükség volt, mégpedig nem gyakorlati eredményei miatt – utóvégre ő semmit sem termelt –, hanem valami más miatt, ami sokkal finomabb és olyan láthatatlan, mint a levegő, de ami nélkül, akárcsak levegő nélkül, nem lehetnek meg az emberek. Így aztán a munkások, ha a fiú kis alakjára tekintettek – amely állandóan ott sürgött-forgott a műhelyben –, fel-felengedtek, és egyforma mosoly jelent meg mindnyájuk arcán.

A munkások a műszak vége felé elfáradtak, és néha rá-ráripakodtak Vaszkára. Ő sose sértődött meg, mert érezte, hogy nem a harag beszél belőlük, hanem a fáradtság.

Egyszer Vaszka jelenlétében összeveszett Andrej Szemjonics meg egy fiatal szerelő. A legény szakszervezeti bizalmi volt, és azt állította, hogy Andrej Szemjonics nem fizette be kéthavi tagdíját.

– Most mit csináljak? A saját zsebemből vegyem elő? – kérdezte többször is. – Az ember nem győz helyettetek fizetni!

– Én nem vagyok hibás – mondta nyugalmat parancsolva magára az öreg. – Én már akkor fizetgettem azokat a tagdíjakat, amikor te, te takonypóc, még a világon se voltál, és sohase volt semmi baj . . . Most meg, tessék! Nem, barátocskám! Te megkaptad azt a pénzt. Végy fel jegyzőkönyvet, és én aláírom. Különben hát mit tudom én, hátha elittad!

– Elittam?! Én elittam?! . . . Nem volna-e már ideje nyugdíjba menned, papa?!

Sokáig civakodtak, és Vaszka meglepődve hallgatta: dühös szavakat vágnak egymás fejéhez, de valahogy hamis az

egész, a legény jó barátságban van Andrej Szemjoniccsal, szeretnek együtt dolgozni. Vaszka látta, hogy nincs is kedvük veszekedni, és nem értette, mi készteti őket arra, hogy sértő dolgokat mondjanak egymásnak. A perpatvar hol elcsitult, hol új erővel fellángolt. A méregtől kerekre tágult szemmel maguk elé meredve az öltözőben álltak, amíg egyszer csak elkapták Vaszka csodálkozó tekintetét. Erre mind a ketten rögtön lehajtották a fejüket, gyorsan átöltöztek, és anélkül, hogy egymásra pillantottak volna, kimentek az utcára.

Másnap a legény bocsánatot kért Andrej Szemjonicstól.

– Nem nagy eset... – mondta az öreg, és szörtyintett rezes orrával, amely olyan széles volt, mint egy papucs. – Máskor is összeveszünk, aztán kibékülünk. Mit számít az minálunk? Hanem ez a fiúcska hallotta, ahogy szidjuk egymás édesanyját – ez nem való!...

Vaszka látta, hogy a munkások egyben-másban olyanok voltak, mint a nagy gyermekek, ezért – anélkül, hogy észrevette volna – ugyanazt a zsörtölődő modort öltötte fel velük szemben is, ahogy az anyjával beszélt.

– ... Micsoda disznóólat csináltak a nyavalyások! – dörmögte, miközben szőrkefével tisztogatta a munkapadokat. – És ki takarítson, mi? Vaszka? – Vagy a szétdobált szerszámot összeszedve halkan így zsémbelt: – Mindent szanaszét hajigáltak! Biztosan tudják, hogy Vaszka úgyis elrakja!

Néha egy-egy munkás leült melléje, és nehéz kezét sovány, hegyes vállára téve, cukorkával kínálta. Ilyenkor Vaszka rövid időre kisfiúvá változott, szégyenlősen mosolygott, szétbontotta a kis papírt, és egészben a szájába tömte a cukorkát. De mintha észbe kapott volna, csaknem mindjárt azt mondta:

– Te szórtad le azt a sok forgácsot az üllőnél? Vigyázz, ha a főnök meglátja, majd ád!

– Jól van, Vaszka, ne morogj, mindjárt eltakarítom!

– Csakhogy én már eltakarítottam – mondta haragosan a fiú. – Ne izgulj.

– ... Kire is ütöttél te, hogy ilyen komoly vagy? – kérdezte tőle egyszer Andrej Szemjonics. – Hisz még kiskölyök vagy, neked még játszanod kéne...

– Én az apámra ütöttem! – magyarázta meg Vaszka.

– Aztán ki az apád?
– Nincs apám – mondta a fiú. – Az anyámmal élek.
– Hát az apád hol van?
– Meghalt, baleset érte.
– Vagy úgy – szólt elszomorodva az öreg. – Mit csináljunk, ez bizony megesik. Hát igen . . . De a szemed az mintha az anyádéhoz hasonlítana. Ugye?
– Nem – válaszolta elnyújtva Vaszka –, az én anyám jókedvű.

A bérfizetés napján Vaszka félrehívta Andrej Szemjonicsot, és azt mondta:
– Szemjonics, jöjjön el velem a boltba, jó? Piros bort akarok venni, attól félek, nekem nem adnak . . . Az első bérből meg kell kínálni a fiúkat, a brigádunkat.
– Már hogy kéne tenéked megvendégelni őket? – szólt meghatottan az öreg. – Vidd csak haza anyádnak azt a pénzt is.
– Nem, maga anyám szólt, hogy kínáljam meg őket . . . Azt mondja: ha nem kínálom meg őket, bántani fognak.
– Bántani?! . . . Buta a te anyád – mondta szomorúan a villanyszerelő. – Ugyan ki bántana téged? . . . Borra pedig ne költs, fiacskám, nem kell az . . .
– Anyám nem buta – felelte sóhajtva Vaszka. – Csak félt engem.
– Mért félt? Hisz mindenütt emberek vannak . . . Mi örülünk neked. – Az öreg gondolkozott, úgy mozgatta a száját, mintha rágna, majd azt mondta: – Mitrijjel pedig ne törődj, ő sem rossz ember. Csak szigorú. Őneki már csak ilyen a természete . . .
Dmitrij talán csakugyan nem volt rossz ember, de Vaszkának jócskán kijutott tőle. Nem tűrte, hogy a fiú másnak is segítsen, ne csak őneki, így hát mindig talált számára elfoglaltságot: törölje meg a késeket, takarítsa el a forgácsot, tisztítsa meg az esztergapadot, vagy más effélét. Viszont amikor Vaszka a háta mögött ült, és figyelte, hogyan dolgozik, elégedettnek látszott, és haragudott, ha elvonták tőle. Ő maga is nehezen tudta volna megmondani, mit érzett Vaszka iránt. A nem rá szabott, bő kezeslábasban sürgölődő

kis figura egyrészt állandóan sajnálatot keltett benne, másrészt úgy bánt a fiúval, mint felnőttel, és szinte sértődötten féltékenykedett rá, mint egyenrangú félre. Észrevette, hogy valami okból nem tudja olyan természetesen és könnyeden dédelgetni Vaszkát, mint a többiek, és olyankor, mikor kedve volna rá, éppen ellenkezőleg cselekszik: nyers, sőt goromba hozzá.

Vaszka pedig szerette figyelni az esztergályost munka közben, szerette magabiztos, fukar, sőt haragosnak ható mozdulatait, amikor be- vagy kikapcsolta az esztergapadot, amikor befogta a kést, és változtatott a sebességen. Amikor pedig a kés egészen közel ért az őrülten forgó munkadarabhoz, ezek a mozdulatok megváltoztak, valahonnan macskahízelgés, figyelmesség és tapintatosság költözött beléjük. A kés csillogó, hegyes vége mindjobban közeledett a munkadarabhoz, amely – ahogy Vaszka ismerte – érdes és durva volt, de érintkezésük titokzatos pillanatában könnyed süvítés hallatszott, vidáman zizegve máris kunkorodott a forgács, és a durva fémdarabon keskeny, csillogó sáv rajzolódott ki. A vékony sáv a kés mozgásának megfelelően egyre szélesedett, fényfoltok villantak meg rajta, és lám, az érdes fémdarab helyén csillogó henger forgott – az orsóba befogva –, olyan sima és egyenletes felületű, hogy még a forgását sem lehetett észrevenni.

Dmitrij kikapcsolta az esztergapadot, szemügyre vette a hengert, ujjaival is megtapogatta. Aztán a köszörűgéphez ment, hogy megélesítse a kést.

De a legnagyobb csoda a végén következett, amikor levágta a kész alkatrészeket, és az esztergapad alatt levő bádogteknőbe halk csörrenéssel egymás után belehulltak a tompa csillogású, olajszagú, meleg csavarorsók és anyacsavarok. Igazi csavarorsók lekerekített fejjel és igazi anyacsavarok – hatszögletűek, menettel.

Amikor Dmitrij jó hangulatban volt, hátra se fordulva – mert tudta, hogy Vaszka ott áll mögötte, és hallgatja – azt dörmögte:

– Ne sajnáld az olajat, az esztergapad szereti . . . – Vagy így tanította: – Ha rozsdamentest forgácsolsz, csökkentsd a sebességet, különben elégeted a kést.

Vaszka még gondolatban sem merte Dmitrij helyére állí-

tani magát. Még el sem tudta képzelni, hogy ott áll az esztergapadnál, ez túlságosan valószínűtlen volt.

Egyszer bátorságra kapva feltette az esztergályosnak azt a kérdést, amely már régóta kínozta:

– A kés olyan vékony, a vas mégsem töri el. Miért?

Az esztergályos váratlanul elmosolyodott, és szeme sarkából jóindulatra valló kis ráncok futottak szét.

– Hát ide süss! – És megmutatta Vaszkának a kést, amelynek forgácsoló részébe valami kis lemez volt beforrasztva. – Látod? Pobedit lemez! A pobeditet pedig nem lehet eltörni, olyan kemény.

Vaszka nem gondolkozott el azon, hogy kik gyártják ezeket a késeket. Az ő elképzelésében nem kapcsolódhattak össze olyan olajmaszatos, erős kezekkel, mint amilyen a Dmitrijé. De az, hogy a kés okosabb holminak bizonyult, mint eredetileg feltételezte; meg az, hogy ilyen büszke neve van: pobedit* – megerősítette benne azt a szinte áhítatos tiszteletet, amelyet minden iránt érzett, ami az esztergapaddal kapcsolatos.

A munkások ebéd után, amikor megkapták a bérüket, csak ődyelegtek a műhelyben, cigarettázgattak, és a munka látszatát keltve mindenféle csip-csup dologgal foglalkoztak. Komoly melóhoz már nem volt kedvük. Ilyenkor inkább más napokon végzett, megfeszített munkával teljesítették a tervet. Mind azt várták, mikor tódulhatnak már be az öltözőbe, hogy ott töltsék el a csengetésig hátralevő perceket. Vaszka is csak lődörgött.

Az a magas legény, aki Vaszka anyja miatt elítélte a műhelyvezetőt, azt kiáltotta:

– Vaszka! A pénzecskét megkaptad, de dolgozni – dolgozzon más?! Hát ki fogja rendbe tenni a gépeket?

Ezt csak úgy, nagy ráértében kiáltotta oda, Vaszka tehát így is fogadta. Egy cseppet sem sértődött meg, ellenkezőleg: a kefét vidáman meg-megrázva, a munkapadok felé indult. De ekkor Dmitrij az esztergája mellől ellódulva a legényhez lépett.

– Ejnye, Ogloblja! Hát micsodád ő neked?! – harsogta

* *A pobeda: győzelem* szóból ered. Szovjet gyártmányú, wolfram- vagy kobalt- vagy szénötvözetű keményacél. *(A ford.)*

dühösen az esztergályos; látszott, hogy teljesen magánkívül van, és nem is hallja, mit mond. Eltorzul a szája, és szinte magától ökölbe szorul súlyos keze. – Kinek a tanulója ő? Az enyém vagy a tied?!

– Mit ordítasz, mi? – dörmögte ijedten a legény, és azt mormolta az orra alatt: – Kész bolond! Egészen megháborodott! . . .

Dmitrij a fejét öklelően leszegve ott állt még egy darabig, addig bámulta a padlót, míg lecsillapodott.

– Te fogod rendbe tenni, nem a gyerek. Őneki te nem parancsolsz. – Azzal visszafordult az esztergapadja felé.

Vaszka odasietett hozzá, és már kezdte volna, hogy „oda se neki, én majd rendbe teszem", de Dmitrij rá se pillantva félrelökte. A fiú megbotlott, elesett, és vállát beleütötte a fal kiszögellésébe. A munkások felzúdultak, de Vaszka nem haragudott meg az esztergályosra, felállt, megdörzsölte sérült vállát, és halvány mosollyal megcsóválta a fejét. Szétnézett, aztán mégiscsak rendbe hozta a munkapadokat. Egy-két kéz megsimogatta, kedves szavakat mondtak neki, ő pedig szótlanul mosolygott, inkább csak befelé.

Vaszka mégiscsak rávette Andrej Szemjonicsot, hogy menjen el vele borért: hadd ünnepeljék meg az első fizetésnapot. A boltban észrevétlenül megrántotta az öreg ruhájának ujját, és azt súgta:

– Szemjonics! Elég lesz ez a kettő? . . . Ne vegyünk hármat?

– Elég lesz, elég! Utóvégre nem vedelni akarunk, hanem csak úgy, hagyományból . . . és különben sem való ez . . . éppen munkaidőben.

– Hát a főnököt meghívjuk, Szemjonics?

– Ő már alighanem hazament. A minap fia született.

Kint már besötétedett. A gyár ablakaiból fény ömlött az udvarra. Andrej Szemjonics összehúzta magát a hideg szél miatt, és felhajtotta a kabátja gallérját. Ugyanezt tette Vaszka is.

A fagytól kipirulva, hóporosan tértek vissza a műhelybe.

– Hová a csudába mászkáltatok? – kérdezte a brigádvezető. – Örege-fiatalja!

– Fontos dologban jártunk! – felelte kurtan Andrej Szemjonics, és rákacsintott Vaszkára.

Vaszkának megint eszébe jutott, hogy ma kapta az első bérét, így hát csendes, boldog hangulata támadt. Néha megtapogatta mellzsebét, ahol az első maga kereste harminc rubel lapult, és az új bankók mindannyiszor halkan ropogtak válaszul, mintha azt mondták volna: itt vagyunk!

A fiú elképzelte, hogy megy haza, hogy adja oda a bérét az anyjának, aztán elterpeszkedik az asztalnál, ahogy az apja csinálta, az anyja meg majd sürög-forog körülötte, és ebédet tálal elébe. Sok pénzt fog keresni, és mind odaadja az anyjának. Akkor senkire sem lesz szükségük, úgyhogy változatlanul kettesben élnek továbbra is.

Vaszka elábrándozott, nem vette észre, hogy rövid idő alatt hét ember eltűnt valahová, és csak akkor ocsúdott fel, amikor Andrej Szemjonics kidugta fejét az öltöző ajtaján, és intett neki az ujjával. Vaszka bólintott, és már-már feléje indult, de az ajtó előtt topogott egy darabig, aztán visszament.

A műhely csendes volt és üres, csak Dmitrij állt az esztergapadjánál, mint mindig. Vaszka odalépett hozzá, és a cipőjére nézve azt mondta:

– Mitya! Menjünk az öltözőbe, jó?

Dmitrij gyanakvó tekintettel végignézett a műhelyen.

– Nem megyek – válaszolta szárazon az üres műhely láttán. – Mért is mennék? . . . Nélkülem is jól fogtok mulatni.

Vaszka hirtelenjében nem tudta, mit feleljen. Egyfelől érezte, hogy az esztergályosnak igaza van, mert az öltözőben akár őnélküle is jól fognak mulatni; másfelől jól tudta, hogy Dmitrij csak a Vaszka meg a munkások bosszantására cselekszik így. „Most mit mondjak? – gondolta. – Ha azt mondom, hogy nem fognak jól mulatni, akkor hazudok . . ."

– No mindegy, akkor is menjünk – mondta, mivel semmi okosabbat nem tudott kitalálni.

– Megmondtam, hogy nem megyek! – Azzal az esztergályos hosszú léptekkel kifelé indult a műhelyből.

A fiú utánanézett, felsóhajtott, majd kerek szőke fejét egy kissé megcsóválva, az öltözőbe indult. Bűnösnek érezte magát az esztergályossal szemben, bár nem tudta, mit vétett ellene. Talán csak őt kellett volna megvendégelnie? Dmitrij

megsértődött, de a többi munkás talán nem sértődött volna meg. Csakhogy ő egymaga van, a többiek pedig sokan vannak. Ekkor hirtelen az ötlött fel benne: hátha ő az oka annak, hogy ilyen furcsán alakult a viszony a brigád és az esztergályos között.

Vaszka a falnak támaszkodott, és gondolataiba merült. A műhelyre álmos csönd terült, csak a mennyezet alatt percegett a lumineszkáló lámpa. A munkanap véget ért, a műhely üres volt. Hosszan sorakoztak benne az élettelen gépek. Aztán valaki a világítást is kikapcsolta, úgyhogy a műhely félhomályba borult. Vaszka kicsiny alakja teljesen elveszett a gépek, a munkapadok között, csaknem egybeolvadt az ötméteres magasságba nyúló fallal.

Félénken átment az öltözőbe, és ott megint elfogta a boldog csodálkozás érzése. A lélekmelegítőkkel teleaggatott, homályos, szűk öltöző közepén ott állt az a láda, melyben a lábbelit tartották; most friss újságpapírral volt leterítve. Az újságon ott álltak az ismerős borosüvegek, kis fehér papírokra pedig akkurátusan szét volt rakva néhány falat sajt, kolbász és kenyér.

A munkások a láda körül ültek, és halkan beszélgettek. Úgy festett a dolog: Vaszka meg az ő első bére csak ürügy számukra, hogy összegyűljenek, és nyugodt körülmények között megvitassák az égető, halaszthatatlan kérdéseket. Sőt mintha meg is feledkeztek volna Vaszkáról. Úgyhogy, amikor belépett, a brigádvezetővel való beszélgetését megszakítva, csak Andrej Szemjonics vetette oda sebtében:

– Ülj le! – És a mellette álló szabad gyalogszékre mutatott.

Andrej Szemjonics elmondta, hogyan győzte meg a másik műszak vezetőjét: engedje meg, hogy igyanak egy kicsit az öltözőben; és lám, milyen derék ember: amikor tisztázta, hogy nem holmi ivászat folyik náluk, hanem különleges esetről van szó, mondhatni arról, hogy valakit befogadnak a munkásosztályba, mindjárt engedélyezte, és nem akadékoskodott, nem volt semmi bürokrácia.

„A harapnivaló őnekik jutott eszükbe" – gondolta Vaszka. Nagyot sóhajtott, és leült a kijelölt helyre, és csillogó szemmel nézett körül. Az öltöző homályában – amelyben csak a halványsárga mennyezetvilágítás szűrt be némi

fényt –, a sötét figurák között az ő tágra nyitott, ragyogó szeme és világos haja úgy hatott, mintha a gyermekvilág valamelyik ünnepéből toppant volna ide.

Végre elnémult a beszélgetés. A brigádvezető mindenkinek töltött egy pohárral az üvegből, még Vaszkának is löttyintett, de csak módjával – az aljára.

– No, fiúk, hát igyunk! – mondta, Vaszkára pillantott, és megsimogatta a fejét.

A poharat tartva mindnyájan szigorúan hallgattak, és Vaszka úgy érezte, hogy most valami mérhetetlenül fontosabb és jelentősebb dolog történik, mint holmi ivászat. Nem tudta, hogy pontosan mi történik itt, de sejtette, hogy ez az este átvezeti a gyermekkorból a felnőttek világába, és visszatérés nem lesz. Sejtette hát, és örült neki. Keményen összeszorította a száját, mintha vissza akarná tartani a kikívánkozó mosolyt, és szigorúan, sőt követelően tekingetett a körülötte ülőkre, mintha azt kérdezné: tudják-e egyáltalán, hogy most nagyon komolynak kell lenni?

Mindannyian hallgattak, és a leghalványabb mosoly nélkül néztek Vaszkára. A fiú kortyintott a borból, krákogott egyet, kezeslábasának ujjába dugta az orrát, ahogy ezt annak idején az apjától látta. Utána mindnyájan ittak.

– Egyél is valamit, Vaszka – mondta oktató hangon Andrej Szemjonics. Vaszka távolinak és gyöngének hallotta a hangját. – Vegyél egy kis kolbászt – folytatta, és Vaszka vállára tette a kezét.

A fiú olyan biztonságosnak és erősnek érezte ezt a nehéz, durva kezet, hogy megkönnyebbülten hozzászorította arcát, majd váratlanul elsírta magát.

– Ó, kedves fiam! – szólt meghatottan az öreg. – Elérzékenyült a kis legény.

Ekkor egyszeriben mindnyájan ráeszméltek, hogy velük, felnőtt férfiakkal egy kisfiú ül itt, akinek még iskolába kellene járnia meg játszania a többi gyerekkel az udvaron; ráébredtek, hogy ezzel a fiúval valami igazságtalanság történt, amelyben mégsem hibás senki.

Vaszka a száját keményen összeszorítva, szótlanul ült. Tágra nyitott nagy szemében kihunyt a fény, tekintete merev lett, és mintha elmélyülten valahová befelé irányult volna. A fiút rázogatták, faggatták, de nem mozdult, és nem vála-

szolt. Mintha nem hallott volna semmit, vagy mintha mindaz, ami körülötte történik, jelentéktelen és lényegtelen volna ahhoz a komoly és fontos dologhoz képest, ami őbenne megy végbe, és amire most figyelmesen vizsgálódó tekintete irányul.

– No látod, Vaszka, most már tetőtől talpig igazi munkás vagy.

– Hát igen, Vaszka . . . te most már . . . ide süss! – próbálta megtoldani a brigádvezető, de nem talált több szót, így hát csak megrázta az öklét.

Mindnyájan eszegettek, és Vaszka is betömött a szájába egy falat kenyeret kolbásszal.

A brigádvezető széttöltögette a másik üveg bort is, és Vaszka erősen a markába szorította a poharat. Az ő keze nem volt olyan széles, sötét és bütykös, mint a többieké, de azon is boldogan fedezte fel a munka közben kapott karcolásokat és horzsolásokat.

Hüvelykujja begyét meg egy vékony, rózsaszínű sebhely szelte át: csavarhúzó hasította be.

Emlékszik rá, mennyire fájt neki, és hogy küszködött a könnyeivel, amikor Andrej Szemjonics bejódozta, majd szigetelőszalaggal körülcsavarta az ujját.

– Szemjonics! Aztán meglátszik majd a nyoma? – kérdezte most Vaszka.

Az öreg elővette szemüvegét, és a szeme elé tartva, szigorú arccal vizsgálgatta a sebet.

– Meg – mondta határozottan. – Mélyen bevágtad. Az első sebhely, mi? Oda se neki, neked most minden az első. Lám, bért is először kapsz . . .

Vaszka a sebhelyet nézegette, és arra gondolt, hogy őneki most már igazi munkáskeze van, és ezért érdemes szenvedni egy kicsit.

– No, igyatok – adta meg az engedélyt mindenkinek Andrej Szemjonics, és maga is felemelte poharát. – De te, fiacskám – fordult Vaszkához –, ha most iszol is, máskor ne igyál. Ne kapj rá. A mai nap már csak ilyen neked, de ezentúl legfeljebb október évfordulóján vagy szilveszterkor igyál egy keveset, és kész! Ne szokj rá. Mi, öregek iszogatunk, de te fiatal vagy, neked nem kell. Munka közben pedig még kevésbé.

– Vaszka! – hallatszott a műhelyből az esztergályos dühös kiáltása. – Gyere ide, te csirkefogó!

A fiú összerezzent, és zavartan letette poharát. Aztán mindnyájukon végighordta szomorú tekintetét, mintegy bocsánatot kérve a munkásoktól oktatójának gorombaságáért, majd elálló fülű nagy fejét engedelmesen lehajtva, kiment az öltözőből.

A munkások felzúdultak, és Dmitrij viselkedését elítélve egyszerre beszélni kezdtek.

– Mégiscsak szólhatnál a főnöknek – tanácsolta Andrej Szemjonics a brigádvezetőnek. – Mihozzánk ossza be a kis kölyköt. Mit kínozza ez folyton?

– Ugyan hová osztaná be azt a kis ágrólszakadtat? – kérdezte a brigádvezető. – Hisz így is csak könyörületből került ide. Ki vállalná? Nincs se szakképzettsége, se ereje, semmije . . . Hanem ti, komszomolisták – folytatta Ogloblja-ra pillantva, aki egy cigaretta szopókáját rágta –, rendezzetek gyűlést. Szigorú megrovást Mitrijnek! Akkor mindjárt behúzza a nyakát!

– Épp ő az, aki behúzza! . . . – mondta sértődötten a szakszervezeti bizalmi; egy pillanatra abbahagyta a szopóka rágását, és görcsösen nyelt egyet, ettől nagyot ugrott kiálló ádámcsutkája sovány nyakán.

– Ej, de lusta is vagy te! – dorgálta a brigádvezető. – Hatalom van a kezetekben, ti meg – mint a birkák! . . .

– Pedig derék legény volt – mondta elgondolkozva Andrej Szemjonics. – Vajon mi történt vele? Egészen meghibbant. Kitalált magának egy játékot: biztosan azt gondolja, hogy mi bántjuk a kis legényt.

– Pedig amikor az anyja idejött, olyasmit kottyantott a fiú előtt, hogy még én is belepirultam. Hát miért lett belőle ilyen ordas?

– Én azt hiszem, hogy a munkája miatt. Mi együtt brigádban dolgozunk, ő meg egyedül esztergál és esztergál. Ránk dolgozik. Mindenféle csavarorsókat meg anyacsavarokat csinál, mi pedig mintha nem is fogadnánk be . . . Hátha ez bántja, mi? Mindig egyedül . . . Most pedig, hogy Vaszkát odaállították mellé, attól tart, hogy átcsábítjuk a fiút. Ugye?

– Lehet, hogy csakugyan így van – felelte sóhajtva a brigádvezető. – Alighanem mi is ludasok vagyunk.

Eközben Vaszka visszajött. Harsogó hahota robbant ki: a fiú ábrázata pirosasfehérből csaknem feketévé vált. Mintha egy néger gyerek lépett volna be az öltözőbe; csak éppen szőke hajú és szomorú világoskék szemű.

– Mivel maszatoltad így össze magad, Vaszka? – kérdezték, de mindjárt torkukon akadt a szó, és csend állt be: Vaszka szeme megtelt könnyel, duzzadt alsó ajka sértődötten lebiggyedt – látszott, hogy mindjárt sírva fakad.

– Dmitrij volt . . . kóccal . . . – magyarázta, és közben a ruhája ujjával törölgette az arcát. – Eltöltöttem itt az időt magukkal, az esztergapadot meg nem hoztam rendbe . . . Hát ez történt. – A fejét csóválva visszaült a helyére.

– De hát mért nem sírsz?! – kérdezte szinte kétségbeesett hangon Andrej Szemjonics.

– E-e-h – mondta felnőttes modorban Vaszka. – Oly mindegy, hogy sírok-e vagy sem . . . Különben is, Dmitrij nem haragból tette.

– Elég! – szólt határozottan a brigádvezető. – Nem tűrjük, hogy bántson! – Ökéllel akkorát csapott a ládára, hogy felugrottak a poharak. – Az ilyen dolgaiért Mitrijt ledobjuk a dicsőségtábláról, menjen az anyja kínjába! Ha valaki jól dolgozik, odáig rendben van . . . De az nem elég, barátom, ember is légy! . . . Ne bántsd a gyengét . . .

– De hisz ő nem is bánt – mondta meggyőződéssel Vaszka, és vállat vont, mintha csodálkozna azon, hogy felnőtt emberek nem vesznek észre ilyen nyilvánvaló dolgot. – Egész rendes ő . . .

– Még hogy rendes?! – heveskedett Andrej Szemjonics. – Már hogy volna rendes, amikor folyton piszkál téged, most meg lám, még kóccal is összepiszkított?!

Vaszka összeráncolta a homlokát, és láthatólag azon a fogas kérdésen törte a fejét: hogy magyarázza meg azt, ami számára oly nyilvánvaló, ezeknek az embereknek, akik ugyanolyan szemmel néznek, mint ő, mégsem értik és nem látják, mi történik körülöttük? Vagy egyszerűen nem akarják látni?

– Dmitrij egész rendes – ismételte meg.

– No tessék – mondta csalódottan elnyújtva Andrej

Szemjonics –, mi azt akartuk, hogy hozzánk osszanak be, hogy köztünk légy . . . Te meg . . .

Vaszka zavartan pislogott hosszú, bolyhos szempilláival, amelyek különösen feltűnővé váltak megfeketedett arcán.

– De hisz amúgy is maguk közt vagyok – mondta panaszosan, és egy pillanatra mindenkinek úgy rémlett, hogy azt kéri: ne gyötörjetek!

– Nem akarod, vagy mi? . . . Mi rendes beosztást szereznénk neked, igazi munkás lennél, nem holmi tanuló.

– Én már most igazi vagyok! – mondta ravaszul Vaszka.

– Ez igaz – szólt sóhajtva az öreg, és a fejét végigsimítva hozzátette: – Ami igaz, az igaz.

Egy idő múlva a munkások szétszéledtek, úgyhogy Vaszka egyedül maradt. Ráérősen átöltözött, a pénzt télikabátjának belső zsebébe dugta, és kiment az utcára. Sok volt a járókelő, és ő – részének érezve magát – mosolyogva lépdelt a tömeg között. Ezek mind ugyanolyan munkások voltak, mint ő, így hát megint azt érezte, hogy közel áll hozzájuk, sőt közéjük tartozik.

Csak ment, és nem figyelt semmire maga körül. Először lapult a zsebében ennyi – ráadásul maga kereste – pénz.

Besötétedett. A rövid téli nap véget ért, leszállt az este. Felgyúltak az utcai lámpák, és ettől mintha még jobban megsűrűsödött volna a homály. Az utca fölött lebegő kis homályos-fehér fényfelhőkben hópor csapongott.

A villamosmegállónál a tömeg rohammal foglalta el a befutó kocsikat.

Vaszka megpróbált felszállni, de egy kövér néni félrelökte szatyrával, és benyomult a kocsiba. A fiú hallotta reszelős, haragos hangját.

– Ezek a férfiak! – kiabálta. – Csak tolakszanak, csak tolakszanak! Eressz már fel, ha mondom! Azt hiszed, neked sürgősebb?! Mindenki siet!

„Megyek gyalog – határozta el Vaszka. – Mit lökdösődjek?" És szapora léptekkel elindult a már megmaradó, friss hólepte, cuppogó latyakban.

Arra gondolt, jó volna valami ajándékot venni az anyjának az első béréből, és latolgatni is kezdte, mit vegyen. Az

volt az érzése, hogy mihelyt megvesz valamit, mindjárt nem fog tetszeni az a holmi. Mégpedig nem azért, mert silány lesz vagy fölösleges, hanem azért, mert ezen a pénzen lehetne mást, különb és szükségesebb portékát is venni. A pénzt pedig már nem lehet visszakérni. „Nem – döntött sóhajtva –, odaadom az egészet anyámnak. Ahogy ő akarja . . . Különben esetleg összeszid, ha magam veszek valamit . . . Mert hát meg lehet érteni őket, az asszonyokat? . . ."

Most már sűrűn esett a hó, a nagy pelyhek kecsesen libegtek a ritka lámpák bizonytalan, gyenge fényében, majd lehullva befödték a földet.

Vaszka – maga sem tudta, miért – megállt egy italbolt fényesen kivilágított kirakatánál. Az italmérésbe háromfokú lépcső vezetett, a bejárat fölött tompa fényű üveggömb függött.

– Van egy cigarettád? – hallott maga mögött egy rekedtes hangot.

Vaszka megtapogatta zsebeit, bár tudta, hogy nincs nála cigaretta, majd mély hangon azt mondta:

– Nincs – ezzel jelezve, hogy volt ugyan füstölnivalója, de mind elfogyott.

Hátrafordult, és azt látta, hogy vállra vetett átmeneti kabátban, hajadonfőtt három legény áll mögötte. A legények a fülüket dörzsölték mind a két kezükkel, és behúzták a nyakukat a kabát gallérja közé. Nyilván csak egy pillanatra szaladtak ki a házból italért.

Vaszka nem értette, mit toporognak itt a hidegben, ahelyett hogy bemennének az italboltba. Később a szeme sarkából észrevette, hogy a legények összenéznek a háta mögött, és közelebb lépnek hozzá. Vaszka már-már a télikabátjának bal belső zsebe felé nyúlt, de szinte hirtelen visszarántotta a kezét, pontosan maga sem tudta, miért. Valami balsejtelem arra késztette, hogy összehúzza magát. A legények szótlanul álltak. Aztán az egyik – hosszú orrú, pattanásos – odahajolt Vaszkához.

– Mit bámulod azt az italt? – kérdezte, és Vaszkát meleg, borgőzös lehelet csapta meg. – Neked ez még korai. Inkább minket hívj meg.

– Mi az, tán nincs pénzetek? – kérdezte egy kissé gorombán Vaszka. – Hisz kaptatok bért!

– Mi?! – szólalt meg mögötte gúnyos hangon a másik. – Kaptunk, de már mind elment. Neked meg még van.

– Munkások vagytok? – kérdezte reménykedve Vaszka.

– Mi?! – kérdezte válasz helyett a legény, még mindig ugyanolyan furcsa nevetéssel. – Munkások . . .

És megint mindnyájan elhallgattak. Vaszka sem szólt; meggörnyedt, védtelen hátát a legényeknek mintegy odatartva, a kirakatra meredt. Hátával szinte látott mindent, ami mögötte történik: hogy toporognak tétován a suhancok, mintha várnának valamire; látta, ahogy össze-összenéznek, mert talán valami szörnyűségre készülnek.

Egyszer csak azt érezte, hogy azok ott mögötte félrehúzódnak. Nem fordult hátra, és nem látta őket, de a felszabadulásnak egy sajátos érzése mintha azt súgta volna a háta mögül, hogy azok – ha még nem mentek is el végleg – távolabb húzódtak, és már nem fenyegetik. Még nem történt semmi, de ő már most úgy érezte, hogy nem is történik.

– Vaszka! – szólalt meg váratlanul az ismerős, rekedtes hang. – Hát te hogy kerülsz ide?

Vaszka hátratekintett. Dmitrij esztergályos állt előtte. Fekete üstöke a kucsma alól a szemébe lógott, amely félig haragosan, félig vidáman csillogott.

– Mit akartok tőle? – kérdezte fenyegetően, és sötét kolosszusként a suhancok felé indult, akik egyszeriben kicsivé, véznává, csenevésszé törpültek Vaszka szemében.

– No, mi az, mi bajod? – dünnyögte zavartan az egyik. – Cigarettát kértünk volna . . . Már azt se szabad?

– Micsoda? – kérdezte Dmitrij, mintha megdöbbentené ez az arcátlanság. – Cigarettát? No, takarodjatok innen, de gyorsan!

A csavargók úgy eltűntek a sötétben, mintha ott se lettek volna.

– Mit akartak? Elvenni a pénzedet? – kérdezte az esztergályos.

– Én nem is tudom. Cigarettát kértek . . . Aztán az egyik azt mondta, hogy italra hívjam meg őket . . . Nem tudok semmit . . .

Egyszerre úgy érezte, hogy csakugyan nem is történt semmi. Odament hozzá három fiú, és cigarettát kért. Hát aztán, mi van abban?

Az esztergályos meg Vaszka gyorsan haladt a sötét utcán. Aztán Dmitrij lassított, és azt mondta:

– Azt hiszed, hogy én most hazakísérlek? Közel lakunk egymáshoz, érted? Úgyhogy ne is gondolj ilyesmire! Világos?

– Világos – felelte Vaszka.

Az esztergályos várt egy kicsit, majd megint megszólalt:

– Mi világos neked? Vilá-ágos . . . Bementem egy kis sörre, aztán ott ragadtam. Hát így. De ha nem megyek be, és most nem látlak meg, akkor a te pénzednek lőttek! Mit mondtál volna anyádnak? Úgy ám, fiatalember! – Majd azt kérdezte: – Hát az ivócimboráid hol vannak? Mi? Eltűntek valami repedésben, mint a svábbogarak? Úgy, úgy, mint a svábbogarak . . . Sebaj, holnap megint jöjj össze velük, adj még nekik! De egyet ne felejts el! – mondta haragos szemvillanással. – Ha iszogatni fogsz, nem nyúlhatsz hozzá az esztergapadhoz! . . . Megértetted? Nem engedlek oda.

– Nem fogok én *inni* – mondta bűnbánóan Vaszka. – Övelük se fogok.

– Mi közöm nekem ahhoz, hogy kikkel akarsz! – mondta bosszúsan Dmitrij, és a zsebeit sorra paskolva cigarettát keresett.

– Nem fogok inni . . . várj . . . – Megfogta az esztergályos ruhája ujját. – Én itt lakok.

– Hát lakj – dörmögte Dmitrij, egyelőre nyilván nem fogta fel e szavak értelmét. Aztán megállt, és rágyújtott. Néhányszor jó nagyot szippantott, majd azt mondta: – No, lódulj haza! Mit állsz itt? Utóvégre nem egy hónapra válunk el. Holnap találkozunk . . . És megint nyaggatni, nyúzni foglak.

– Öhön – mondta boldog mosollyal a fiú. – Csak nyaggass meg nyúzz.

– No és te . . . nem sértődsz meg? – kérdezte az esztergályos, már nehezen forgott a nyelve.

– Nem sértődök meg – válaszolta az arcába nézve Vaszka. – Nem sértődök meg! – Elnevette magát. – Hát hol a házatok?

– Ott ni! – Dmitrij bizonytalanul arrafelé intett kezével, amerről jöttek. – Szomszédok vagyunk.

– Eddig még sose láttalak.

– Az nem számít – felelte szórakozottan az esztergályos; láthatólag más járt a fejében. – Nemrég költöztem ide.

Az utca sötét volt, és olyan csendes, hogy még a hulló hó halk suhogását is hallani lehetett. A szemközti házsor beleveszett a sötétségbe. Nem messzire egy utcai lámpa égett. A járdán meg a kövezeten sárga folt hevert, az utca fölött, a sötétségben pedig – a ház párkányának egy részét a sötétből kiragadva – egy kis világló felhő úszott.

Dmitrij cigarettázott. Vaszka nem látta az arcát, mert csak az időről időre felizzó parázs világította meg halvány vörös fénnyel a keményen összeszorított száját és az arca redőit.

– No jól van, menj – mondta végül Dmitrij. – Holnap talán odaengedlek az esztergapadhoz. Érted?

– Értem – felelte Vaszka. Egy percig még ott állt, felsóhajtott, aztán bement. A kapu ablakához hajolva fürkészően kinézett az utcára.

Az esztergályos szippantott még egy utolsót, és Vaszka csak azt látta, ahogy a cigaretta a sötétségben vörös ívet leírva valahová a hóba esett és kialudt. Aztán a fekete férfialak beleolvadt a havas homályba. „De hisz én ma bért kaptam" – jutott eszébe Vaszkának, ahogy kinézett a piszkos üvegen át a leheletétől támadt ködös kis körön.

Makai Imre fordítása

Minden szombaton

Reggel felé két álma volt. Az első nyúlós, szokványos, unalmas, rengeteg szereplővel, akik mind hasonlítottak valakihez, tele ingerült hangokkal, céltalan cselekvések egész sorával. Pont olyan volt, mint bármelyik hétköznap, azért is érezte olyan nyomasztónak, unalmasnak, szürkének . . .

Felébredt és kinézett az ablakon. A szemközti házban három kis kocka világított, ezek szerint már hat óra felé járhat. Sokáig feküdt még így, nyitott szemmel, gondolkozva. Aztán az égbolt egyre világosabbá vált, vállát megcsapta a hűs levegő, és ekkor lepte meg a második álom.

Ez a második előbb felkapaszkodott a fortocskára, és miután ott elücsörgött egy darabig, puhán és nesztelenül lehuppant az ablakpárkányra. A lány tudta, hogy az álom itt van, de azt is tudta, hogy ha kinyitja a szemét, elrepül. Végül az álom letelepedett valahol a válla mellett, és lágyan fújdogálni kezdte a fülcimpáját. Csodálatos érzés volt . . . A tárgyak imbolyogni kezdtek körülötte, áttetsző orgonaszínbe öltöztek, majd lassan-lassan az egész éjszakai szoba orgonaszínűvé vált. Meleg és puha szendergés hatalmasodott el rajta, átölelte és a térdén ringatta, olyan jó volt, hogy a lány a fejét sem merte megmozdítani, nehogy elriassza . . . A második álom itt van. Gyengéden simogatja a homlokát, arcát, vállát, és lehunyt szeme sötét égboltján színes csillagok kaleidoszkópját szórja szét játszi könnyedséggel, mint a puha pasztillagombócokat, úgy gyúrja össze a valóságot a képzelet játékaival.

. . . Reggel pedig azt álmodta, hogy Tányának hívják; ilyen hétköznapian szép, otthonos, meleg neve van . . .

– Éva! – a néni a konyha felőli falon kopogtatott. Ez annyit jelentett, hogy kész a reggeli, ideje felkelni. – Évike!

– Úgy dörömbölsz, mint a Gestapo! – morogta álmosan Éva, de jól tudta, hogy a néni úgysem hallja, és addig veri a falat, amíg ki nem megy a konyhába.

Csukott szemmel kitapogatta a papucsát, és beszédelgett a fürdőszobába.

„Ha ezt a képet látom – gondolta, miközben a mosdó feletti tükörben nézegette magát –, mindig valami szomorú dolog jut az eszembe."

Évának már szokásává vált, hogy úgy gondoljon saját magára, mint valami idegen, és egyáltalán nem túl kellemes személyre. Miután fogat mosott, újra figyelmesen szemügyre vette a saját képmását, és halkan, hogy a néni meg ne hallja, így beszélt hozzá: – „Apa szerint ez így van rendjén, a lányok mind tizenhat éves koruk után kezdenek kivirágozni. Ebbe bele kell törődni, és reménykedni... Te azonban, gyermekem, gyanúsan sokáig váratsz magadra a virágba borulással! Már ne haragudj, de nem tudom véka alá rejteni: kimondottan csúnya vagy!" – fejezte be, majd helyére tette a fésűt, mert a néni szereti a rendet. A tükörbeli széles pofacsontú, bandzsa Éva nem válaszolt semmit, de nyilván nem esett jól neki.

– Évike! – hangzott fel ismét a néni kiáltása a konyhából. – Minden kihűl!

„No és még ez a név is!" – jegyezte meg gondolatban Éva immár milliomodszor. Olyan sokszor gondolta már végig ezt a mondatot, hogy a szavak elképzelt hanglejtése is kialakult benne. A „no és..."-t sóhajtva gondolta, aztán egy kurta szünetet tartott. A „még ez a név is!"-t pedig akkor fejezte be, amikor a levegőt kifújta, és gondolatban három felkiáltójelet is tett a mondat végére.

– Évike! Mi van veled, talán beadtad a kulcsot?!

– Rajta, rajta, megfújták a kürtöket! – dünnyögte az orra alatt Éva. Általában csöndes ember volt.

A néni a konyhában a szomszédasszonnyal pletykált.

– ... Nem, a feleségétől nem vált el – közölte nagy bizalmasan –, de volt még egy asszonya, a szeretője... – Amikor Évát meglátta, zavarba esett, és így helyesbített: – ... Azaz... szóval... barátkozott vele...

– Igen – jegyezte meg ironikusan és halkan Éva, miköz-

ben leült az asztalhoz. – Barátkoztak. A feleségével nappal barátkozott, a szeretőjével pedig éjjel.

– Tartsd a szád! – kiáltott rá a néni.

– Te pedig ne pletykálj az apámról – felelte nyugodtan Éva. – Mi az ott, fasírt? Nem kívánom . . .

– Csak láss hozzá, evés közben jön meg az étvágy.

– Megjön, ráadásul zenekísérettel, dúr skálában . . . – morogta Éva.

Nem szívesen szállt vitába a nénivel, hiszen végül is mindig a néni került ki belőle győztesen. Éva szerint az idős embereknek sok mindent el kell nézni, így könnyebb velük együttélni . . .

Gyors, apró kortyokban itta a teát – biztos újra elkésik a próbáról –, közben pedig jóindulatúan magyarázta a néninek:

– Tudod, minden reggel megfogadom, hogy ma nem fogok kötekedni. Nem is a jószándék hiányzik belőlem, csak egyszerűen lusta vagyok . . . De azt megígérem, főnök, hogy ha még egyszer így dörömbölsz reggel a falon, ijedtemben hebegőssé válok, és akkor életem végéig itt maradok a nyakadon. Azt hiszem, ez nem lenne ínyedre, ugye . . .

A folyosón a két csizmája ott állt egymás mellett, árván, lehorgasztott fejjel, mint két újonc, Éva pedig gyorsan nekirugaszkodott, hogy felhúzza őket a lábára. „*Presto, presto* – sürgette saját magát. – Megint el fogsz késni."

Aztán sokáig várt a trolimegállóban. Ezen a vonalon csak a nyolcas meg a tizenegyes járt. Éva a tizenegyesre várt, és ahogy ez már ilyenkor lenni szokott, a nyolcasok egymást követték, tizenegyes pedig egyáltalán nem jött, az embernek az az érzése támadt, hogy ezen az útvonalon legalább száz nyolcas jár, míg tizenegyes mindössze kettő, és mindkettőnek a vezetője éppen leitta magát.

Reggel óta esett a hó . . . A hópelyhek lassan belepték ellenzős szőrmesapkáját és kabátgallérját.

Éva késve ért oda a próbára. A Filharmónia szimfonikus dzsesszzenekarában játszott, konzervatóriumi és főiskolai hallgatókkal együtt, akik között ő, a zenei szakközépiskola végzős hallgatója volt a legfiatalabb. Pianinón játszott, és néha, ha Purik hiányzott, klaviciteriumon . . .

Mire odaért, a fiúk már felállították a hangszereket. Éva

a zongorára tette a kottát, és Dimát figyelte, aki éppen a mikrofont állította be. A fiú elmerülten csavargatott valamit, és időnként hátravetette a szemébe hulló fekete haját. Arcbőre is sötétebb volt, szemöldöke, szempillája és szeme szénfekete, arcából éppen ezért világított ki rendkívül élesen és tisztán a szeme fehérje.

„No nézd csak, hiszen ez a fiú tetszik neked!" – fricskázta meg Éva saját magát. Majd egy kis gondolkozás után hányavetin azt felelte: – „Meglehet, egy kicsit . . ."

– . . . Egy . . . egy . . . – szólt bele a mikrofonba Dima, a hangszóró pedig tompán visszhangozta: – . . . egy . . . egy . . .

„Irtó unalmas – gondolta Éva –, hogy mindenki, amikor a mikrofont kipróbálja, a jó ég tudja, miért, de mindig csak azt mondogatja: hogy . . . egy . . . egy . . . Mintha más szó nem is lenne . . ." Odalépett a mikrofonhoz és beleszólt:

– Krokodil.

– Krokodil – visszhangozta a mikrofon.

Dima észrevette a lányt, elmosolyodott.

– Á, ősanya! Üdv! Mizujs?

Dimával mindig jól el lehet dumálni. Vele meg Akungyinnal, az első hegedűssel. Akungyin már egész felnőtt, a konzervatórium negyedik évfolyamára jár, és a próbákra gyakran lányok kíséretében érkezik. Mindig mással.

A szakállas Akungyin egyébként is nagyon elfoglalt ember. Nemzedéke nyelvét kiválóan használja. Az első próbán azt vetette oda Évának: „Egészen tűrhetően tálalod fel magad, bébi . . ." Évának pedig rögtön az jutott az eszébe, hogy mennyi értelmetlen és pontatlan szót használnak az emberek. Valahogy úgy képzelte el magát, mint valami sült csirkét, felfelé meredő alsócombokkal, amint éppen feltálalja magát . . . Micsoda ostobaság! . . .

– Rurik megkért, hogy adjam át neked ezt a kottát – mondta Dima. – Megint beteg.

Éva elvette a kottát, és csak ámuldozott, hogy ez a Rurik milyen kedves és előzékeny ember. A múltkori próbán Éva csak úgy futólag megjegyezte, hogy szívesen eljátszaná Gershwin rapszódiáját, de sajnos nem lehet hozzájutni a kottához. Rurik erre a nyakába vette a várost, és megszerezte a kottát, és lehet, hogy eközben hűlt meg. Furcsa egy ember . . . Évának eszébe jutott a fiú gyengéd, szinte simogató

tekintete és elmosolyodott. Rurik az egyetlen az egész zenekarban, aki nem nevezi őt sem „ősanyá"-nak, sem „ősemlős"-nek, hanem olyan mulatságosan, csiklandósan, hogy Éva mindig összeráncolja az orrát, ha Rurik megszólítja: „Évili". Irtó mulatságos. Éva ismét maga előtt látta a fiú gyengéd és kérlelő mosolyát, és arra gondolt, hogy milyen kedves fiú is ez a Rurik. Kivétel nélkül, mindenkivel barátságos . . . Miskin herceg . . . Biztosan az ilyen emberekre mondják, hogy feddhetetlen egyéniségek. „Jó lenne, ha volna egy kutyám, amelyiknek ilyen a természete . . . Nem, nem, ebben egyáltalán nincs semmi sértő! – bizonygatta saját magának. – Egy igazi kutya-barátom, ilyen természettel . . ."

– Rurikot meg kell látogatnunk – közölte Dimával, aki éppen guggolva szerelt még valamit. – Holnap vasárnap van, tizenkettőkor várjatok rám Akungyinnal együtt a kioszknál.

– Több kérdés nincs – vágta rá Dima.

Azután Akungyin is megjött, egészen fehéren a hótól, fehér szakállal és fehér szemöldökkel, majd Alekszandr Nyikiforovics, a zenekar vezetője is megérkezett, és hangolni kezdtek.

Éva a zongoránál ült, és két ujjal ütögette a billentyűket. A szakállas Akungyin, hegedűjét a kezében tartva, odalépett hozzá.

– Adjon egy „lá"-t, lady – énekelte.

– Két dollárt a kasszába – replikázott lustán Éva, és mutatóujjával leütötte a hangot. A billentyű vakítóan fehér volt, mint Akungyin fogsora.

Lehet, hogy az idő miatt, de az is lehet, hogy valami más miatt, de a próba lagymatagon folyt. Éva időnként kinézett az ablakon, és az égből nesztelenül aláhulló hópelyhek láttán unalom fogta el, és elviselhetetlennek érezte egész életét.

Dima ott ült előtte, közvetlenül maga előtt látta a fiú tarkóját és hátát. Elnézegette fényes fekete haját, és azt, ahogy lábával a taktust veri, meg az is jólesett neki, hogy amikor a fiú időnként hátrapillantott, és tekintetük találkozott, pajtáskodva rákacsintott.

A szünetben a zenészek cigarettára gyújtottak. Akungyin

és Dima kiment a büfébe. Éva nem tudta, mivel üsse el az időt. Balra tőle ott állt a dobfelszerelés. Éva ismerte a titkát, ha az ember ujjával hozzáér ahhoz a nagy cintányérhoz, „csahhhh!" hangot ad. És közben lassan és ünnepélyesen be lehet jelenteni: „Húsz éve már . . ." Csuda mulatságos . . .

Akungyin Dimával együtt odalépett hozzá. Akungyin kenyeret és kolbászt tömött magába.

– Te . . . a szólónál . . . egész tűrhető formában voltál – dicsérte meg Évát teli szájjal.

– Attól függetlenül, még előadhatom a „Húsz éve már"-t – közölte egyszerűen és bizakodó tekintettel Éva.

Dima majd megszakadt a nevetéstől. Akungyin azonban felhagyott a rágással, és figyelmesen szemügyre vette a lányt.

– Nekikeseredett hangulatban vagy ma, kislány? – kérdezte. Árnyalatnyi gúny sem érződött ki a hangjából.

– Nem mondhatnám . . . – felelte Éva. És, hogy Akungyin megértse, neki válaszolt, és nem Dimának, nyíltan a fiú okos és feszülten figyelő szemébe nézett. – Csupán ma valahogy, nyilván az időjárás miatt, még magányosabbnak érzem magam. De ennek nincs jelentősége, a régi sebek mindig sajognak a rossz időben . . . – Már el is szégyellte magát, hogy így kitárulkozott, és gyorsan másra terelte a szót: – Jaj, gyerekek, képzeljétek, milyen rendkívül tehetséges a macskám. Ha a pianínón „lá"-t ütök le, dúrban nyávogja a „lá"-t, ha a „szó"-t ütöm le, akkor dúrban vonítja a „szó"-t . . . Zseniális macska!

– Nem, csupán egy macska, zenei hallással – jegyezte meg komolyan Akungyin, és még hozzáfűzte: – Hozd el ide hozzánk, a zenekarba, akadnak itt nála rosszabbak is.

Nevettek, aztán Dima hosszan mesélt egy ismerőséről, aki kétszáz tojást vitt egy szigetre, csirkéket nevel, és azzal kereskedik.

– Modern Robinson Crusoe spekuláns hajlamokkal – összegezte a hallottakat Éva.

Csevegtek, mint máskor, gondtalanul, mindenről, és tulajdonképpen semmiről . . . Akungyin élvezettel teregette ki a konzervatóriumi pletykákat, egészen addig, amíg Alekszandr Nyikiforovics fel nem lépett az emelvényre, és pálcájával kopogtatva nem jelezte, hogy vége a szünetnek.

A próba után hármasban indultak hazafelé, a kioszknál megálltak, Dima egy „Szmená"-t vett. Akungyin felnézett az égre, és így szakálla hirtelen a haldokló Borisz Godunov szakállára emlékeztetett.

– Nézzétek csak, milyen felhő tornyosul a város felett! – mondta, és ebben a pillanatban Éva úgy érezte, hogy jogosan tiszteli. Azért, mert olyan felnőtt és okos, azért, mert a pocsék konzervatóriumi nevelés ellenére rendes tud lenni a rendes emberekhez, azért, amit most erről a felhőről mondott, olyan ünnepélyes, epikus hangnemben, mint az ősi mesemondók Oleg dicső seregéről.

Aztán még az is eszébe jutott, hogy mégiscsak jó találkozni szombatonként Rurikkal, Dimával, Akungyinnal, ezekkel a rokonszenves emberekkel. Mégiscsak jó . . .

Megállapodtak abban, hogy másnap meglátogatják Rurikot, és elbúcsúztak. Éva bekukkantott egy-két üzletbe, egyrészt mert vásárolnia kellett egyet s mást, másrészt mert semmi kedve sem volt hazamenni.

A havazás elállt, a felhők azonban nem oszlottak szét, és viseltes, súlyos, kevés meleget adó köpenyként terültek a télen betegeskedő város fölé. A trolimegállóban csak ketten álltak, egy szürke prémkendőbe burkolózott öregasszony és egy magas férfi, aki félbundát viselt. A férfi türelmetlenül nézegette az óráját, és sötét, bandzsa szemét összehúzva fürkészett a távolba.

Éva az egyik szörpautomata mögé bújva megállt, hogy alaposabban szemügyre vehesse azt a férfit. Eszébe se jutott, hogy odamenjen hozzá, de az is jólesett neki, hogy hevesen dobogó szívével így a távolból figyelje kedves, drága mozdulatait.

„Bajuszt növesztett . . . – állapította meg. – Nagyon jól áll neki. Fiatalítja. Most olyan, mint a középkorú D'Artagnan . . . A kabátzsebéből meg, magától értetődően, kikandikál a trombitává összesodort újság. Nem megyek oda hozzá, biztosan siet valahová . . ."

Hirtelen azonban rémület fogta el, amikor arra gondolt, hogy bármelyik pillanatban jöhet a troli, és elviszi az embert valahová messzire, és ki tudja, mikor találkoznak ősszel újra ilyen véletlenül . . .

„Csak azért megyek oda hozzá, hogy megkérdezzem,

hiányzom-e neki egyáltalán? – töprengett. – Szeretném tudni, hogy egyáltalán hiányzom-e . . ."

A férfi háta mögé lépett, meghúzta a bundájának az ujját, és halkan megszólította:

– Papa.

A férfi összerezzent, hátrafordult és . . .

Tenyere közé fogta a lány arcát, és izgatottan, boldogan falta tekintetével, és azt hadarta:

– Évike, drága kislányom . . . Hogy kerülsz ide, mit csinálsz erre?

Éva azonban mielőbb túl akart lenni azon a kérdésen, amely annyira foglalkoztatta.

– Nem hiányzom neked? – de mivel a meleg apai kezek nem engedték el az arcát, ezért ezek a szavak mulatságosan selypesre sikerültek, mintha Éva csak hároméves lenne. – Nem hiányzom neked?

Az apa elnevette magát, és azt felelte:

– De még mennyire hiányzol, gyermekem. – Egy kicsit hátrább lépett. – Hogy megnőttél! Fordulj meg! Kicsi már neked ez a kabát. Majd veszünk egy újat valamelyik nap . . .

Hadart, a saját szavába vágott, nevetve és mohón lehelgette Éva dermedt kezét.

– Háromszor is jártam nálad, de nem találtalak otthon . . .

– Nem lakom otthon – válaszolta mosolyogva a lány, tekintete az apjára tapadt. – Már egy fél éve anya nagynénjénél lakom. Szonya néninél, biztosan emlékszel rá? Nem tudtam egyedül ott maradni abban az üres lakásban, nagyon nyomasztó volt. Sietsz valahová?

– Dehogy! – felelte a férfi. – Fél éve nem láttuk egymást . . . örülök, hogy találkoztam veled!

– Én meg éppen a próbáról jövök. Emlékszel, meséltem neked, hogy egy zenekarban játszom? Nem emlékszel . . . Ha nem sietsz túlságosan, akkor üljünk le egy kicsit ott a téren a padra . . . Ott jó padok vannak . . .

– Jó, persze, természetesen . . . – helyeselt az apja.

Leültek. Apa elővett egy csomag cigarettát és rágyújtott.

– Te dohányzol? – kérdezte mosolyogva Éva. – Furcsa.

Valaki fiatal korában ellenáll a kísértésnek, és negyvenéves korában kezd rászokni . . .

– És ez a Szonya néni jól bánik veled?

– A maga módján ragaszkodik hozzám. Én azonban nem. Tudod, én olyan magamnak való ember vagyok . . .

– A mama szokott írni? – érdeklődött óvatosan a férfi, kerülve a lány pillantását.

Éva egyenesen a szemébe nézett, és mosolyogva kémlelte az apja szeme sarkában megbúvóráncokat. Közelről már egyáltalán nem hatott olyan fiatalnak . . . Szemügyre vette a kabátzsebből kikandikáló összecsavart újságot, és olyan jó és nyugodt érzés töltötte el, mint gyermekkorában, amikor még mindannyian együtt voltak.

– A mama szokott írni, pénzt is küld, hív magához, egyszóval mindent megtesz, amit ilyen esetben tenni illik . . . De én nem utazom oda hozzá, nincs rám szüksége . . . – Évának hirtelen eszébe jutott Akungyin, és nyugodtan mondta: – A mama megkeseredett ember, hiszen tudod . . . már a második éve ilyen nekikeseredett . . . Téged jobban szeretett, mint engem, valószínűleg azért utazott el, amikor te . . . elmentél . . .

– A mamát nem szabad elítélned, Évike – mondta óvatosan az apja.

– Én nem vagyok bíró, apa – bizonygatta a lány. – Nem vagyok bíró. Meg értelmetlen dolog is lenne elítélni egy asszonyt, aki meg tudja tenni, hogy két évig távol éljen a gyerekétől. Ez már értelmetlen . . . Én nem kötődöm senkihez, azért nincs is jogom, hogy a mamát vagy téged elítéljelek. – Elhallgatott. – Csak már régen meg akartalak kérdezni, apa . . . Azt megértem, hogy egy asszony iránti szerelem elmúlik . . . De mindig azt hittem, hogy a saját gyerekünk iránti szeretet, legalábbis amíg él, nem lehet múló érzés. Tévedtem? Tekintsd ezt puszta kíváncsiságnak. Csak kíváncsiság, semmi más, látod, már nem fáj erről beszélnem, nyugodtan beszélek róla, mint ahogy az ember beszélni szokott egy már régen elhunyt hozzátartozójáról. Az egyetlen, ami néha esténként belém sajdul, az a tudat, hogy teljesen egyedül vagyok . . .

– Évikém . . . én . . . engem lefoglaltak a dolgaim . . –

szabadkozott az apa. – A család, a lakás . . . De hiszen hívtalak, hogy gyere, lakjál nálunk, de visszautasítottad . . .

– Én nem vagyok bíró, apa – ismételte lágyan mosolyogva Éva. Kezével apja arcához ért, és kisujjával a bal oldalon végigsimította bajuszát. – Valaki kitalált egy nagyszerű tételt – „Az élet bonyolult dolog". Pompás védőpajzs mindenki számára a világon mindennel szemben. „Az élet bonyolult dolog", és kész! A világ összes hibájának igazolására és mentségére. De én nem vagyok bíró, hogy ítélkezzem, és Krisztus sem, hogy megbocsássak. Én, papa, egyszerűen közönyös ember vagyok . . .

Az apa tekintete végre elszakadt a hótól, és töprengve, keserűen a lányára nézett.

– Egész felnőtt lettél.

Éva felsóhajtott és maga is csodálkozott nyugodtságán. „Nos – korholta magát –, most miért hallgatsz? Miért nem mondod el mindazt, ami felgyülemlett benned? Emlékszel, mennyit ábrándoztál arról, hogy egyszer majd találkozol vele, és az arcába vágod ezeket a mondatokat: Mind a ketten árulók vagytok! Mind a ketten eldobtatok engem! Te egy asszony kedvéért, anya pedig azért, mert rajtad kívül senki másra nincs szüksége. Még a lányára sem! Megöltetek engem tizennégy éves koromban! Nem élek! És teljesen egyedül vagyok a világon . . ."

Most azonban semmi ilyet nem akart mondani. Sajnálta ezt az embert, aki tulajdonképpen sokkal boldogabb volt, mint ő. Nem tudta, miért, de sajnálta . . .

És hogy másra terelje a szót, és véget vessen ennek a nyomasztó és teljesen felesleges beszélgetésnek, mesélni kezdett a zenekarról, Dimáról, Akungyinról . . . Hosszan és szellemesen mesélt, még a cintányért is megemlítette, amelyet meg lehet pöccinteni az embernek az ujjával, és azt mondani: „Húsz éve már . . ." Apja ellágyulva nézte keskeny arcocskáját, bandzsa szemét, és lassan felderült, felengedett . . .

– Na, induljunk, felültetlek a trolira – mondta a lány az apjának. – Biztos már alaposan elkéstél valahonnan.

Egymásba karolva álltak a megállóban, és mindkettőjüknek nagyon jólesett így állni.

– Hát azt tudod-e, hogy egy hónappal ezelőtt öcsiked született? – mesélte az apja.

– Bízom az istenben, hogy nem nevezed el Ádámnak. És hiszem, hogy isten ebben a segítségemre lesz, mivel nyilván sértve érezné magát szülői mivoltában.

Apja elnevette magát.

– Hívjál fel a napokban – mondta. – Elmegyünk és veszünk neked egy új kabátot. Emlékszel a telefonszámomra? – Megmondta.

– Megjegyzem – felelte Éva, bár jól tudta, hogy úgysem fogja felhívni.

Jött a troli. Apa felugrott a hátsó peronra, feje felbukkant a jeges ablakban. Onnan nem látszottak a ráncai, és újra fiatalnak, energikusnak tetszett. Valamit firkált a jeges ablaküvegre. Éva elolvasta: „Telefonálj". Hátulról így olvasható: „jlánofeleT". A lány bólintott, mosolygott . . . A troli simán elindult, és apa integetett. Biztos volt abban, hogy Éva fel fogja hívni . . .

„jlánofeleT . . . – gondolta Éva, és elnevette magát. – Mélyen tisztelt jlánofeleT elvtárs!"

Gyalog ment haza, nem sietett, időnként megállt, és csizmája orrával rugdosta az ereszről alálhulló jégcsapokat.

A néni valószínűleg otthon van, és nézi azt a sokfolytatásos televíziófilmet. „A négy páncélos és a kutya." Évának nem tetszett a film. „Miféle anarchista közösség . . . – gondolta. – Egyre csak járnak-kelnek . . . Szinte az a benyomás alakul ki az emberben, hogyha ez a négy páncélos és a kutya nem lett volna, a németek nyerik meg a háborút . . ."

Amikor az utcájukba befordult, annyira meglepődött, mint még soha életében. A kapujuk előtt Akungyin állt, Éva akkor sem döbbent volna meg jobban, ha a szimfonikus zenekar karmesterének páholyába bombát dobtak volna. Akungyin ott állt a bódé mellett, ahol rendszerint hullott gyümölcsöt árusítottak, amely az árjegyzékben így szerepelt: „Friss alma (rothadt)" – és a hidegtől a lábát váltogatva, a közeledő Évát nézte.

– Régen várok rád! – szólította meg mosolyogva. – Úgy történt, hogy egy rokonszenves, nyugdíjas hölgy kinézett, és minden félreértést kizáróan közölte, hogy Éva nincs itthon, és csak az ördög tudja, hol csavarog. Erre elhatároztam, hogy megvárlak.

– A főnököm volt az – mondta a lány. – A tajgai medve nyugdíjban. Rá se ránts.

Éva kinyitotta a kertajtót, maga elé engedte vendégét és megkérdezte:

– Csak úgy, vendégségbe jöttél?

– Csak úgy – nevette el magát Akungyin. – Vendégségbe. A címedet Dimától tudtam meg. Valahogy kedvem támadt, hogy meglátogassalak. Érted, nem elugrani, bekukkantani, útközben benézni hozzád, hanem eljönni hozzád, egy darabig elüldögélni, sőt, valahol egy csésze teát elfogyasztani veled . . .

– Nem teát, hanem kávét – helyesbített a lány. – Kitűnő kávét készítek neked.

– Nagyszerű, kislány, legyen kávé! – örvendezett Akungyin. – Csak az isten szerelmére, azt ne hidd, hogy azért jöttem el, mert te ott . . . a próbán . . . – Nem folytatta.

– Vetkőzz le – mosolyodott el Éva, és saját kezűleg vette le a fiú fejéről a kalapot, melyet teljesen beleptek a puha hópelyhek.

– Semmit sem hiszek. És ne kerítsünk nagy feneket ennek az egész ügynek. Nem vagyok betegesen önérzetes, mivel közönyös ember vagyok.

Akungyin megdörzsölte hidegtől dermedt kezét, belépett a szobába, de a küszöbön megállt.

– Ezek a te rajzaid? – kérdezte meglepetten, miközben a falra felragasztott rajzokat nézegette.

– Az enyémek – vetette oda hanyagul a lány, ahogy a fiú nyomában a szobába lépett. – Itt semmi más nem az enyém, csak a rajzok meg ez a tükör. – Ha leül az ember a díványra, megláthatja magát benne. Előbb meg kell gyújtani a gyertyát, így . . . – Sercintett egyet a gyufával, és a fellobbanó narancssárga lángnyelv nyomán meleg támadt, és érzékelhetővé vált Éva illata, mely a rajzaiból áradt, és ott bújt meg a szoba sarkaiban.

– Amikor a gyertya ég, le lehet ülni és meglátni a tükörben a lányt, így . . .

Akungyin megfordult, és a tükör mélyén elmosódott arcot pillantott meg, hosszú, sötét hajat, gyámoltalanul legörnyedő vállat . . .

– Látod, ez az az ember, akit nem állhatok – mondta

Éva. – Sőt, megvetem. Gyenge és közömbös lény, akire senkinek nincs szüksége. Ülj ide a karosszékbe, Akungyin. Velem szemben. Mindjárt megkapod a beígért kávét. – Kiment a konyhába.

Akungyin elkomorult, tenyerét fáradtan húzta végig az arcán: még mindig nem melegedett fel, felállt és megállt Hemingway tusportréja előtt. A portré mellett az akvarell Arlequint ábrázolta. Széles szája keservesen vidám fintorban húzódott a füléig, a szája sarkában mélyebb ráncok voltak, mint a homlokán. A piros csákó félrecsúszott a fején, és elfedte egyik szemét, a másik szeme pedig csúfondárosan és ugyanakkor szomorúan pillantott Akungyinra. „Na, mi van, szakáll? – érdeklődött. – Szövegelj már nekünk valami jó konzervatóriumi pletykát . . ."

Éva két csésze kávéval jelent meg az ajtóban, a csészéket letette az asztalra, és vidáman mondta:

– Parancsoljon, Sir. Rossz háziasszony vagyok, de oda se neki.

Akungyin odalépett hozzá, és halkan megkérdezte:

– Kislány, ide figyelj . . . te tényleg teljesen egyedül vagy? Tulajdonképpen . . . Hogyan élsz? – kérdezte még halkabban.

– Ohó, micsoda tragikus hangvétel! – mosolyodott el Éva. – Ülj le és idd ki a kávét, még mielőtt kihűl . . . Megszoktam már, két éve magam vagyok. No meg aztán, a néni mégiscsak itt él a közelemben, szeret hangosan újságot olvasni, áthallatszik a falon . . .

Éva jól érezte magát, sőt, mondhatni kitűnően, azért, mert Akungyin eljött. Ott ült a karosszékben, otthonosan keresztbe vetett lábbal, és a forró kávéscsészén melengette dermedt ujjait, olyan volt, mint a fiatal Csehov. Lehet, hogy éppen emiatt a hasonlatosság miatt rendkívül jóságosnak és gyengédnek találta . . . És irtó rendesnek . . .

És nem úgy beszélgettek, ahogy a próbákon szoktak. Ez korántsem volt az a könnyed, mondatokkal való zsonglőrködés. Akungyin időnként elhallgatott, és töprengőn belebámult a gyertyafénybe, aztán észbe kapott, elmosolyodott, és mesélni kezdett arról, hogyan élt a nyáron a barátaival a hegyek között, ahol egyszer egy szamár is ellátogatott hozzájuk. Kirágott egy darabot Dima fekhelyéül szolgáló gumi-

matracból, és ezért „Gumi"-nak nevezték el a szamarat. Legközelebb egy csacsilánnyal állított be. Szürke színű, szomorú állat volt. Ő a „Gumi-bája" nevet kapta. Éva boldogan mosolyogva ámuldozott, és időnként felkiáltott: „Isten bizony?"

– Az biztos, hogy isten nincs – felelte komolyan Akungyin. – De ha van is, akkor az olyan barom, amilyent föld még nem hordott a hátán . . . – Éva egyetértett vele, majd Akungyin unszolására megígérte, hogy a következő nyáron velük megy a hegyekbe.

Két év óta először érezte jól magát. Jó volt együtt lenni ezzel a tulajdonképpen idegen, és mégis olyan közelálló, jóságos és az otthon melegét árasztó emberrel . . .

Akungyin a folyosón aztán piszmogva és szitkozódva húzta fel a cipőjét, mivel a hóban átázott és felpuffadt. Éva levette a szögről a férfi kabátját, és ellenállhatatlan nevetés fogta el – a piperkőc Akungyin kabátján akasztó helyett egy darab fehér gatyamadzag volt felvarrva. Ez aztán igazán mulatságos . . . A nap legmulatságosabb eseménye.

Kikísérte vendégét a kertkapuig, és még vagy egy fél percig követte a tekintetével, miközben sebesen váltogatta papucsos lábát a hóban. Hol az egyik, hol a másik lábára állt.

Akungyin kétszer is hátrafordult. Szakállával integetett, és ekkor Éva, akinek a fejében ostoba módon összemosódtak a történelmi alakok és az irodalmi hősök, úgy találta, hogy szörnyen hasonlított az operabeli Borisz Godunov cárra, akinek akasztó helyett egy darab fehér gatyamadzag van a kabátjára felvarrva . . .

G. Lányi Márta fordítása

Az öreg „Olympia"

A mi kis utcánkba sohasem fordulnak be az Inturiszt autóbuszai. Útvonaluk mellette halad el a széles sugárúton, amely elnyelte a csendes, festői udvarokat. Ott, a neonfényben csillogó végtelen kirakatsor előtt fékeznek, és a turisták nyugodtan megmozgatják lábukat. A fényképezőgépek keresője megszokottan pásztázza végig a hatalmas homlokzatokat, az idegenvezető sietősen és szenvtelenül sorolja – ennyi és ennyi négyzetméter üveg, ennyi tonna beton, ennyi légköbméter –, és az autóbusz máris indul tovább.

Ha szobám ablaka nyitva van, hallom az autóbusz szuszogását, ajtajának nyikorgását, az idegenvezető monoton hangját. A mi házunk a hipermodern sugárút mögött található. Alig férünk a sebtében összecsapott új házaktól. A főútvonal építésekor elvitték a faházakat, és panelházakat emeltek helyettük. A mi házunk csodával határos módon a helyén maradt. Igaz, hogy kőből épült és kétemeletes, de három szintje öt modern emelettel ér fel.

Mi legfelül lakunk, ott, ahol az egyetlen erkély meredezik esetlenül. Feljutni hozzánk csak az udvar felől lehet, a kopott, keskeny kőlépcsőn. A lépcsőfokok a tető alá vezetnek, ahol is egy lépcsőpihenő és egy ócska, nemezzel bevont ajtó található. Az ajtófélfán csengő, alatta névtábla, azon pedig hét név.

Egyszer az iskolában a történelemtanárunk megmutatta Moszkva tizennyolcadik század végéről származó térképét, és én megtaláltam rajta a házunkat. A nagy moszkvai tűzvész idején leégett, de a fundamentum megmaradt. Óra után lementünk a pincébe, megszagoltuk a falat: még érzett rajta az 1812-ben benne tárolt puskapor szaga.

A forradalom idején junkerek fészkelték be ide magukat,

tüzérségi tűz alá vették, de nem találták el. A lövedékek mellette robbantak, a homlokzatot mind a mai napig szilánkok ütötte sebek borítják: mintha sötét arcát himlőhelyek pettyeznék. A polgárháború idején a lakók befalazták a főbejáratot, és azóta a hátsó bejáratot használják. Az pedig keskeny és kényelmetlen, s állandóan úgy érzem, hogy nem bemegyünk, hanem bekúszunk a házba . . .

Szobám falának másik oldalán éjjel-nappal kattog az írógép. A lakásban senki sem morog miatta: a munka az munka. S amikor csak úgy, egyet csengetnek, az nyit ajtót, aki éppen a közelben tartózkodik.

– A gépírónőhöz? Balra a második ajtó.

A látogató eltűnik az említett ajtó mögött, s ha az ember a folyosón marad, szinte mindig ugyanazt a párbeszédet hallhatja.

– Öt példányt visz a gépe?

– Hetet is. Jó gépem van. Egy öreg „Olympia".

A filmek közül a „Róma 11 óra" című régi olasz filmet szerette a legjobban. Huszonnyolcszor nézte meg, és már kívülről tudta:

– Mint a géppuska! . . .

– Öreg géppuska, Signor . . .

A könny végigfolyt az arcán, és nagyon kényelmetlenül érezte magát, mert rajta kívül senki sem sírt a teremben. Gyűrött zsebkendőjével gyorsan megtörölte a szemét, az ajkát harapdálta, de a könnyei csak folytak, egyre folytak, nem látott tőlük. A szemüvege elhomályosodott, le kellett vennie, a film pedig nem várt, hanem pergett tovább, és akkor szemüveg nélkül sírt.

A film a gépírónőkről, tehát róla szólt.

– Hét példányt. Egy öreg „Olympiám" van. – Szomorúan és büszkén beszélt. Büszke volt a gépére, s nem a gépet, hanem magát tartotta öregnek. Az udvarban mindenki „öreg Olympiá"-nak hívta. Természetesen a háta mögött.

– Kátyka, kitört a háború-ú! . . . A németekkel! Hurrá! . . .
– Ezt én kiáltottam. Tizenhárom éves voltam akkor, de mind a mai napig nem tudom megbocsátani magamnak azt a hülye lelkesedést. Udvarunk sötét tégláin táncoltam, a lakók némán, komor, mozdulatlan arccal néztek az ablakokból. Én pedig üvöltöttem, őrjöngtem, mert Kátya ablaka zárva maradt.

– Kátyka, bombázták Kijevet! . . .

Az ablak kivágódott, és Kátya majdnem derékig kihajolt rajta. Blúz nélkül volt, meztelen vállát a kezével takarta el.

– Mondd, te megőrültél?

Megsértődtem és elhallgattam. Titokban szerelmes voltam Kátyába, ő még gyerekként kezelt. Előző nap tartották az érettségi bankettet, és akkor csókolózott először életében.

. . . Két hét múlva elbúcsúztattuk a tegnapi tizedikeseket. A keskeny oszlop ráérősen haladt kifelé az iskolaudvarról, az út két oldalán emberek álltak. A kisebb fiúk kiabáltak és plakátokat lengettek, a felnőttek hallgattak. Az oszlop a mellékutcában haladt, kifordult az Arbatra, a Szmolenszkaja felé, a kísérők a járdán mentek, a lányok pedig, akik a legjobb ruhájukat vették fel ezen a napon, drága cipőjükben az úttesten lépegettek. Az Arbat végén lassanként elmaradoztak az ismerősök, aztán a barátok, de a lányok kitartottak, egészen a kijevi pályaudvarig mentek, a kapuig, amelyen túl már senkit sem engedtek. És ott álltak a kapu előtt csendben, elszántan, amíg a fiúkat bevagonírozták.

Másnap nem ismertem rá Kátyára. Halkan és szűkszavúan beszélt, csak futólag mosolyodott el, szigorúan és méltóságteljesen járt. S ha összegyűltek a barátnőivel, már nem kacarásztak, nem vették hármasával a lépcsőket, már nem zengett a hangjuk az udvaron. Akkor arra gondoltam, hogy elbúcsúztak a szerelemtől, s még kárörömet is éreztem, de most már tudom, hogy az ifjúságuktól búcsúztak el azon a napon. A tegnapi tizedikesek oszlopával tűnt el az ifjúság életükből, az Arbat aszfaltján csattogó talpak vitték el tőlük, és a mogorva őrök csikorogva csukták be mögötte a kijevi teherpályaudvar nehéz kapuját. Örökre becsukták.

. . . Ősszel az ifjúság után Kátya is elment. Sokáig nem akarták besorozni, mert csak tizenhét éves volt, de Kátya elérte, amit akart. Reggel bekopogott a szobánkba.

– Na, a viszontlátásra – mondta, s kezet fogott velem, mint egy felnőttel.

– Jól vigyázz, ne bántsd a kisebbeket!

A síró asszonyok sokáig csókolgatták, s útravalóul odaadták neki az eddig eldugott csokoládéjukat. Kátya valamit mondott, mosolygott, és a szeme száraz maradt. Én pedig a sarokban álltam és hallgattam: azt hiszem, aznap reggel kezdtem megérteni, mi a háború.

A tizenhét éve meg a törékeny alkata mégiscsak derékba törte Kátya reményeit: nem sorozták be felderítőnek, se híradósnak, de még csak egészségügyinek sem. A hadseregtörzshöz irányították, és géppisztoly helyett kapott egy ócska „Underwood"-ot.

– Téli kapca – tizenkétezer-hatszáznegyvenhárom pár. Meleg alsóing . . . ebből elsőrendű . . . másodrendű . . . leírtad, Katyusa?

Az anyagellátó Gluhov alezredes, a szív-aritmiában szenvedő kopasz parancsnok volt számára az első hadvezér. Megtanította gépelni, iratokat összefűzni, megismertette a hadsereg hétköznapjaival, óvta, irányította és védte:

– Ha valaki zaklatni próbál, azonnal szólj nekem.

Kátya pirult, lesütötte a szemét. Még soha senki sem zaklatta, elméleti ismeretekkel pedig nem nagyon rendelkezett. A többi nővel együtt aludt, azok idősebbek voltak nála, és szintén óvták, oktatgatták.

– Főként a bajszosokat kerüld. Tanuld meg, hogy a bajuszosok nagy szoknyások. És csak a pofájába üss.

Kátya engedelmesen bólintott, de nem volt kit megütni. A fiatalokat nem tartották a törzsnél, az idősebbek pedig inkább gyámkodtak fölötte, ha ritkán édességhez jutottak, neki ajándékozták, méretre igazították a ruháját. Még az álmatlanságtól harapós kedvű hadseregparancsnok is – akinek szemöldökrándulásától jobban féltek, mint a bombázástól – megállította egyszer az utcán:

– Hány éves vagy?

– Önkéntes vagyok – felelte ijedten Kátya.

– Önkéntes! – nevette el magát a hadseregparancsnok. – Szavaljev!

A kackiás segédtiszt odaugrott a kocsitól:

– Parancsára, tábornok elvtárs!

– Nem faltad még fel az egész csomagot?

– Egyáltalán nem, parancsnok elvtárs. Hozzá se nyúltam.

– Add oda ennek a lánynak.

– Most azonnal?

– Hát? . . .

– Értettem! – Feszes krómcsizmájában, a letaposott havon csúszkálva a segédtiszt a ház felé indult.

– De hát mégis, hány éves vagy? – tudakolta a tábornok.

– Tizenkilenc – hazudta elkeseredésében Kátya, és elpirult.

– Nem szép dolog, hogy valaki egy öreg embernek hazudik – figyelmeztette szemrehányóan a parancsnok.

– Nem hazudok – mondta halkan Kátya –, azaz csak egy kicsit.

– Na?

– Tizenhét és egynegyed – ismerte be becsületesen a lány.

– Szépen állunk – sóhajtotta a parancsnok, és beült a kocsiba.

A segédtiszt döngő léptekkel kiszaladt a házból, hozta a furnírládikát. Átadta Kátyának, és csúszkálva a kocsihoz futott. Kátya előrenyújtott kezében ügyetlenül fogta a csomagot, és ijedten nézett a segédtiszt után, mert hogy annak bajusza volt. A csomagban aszalt sárgabarackot találtak, és este a nők teát ittak a fedezékben. Kátya könnyei az aszalt gyümölcsre potyogtak, az édeshez sós keveredett: a hadseregparancsnok és az elegáns segédtiszt kocsiját telibe találta egy eltévedt lövedék.

– Flanell hosszú alsó . . . Mért hajtottad le a fejed, Katyusa? A hosszú alsók mentenek meg bennünket: negyvenfokos hidegek járnak.

Egy kéz nehezedett a vállára, Kátya először összerándult az érintésre, de aztán rájött, hogy csak védelmezi. Ettől a felfedezéstől mindjárt egyszerűbb lett az élete: most már semmitől sem tartott, s esténként, ha nem akadt munkája, hangosan dalolt. Gluhov alezredes pedig ettől kezdve – a törzs irigykedése közepette – hófehér gallérszegéllyel parádézott.

– Miért pirulsz, Katyusa?

Kátya nem tudta megmondani, miért pirul. Elpirult egy

váratlan kiáltástól, ha kitartóan nézték, a tréfáktól, a vaskos viccektől, a lovaskísérők káromkodásától és a saját töményített kölestől kitelt alakjától.

– Ó, micsoda mellecske! – kiáltotta elalvás előtt a katonai étkezde huncut pincérnője. – Ajaj, melege lesz még ettől valakinek! Mellecske, olyan, mint a szőlőfürtöcske!

Kátya mérgelődött, pirult, a takaró alá bújt. A nők jóindulatúan nevettek.

A hadsereg mögöttes területén csend honolt: a támadó egységek messze előrenyomultak. Télen ritkán jelentek meg a repülőgépek, tavaszra pedig annyira megszokta őket Kátya, hogy már egyáltalán nem félt. Amint megszólaltak a légelhárító ágyúk, letakarta „Underwood"-ját, az óvóárokba ment, és nyugodtan várta a bombázás végét.

Már belenyugodott, hogy ilyen békés munkát kell végeznie: a győzelem kivívásához a kapcák összeszámolására is szükség van. És olyan dühvel gépelte a kimutatásokat, utasításokat és jelentéseket, hogy egy fiatal őrnagy, aki azért jött a frontról, hogy az álcázó köpenyek miatt patáliát csapjon, benyitott a kis szobába és megkérdezte:

– Hát ez meg miféle géppuska?

– Huszonnégyes mintájú – mosolyodott el Gluhov.

Este az őrnagy zsákmányolt csokoládéval és egy üveggel állított be. A nők itták a szeszt, és kétértelműen tréfálkoztak, Kátya meg pirult és a zsákmányolt csokoládét rágcsálta. Az őrnagy mellén vadonatúj rendjel csillogott, és beszéd közben a lány szemébe nézett. Kátyának zakatolt a szíve.

– Nem, Katyenyka, ez a könyvelés nem magának való – mondta az őrnagy, és szorosra húzott szíja nyikorgott a derekán. – A háború véget ér, s nem lesz mire visszaemlékeznie. A felderítőknél egy héten belül garantálom a kitüntetést.

Ha két hónappal hamarabb jelenik meg az őrnagy, Kátya gondolkodás nélkül elszökött volna vele, bár tudta, hogy erős kezéből nem egykönnyen szabadulna. Most meg csak a szíve szorult el a lehetőségtől, hogy csak intenie kell a szemével, és bármelyik percben mindenestől – krómbőr csizmájától a kopaszodó feje búbjáig – megkaphatja az őrnagyot.

– Nemsokáig harcolnátok mezítláb. – Ezt Gluhov mondta, amikor Kátya az első vonalba kérezkedett. De most már

maga is tudta, mennyi munkába megfáradt kéz, éhes szem és álmatlan éjszaka jut minden katonára, s úgy gondolta, hogy a helyén van.

A nők tréfálkoztak, kokettáltak, de Kátyára szigorúan vigyáztak: kis buta még, tapasztalatlan. Azt azonban csak nem vették észre, hogy a felderítő kicsalta a sötétbe. A sarokban kapta el, forrón suttogott, Kátya nem értette, miről van szó. Kezét a mellére szorította, kapkodta a fejét; a férfi az arcába és a nyakába csókolt. A lány keze alá nyúlt, megmarkolta a mellét, Kátya majdnem felkiáltott. Kibontakozott az ölelésből, de nem haragosan, és a fiú kedvére végigtapogathatta a feszes gimnasztyorkát. Ki akarta gombolni, de Kátya kiszabadította magát és elszaladt.

Éjjel aztán nem aludt, hánykolódott. Ledobálta a takarót, forgolódott, a párnát szorongatta, hogy még a keze is belefájdult. „Hülye, szerencsétlen hülyéje, hát mitől ijedtél meg, mitől? Hülye vagy, Kátyka, tisztára hülye! . . ."

Reggel az őrnagy elment, és jöttek az egyforma napok, olyan egyformák, akár a katonaköpenyek. És még az sincs, akinek a kedvéért az udvaron átszaladjon, mert csupa öreg férfi van körülötte. Úgy negyven körüliek . . .

Öt nap múlva pedig Olhovka falunál, amelyről oly szívesen énekelgettek a női fedezékben, motorbiciklis németek törtek át. Egymás után ugrottak elő a szétlőtt templom mögül. A vidám pincérlány látta meg őket először, vidáman odakiáltott valamit. És egy sorozattól találva, ő esett el elsőként.

Két óra hosszat tartott a lövöldözés. Szerencsére a törzs házának falát valami hozzáértő paraszt ácsolta, aki a dédunokákra is gondolt. Felfogta a golyókat meg a repeszeket, a közelébe férkőzni pedig nem tudtak a németek, mert lőszerrel bőven el voltak látva, és aki csak tudta, mindenki lőtte a motorosokat.

Kátya is lőtt. Minden lövés előtt erősen összehúzta a szemét, és a fegyver tusát mindig elfelejtette a vállához szorítani, meg is dagadt utána a válla. Sokáig nem tudott gépelni . . . Egyébként az se volt, aki diktált volna. Gluhov alezredes a keze között halt meg. Mereven nézett haldokló szemével, erőlködött, valamit mondani akart, de nem mondott semmit. Csak a vér buggyant ki a szája szélén.

Ezért a kétórás ostoba, elkeseredett harcért a parancsnokság mindnyájukat kitüntetésre terjesztette fel. Egy hónap múlva a zavarában és büszkeségében piruló Katyusa a Haditanács tagjától átvette az első katonai kitüntetést a „Katonai Érdemérmet".

Utána pedig a fedezékben bőgött. Hangosan bőgött: a könnyek végigfolytak az arcán, és az új éremre potyogtak. Sajnálta Gluhovot, a könnyelmű pincérnőt és önmagát. Valahogy nagyon sajnálta magát. Annyira, hogy már fájt . . .

Gluhov alezredes helyébe, akit a fürge pincérnővel és a törzs tizenkét másik dolgozójával közös sírba temettek, a magas, ősz, hosszú karú Dvorcov kapitány érkezett meg. Lehet, hogy azért tűnt hosszúnak a karja, mert csak egy volt belőle, és Kátya állandóan ezt látta, ezt az egy, esetlen, árva, hosszú kart.

– Na, mi az, te vagy az egész egységem?

– Én. – Felállt, hirtelen úgy megijedt, mintha a szobába nem egy félkarú, sebhelyes és kitüntetésekkel teleaggatott kapitány lépett volna be, hanem a tulajdon sorsa.

– És mit óhajtasz, hogyan szólítsalak?

– Kátyának. Azaz . . .

– Ha Kátya, hát Kátya. – És nehézkesen a panaszosan nyikorgó székre huppant. – Géppuskaállás helyett géppuskás lányt kaptam. Na, gyerünk azokkal a kimutatásokkal, mondd el, mi van. Mit bámulsz: talán nem láttál még nyomorékot?

Kátya lesütötte a szemét, az ajkába harapott, elővette a dossziékat. A kapitány a kimutatásokat lapozgatta, kelletlenül fintorgott, mintha ricinust nyelt volna.

– Ezt is megérted, Dvorcov. A fiúk a fritzek torkát szorongatják, te meg a kapcákat számolod. Hogy az anyja . . .

– Ne káromkodjon – mondta halkan a tűzpiros Kátya. – Kérem.

– Tessék? – Dvorcov csodálkozva pillantott rá. – Amíg meg nem szokod, dugd be a füled vattával.

– Bedugom. – Kátya nagyon félt, hogy a kapitány észreveszi a könnyeket a szemében. – Bedugom, de sohasem fogom megszokni. Ezért inkább mégse káromkodjon.

Dvorcov felhúzta az orrát, de hallgatott, és dühösen a papírokat bújta. A következő napon Kátya egy csomó vat-

tát hozott, és amikor Dvorcov belépett, tüntetően teletömködte a fülét.

– Jól van – mondta a kapitány komoran. – Hagyd abba a hülyéskedést, nem fogok káromkodni.

Valóban nem is káromkodott többé a jelenlétében, de a hirtelenjében adott név a „géppuskás lányom" rajtaragadt. Kátya valószínűleg még büszke is lett volna a nevére, ha nem érzi minden alkalommal, milyen gúnyosan ejti ki Dvorcov kapitány.

Így kezdődött „a hidegháború". Kátya nagyon szenvedett, amikor az új parancsnok nyílt és érthetetlen rosszindulatát tapasztalta. Miután kinőtt a gyerekkorból, de a független, magabiztos női viselkedést még nem sajátította el, nem is igyekezett tetszeni. Hirtelen valami ismeretlen, számára idegen bizonytalanság, félszegség lett rajta úrrá, nagyon esetlenné vált: összevissza felelgetett, elképesztő hibát követett el, és mindent elejtett. Éjszakánként pedig minden ok nélkül sírt.

– Katyusánk szerelmes – sóhajtoztak a nők. – Ez a rendje!

Kátya haragudott, dühösen tiltakozott, még kiabált is az idősebbekkel. Meg volt győződve róla, hogy gyűlöli a kapitányt. Úgy gyűlöli, hogy rá sem tud nézni. És csak ült, szemét a kopott írógép elmosódott betűire szegezve.

A kapitány nem is beszélt vele. Még csak nem is diktált: egyszerűen az asztalra tette a kézzel írt lapokat, és szárazon odavetette:

– Ma estére. Öt példányban.

Ő meg gépelt, fel se nézett, oda se figyelt, ki jön be a szobába. Mintha itt sem volna. Mintha nem is önmaga lenne, hanem az írógép egyszerű tartozéka.

– Kosztya, te vagy az? Azt mondták, ripityára mentél!

– Száska, barátom!

Kátya még sohasem hallotta így csengeni Dvorcov kapitány hangját. Sőt, el sem tudta képzelni, hogy örülni is tud, mint bárki más. Így aztán napok óta először felnézett a gépelésből.

Dvorcov egy ismeretlen, zömök ezredes vállát veregette, hátát lapogatta, és a mellébe bokszolt. Az ezredes nevetett, ő is megveregette Dvorcov vállát, csak úgy csengtek belé a

kitüntetései. Aztán lecsillapodtak, leültek, rágyújtottak. Kátya úgy tett, mintha a legépelt igazolást olvasná, de a parancsnok asztala felé fülelt.

– Tehát mégis életben maradtál, te vén ördög! Jaj de örülök, de nagyon örülök! Hol van Léna, hol van a srác?

A szünet nagyon rövid volt, majdnem hogy észrevehetetlen, de Kátya megérezte. Megérezte, s mielőtt meghallotta volna a feleletet, már tudta, mi következik.

– Egy bomba, Szása. Lénát is, Jurkát is, egy bomba.

– Mit beszélsz, Kosztya? . . .

– Egy bomba, Száska – ismételte meg nyugodtan és szárazon Dvorcov. – Én meg, látod, életben maradtam. Hát nem nevetséges? Harckocsi alá kerültem, mégis élek. Szép kis tészta, ahogy a törzsparancsnokunk mondogatta.

– Biztosan tudod, Kosztya? Lehet, hogy . . .

– Semmi sem lehet, Száska: Kresztov őrnagy is a kocsiban volt. Emlékszel Kresztovra? Szeretett pecázni . . . Na. Neki a lába fejét szakította le, az enyéimet pedig darabokra tépte. Nekem maga Kresztov mondott el mindent: a kórházban találkoztunk.

Az ezredes valami gorombát mondott. Kátya elengedte a füle mellett. De Dvorcov se figyelt oda. Hirtelen felkapta a fejét és elnevette magát:

– Ide figyelj, ezredes. Ha most én neked szétverem a képedet, büntetőszázadba küldenek? Nem bírom itt, érted? Nem bírok élni! . . .

Az ezredes felállt, fel és alá járkált, mint valami tárgyra, Kátyára pillantott, és visszament Dvorcovhoz:

– Írj egy jelentést a hadseregparancsnoknak. Írj le mindent: Lénát, a fiadat, a harckocsit, amelyik végigszántott rajtad. Magam adom át a hadseregparancsnoknak. Ismer, talán megbocsátja, hogy nem tartjuk be a szolgálati utat.

Este a kapitány elment a nők szállására. Egy doboz húskonzervet meg egy teli kulacsot tett az asztalra.

– Gondoljatok a családomra . . . Sírjatok, ha tudtok. – Az ajtóhoz ment, megállt, vastag amerikai csokoládét húzott elő a táskájából: – Nesze, géppuskás lányom.

Azzal elment. Kátya elmondta, amit Dvorcov elpusztult családjáról tudott. Az asszonyok pedig itták a rosszul párolt italt, sírtak és énekeltek. Kátya megint átsírta az éjszakát,

de ezek most más könnyek voltak. Már nem magára gondolt, és nem magát sajnálta. Rövid élete során először sajnált egy idegen férfit, nem azért, mert nyomorék, hanem úgy általában, ahogy az orosz asszonyok tudnak sajnálni. S a szívfacsaró sajnálatban megszületett és megerősödött az a meggyőződés, hogy Dvorcovot éppen neki, Kátyának kell megmentenie a bánattól, a fájdalomtól és a magánytól, neki kell visszaadnia örömét és boldogságát. És már azt is tudta, mit kell tennie. Életében először nem szégyellte az álmait. Épp ellenkezőleg, ezeknek a bűnös női gondolatoknak a révén lett erős, nyugodt és bölcs, mint egy igazi nő.

De Katyusa csak éjjel, álmaiban volt mindenre elszánt és merész. Nappal pirult, lesütötte a szemét és az „Underwood"-ján a betűk mellé ütött.

Akkor jött meg a bátorsága, amikor már nem volt rá szükség, mert Dvorcov kapitánynak hirtelen jókedve lett. Belépett a szobába, recsegő hangon és nagyon hamisan azt a dalt énekelte, amelyet az ő hadseregüknél nagyon szerettek:

Felkel a nap, lenyugszik a nap,
Napnyugatnak fut a katonavonat.
Cseng a kerék, visz a vaskocsi sebesen,
A vagonban a képed nézegetem.
Olyan vagy, amilyennek régóta szeretlek,
Tudom, nem változol sohasem meg.

Kátya eltátotta a száját, úgy bámult rá.

– Na, Kátya, együtt! – kiáltotta vidáman a kapitány.

Megyek éji csatába,
Vad kézitusába,
Vaszivatarban álljuk a harcot,
De tudom, meglátlak már valahára,
Mindig előttem, édes, az arcod.

És Katyusa is rákezdte. Először halkan, bizonytalanul énekelt, aztán teli torokból, mint Gluhov alezredes idején. Miután nagy igyekezettel végigénekelték a dalt, Dvorcov kapitány fülig érő mosollyal mondta:

– Engedélyezték, Katyerina! Engedélyezték, hallod?

– Mit engedélyeztek? – kérdezte tehetetlenül tovább mosolyogva Kátya, pedig már mindent értett, és a szíve hangosan, fájdalmasan dobogott.

– „Búcsúztatja a lány a frontkatonát . . ." – A kapitány fél kezével átölelte a széket, és végigkeringőzött vele a szobán. – A törzsparancsnok első helyettesévé neveztek ki egy harcoló lövészezredhez. Holnap értem jön Szászka, és . . . ég veled, géppuskás lányom!

– Holnap? . . .

– Holnap, Katyerina, holnap!

Kátya felugrott, holmi fontos és majdnem hogy titkos iratok a padlóra hullottak, és ő már nem látott semmit, és nem is akart látni. Csak a belül lángoló és kívül harckocsi szántotta férfit látta. Látta és botladozva feléje indult a számozott és leltárba vett székek között.

– Mit csinálsz, katona?

A kapitány megragadta a vállát, megszorította úgy, hogy fájt, és nem engedte, hogy megtegye azt az utolsó lépést, amely után már a melle következik. Az ő melle, amelyhez a lány annyira szeretett volna hozzásimulni, a teste, amelynek Kátya szerette volna átadni fiatal, buta és butaságában elővigyázatlan lánytestének forróságát. És „katoná"-t mondott. Nem „Kátyá"-t, nem „kislány"-t, de még csak nem is „lányom"-at. Katonát. És Kátya olyan hirtelen takarta el tenyerével lángoló arcát, mintha arcul csapta volna önmagát.

– Ez még nem szerelem, katona – mondta halkan Dvorcov, s közben fél kezével még mindig erősen fogta és távol tartotta magától Kátyát. – Ez sajnálat. Sajnálattal semmire se megyek, ha sajnálnak, én is sajnálni kezdem önmagamat. És akkor végem van. A múltban is és a jövőben is.

– Menjen innen – mondta halkan Kátya, még mindig tenyerébe rejtve arcát. – Kérem, menjen el innen.

– Ég veled, katona! – Dvorcov erősen megrázta a vállát. – A szerelem a háborúban is aranyat ér: vigyázz rá. Őrizd meg egy rendes fiú számára!

Keserű leckét kapott, és ez a keserű érzés nagyon lassan múlt el. Bizonyára ezért történt, hogy Melnyik őrnagy – Dvorcov kapitány utóda – aki szintén sebesült volt ugyan, de így is szívesen forgolódott a szoknya körül, semmire sem

ment vele. Kátya szigorú volt, bánatos és elérhetetlen, teljesen a múltnak élt, a félkezű kapitány iránti szerelmének, és ez a múlt mentette meg szerelmét érintetlenül még egy teljes háborús évre.

Egy év múlva kitört Kátyából a szüzesség és gimnasztyorka börtönébe zárt szerelemvágy. Egy vele egykorú fiatal hadnagy ölelő karjában tört ki. A fiúnak őszülő halántéka, égett arca és megpörkölődött szemöldöke között egy keserű, férfias ránc húzódott. Egy olyan ragyogó nyírfaligetben tört ki, mint egy templom, és Kátya lánysikolya madárcsicsergésbe vegyült. Mind a mai napig emlékszik a csicsergésre, a sikolyra, és mind a mai napig mosolyog rajta, csendesen és bánatosan mosolyog, s közben ujja hegyével óvatosan letörli a könnyeket szempillájáról.

A hadnagy szenvedélyes és makacs volt. A lány zavartan és dadogva magyarázott neki valamit a gyűrött szoknyáról, a kíváncsi szemekről, a szégyenről, a fiú meg szó nélkül vezette a kíváncsi szemek előtt a felderítők parancsnokához. Majdnem hogy erőszakkal tuszkolta be a házba.

– Ezredes elvtárs, a feleségem. Kérem, nyilvánítsa hivatalosnak a házasságot.

– Menj ki – mondta az ezredes rövid hallgatás után Kátyának.

– Ne – ragadta meg a hadnagy a lány kezét –, előtte mondjon el mindent, amit akar.

– Jól van. – Az ezredes ismét hallgatott egy kis ideig. – Először jön a háború, aztán a család.

– Az egyik nem zavarja a másikat.

– Ha a feladat végrehajtása után visszajössz, akkor nem zavarja . . .

Nem jött vissza. Az ezredes elmondta Kátyának, hogy a hadnagy az utolsó töltényig harcolt, és páncélelhárító gránáttal robbantotta fel magát: hiába keresték. De Kátya számára a hadnagy mindörökre az maradt, aki elhozta a szerelmet lányéletébe, és úgy távozott, hogy magával vitte. Attól a zsongással teli májusi naptól kezdve minden kérdőívre azt írta, hogy a férje elesett a háborúban . . .

Ó, hogy kattog a fal másik oldalán az az írógép! Mint egy géppuska . . .

– Tudja, nagyon sürgős. Kilencven oldal. És lejárt a határidő.

– Ne nyugtalankodjék, megcsinálom.

Kátya megcsinálja. Egész éjjel veri majd a gépet, reggel pedig munkába megy. És ott is a gépet veri, ott is arra kérik, hogy minél gyorsabban, ő pedig azt feleli, hogy kész lesz. És mindent megcsinál, de megebédelni nem ér rá . . .

. . . A győzelem Németországban érte Kátyát. A hihetetlen boldogságtól mámorosan három napig énekelt és sírt, táncolt és lövöldözött az idegen, de végre csendessé vált égre. A boldogság oly nagy volt, hogy még a negyvenöt márciusa óta benne élő szörnyű fájdalmat is tompította. Akkor, márciusban, levelet kapott, amelyből értesült, hogy Varsó környékén januárban megölték az apját, egy hónapra rá pedig meghalt az anyja. A levelet én írtam, rögtön a temetés után, társbérletünk konyhájában. A megőszült szomszédasszonyok halkan csörömpöltek a poharakkal, miközben a kegyetlen, háborús halotti torra készülődtek, én pedig kínlódva keresgéltem, milyen szót írhatnék a „halál" helyett.

Nyáron Kátya hazajött az üresen árválkodó szobába. Mi – a társbérlet minden lakója – az asztalnál ültünk, ittuk a bort, amit ő hozott, és az utolsó fejadagjából maradt amerikai kolbászt eszegettük. Az asztalnál én voltam az egyetlen férfi, mert a többiek – az apák, férjek és fiuk – mind a hét csengőgombhoz írt név tulajdonosa a háborús közös sírokban maradt.

Kátya nagyon szeretett volna tanulni. Akkoriban sokat beszélgettünk erről. Az asszonyok mind arra igyekeztek rábeszélni, hogy menjen nappali tagozatra, és a tanuláson kívül semmivel se törődjön.

– Hiszen egyedül te jöttél vissza hozzánk, Katyusa. Majd csak lesz annyi erőnk, hogy etessünk, ruházzunk, csak tanulj.

– Köszönöm! – Kátya mosolygott, és a könnyeit törölgette. – Köszönöm, kedveseim!

Minden holmiját kinőtte, és sokáig egyenruhában járt, a kitüntetései vidáman csilingeltek. Az egyetemre szaladgált, érdeklődött, sokan jelentkeztek-e a bölcsészkarra? Meglátogatta a barátnőit és fiú osztálytársai elárvult anyját.

Ezenkívül a rokonait kereste. Makacsul kereste, leveleket írt, érdeklődött, szaladgált, utánajárt, kiderített dolgokat. És talált valakit.

– Tudod, hogy munkába álltam?

– Hogyhogy munkába? És az egyetem?

– Az egyetem? Az egyetemből nem lesz semmi.

Tizenkettőre járt. Épp hogy megjöttem az órákról, mert nappal dolgoztam és este tanultam. Kátya meg kijött a konyhába, amikor meghallotta, hogy az edénnyel csörömpölök.

– Az unokanővéremnek eltűnt a férje. Negyvenkettő májusában Harkovnál. És három gyereke van: az ikrek éppen negyvenkettőben születtek. Olyan helyes gyerekek.

Emlékszem, vitatkoztam vele, hevesen bizonygattam, hogy megfizetett azért a jogáért, hogy magára gondoljon, hogy nem szabad feladnia az álmát, hogy . . . Mit is bizonygathatott a Dinamo gyár tizenhét éves marósa? Kátya szó nélkül hallgatta, időnként rám pillantott, s mintha a tekintete hálát fejezett volna ki. Aztán pedig azt mondta:

– Szemenként osztják el a krumplit.

És elment dolgozni egy leíróirodába. A szakmájába.

Katyusa a munkába is a régi katonaruhájában járt. Csak a kitüntetései nem csilingeltek, mert már a második napon leszedte őket.

– Csupa özvegy dolgozik a leíróirodán. Miért emlékeztessem állandóan őket?

Az első ruhát a születésnapjára ajándékoztuk neki. Azt hittük, örülni fog, de Kátya sírva fakadt. Olyan hangosan, olyan elkeseredetten, annyira reményt vesztetten zokogott, hogy meg sem próbáltuk vigasztalni. Valahogy rögtön megértettük, hogy Katyusánk, aki aznap töltötte be a huszonegyet, valamitől búcsúzik.

Kátya fizetése semmiképpen sem lehetett elég két család számára, és ezen a túlóra sem segített. De segített a véletlen, és ez a véletlen jelentette Kátya számára a legnagyobb boldogságot. Azon a három órán kívül, amit a nyírfaligetben töltött.

A csengő hosszan, kihívóan, vidáman berregett, s az ajtót én nyitottam ki. Az előtérben egy ezredes állt, a jobb kezében egy furcsa és szemmel láthatólag nehéz bőröndöt tartott. Köpenyének bal ujja akkurátusan a zsebébe tűzve.

Még semmit sem kérdezhetett, amikor a hátam mögött felkiáltott Kátya, és én félreálltam.

– Szervusz, géppuskás lányom! – mondta halkan az ezredes. – Szervusz, kedvesem, szervusz!

Összeszedtem a szomszédoktól az élelmiszerjegyeket és a Szmolenszkaján lévő csemegeüzletben vettem két üveg konyakot, és megvettem a legszebb tortát: többre nem futotta. Amikor visszaértem, Kátya előtt az asztalon egy vadonatúj írógép, egy „Olympia" állt. Mindnyájan ittuk a konyakot, azokra gondoltunk, akik nem jöttek vissza, és Kátyával meg Dvorcovval együtt hangosan énekeltük:

Éjjel-nappal folyik a kegyetlen harc . . .

Végigénekeltük, és Dvorcov már indult is.

– Ne haragudj, Katyusa, egy óra múlva indul a vonatom. Csak átutazóban vagyok: Szibériát vettem célba.

– Hogyhogy átutazóban? . . . – Katyusa felállt. – Miért átutazóban?

– A feleségemhez. – Az ezredes zavartan és majdnem hogy bocsánatkérően elmosolyodott.

– Él? – kiáltott fel Kátya. És a kiáltásban annyi öröm és annyi boldogság rezgett.

– Nem – sóhajtotta Dvorcov. – Tudod, beleszerettem egy tolmácslányba. Szült nekem egy kislányt . . .

Dvorcov elutazott, de az ajándék megmaradt, és most már Katyusa otthonra is vállalt munkát. Hirdetést fogalmaztam, és kiragasztottuk az oszlopokra: „GÉPÍRÁST VÁLLALOK."

Kátya nemcsak gyorsan gépelt, hanem helyesen is, és mindig összeolvasta a szöveget. Amit ő leírt, az nem szorult javításra. Sok megrendelője volt, de senkinek sem mondott nemet – csak önmagának. És nemcsak a pihenést vagy a szórakozást tagadta meg önmagától, hanem a magánéletet, az asszonyi sorsot is. Mintha csak elfogadta volna ezt a rendezetlen sorsot olyannak, amilyen, nem szállt vele vitába, nem akart szembeszegülni vele, de nem is bánkódott miatta. Csak egyre ritkábban nevetett, és új ruhái – ha nagy néha vett magának egyet – lettek egyre sötétebbek, amíg feketé-

vé nem váltak. Teljesen zárt, hófehér gallért viselt hozzájuk.

De más oka is volt a dolognak.

. . . Akkoriban valami messziről jött, kezdő forgatókönyvíró kéziratát gépelte. Amikor az író átadta a részben gépelt, részben pedig kézzel írt munkát, restelkedett, szünet nélkül cigarettázott, és egyre azt ismételgette:

– Persze hülyeség az egész, figyelmet sem érdemel, de a stúdió kéri. De úgy általában hülyeség. Ha lehet, ne olvassa el.

„Mister Toots" – mosolygott befelé Kátya: nagyon szerette Dickenst. – Kedves „Mister Toots". És azt kérdezte:

– Hát hogy gépeljem le, ha nem olvasom el?

– Igen, természetesen, természetesen – egyezett bele engedelmesen a forgatókönyvíró. – Csak ne figyelmesen.

– Akkor meg hibákat ejtek.

– Ez is igaz. – Az író felsóhajtott, és újabb cigarettára gyújtott. – Nem baj, hogy cigarettázom? Egyszerűen nem szeretném, ha azt hinné, hogy grafomániás vagyok.

Amint „Toots" kihúzta a lábát, Kátya nekiült és elolvasta a forgatókönyvet. Nehezen rágta át magát a szerző gyöngybetűs sorain, de tetszett neki a dolog. Gépelés közben azonban egyszer csak megállt.

– Ébren vagy?

Két óra volt, akkor aludtam el, de felkeltem. Kátya bejött a kézirattal, és furcsán mosolygott. Mintha felfedezett volna valamit, de fél és nem hisz a saját feltevésében.

– Mondd csak, ha lány lennél, és nagyon szeretnél egy férfit . . .

Aludni szerettem volna, nem voltam lány, egy szál tornanadrágban ültem és fáztam, mert télen rosszul fűtöttek nálunk. De erőt vettem magamon, és a tárgyra tértem.

– Olyat szeretek, aki megérdemli?

– Épp erről van szó! – Kátyának úgy ragyogott a szeme, mint fiatal korában. Az állandó éjszakai munkától akkorra már megromlott a látása, és a szeme elveszítette régi fényét. De a szemüveget még szégyellte. – Épp erről van szó! Egyszerűen még nem szeret téged. Még, érted? És ezért véletlenül megsértett. Állandó kellemetlenségei vannak valami bánya miatt, és mindenki elfordult tőle. Mindenki! Egyes-

egyedül van, és nagyon rossz neki. Mit tennél ebben az esetben?

– Az ördög tudja... Egyébként – szerelmes lány vagyok? Akkor elmegyek a fiúhoz, és nem érdekel a bánya...

– De hát megsértett.

– Na és? Hiszen nagyon rossz neki...

– Ez az! – mondta Kátya diadalmasan. – A szerző megfeledkezett erről. Amikor az ember szeret, sőt, ha csak egyszerűen beleszeret valakibe, akkor mindent odaad. Mindent, érted? Mindent odaad, és mindent megbocsájt. Szíves örömest!

Abbahagyta a gépelést, és reggel felhívta „Mister Toots"-ot. Vasárnap volt. „Toots" gyorsan ideszaladt, és a fal másik oldalán hosszan vitatkoztak valamiről. Aztán Katyusa beszaladt hozzám.

– Beleegyezett!

Kátya egész éjszaka gépelte a javított változatot, az író pedig egy hét múlva egy virágcsokorral meg egy üveg borral jelent meg.

– Elfogadták! És tudja, mit dicsértek különösen? A maga epizódját!

– Ez azért túlzás! Én...

– A maga epizódja, ne is vitatkozzon! S ha maga lett volna... Egyszóval meghívom a bemutatóra...

– De nekem egy jegy nem elég – mosolygott Kátya. – A mi lakásunkban hét csengő van.

Itták a bort, „Toots" tréfálkozott, és Katyusa boldog volt. S minél jobban sötétedett odakünn, Kátya annál élénkebb lett, és a szíve úgy dobogott, ahogyan már régóta nem. A háború óta.

A férfi nem sietett elmenni, még pezsgőért is elszaladt, és ügyesen vidám történeteket mesélt. Kátya nevetett, félt, hogy a férfi elmegy, és félt, hogy ottmarad, félt tőle és félt önmagától.

– Jaj, de későn van! – kapott észbe egy óra felé a férfi. – Nem fognak beengedni a barátaimhoz. Megkérhetném a szomszédját? Azt hiszem, egyedül van...

– Minek? – kérdezte Kátya, és elszörnyedve hallotta, milyen nyugodtan cseng a hangja. – Majd megágyazok magának a díványon.

Két ágyat vetett, de egyben ébredtek fel. Mint minden nő, Katyusa is tudta, hogy így lesz, és mint minden nő, ő is azt hitte, hogy reggel majd valami nagyon fontos történik, de ha nem is történik, legalábbis elhangzik.

Reggel azonban semmi sem hangzott el, „Mister Toots" kapkodott, nagyon sietett, mert fontos dolog várta. Ebben a kapkodásban volt valami elviselhetetlenül sértő.

Többé sohasem jött el, és nem is telefonált. Kátya makacsul üresfejű és könnyelmű embernek tartotta, de valahol belül, szinte öntudatlanul megértette, hogy egyszerűen kifizették. Megpróbálta elűzni, elfojtani ezeket a gondolatokat, megkísérelte, hogy valami másra, szépre gondoljon, de a keserűség akarata ellenére is egyre nőtt benne. Akkor nevezte először mindenki füle hallatára öreg „Olympiá"-nak az írógépét, olyan hangsúllyal, amely egyszer s mindenkorra megmaradt. És attól kezdve szemüveget hordott.

A filmet azonban mégiscsak megnézte. Igaz, nem a bemutatón, mert senki sem küldött neki jegyet. A jelenet, amelyet ő talált ki, belekerült, de ahogy nézte, valósággal kibuggyant belőle a lappangó fájdalom, és a nézők közül egyedül csak ő sírt, pedig a film végső kicsengése optimista volt, happy enddel végződött, ahogy ez már egy filmhez illik.

És többé aztán igazán semmi sem történt az életében. Unokanővére fia elvégezte a főiskolát és elutazott, az ikrek pedig vidáman férjhez mentek. Nem járnak hozzánk, de Kátya gondterhelten mondogatja, hogy az egyik nehezen boldogul, és éjszakai munkával szövetkezeti lakásra gyűjt neki.

– Hét példányt. Jó gépem van. Egy régi „Olympia".

Ha gépelésre van szükségük, csak jöjjenek fel: Kátya sohasem mond nemet. Házunk a hipermodern üveg- és betonkolosszusok mögött található. A meredek, ütött-kopott kőlépcsőkön jöjjenek egészen fel, és mindjárt meglátják az ajtót, ahol az ajtófélfán hét névtábla sorakozik, s csak egy férfinév van közöttük. Az enyém. Csak egy, mert házunkból, amelynek pincéjében mind a mai napig érezni az 1812-ben benne tárolt puskapor szagát, és falai negyvenegy keserveit visszhangozzák, örökre elmentek a férfiak.

Ez év október 4-én Kátya betölti az ötvenegyet. Ha találkoznak vele, üdvözöljék. Csak üdvözöljék.

A családi neve . . . hát fontos az, hogy milyen Katyusa? KATYUSA – s ez a név oly sokat jelentett számunkra. Nagyon sokat.

Higgyétek el nekem, fiatalok . . .

Katona Erzsébet fordítása

Kanyar

Legjobb vadászterületünket, a nádast a nagy folyó torkolatánál, egyszóval a folyó öblében, tíz évre védetté nyilvánították. Ha tíz esztendő alatt nem szaporodik meg kellő mértékben a vadkacsaállomány, akkor alighanem meghosszabbítják a vadászati tilalmat. Azelőtt vadászati felügyelőség volt itt, vadász lakott erre, őt a védett terület felügyelője váltotta fel, egy vadászati szakíró, avagy inkább madarászati, halászati szakember. Ezt az állást, mesélték nekem Vjalnyigában, a kikötőben, most Igor Lubnyin tölti be, fiatal ember, de nagy koponya, kandidátus vagy efféle. A helyettese Ljuda, a felesége.

Azelőtt évekig puskával és zsebemben vadászengedéllyel jöttem ide, most csak úgy minden nélkül, tavasznézőbe. Autóbusszal Vjalnyigáig, onnan gőzössel, vízibusszal, majd a csatorna partján, omladozó, vízmosta ösvényen . . . Lecövekeltem a Kundorozsnál, és átkiáltottam, ahogyan régen a túlsó partra:

– Héée!

Odaát egy fickó elindul a csónakhoz, nem idevalósi, nem ismerem. Átvisz. Úgy-ahogy megmagyarázom, mi járatban vagyok. A felügyelő tartózkodik bárminemű érzésnyilvánítástól. Bízom az időben és, ahogy mondják, a sóban. Remélem persze, nem kell egy pudnyi sót megennünk ezzel a madarásszal, hogy megtaláljuk a közös nyelvet . . . De idő kell hozzá. Hadd szokjon meg a gazda.

A csöndes folyók partján, magányos kunyhókban élők vendégszeretete, nyíltsága, patriarchális egyszerűsége ma már csak hagyomány. A természet emberei, az erdőlakók manapság válogatósak, óvatosak: nem sietnek nyájas kö-

szöntéssel a lámpafényre odatévedő utazók elébe. Különben maguk az utazók sem a régiek . . .

Az ismerős ösvényen lementem az öbölbe, a nádashoz, és letelepedtem a még vízre bocsátatlan csónakban – ezzel jártuk a vadásszal a folyót. Hadd mondja meg Igor, a felügyelő Ljudának, a feleségének, hogy itt vagyok, beszéljék meg együtt, hogy mitévők legyenek velem. Szerencsére a csónakban száraz a kispad.

Sirályok rikoltoznak, varjak károgna . . . Megvillan egy nyúl fehér háta. Foszlányokban a tél. A fűzfákon pihés rügyek fehérlenek. Az égerfán bárányfelhő lebeg. Sirályok rikoltoznak rekedten, szomjasan. Szalonka szólal, hangja, mint a mekegés. Tűz a nap.

A vadászház felől női hangot hallok: Ljuda az. Már tudok róla egyet-mást. Az Amur vidékén született. Testnevelési szakiskolát végzett. Aztán felügyelő lett az olhovszkojei vadgazdaságban.

Ljuda most az ornitológus helyettese, egyben a felesége is.

Hallom, a volt vadászház udvarán motor kattog, a házba bevezették a villanyt. A vadőr még petróleumlámpával bajlódott. Hallom, a kismotor a fűrész tárcsáját forgatja. A kismotor nem tudja egyszerre kettészelni a fatuskót. De aztán mégis kettészeli.

Igor, a felügyelő testes, széles mellű férfi.

Látom a nádasból Igorék udvarát. Minden idehallatszik. Igor rákiált a kutyára:

– Szajda! Feküdj!

Szajda lefekszik.

Az öbölben csönd van. Szongsztroj felől két önkéntes vadőr jön erre csónakon. Felém tartanak, azt hiszik, afféle puskás vadorzó vagyok. „A vadászati tilalom mindenkire vonatkozik" – mondják.

Fehér búbos fekete kacsák úsznak el mellettem.

Emlékszem, télen, a tóparton elkezdték vágni a fát a kis erdősávon, amely az egykori védelmi vonalon nőtt. Egy kidöntött fenyőfa alól hirtelen medvetalp meredt elő. A favágó odahívta a brigádot. Az emberek összeszaladtak. Felásták a barlangot. A fatönk alatt anyamedve feküdt. Ránézett a brigádra és elfordult. Mancsa idegesen reszketett. A háta is. A medve nagy teste mögül két apró bocs dugta ki az or-

rát. Némelyek azt mondták, szaladjon valaki, hozzon puskát, és lőjék le a medvét. Mások, hogy menjenek rá a vontatóval. A brigádban azonban nők is voltak. Ők az anyát látták a medvében. És nem engedték megölni. A férfiak, a nagy vadölők is csatlakoztak végül hozzájuk. Telefonáltak a főerdésznek és kérték: hagyja meg a barlang körül a kis erdősávot. Az erdész megbeszélte a dolgot a faúsztatóhivatallal, és megadta az engedélyt . . .

Délre járt. Kilenc hattyú röpült el mellettem. Igor, az ornitológus térdig vízben járta az öblöt. Odahozott és megmutatott egy csukát, amelynek horog volt a szájában. Igor lassan hozzászokott a jelenlétemhez. El is mondott két történetet: egyet Pikáról, a kis szarkáról és egyet Vitykáról, a jávorszarvas-gidáról.

A szarkafióka tavasszal kiesett a fészekből. Ljuda felszedte és Pikának, azaz Nyafogónak nevezte el, mert kezdetben állandóan nyafogott. A szarkafióka megbarátkozott a kiscicával. A gyerekek nem ismerik a gyűlölködést. Pika különben néha hozott egy-egy málnaszemet, és azt Ljuda szájába rakta. Aztán kivette onnan. Ha Ljuda lenyelte a málnát, a szarkafióka megharagudott, és dühösen csipogott.

Egyszer a városból egy vadászati felügyelő érkezett. Fáradt volt, lefeküdt aludni. Pika berepült a szobába, és az alvó felügyelőt orron csípte. Az felugrott, megijedt, ideges lett, és sokáig nem nyerte vissza a lelki egyensúlyát.

Tavaly nyáron Vanyuska Ptahin szarvasgidát talált az erdőben. Elhozta a Kundorozs partjára, és Ljuda a szarvasgidát Vitykának keresztelte el. Vityka szeretett Ljuda karján elüldögélni, olykor az orrát is megnyalogatta. Az asztalról leszedte az uborkát, a sózott halat meg a kolbászt. Mindebben nagy örömét lelte. A kutyákkal többnyire kikezdett. Szajdát meg is rúgta. Szajda már nyolcéves. A kutya kicsit megmorogta Vitykát. Vitykának hosszú, keskeny pofácskája, vastag ajka és elálló füle volt.

A zsombékban pézsmapockok nyüzsögnek.

Megjött egy halász is Pjaléból. „Szarvasfészkeket keresek – mondja. – Hogyha a fiókák kikelnek, elviszem őket.'

– Minek?

– Csak . . .

Este Igorral és Ljudával a konyhában üldögélünk. Ljuda szeretne velünk inni és cigarettázni, de Igor nem engedi. A férfi dalolgat: „Ha elfog a bánat, ha rám tör a bú, / ha az emlék nem hagy nyugton, / az utolsó, kék trolibuszra / menet közben felugrom . . .”* Azon tűnődöm, mit kellene tennie Igornak, hogy bánatát elcsitítsa a kék trolibusz: először gőzhajóra kellene ülnie, majd vízibuszra, aztán megint gőzhajóra, piros autóbuszra, és csak ezután jön az a bizonyos kék trolibusz . . .

– Nem értem a városi nőket – mondta Ljuda –, állandóan azt hajtogatják, hogy nem úgy élek, ahogy kellene. Azt mondják, valamire vinnem kellene az életben, szerezni eztazt, fejlődni. Nekem erre nincs szükségem. Én havi hatvan rubelt keresek, Igor nyolcvanat. Igaz, húsz rubel tartásdíjat levonnak tőle. Nekünk épp elég, amennyi van. Szeretem a természetet, aki itt él, az mindent elfelejt. Errefelé minden tiszta. Az emberek is mások. Néha két hónapig ki se teszszük innen a lábunkat.

Ljuda haja vörös, rövid, lábszára hosszú, vékony, szeme szürkeségébe sárgás és zöldes árnyalatok vegyülnek, világos szemöldöke határozott vonalú, állkapcsa erős, melle hegyes.

– Mint vadőrrel meg vagyok vele elégedve – mondta Igor a feleségéről mosolyogva.

Igor a disszertációját írja a szúról. Az aspirantúra már véget ért, de a dolgozattal csak nem készült el.

– Nem fér a fejembe, mire jó ez neked – beszéli le Ljuda. – Minek ez a disszertáció? Micsoda túlbuzgóság . . .

– Nem árt az – feleli Igor –, ha az ember valaminek a specialistája.

Reggel a csónakján megjött Vanyuska Ptahin, a pjalei vadőr is. A beszélgetés arra a téli anyamedvére és a bocsokra terelődik.

– . . . Éppen le akarta söpörni a havat, a medve meg a mancsával . . . Fogta a botot, azt hitte, kis mosómedve . . . – mesélte Vanyuska.

Felemlegették, ki hogyan viselkedett. Az anyamedvével való találkozás sok mindent elárul az emberek jelleméről, lelkéről. Kiderült, hogy a legközelebbre Ljuda merészkedett az anyamedvéhez.

* Bulat Okudzsava dala.

Ugyanabban a szobában aludtam, ahol azelőtt: a vadászéban. Ljuda és Igor a vadőr-szobában töltötte az éjszakát.

Reggel csónakba ültünk, és elindultunk a csatornán, hogy elföldeljünk egy megfulladt jávorszarvast. Beszakadt alatta a vékony tavaszi jég. Ásót, kötelet, baltát vittünk magunkkal.

A víz azonban egészen a csatorna közepére sodorta az állatot. Csak a füle látszott ki. A felpüffedt tetemet nem tudtuk kihúzni a partra. Végül a nyakához kötöztünk egy nagy darab követ, és így temettük el édesvízben, de tengeri szokás szerint.

A csatornán aprócska gőzös vontatott egy hatalmas uszályt. A csatorna meredek partján nyírfák, jegenyék hevertek halomban. Egész erdők tükröződtek a csatorna vizében, de tükröződött benne a kék ég és a nap is. Nem tudom, miért, hirtelen eszembe jutottak a fehér éjszakák és a pacsirták. Igen, errefelé nem ritka látvany· pacsirták szállnak a fehér éjszakában . . .

Az ilyen éjszakákon, mikor pacsirták szállnak, valaki biztosan beleszeret valakibe. Különben minek a pacsirta? Minek a fehér éjszaka? Ahogy a fiatal párra néztem, elgondolkoztam és úgy éreztem, túlságosan is gyakorlati felfogás ez a madártudós részéről a fehér éjszakáról és a pacsirtákról De lehet, hogy csak irigykedtem rá.

Kiértünk a fák között a tó partjára, a homokot itt egészen fehérre mosta a víz, a homokot fajdkakasok szántották a szárnyukkal, dürrögtek. Balra is, jobbra is erdős hegyfokok. A homokon jávorszarvasagancs hever. Az erdőben áfonya vöröslik, mintha már a hó alatt megérett volna.

A tavon hirtelen csónak bukkant fel. Egyre közelebbről hallottuk a motor zúgását. A csónak alja már a partmenti homokot súrolta. A csónakból vattakabátos, gumicsizmás legény ugrott ki.

Igor és Ljuda nem várta meg a férfit, hanem továbbment a víz mentén. Észrevettem, hogy Ljuda szerette volna megnézni magának az idegen csónakost. Igor azonban meggyorsította lépteit.

A legény, bár a vízen alaposan összefagyott, vidámnak látszott, a szeme csupa derű. Felix volt az, régi erdészismerősöm.

– Hát te? Hogy kerülsz ide? – üdvözölt. – Vadászni jöttél?

– Vadászni? Ugyan! A vadászatról jobb lesz minél hamarabb megfeledkezni.

– Megfeledkezni nem kell. Mert ha megfeledkezel, a végén nem fog újra eszedbe jutni . . .

– És te?

– Munkára jöttem. Kijelöljük a védett sávot. A faúsztató hivatal ki akarja vágni a többi fát . . . Útközben aztán benéztem a tóra, gondoltam, kicsit ráijesztek a kacsákra . . .

– És máris beleütköztél a kacsaőrbe . . .

Igor és Ljuda után néztünk. Ljuda tudta, hogy nézzük, és megfordult.

– Az őr csak vigyázzon a maga kiskertjére – mondta Felix –, a tavon meg mi is kiismerjük magunkat. – Közben egyre a parton haladó nőt és férfit nézte.

Felix Nimberg erdészt az egész járásban úgy ismerték, mint a legjobb vadászt, erdők és mocsarak fáradhatatlan vándorát. Felix Nimberg észt. Persze, miért volna észt? A nagyapja még észt volt, de az anyja már errefelé született, valahol Vjalnyiga környékén, az apja pedig a faúsztatóknál raktárvezető. Felix az iskola és a katonáskodás után erdész lett. Szökellve jár, mint a szarvas. Csak felhúzza a csizmaszárát, és a víztől se fél. Van benne valami könnyedség, mintha repülne. Magas növésű, keskeny arcú, kék szemű. Vjalnyiga környékén az emberek általában kék szeműek. Ez hozzátartozik a vidék természetéhez, földrajzához. Hanem az arc rajzában az árnyalatok, a tónusok is fontosak. Azzal, hogy „kék szemű", még nem sokat mondtunk. A vjalnyigaiak, a tópartiak szemének kéksége elmosódó, akvarellszerű. Felix szeme színében van valami áttetsző tengeri kékség, a balti ősök öröksége.

Felix négy medvét ejtett el: kettőt a zabföldeken, egyet pedig a barlangjában kapott puskavégre. Meg kell jegyeznem, hogy ez még akkor történt, amikor a medvékre szabadon, korlátlanul lehetett vadászni, mint a szalonkára. Mostanság felment a medve ára, kilövéséhez külön engedély kell. És ezt nem kapja meg mindenki.

Egyszer Vjalnyigába városi medvevadászok érkeztek hivatalos engedéllyel. Főnökök, mondta róluk az úsztató igazgatója. Ő irányította a vadászatot. A vadászokat elvitték a barlanghoz, megszámozták és lesbe állították őket. Beengedték a kutyákat, azok felébresztették, megriasztották és kihajtották a vadat. A medve áttört a vadászok láncán, mert a lánc meglazult. A medve megállt, vicsorgott, a hozzá közel álló vadász pedig kitért a harc elől, megijedt. Sose találkozott még szemtől szembe medvével, legalábbis ilyen vicsorgó szájúval. Lövés nélkül utat nyitott a medvének, pedig igen jól fel volt fegyverezve, és hátulról is fedezték volna. Felix Nimberg állt mögötte, az erdész. Felix golyója megállította a vadat, orrával a hóba zuhant. A második golyó végzett vele. Megtarthatták a lakomát, fő száma a medvemáj volt.

Felix házában a falon hatalmas foltos hiúzbőr lóg; a legutóbbi zsákmánya. A hiúzt a kertje végében pillantotta meg, csapdát állított neki és elfogta . . .

Én azonban nem erről, hanem a szerelemről mesélek, amely korábbi szerelmek hamujából parázslik fel, a szerelmesek kegyetlen jogáról, amellyel boldogságukat megteremtik, és nem törődnek a kitaszított harmadikkal.

Abban, hogy Felix beleszeretett Ljudába, Igor feleségébe, volt valami törvényszerű, elkerülhetetlen. Ljuda nyáridőben bikinit, kockás trikót viselt, és hosszú szárú gumicsizmában járt. A fején fehér tallinni sildes sapkát hordott. A pjalei asszonyok legszívesebben derékszíjjal verték volna el Ljudát ezért a paráznaságért. Honnan az ördögből is került elő ez a nőszemély?

Az asszonyok Ljuda láttán veszélyt, bajt szimatoltak. Orjöngtek, átkozódtak, morogtak, mint kutyák az idegenre, amikor Ljuda ilyen közönségesen húsért, kenyérért ment a pjaleni boltba. Amikor vásárolni ment, persze felvette a hosszúnadrágját; fürdőruhában csak a Kundorozs vizén látták. Ez azonban nem változtatott a dolgon. Ljuda az asszonyok előtt sem tett lakatot a szájára, és a nyelve elég csípős volt. A férfiak mind összesereglettek, amikor Ljuda a tutajhoz kötötte kis csónakját. Az arcuk ilyenkor ábrándos mosolyra kerekedett, szájuk akaratlanul tátva maradt.

Ljuda beindította a motort, férfias keménységgel rángat-

va az indítózsinórt. A motorcsónak kicsit megdőlt, szelni kezdte a csatorna vizét. A partmenti csónakok és a tutajok deszkái megéledtek, egymáshoz verődtek, mintha beszélgetnének. Beszélgettek pjaleiek is, Ljuda fehér sapkáját bámulták, amíg el nem tűnt a száraz ködben. Honnan jött ez a nő? Mi lesz vele?

Az asszonyok elítélték Ljudát, a férfiak dicsérték: „Bátor lány ez, a medvétől sem fél. Röptében találta el a tárgyakat. Vanyuska Ptahin a sapkáját dobálta, a vadőr nem talált, ő meg egy lövéssel kilyukasztotta . . . Igen . . . Harcias leányzó . . . Azt mesélik, Olhovszkojéban vadőr volt, a főnököket kísérte vadászatra . . . Ott szedte fel őt ez a felügyelő, és magával vitte, hogy minél messzebb legyen a férfiszemektől. A feleségét meg a gyerekét is otthagyta miatta . . . Úgy ám . . ."

Felix Nimberg, a vjalnyigai erdész harmincéves és még mindig legényember. Hol kikericset ültet az irtáson, hol fákat jelöl ki vágásra. Máskor egészségügyi irtást végez, pézsmapockokat fog a kis parasztházaknál, vagy vadlibákat kap puskavégre a sujáréginszki mocsaraknál. A fizetésén és prémiumon felül évente vagy négyszáz rubel értékben adott el mókus-, nyest- és rókaprémet. Szép külsejű, kellemes megjelenésű legény, és ami a legfőbb, tiszta, szerény, olyan, mint egy gyerek.

Felix nem talált menyasszonyt az erdőben, legénysorban maradt. Valamikori iskolatársnői rendre férjhez mentek. Egyszer éppen a Kundorozson csónakázott. A vadászház úszózárán észrevette Ljudát. Az L–6-os motor nyomban csökkentette a sebességet. Ljuda egy jókora csukát pucolt. Kezében meg-megvillant a kés, a pikkelyek csak úgy záporoztak. Ljuda hosszú szárú gumicsizmát viselt, de különben fürdőruhát. Ott, ahol a csizma szára végződött, valami habfehér kezdődött; Ljuda bőrét nem érte nap. Felix egészen közel úszott hozzá a csónakán, de egy szót sem szólt. Mit is mondott volna? Nem beszélni kell itt, hanem ki kell kötni.

A városi, szongosztroji halászok többnyire ki is kötöttek, és sokáig lebzseltek a vadászház körül, amíg meg nem jelent Igor. Szigorú szemével hol balra, hol jobbra bandzsított. Széles válla volt. Álla előreugrott. A látogatók rájöttek,

hogy ez az erőd bevehetetlen, és lassan elmaradoztak a vadászháztól. Felix lassan elcsónakázott Ljuda mellett, nem mert kikötni, és nem tudta, mit mondjon.

Kiment a tóra, hogy fogjon magának egy csukát az útra, el is ért oda, ahol a kedvenc horgászóhelye volt. Kidobott egy pár villantót, de a csukák ma nem haraptak. Pedig mindig horogra jöttek, de most nem. Felix ma nem érezte azt az önfeledt játékos izgalmat, amellyel élete legfőbb foglalatosságát, a vadászatot és a halászatot végezte. Más halászoknak és vadászoknak talán drágább volt a felszerelésük, a puskájuk, a vadászszerencse azonban Felixhez szegődött, mert ő, ha vadászott vagy halászott, szinte maga is fajdra vadászó héjává, ragadozó csukává vált, érezte a madarak, a halak életét, tudott lélegzet-visszafojtva várni és hirtelen lecsapni . . .

Ma a villantók érintetlenül peregtek a csónak mögött, mintha gazdájuk meg is feledkezett volna róluk. Berregett a motor, de kis fordulatszámmal, a csónak tessék-lássék körözött. Felix nem érezte a szokásos vágyat, hogy halat fogjon. Nézte a kék eget és a zöld partot, de Ljudát látta maga előtt trikósan, nedves gumicsizmában. Ljuda kezében csillog a kés, repülnek a nagy pikkelyek. Ljuda ránézett a mellette elcsodálkozó halászra, tekintetük összevillant, és Felix úgy érezte, hogy az asszony szemében maga a tó csobog, viharos, szabad vízáradat, senkié, úszhat benne az ember, ameddig csak bír.

A fiú úgy érezte, mintha Ljuda azért nézett volna rá, mert megunta a csuka tisztogatását, és szeretett volna vele menni ezen a halászcsónakon. Az ornitológus feleségének szeme sárgászöld, mint a hiúzé, amelyet Felix a saját kertjében fogott. A combja meg fehér . . .

Felix tovább csónakázott, húzta maga után a két villantót is, de a csukák egyáltalán nem haraptak. Felix Ljudára gondolt. Tudott a lányról, sokat hallott felőle. Vjalnyigában, a csatorna mentén és a Kundorozson mindenki tud mindenkiről. Már régen szerette volna megnézni magának ezt a vadászasszonyt, de eddig nem volt rá alkalma. És most megnézte.

Fél napig kószált a tavon a két csukahoroggal, anélkül, hogy érdekelte volna a horgászás, majd feltekerte a zsinó-

rokat, és elindult a Kundorozs felé, maga se tudva, miért. Talán, hogy megbeszélje a felügyelővel a kutyája fedeztetését. Felix még télen mosómedvére vadászott Dugóval, kelet-szibériai lajka-kutyájával. Az erdőben találkozott a felügyelővel, aki hosszan hajtogatta, hogy a mosómedve-vadászáshoz engedély kell. Felix azt felelte, hogy ő ezekben az erdőkben született és nevelkedett. Sok vadászt és felügyelőt látott már. Ezek az emberek jönnek és mennek. A helyi lakosok azonban itt maradnak, és ők az erdő gazdái. Mindezt veszekedős indulat nélkül mondta, nyugodtan, sőt, mosolyogva. Barátságos ember, nincs ellensége. A felügyelővel sem veszett össze. Lubnyin Felix kutyaját nézegette, hívogatta s a fejét is megsimogatta. Dugó erősen érdeklődött Lubnyin kutyája, Szajda iránt, amely szintén kelet-szibériai lajkafajta volt. Igor meg is kérdezte Felixet Dugó származása felől, az azonban semmit sem tudott erről. Dugót egy vadászó geológustól vette meg. A geológus valahonnan Jakutföldről hozta. Lubnyin a fedeztetésről kezdett beszélni: nem lehetne-e, kérdezte, Szajdát és Dugót összeereszteni? Felix azt felelte, hogy lehetne. Miért ne? Semmiféle önző érdeke nem fűződik a dologhoz, ez a kutyák dolga. Megadta a felügyelőnek a címét, hogyha a kutya tüzelni kezd, hozza el.

Igor nem jött. Felix már el is felejtette a megbeszélést, de hát nem az ő dolga ez. Most azonban, hogy a tóról átkormányozta a csónakot a Kundorozsra, eszébe jutott . . . „Megkérdezem, miért nem jött el." Ezt az ürügyet elegendőnek tartotta a látogatáshoz. Mióta a telepen felépült a ház, minden halász kiköt ott. Az utazónak vagy hajósnak egy magányos ház – erdőben vagy folyóparton – ugyanaz, mint a kocsma az országút szélén . . . Igaz, inkább messzebbről jött csónakok, szongosztrojiak, városiak kötöttek ki. A vjalnyigaik többnyire hazasiettek.

Felix egyáltalán nem akart vendégségbe menni a felügyelőhöz. Bár nem vesztek össze az erdőben, nem felejtette el gőgös viselkedését, megvetően előrebiggyesztett alsó ajkát. „No hiszen, szép kis felügyelő az ilyen, papírokat követel az erdőben . . . Bürokrata . . ."

Felix mégis lehorgonyozott az úszózárnál, könnyedén felszaladt a lépcsőn, bekopogott az ajtón. Bentről zene hal-

latszott, Szlicsenko énekelt: „Gitárral állok az ablakod alatt . . ." . . . Felix kinyitotta az ajtót és belépett. Csizmájával hangosan dobbantva kiáltotta:

– Van itt valaki?

Csak az előszobában dobbantott a csizmájával, mihelyt belépett a házba, észrevette, hogy a padló frissen mosott, mindenütt lábtörlők vannak leterítve. Óvatosan, szégyenlősen, szinte lábujjhegyen ment tovább. Ljuda a másik szobában mosta a padlót. Az asztalon magnetofonkészülék állt, forogtak a szalagok . . .

Ljuda kicsavarta a rongyot a vödörbe, kiegyenesedett, és hajfürtjeit a homlokáról a füle mögé rejtette. Ez a mozdulat nagyon asszonyos volt, és ő maga egyszerűbbnek látszott most Felix szemében, mint ahogyan a képzeletében felbukkant; széles, csontos arca szeplős volt, agyonmosott kartonruhát viselt, meztelen lábfejét alighanem a férje rongyos papucsába dugta. Ljuda egyszerűsége, hétköznapi asszonyisága, háziassága megtetszett Felixnek. Hogyan beszélgessen azzal a Ljudával, aki trikót, fürdőruhát és fehér sapkát visel, azt nem tudta.

De ezzel a házias, falusias, a többi nőhöz hasonló Ljudával már könnyebb volt szóba elegyedni. Szinte el se kellett kezdeni a beszélgetést. Felix Ljuda szemébe nézett, és kiolvasta belőle, hogy az asszony emlékszik arra, hogyan akart és mégsem mert kikötni reggel. Megjelenése nem érte váratlanul Ljudát: természetesen tudta, hogy kicsoda Felix.

– Itthon van a gazda? – kérdezte Felix, mintha maga a gazda ígérte volna meg, hogy ekkor és ekkor itthon lesz.

– Kicsónakázott – felelte Ljuda. – Egész napra. Miért, van valami megbeszélnivalójuk?

– Inkább neki velem – magyarázta Felix. – Kutyaügyben. A maguk Szajdája érdeklődött a mi Dugónk iránt. Egyszer megbeszéltük, hogy közelebbről megismertetjük őket egymással . . .

– Szajdát elvitte már a városba – mondta Ljuda. – Ott egy ismerős professzornak van egy kankutyája. Nem tudom, mi benne a különös, de tény, hogy professzori kutya, felsőfokú végzettséggel.

– Hát igen – sajnálkozott Felix –, professzorokkal nem versenyezhetünk.

– Én is mondtam neki – így az asszony –, hogy hagyja ezt a rangkórságot. Mert lehet, hogy ez a professzorkutya igazi fajkan, de akkor sincs belőle sok hasznunk. Ha már városi lakásba került, akkor régen oda minden jótulajdonsága. Évente ötször, ha kiviszik az erdőbe . . . Miféle vadászkutya az ilyen? Már régen puhánnyá vált, elfajult . . . De Igor nem engedett, mert ő mindent tudományosan csinál. Azt mondja, hogy a génanyag változatlan és független attól, hogy a kutya falun él vagy városban. Én ezt nem hiszem . . .

– Nálunk Vjalnyigában is van egy ilyen csodabogár – mondta Felix. – Sebész a kórházban. Van neki egy kis vadászszukája. Egyenesen Moszkvába vitte fedeztetni, mert azt hallotta, hogy van ott egy nem mindennapi kopó. Az viszont rá se hederített a nőstényre, érthető, hiszen hozzászokott a művelt, fővárosi társasághoz, erre hoznak neki egy vidéki nőstényt . . . Nem is lett a dologból semmi . . . – Felixnek nem esett nehezére a beszélgetés, mintha már régi ismerősök volnának Ljudával. Különben is, mint minden igazi szenvedélyes vadász, ő is szeretett mesélni.

– Már reggel be akartam nézni, hogy egy kicsit eltereferéljek a férjével – füllentett Felix –, aztán láttam, hogy halat pucol, gondoltam, nem jó dolog túl korán betolakodni egy idegen házba. – Gondoltam, horgászgatok egy keveset, talán hozok egy kis halat is . . . – Felix persze nem gondolt erre, de azért hitte, amit mond. Ljuda tudta, hogy a férfi most füllentett, de mintha ő is elhitte volna. Azonkívül, mihelyt beszédbe elegyedtek egymással, megkezdődött köztük egy másik beszélgetés is: szótlan és rejtett. Egymás szeméből olvastak, és az olvasnivaló érdekes volt . . . Felix igyekezett minél ritkábban ránézni Ljudára. Az asszony bocsánatot kért és azt mondta, hogy szeretne végezni a padlómosással, már csak kevés van hátra. Ebből a mellékmondatból Felix megértette, hogy nem kell mindjárt elmennie, még maradhat egy kicsit. És úgy tűnt neki, hogy Ljuda örül a váratlan vendégnek. „Hát persze, hiszen napokon át egyedül van – gondolta Felix. – Pedig ez a lány megszokta, hogy a figyelem középpontjában legyen, és ha vadász volt, akkor mindig férfiak között élt . . .” Hogy mi mindent kellett megszoknia Ljudának, azt Felix nem is gondolta végig. Ebben a

lányban éppen az tetszett neki, hogy le mert telepedni az erdőben, nem félt a magánytól. És emiatt egy kicsit rokonléleknek érezte magát Ljudával. Elvégre ugyanazt a sorsot vállalták, és az ő életének legszebb időszaka volt ez a magányos erdei bolyongás.

Ljudát az udvaron várta; odakint megbámulta a motorokat, és beismerte, hogy a felügyelő fölényben van vele szemben. A motorokhoz nem sokat értett, csak annyit, hogy kell irányítania az L–6-os csónakmotort, és hogyan kell begyújtani a motorkerékpár motorját. A felügyelő házában minden gépesítve volt. Kis benzinmotor forgatta a dinamót, és este a házban villany égett. A másik motor a fűrész tárcsáját forgatta. Ez már kissé nyomasztóan hatott Felixre. Ebben nem tudott versenyre kelni a felügyelővel. Amikor Lubnyinra gondolt, mindig önmagával próbálta őt összemérni. Ugyan már, Lubnyin aspirantúrát végzett, disszertációt ír, és tudós lesz belőle. Vjalnyigában mindenki tudott erről. Mindenkivel, aki a Kundorozson megfordult, maga Igor is közölte ezt . . .

Ljuda nadrágban lépett ki a házból, derekán széles derékszíjjal. Pulóverét begyűrte a derékszíj alá. Felix látta, milyen magas, milyen karcsú és derékban milyen vékony. A combját is kíváncsian méregette. Ljuda egyenes, széles vállú volt – erős testalkata bármilyen férfi- és női munkára alkalmassá tette.

Felix nem bámulta soká Ljudát, hanem folytatta a megkezdett beszélgetést:

– A csuka egyáltalán nem kap a villantóra. Késő van már. Vége a kapásnak. Egész nap kint voltam a vízen, de egyetlen kapásom sem volt.

– Pedig Vanyuska Ptahin azt mondta, tegnap hármat is fogott.

Ljuda leszedte a kötélről a fehérneműt, és bevitte a házba. Azután felseperte a tornácot. Majd vödörrel kiment a folyóhoz. Egész idő alatt dolgozott, és közben még beszélgetni is tudott Felixszel.

– Jaj – szólalt meg hirtelen Ljuda. – Igor mondta, hogy a hálót fel kell szedni az öbölben, biztosan tele van már jásszal, három napja ott hever. Nem szeretek ónos jászokkal

vesződni, csupa szálka hal . . . Igor szereti a halat, mert az jót tesz a szellemi tevékenységnek . . .

Felix felajánlotta, hogy segít kiszedni a hálót. Ljuda azt mondta:

– Jöjjön, ha nincs jobb dolga. Különben magam is megbirkózom vele. Igor megtanított rá. Csak nem szeretek velük vesződni. Nincs hozzá elég türelmem . . .

Így éltek kettesben ezen a napon. Bár vasárnap volt, senki sem kötött ki az úszózárnál. A pjaleick ezen a napon a nagyra nőtt kendert kaszálták. A férfiak kaszáltak, a nők sarlóval vágták. A hálóba sok jász és néhány kárász is került.

– Ez a háló valósággal „terülj, asztalkám" nálunk – mondta Ljuda. – Valami mindig akad benne. Halászlére vagy sült halra elegendő. Igor meg én jóllakunk vele, és Szajdának is jut. Én havi hatvanat keresek. Igor nyolcvanat. Húsz rubel tartásdíjat fizet. Nekünk nem kell több. Minek? Minimális a ruhaszükségletünk . . .

Felix Ljudára nézett és elnevette magát:

– Hát igen . . .

A háló kimeréséhez Ljuda megint átöltözött, csak fürdőruha-trikó és gumicsizma volt rajta.

– Mi az, talán te is elítéled, hogy így öltözöm? – Ljuda elsőnek tegezte Felixet. – A pjalei asszonyok is sápítoznak, de fütyülök rájuk.

– Még nem szokták meg a mai divatot. Hiába: elmaradottság. A régi családi hagyományok szerint élnek, ugye?

Ljuda kiemelte a hálót a vízből, majd a hálószemekből együtt szedték ki a kövér, mozdulatlan halakat. Kezük ragadt a nyálkától és a vértől. A csónak ringott a vízen. A halak hirtelen felriadtak, vergődni kezdtek. A fű közül sárga pihés vadkacsák úsztak ki a tiszta vízre. A sirályok az égen rikoltoztak. Az átforrósodott levegő hullámokban áradt. Körös-körül oly nagy csend volt, mintha földön és vízen egyetlen ember sem élne. Csak egyetlen csónak és ők ketten: a halászlegény és a halászleány.

Ljuda a nyári konyhában kárászt sütött tejfelben. Felix fát aprított, és meggyújtotta a tüzet a főzőlap alatt. A teához szamócát szedtek a folyó fölött a parti meredélyen. Nagy szemű édes szamóca volt. Felix mesélt Ljudának a hódokról,

a jávorszarvasokról, a rókákról, a borzokról, a medvékről, különböző mulatságos vadászkalandokról. Ljuda úgy hallgatta, ahogyan a hét-kilenc éves gyerekek hallgatják a mesét. Roppant figyelemmel nézte a férfit, arcát kis öklével megtámasztva, és ugyanolyan könnyű volt megnevettetni, mint a száraz gallyat meggyújtani.

Ljuda is mesélt, Pikáról, a szarkafiókáról, az anyamedvéről és a pjalei halászokrol. Beszélt esküdt ellenségeiről, a pjalei asszonyokról, mégpedig harag nélkül. Felix úgy hallgatta, mint vele egyívásút, mint a testvérét, a barátját.

– Errefelé az emberek valahogy nyíltabbak – mondta Ljuda –, tisztábbak. Ami a szívükön, az a szájukon, nem játsszák meg magukat, nem nagyzolnak. Ha valaki jó hozzájuk, azt jósággal viszonozzák. Sötét lelkű, rossz ember itt nem él meg. Nincs talaja. Az itteni emberek, mint a gyerekek, semmi ravaszság, semmi önzés nincs bennük. Itt van például Vanyuska Ptahin. A felesége tanítónő Pjaléban, állandóan korholja az urát, embert akar faragni belőle, hogy tisztességes fizetése és miegyebe legyen, mint a többieknek. Vanyuskának semmi szüksége erre. Ő amolyan együgyű, ábrándozó lélek. Szeret csónakázni a vízen. Vagy itt van Szaska, gépész az erdőparcellán. Valóságos czermester, aranykezű. Segített Igornak motort szerelni. Illetve tulajdonképpen Igor segített neki, ő volt a főkonstruktőr . . . – Felixnek tetszett Ljuda megjegyzése: „Szászkával párosban én is bármilyen gépet összeszerelnék . . ." Ljuda a férjéről is beszélt, de egy kicsit lenézően, mintegy helyre tette Igort. Úgy látszik, nem teljes az egyetértés a családban, erős egyéniség mind a kettő. És ez bizonyos reménységet adott Felixnek.

– . . . Szászka igazi filozófus – mondta Ljuda. – Órákig is elvitatkoznak Igorral. Igor abbahagyta a dohányzást, nekem is megtiltotta, Szászka meg szünet nélkül füstöl, mégpedig mahorkát . . . Igor szerint az életben minden az ember akaratától függ, az ember olyan életet teremt magának, amilyet akar. Szászka viszont azt mondja, hogy az ember élete, mint a földön minden élet, millió körülményből tevődik össze, és ezek nem függenek az akaratunktól. Így van ez a családi élettel is . . . A legapróbb véletlennek is, minden cselekedetnek és szónak megvan a maga következménye. Az ember egyet akar, és valami egészen más történik. Hallgatom

őket, elég érdekes, amit mondanak, aztán lefekszem aludni, de akkor is hallom őket. Egyszer vagy fél litert megittunk, jól becsíptünk. Szászka azt mondja Igornak: „Otthagytad a feleséged, a gyereked, fájdalmat, bajt okoztál nekik. Most azt hiszed, hogy boldog vagy, pedig a rosszból csak rossz teremhet, és az ellened fordul . . ." – Ljuda Felixre nézett, mintha tőle várná a választ. Felix nem tudja, mit mondjon, vagyis tulajdonképpen tetszett neki Szása álláspontja, de úgy érezte, hogy nem szabad beleavatkoznia.

– Egyszer Szászkával tavasszal a szjarginszki mocsarakban vadászgattunk – mondta Felix. – A tűznél egész éjszaka azt bizonygatta a férfiaknak, hogy más bolygókon nem lehet élet . . . Tudományosan bizonygatta . . .

– Ilyen ő – mondta Ljuda kifejezéstelenül, mert egészen másra gondolt. Tűnődve üldögélt, és így folytatta: – Olhovszkojéban dolgoztam az egyes számú vadgazdaságban. Arrafelé minden más, mint itt. Érdekes, persze, fejesek is lejöttek. Az űrhajósok például minden tavasszal ott voltak. Gagarin, Tyitov, Komarov . . . Igaz, ez még előttem volt . . . Különben a nagy emberek mind egyszerűek, csak túl sok jelentéktelen ember nyüzsög körülöttük. Undorító . . . Itt ilyesmi nincs. Az itteniek tetszenek nekem . . .

– Van itt is mindenféle – mondta Felix.

A beszélgetés lassan alábbhagyott. Meg aztán a nap is végefelé járt. Ljuda megint átöltözött, ugyanabba a ruhába, amely reggel volt rajta. Hozzáfogott az ablakpucoláshoz. Mintha meg is változott volna. Nem nézett Felixre. Bekapcsolta a magnetofont: „Gitárral állok az ablakod alatt . . ." Felix kicsit ténfergett még az udvaron. Ljuda vödörrel a kezében kiszaladt a házból, és mint aki meglepődött a férfi láttán, úgy mondta neki:

– Igor nemsokára hazajön. Megvárhatja – úgy mondta ezt, mintha nem is létezett volna ez a nap, sem a csónak a nádasban, sem a halántékában lüktető vér a tűző napon, sem a lelki rokonság, sem a tejfölös hal.

– Hát én csak a kutya ügyében jöttem hozzá – mondta Felix mosolyogva. – Az pedig már elintéződött . . .

– Akkor minden jót – köszönt Ljuda, és anélkül, hogy Felixre nézett volna, vagy bármi másra, becsukta az ajtót, és összehúzta a függönyt. – Örülök, hogy meglátogatott min-

ket. Jöjjön el máskor is. Telefonálhat is, beszéljék meg Igorral, hogy ne hiába jöjjön.

– Hát akkor viszlát! – búcsúzott tőle Felix. – Minden jót!

Beugrott a csónakba, ellökte magát az úszózártól, beindította a motort... Közben a vadászház ablakát nézte, látta is Ljudát, a nő azonban nem fordult feléje. Felix tűnődve, értetlenül távolodott.

Ljuda elmondta Igornak, hogy itt járt Felix Nimberg a két kutya ügyében... Hogy meddig volt itt, hogyan emelték ki a hálót, hogyan sütöttek kárászt, és hogyan csevegtek, arról egy szót sem szólt.

Igor hümmögött.

– Más gondom is volt... Különben korcs a kutyája... – és semmit sem kérdezett a feleségétől. Mezítláb, trikóban járt a házban, felhúzva erős vállát, és közben mély bariton hangján énekelgetett: „Száguld az utcán az utolsó trolibusz, / bulvárokon kering / hogy az éjszaka hajótörötteit / felszedje mind..."

Ljudának nem tetszett, hogy Igor ilyen megközelíthetetlenül jár-kel a házban, látszólag semmivel sem vádolja, de már elérhetetlen nagysága tényével is elítéli. Nem akarta megmondani, de valahogy maguktól buktak ki belőle a szavak:

– Felixszel ellenőriztük a hálót. Kárászt is sütöttünk. Beszélgettünk. Rendes fiú, természetes, egy kicsit Vanyuska Ptahinra hasonlít.

– Tudom – mondta Igor fáradt, lassú, unatkozó hangon.

– Honnan tudod? – kérdezte hitetlenül Ljuda.

– A vízen kiváló az akusztika – mondta Igor. – És látni is jól lát az ember. – Pokrócot terített a padlóra, és a hátára feküdt. Ljuda tudta, hogy a férfi most elernyed, jógázik, felveszi a „savaszána" testtartást, gondolatban a tiszta égboltot látja, elveszíti a súlyát, a tömegvonzást, mintegy felrepül... Ljuda is megpróbálta a savaszánát, de nem tudott elszakadni a földtől és felszállni. Igor azt mondta, hogy neki sikerült.

A férfi behunyt szemmel feküdt, fejét oldalt fordította, minden izmát és inát elernyesztette, s azt gondolta, hogy most mintegy háton úszik, az égboltra gondolt, de ezúttal

sehogy sem érezte a repülést, sehogy sem tudott a földi gondoktól és a tömegvonzástól megszabadulva eljutni a nyugalom, a súlytalanság állapotába. Ha nem is érzett féltékenységet Felix Nimberggel szemben, de valami sértettséget azért igen, az idegen megsértette birodalmának határát, mégpedig anélkül, hogy ezt előzőleg bejelentette volna neki. Igor indokolatlannak, furcsának találta a látogatást. Ami a legjobban sértette a hiúságát, az Ljuda zárkózottsága volt. Igor az erdőből hazafelé menet Pjaléban benézett a postára, és ott a halászok elmondták, hogy látták a feleségét, amikor az öbölben csónakáztak. Éppen hálót mert ki egy férfival. Azt hitték, hogy Igor az, de lám, Igor éppen a másik irányból jön. A férfi különben mintha Felka Nimbergre hasonlított volna. Felka reggel óta műcsalival járta a tavat. Ezt is látták. Az itteni sima és csendes vizeken nincs hová elrejtőzni, az emberek mindent látnak.

Igor elvárta, hogy Ljuda azonnal mindent elmondjon, de az asszony csak Szajdát meg Dugót említette . . . Ezt az ostoba dolgot . . .

Igor persze nem tudott lesüllyedni a féltékenységig. Ljudával való viszonyában az érzéseken és szenvedélyen kívül volt még valami. Úgy vélte, hogy Ljuda a szerelmével valami kötelességfélét teljesít iránta. Túlságosan egyenlőtlen volt a meghozott áldozat: Igor miatta vált meg a tudományos pályától, ott hagyta a főiskolát, végigcsinálta a válás minden kínját és megaláztatását, ott hagyta a városi lakást a családjának, volt ereje ahhoz, hogy hirtelen minden köteléket széttépjen és új életet teremtsen ügyességével és erejével . . . Ezt csak Ljuda kedvéért, csak azért tehette meg. De ki volt Ljuda? Vadőr? Hát nőnek való foglalkozás ez? Persze, a vadászok kényeztették, bókokkal halmozták el. De mi várt volna Ljudára, ha ő nem jön?

Igor persze nem gondolta, hogy Ljudával jótékonyságot művelt. Kapcsolatuk mégis emlékeztetett valamelyest a régi regényekben olvasható helyzetre: az előkelő, derék úriember feleségül vett egy bukott lányt, és azt fölemelte a maga köreihez. Igor nemcsak szerelmet várt Ljudától – a szerelem magától értetődő, és Igor e tekintetben olyan kiválónak tartotta magát, hogy ugyan kit is lehetett volna szeretni még

rajta kívül? – de valami hálafélét is elvárt tőle. Az eszébe se jutott, hogy az asszony esetleg megcsalhatja . . .

Igor a padlón feküdt a savaszána testtartásban, a mennyezeten át a világoskék eget bámulta, kicsit bele is feledkezett a jógázásba, képzeletében felbukkantak a szárnyukkal integető sirályok, szinte maga is sirálytollakat öltött és szállni kezdett. Könnyű lélekkel, átszellemülten kelt fel a padlóról és hívta a feleségét.

– Gyere, Ljuda, ússzunk egyet!

Igor kallózva és pillangózva úszott, Ljuda váltott karral. Frőcskölték egymást, le-lemerültek, játszottak a vízben, fehéren, meztelenül, erősen, fiatalon. Elsőnek Ljuda ment ki a partra. Igor a vízből nézte őt, mint Ádám, aki ízlelte és felfedezte az almát, s újra megtalálta barátnőjét, Évát. Gyönyörködött Ljudában, a mester büszkeségét érezte, aki a természet formátlanságából kibontotta a szépség igazgyöngyét, a tökélyt, ezt megörökítette és bekeretezte. Senki más nem láthatja, nem ismerheti, ez a csoda kizárólag az ő tulajdona . . .

Ljuda ugrándozott, próbálta kirázni a füléből a vizet, és nem is gondolt arra, hogy valamit felvegyen magára, Igor alulról, a folyó felől bámulta őt; a parton, sűrű sötétzöld bozótok előtt, a piruló égbolt alatt rituális táncot lejtett egy meztelen nő. A kép valóban megejtő volt, de a közelben motorberregés hallatszott, valaki befordult a Kundorozsra, talán jobb lett volna, ha Ljuda valamivel eltakarja a bájait. A vadőrt különben is néha nyugtalanította barátnőjének szemérmetlensége. Ljuda meztelenül szeretett volna élni. Igor „ruhátlan Majá"-nak nevezte. Egyszer szemére is vetette: „Honnan van ez nálad? Hiszen orosz asszony vagy. Azok meg természetüknél fogva szégyenlősek." „Én itt nem is gondolok arra, hogy asszony vagyok vagy sem – felelte Ljuda. – Úgy érzem, én vagyok a természet." „Csak vigyázz – hümmögött Igor –, a végén a pjalei asszonyok elkapnak és bekennek szurokkal . . ." „Én nem félek – felelte Ljuda –, majd megvéd a rendőr. Jóban vagyok vele . . ."

Fürdés után teát ittak szamócával a nyári konyhában. Nemsokára megjött csónakon Száska, a pjalei gépész. A férfiak előbb a motorokkal vesződtek, majd visszatértek az asz-

talhoz. Szása a rá jellemző érthetetlen lelkesedéssel folytatta a valamikor abbahagyott beszélgetést:

– Azt mondd meg nekem, hogy Kondozerben miért mérgezték meg a halakat, és miért engedtek a tóba nyelmát? Egyáltalán, szeretném tudni, miféle hal ez a nyelma? Már maga a szó is közönséges. Valamirevaló halat nem nevezhetnek így. Itt valami nincs rendjén . . .

– A nyelma ízletes hal – mondta Igor –, az ujjad is megnyalnád utána . . .

– Hát lehet, hogy az ottani halevőknek ízlik, azoknak, akiktől ideszállították. De szerintem nincs jobb hal a kondozeri menyhalnál. Előfordul, hogy az ember márciusban a jég alá ereszti a hálót, és az egyszeriben megtelik menyhallal. Éjjelre az ember a jégen hagyja őket, azután lepucolja és besózza, fejedelmi eledel, ínyencfalat. Nem, itt valami nincs rendjén. Megszegnek valami természeti törvényt, pedig a természet törvénye szigorú ám!

– Nekem legjobban a tavi maréna ízlik, forrón füstölve, égerfafüstön – mondta Ljuda.

– No, éppen erről van szó – kapta el a szót Száska –, a mi tavunkban maréna tenyészik, a parton meg égerfa nő. Ez nagyon jól összeillik. Lehet, hogy valahol Afrikában, mondjuk a Csád-tavon rengeteg hal van. De hiába ültetnénk oda a mi égerfánkat, az csak nem nőne meg ott, elpusztulna, mert ott nincs rá szükség. Ott valami baobabfából aprítják a tüzelőt, a halat is baobabbal füstölik. No de ha ide hoznánk ezt a baobabot, az itt nem élne meg. A mi halunk akkor jó, ha égerfa füstjén szárítjuk.

– Te ugyebár szereted a teát, Alekszandr Jefimovics – kezdett dühbe gurulni Igor –, és eszedbe se jut, amíg hörpölöd, hogy ez a tea, mármint a növény szubtropikus éghajlaton terem. De azért a te erős, északi szervezeted is megköveteli ám a teát, és meg is emészti . . .

– Ez más lapra tartozik – ellenkezett Alekszandr Jefremovics –, az emberek minden korban küldözgettek egymásnak ajándékot. Éppen ez a kereskedelem, a csere. Ha például Felka Nimberg nyestet lő Vondegében, leadja a prémátvevőnek, a prémet aukción eladják, és mondjuk egy hölgyike Rio de Janeiróban bundát varr magának belőle. Mi

pedig az így szerzett pénzecskén Rio de Janeiróban ananászt veszünk . . .

– Felix a kertjében csapdával fogott egy hiúzt – szólalt meg Ljuda.

– Azt hogy értsük, hogy a kertjében? – Igor most még jobban előrebiggyesztette az alsó ajkát, mint ahogy szokta. – Felix az egész erdőt a maga kertjének tartja. Megátalkodott vadorzó. Nagyobb ragadozó, mint bármilyen hiúz.

– Ugyan – mondta Ljuda –, hogy volna ragadozó? Érzi, ismeri az erdőt. Egyszerűen költő.

– Ismerjük mi az ilyen költőket. – Igor felállt, kilépett a nyári konyhából, és odakiáltott a kutyának:

– Szajda, feküdj!

A kutya lefeküdt.

– . . . Töltsél már nekem is egy kicsit, Száska – kérte Ljuda. – Igor nem engedi, ugyanis állandóan nevel engem. Különben is, mindenkit nevelni próbál.

– Add ide a bögrét, abban nem veszi észre. Gyorsan, amíg nem jön vissza.

Ljuda és Szása koccintott és ivott.

Ekkor bejött Igor. Szása megint fejtegetni kezdte a gondolatait, amelyeknek oly bőviben volt, csak legyen kivel közölnie őket.

– Azt mondod, ugye, hogy az ember a természet ura, s a többi . . . Ura vagy nem, de azért békében kell élnie a természettel. Ha elkezd uralkodni rajta, ki tudja, mi lesz abból . . .

– Én is mindig ezt mondom – tette hozzá Ljuda –, de engem megszid miatta.

– Ha szid, ha nem szid, a dolgon nem lehet változtatni – folytatta Szása. – A helyi lakosok nem okoznak bajt a természetnek. Ha elveszünk is tőle valamit, csak azért, mert nagy szükség van rá. Olyanok vagyunk, mint a szalonka a mocsárban; nem tudunk meglenni a mocsár nélkül, az meg nélkülünk élettelen. Tavasszal a lápnál megvárjuk a kacsákat. Egyet-kettőt lepuffantunk, ez semmiség, de közben hallgatjuk ezt a zenét, és a tűznél kedvünkre kibeszélgetjük magunkat. Az asszonyok meg a hó alól kiszedik az áfonyát. Aztán kendert vetünk, hogy legyen a marhának takarmány, nyáron meg törpemálnát termesztünk, horgászgatunk, ősszel

megint jön az áfonya, a liba meg elröpül. A városi ember két órát is ácsorog az étterem előtt, míg a portás beengedi, a mi fajtánkról bezzeg nem kell gondoskodni, csak engedjék a lápra. Mindent a maga helyére. No de mi a helyzet most? Az öbölbe nem mehetünk be . . . Jól van, megértjük: gondoskodnak a kacsákról meg a keszegekről . . . Szongosztroj a szjarginszki mocsarakat a saját vadgazdaságává nyilvánította. Vadőröket állított, minket meg úgy üldöznek, mint a diverzánsokat. Hát hová legyünk, mi, mocsári emberek? Menjünk, kerekedjünk fel a városba? Megtehetjük. Mert a pjalei ember olyan, mint a macska: akármilyen magasról, ha a negyedik emeletről ugrik is le, mindig talpra esik. . . . No de ki lakik majd a mocsárvidéken?

– Helyi vagy nem helyi, az mindegy – mondta Igor. – Ez csökevény, a feudális rendszer maradványa. A mai ember nem kötődik semmilyen helyhez.

– Hát persze – helyeselt Alekszandr Jefremovics. – Csakhogy én egészen másról beszélek. Itt van például Pjaléban Vologya Lagyin, derék ember, a háború előtt tengeri halászhajóval járta a Baltikumot. A háborúban a németek a hajót elfogták, a személyzetet internálták. Ő meg megszökött a fogságból, átment a frontvonalon, harcolt, Berlinig eljutott. Aztán megint halászkodott a Baltikumban, az elsőtisztségig vitte . . . Nagy pénzt keresett, és volt lakása Uszty-Narvában, meg miegyéb. Arany élete volt, mondhatom . . . Ő meg mindent otthagyott és visszajött ide, Pjaléba, a mocsárvidékre. Egyszerű halász a brigádban, a hálót húzza. Úgy látszik, van ebben valami. Mert itt van például a hattyú, télen lecövekel a Kaspi partján, de azért mégis a tundrára vágyik . . .

– Vologya Lagyin nagy hasznot húz azért a halászatból, és az öbölben halászik – mondta Igor.

– Ugyan, ez másodrendű dolog. Nem erről van szó . . . viszont volt előtted egy másik vadőr: Száricsev. Rendes ember, egyszerű, dolgos. Ki lehetett vele jönni. Kertet is csinált, ismerte a paraszti munkát, pedig városból jött. Elég jól gazdálkodott, alaposan. És hogy tudott inni! Senki se látta részegen. Okos, értelmes ember. Úgy látszik, szeretett volna itt gyökeret ereszteni. Nemcsak úgy vendégeskedni. Nyulat is tenyésztett. De hát nem sikerült neki. Hol ez a baj

érte, hol amaz. Volt egy kutyája, vadfogó lajka, megölték. A felesége a városban maradt, hívogatta az asszonyt, meg is jött, egy darabig itt volt, de nem bírta az éghajlatot. A nyulai is sok bosszúságot okoztak neki, rengeteg füvet kellett szedni nekik . . . igyekezett is az az ember, nem volt lusta. Semmi se ment neki. Visszatért hát a városba. Úgy látszik, túlságosan meggyökeredzett ott.

– Nem értett szót a vadászati felügyelettel – jegyezte meg Igor.

– És mit gondolsz, Szása – kérdezte hunyorogva Ljuda –, mi megszokunk itt, vagy nekünk sem fog sikerülni?

– Ti csak éljetek jó egészségben, fiatal pár vagytok . . .

Beszéltek még erről-arról. Száska nemsokára hazaindult. Amíg ott volt, Szásának vagy Alekszandr Jefremovicsnak nevezték, most, hogy elment, egyszeriben Száska lett. Elcsendesedett a Kundorozs. Semmi sem maradt a kimondott szavakból. Csak a sarlófecskék repültek egyre feljebb, de nem érték el az ég kupoláját. Nem is volt plafon. A sarlófecskék hangja szopránban áradt lefelé, mintha morzejeleket továbbítana valaki rádión . . .

Néha szárnyukkal verdesve récék és vadkacsák repültek el mellettük. Az öböl felett pólingok fütyültek.

– Milyen jó, amikor nem jár erre senki – gondolkodott hangosan Ljuda.

Igorral, a férjével üldögéltek a ház tornácán.

– Magasan szállnak a sarlófecskék – mondta Igor. – Nagy zápor lesz.

Vége volt a napnak, folytatódott az este, lassan múlt: ideje, hogy éjszaka legyen. A víz vöröslött az öbölben és a folyón. Nem alhattak a madarak. Időnként halak ugrottak fel, majd huppantak vissza a vízbe. A távolban motorok berregtek. Valaki csónakon igyekezett valahová. Már leszállt az éj, még sincs sötét: a kora nyári éjszakát északon fehérnek nevezik. Pedig ezeken az éjszakákon csak a házak fala fehér a városokban. A fehér éjszakák városaiban. A csöndes vizek és a nádasok felett az éjszaka zavaros-füstszínű, galambszürke, lilás volt. Álomtalan volt az éjszaka. A folyó fölött a bokorban pacsirta próbálgatta hangját. Valahol magasan láthatatlanul megszólalt a kecskefejő.

Igor magához ölelte Ljudát. Keze először puhán, majd sú-

lyosan nehezedett az asszony vállára. Ölelése azonban egyre keményebb, határozottabb lett. Igor megcsókolta Ljudát. Csókolóztak reggel is, ez volt azonban a leghosszabb, a döntő csók, a semmi másra nem figyelő, a nappal búcsúztatója, az éjszaka hírnöke.

– Gyerünk – mondta Igor.

– Gyerünk – felelte csendesen, készséggel Ljuda.

Lefeküdtek a padlóra, a friss, száraz szénára, amelyet Igor kaszált, és Ljuda szárított fekvőhelynek. Ljuda a szénára előbb pokrócot, majd lepedőt terített. A kisablakot kinyitották, pacsirta éneke áradt be rajta. Amikor a pacsirta elhallgatott, Igor bekapcsolta a táskarádiót. Szállt a zene a csöndes vizek felett, gáttalanul. Igor és Ljuda szerelmét festette alá . . . Igor és Ljuda még fiatal volt, de fiatalságuk már nem telítődött a megismerés vágyával, félénkséggel és kétségekkel . . . tudták, mi kell nekik – ez a szerelem, és nemcsak egymást szerették, hanem a szerelmüket is, édességét, testiségét. Egész nap tűző napsugárban, füvek és virágok között éltek, dolgoztak, folyóban fürödtek. Hatalmas erő gyűlt fel bennük, ezt tékozolták most szeretkezve . . .

Amikor az asszony elment, Igor hirtelen úgy érezte, hogy körös-körül minden megszűnt, eltűnt. Mi maradt? Mi maradt mégis? Ez a kunyhó, a széna a padlón és a mellette fekvő asszony, honnan jött vajon és miért? Igor maga elé képzelte azokat a férfiakat, akik ugyanígy feküdtek mellette, mint ő éjszaka. Mert voltak. Volt minden. És minden elmúlt. És most nincs semmi . . . Igornak hirtelen eszébe jutott a disszertációja, amelyet nem írt meg, és elszörnyedt: „Szégyen, szégyen . . . Megrekedtem a sárban . . . Miatta, csak őmiatta . . . Szenvedélyes szerető vagyok . . . Tudós férfiú . . .” Hirtelen valami sértőt akart mondani Ljudának. És a foga között sziszegte:

– Úgy csinálod, mintha a szakmád volna . . .

Ljudának kihagyott a lélegzete, elnémult.

– Hülye – mondta, és sírva fakadt.

Igor fogta a tábori ágyat, és kiment a szabad ég alá aludni.

Reggel kibékültek. Éjszaka megint összevesztek. Sok ilyen éjszakájuk volt, de olyan, hogy osztatlanul összeolvadjanak és megfeledkezzenek magukról, olyan többé egy sem. Mint-

ha valaki ott állt volna a fekvőhelyük előtt, közönyös, gúnyos arccal nézte volna őket: „Mindez a múlté, mindez már a múlté . . .”

Felix Nimberg a szabadságát – augusztusban és szeptemberben – általában vaddisznóvadászaton töltötte; motorkerékpáron Kizsnyába, Vondegébe ment, vagy hetekig lakott egykori barakkokban, elhagyott erdőparcellákon, fiatal fajdkakasokat lőtt, süketfajdokat csalt lépre erdei patakpartokon. Figyelte, hol ásták alá a hódok a fát, hol a medve, hol a hiúz, hol vannak a süketfajdok járatai. Maga is, mint valami fajd, vörös áfonyán élt, mint valami medve, málnát evett, gombát pörkölt magának vacsorára, Vjalnyiga környékén sok a fehér gomba. A folyópartokon horgászott, és mindig került a horgára pénzes pér vagy pisztráng. Esténként gyertyát rakott a barakk asztalára, és verset írt: „Nem kell nékem a világon semmi, / könnyedén élem az életem, / tarisznyámban csak töltény maradjon, / s egy falásnyi kenyérke legyen.”

Ezen a nyáron Felix szokatlan helyen töltötte a szabadságát, egy tó partján, az öböllel átellenben, a Jerem-kő nevű fokon. Volt ott egy kunyhó, halászok építették, gyakran hált meg benne az arra járó turista népség; eléggé megtépázták, még az ajtaját is eltüzelték. Kizsnyában és Vondegében Felix nyugodtan ott hagyta a holmiját az erdei házakban és elment, amerre kellett, mivel ott senki semmihez nem nyúlt, és nem vitte el, ami nem az övé. Itt a Jerem-kőnél nem reménykedhetett a holmija érintetlenségében, és ha bement az erdőbe, mindent magával kellett cipelnie. Különben az erdő is keskeny parti sáv csupán, utána mindjárt a nádas következik a szalonkáival. A hely nem valami fényes, ám ha az ember felmegy erre a bizonyos Jerem-kőre a fehér moha és vörös áfonya benőtte meredélyre, ha egy kicsit összehunyorítja a szemét, és sokáig bámul, akkor a lilás ködben, a nádas zöldje fölött áradó napsugárban kis fehér négyszöget lát: a kundorozsi vadásztelep palatetejét. Mintha zenét is hallott volna, mint valami telefonvezeték, elhozta hozzá a dalt: „Kedvesem, / hallgass meg engem . . .” Az ember

beül a csónakba, átszeli az öblöt, és egy óra alatt már ott is van . . .

A kunyhóban nem volt asztal, a kispadot is eltüzelték. Felix az ablakot műanyag terítővel fedte be a szúnyogok ellen, felmosta a padlót, esténként fenyőgallyakon feküdt, amelyeket ponyvával terített le, fekvőhelye fejénél pedig gyertya égett. Verseket írt: „Közöttünk víz csobog, ablakban ülsz, kinézel, / sebaj, nem nagy dolog, / a bánat nem emészt el. / Majd kialszik a fény, / nagy éj jön hűs szelekkel, / Nehéz lesz? Tudom én, / ez is elmúlik egyszer."

Nyáron Felix kicsit összebarátkozott Igorral, a felügyelővel. Az történt ugyanis, hogy Igortól jelentést kértek az öböl partján lévő vad- és madárállományról. Igor, a maga becsületes pedantériájával igyekezett ködösítés, hozzávetőleges és kikerekített számok nélkül megoldani a feladatot. Fényképezőgéppel és magnetofonnal fölszerelve, Ljuda kíséretében expedícióra indult, éjjel-nappal a mocsárvidéket járta, a muslincák és szúnyogok örömére. Nem kímélte magát és Ljudát se, ám az őzek eltűntek valahová, a kacsák is elrejtőztek a sűrűben, a pézsmapockokat pedig az ingoványon át meg se lehetett közelíteni.

Felix akkoriban fákat jelölgetett kivágásra a partmenti sávban. Találkozott a két vad- és madárkönyvelővel, Igorral és Ljudával. Mindkettőjüket összevissza csipkedték a szúnyogok, szegényeket. Segített nekik. Ismert az öbölben minden fészekhelyet, az őzek rejtekhelyeit a mocsár körül. Már kisfiú korában nyitott könyv volt előtte a táj, és lassan kívülről megtanulta. Igor először mindent „vizuálisan" ellenőrzött, de hamarosan tapasztalta, hogy az itteni mocsarakat úgyse tudja bejárni, nem tud minden szúnyogot megitatni a vérével . . . Ezért aztán rábízta magát Felixre, Ljudát pedig isten hírével hazaengedte.

Ljuda akkor lopva Felixre nézett, még bólintott is feléje, mintegy hálálkodva kacsintott, amiért megszabadította ettől a feladattól.

Felix segített Igornak a jelentés megírásában. Bejáratos lett Igorék házába, ugyanúgy, mint Száska, a pjalei gépész. Tudta, hogy Igor minden gőgje és műveltsége ellenére is tulajdonképpen semmit sem ért az erdőhöz, a vízhez és általában a vadgazdasághoz, és még csak nem is konyít a hét-

köznapi, emberi dolgokhoz. Igor alaposan elrontotta kapcsolatát a pjalei halászokkal, és igencsak nehéz lett volna az élete kettesben Ljudával, ha nincs Száska. Száska sokat segített. Száska mintegy magára vállalta a közvetítő szerepét a felügyelő és a pjaleiek között. És Felix is segített; igyekezett meggyőzni a halászokat, hogy Igor voltaképpen egyszerű fickó, csak egy kicsit túl művelt.

A halászok megkérték Felixet, mondja meg annak a „madárfaló"-nak – így becézték Igort –, hogy ha feljelentést tesz a rendőrségen amiatt, hogy néha halászgatnak az öbölben, akkor magára vessen. Sok víz van errefelé, jut belőle mindenkinek. Igor előtt Száricsev volt itt a felügyelő, és bár felszedte az öbölben talált hálókat, fondorlatokkal nem foglalkozott. Azzal legalább ki lehetett jönni, mert így aztán nem fog menni a dolog.

Felix átadta Igornak a halászok üzenetét, bár valamivel enyhébb formában.

Azt is látta, hogy Igor és Ljuda között nemcsak szeretet és szövetség van, hanem valami más is. Olykor egészen apró dolgokon összekaptak, meglepő hevességgel. Egyszer például Ljuda Gumboricába készült, valami hivatalos elintéznivalója volt ott, és kirúzsozta az ajkát, kifestette a szemöldökét.

Igor nem nézett senkire, csak úgy a levegőbe mondta:

– A madarak csak a párzási időszakban öltenek fel tarka tollazatot. Úgy látszik, az asszonyoknál egész évben párzási időszak van.

– Te, Lubnyin, csak feküdj a hátadra – mondta Ljuda olyan gyűlölettel, hogy még az ajka is beleremegett. – Elvégre jógi vagy, hát akkor csak feküdj és kapcsolódj ki . . .

Felix nem szerette a viszályt, a gyűlölködést az emberek között. Igyekezett megbékíteni Igort Ljudával; volt valami hamis, nem tartós az életükben, valami erőltetett, pedig kívülről minden olyan szépnek látszott. – Pedig jó emberek. Kár értük. „Mért nem tudnak meglenni egymással?" – gondolta. Az a szenvedélyes izgatottság, amely akkor fogta el, amikor Ljudát először látta az úszózárnál csukával a kezében, mintha már elmúlt volna, lecsendesedett benne.

Felix most gyakran maradt kettesben Ljudával, hol hálót mertek ki, hol gombáért jártak – Felix ismert egy jó helyet

az öbölben –, hol pedig halat sütöttek a nyári konyhában. Igor egy indiai jógihoz méltó filozofikus nyugalommal szemlélte barátkozásukat, és nem érzett féltékenységet, még a kék trolibuszról sem dalolgatott. Napokat töltöttek az öbölben, nagy veteményeskertjét ápolgatta.

Egyszer Ljuda – ahogy a férjének szokta – odaszólt Felixnek:

– Felka, gyere, ússzunk egyet.

Felix azonban nem szeretett és nem is tudott úszni az itteni hideg vízben.

– Nincs nálam a fürdőnadrágom – mosolyodott el. – Otthon hagytam a zongorán.

– Minek az? – kérdezte Ljuda, aki nem értette Felka tréfáját, s játékosan rávillantotta sárgászöld macskaszemét. – Nekem a ruha egyáltalán nem számít. Majd egy kicsit messzebb megyünk egymástól. Hiszen nem vagyunk egészen idegenek . . .

– Ugyan, menj csak egyedül, ússz egyet – mondta Felka, de érezte, hogy a szíve hevesebben kezd verni.

– Jó, de ne leskelődj!

– Nem fogok – ígérte Felix, és egészen berekedt a hangja.

Ljuda odaszaladt a folyóhoz és levetkőzött. Felix az ablakon keresztül bámulta. Ljuda tudta, hogy a férfi látja őt. Nedves testére felvette a ruhát, és már jött is. Friss víz- és hínárszagot árasztott.

– No, bámultál?

– Bámultam.

– Tyű, szégyelld magad. Ilyen szerény kisfiú, aztán idegen nők után leskelődik.

Tényleg, mint egy kisfiú. Felix semmit sem értett ebből az asszonyból. A nő játszott vele. De miért? És neki mit kéne tennie? Felix esetlenül átölelte Ljudát, a nő egészen hozzásimult, ajka kinyílt, a szomjas ajka, amely szerelemre, csókra termett. Kit is csókol?

– Őrült – mondta Ljuda és elfordult. – Még megfojtasz. Ideje, hogy megnősülj. Micsoda vőlegény vész el veled.

– Már elveszett – mondta Felix. – Vége.

– Szegény. Elveszett vőlegény.

Úgy beszélgettek, mintha semmi sem történt volna. Leg-

alábbis Ljuda ezt szerette volna. Pedig történt valami. Felix arra gondolt, hogy el kell szánnia magát: így vagy úgy.

– Én csak egy nőt tudok szeretni – mondta. – Olyan vagyok, mint a hattyú.

– Tavasszal hattyúk repültek erre – mesélte Ljuda. – Valami csirkefogó a Jerem-kőről rájuk lőtt. Egy hattyú lezuhant. Igorral néztük. Igor csónakon odasietett, de már nem talált ott senkit. És tudod, a többi elrepült, csak egy körözött a tó fölött és sírt. Mi Igorral szintén elpityeredtünk, ahogy hallgattuk . . .

– Majd én is körözök fölötted és sírok – mondta Felix.

– Felecska kedves, ne sírj – mondta Ljuda –, mert akkor én is sírni fogok. Van itt elég víz a mi könnyeink nélkül is. Megszoktalak. Olyan vagy nekem, mint a testvérem. Igor megöl, ha gyanút fog. Veszett ember. Többféle vadállat is lakozik benne: torkos medve, gyáva nyúl. Meg bengáli tigris . . . Nem könnyű vele . . . No meg velem sem . . . Magam sem tudom, mire leszek képes holnap . . . Az Amurnál születtem, a tajgán nőttem fel. Távol-keleti vagyok, tajgai lány. Aztán elkerültem Korszuny-Sevcsenkovszkijba, tudod, ahol az a nagy csata volt. Azután Olhovszkojébe vadőrnek . . . Most meg itt vagyok . . .

– És holnap hol leszel, te tajgai nő?

– Itt leszek. Ugyan hol is lehetnék?

– No jól van. Addig csak kibírjuk.

Felix csónakba szállt és elment. S többé nem fordult be a Kundorozsra, bár gyakran írt le köröket a vízen, berregett a csónak motorja a tavon, az öbölben és a csatornán. Egyszer az erdészházban találkozott is Igorral. Igor megkérdezte, miért maradt el ilyen sokáig. Felix azt felelte, hogy sok a munkája:

– Vágásterületeket jelölünk ki, fákat bélyegzünk, vágásra érett öreg fákat irtunk. Nincs időm.

Augusztusban szabadságra ment, a cókmókját felrakta a csónakra, és elindult a Jerem-kőhöz. Vadászni ott nem lehetett, és Felix nem szeretett csak úgy sétálgatni, hűsölni az erdőben. Költői természetéhez egyúttal gyakorlatiasság, takarékosság és háziasság is járult. A vadászat egyúttal a megélhe-

téséhez is hozzátartozott. A Jerem-kőnél halászgatott, a tavon hálókat vetett ki. De csak veres szárnyú koncér került bele, keszeg nemigen. És Felix tovább is csónakázott volna zsákmányban gazdagabb helyek felé, de állandóan arrafelé bámult, ahol Ljuda háza állt az öblön túl; várt valamire, és közben dúdolgatott: „Kedvesem, / hallgass meg engem . . .” Így azután a szabadság halászat és vadászat nélkül telt el.

Egyszer a tóról a Jerem-kő felé befordult egy motoros pjalei halászcsónak. Felix már várta a parton, kihúzta a partra, és odakötötte egy nyírfához. Viszockij brigádvezető ugrott ki a partra belőle: erős, keménykötésű kis ember, apró, jól bekátrányozott csizmát, nyitott nyakú szürke inget, kabátot és nagy sildes sapkát viselt, nyaka málnaszínű volt a naptól.

– Miközben hálót merítettünk – mondta Viszockij –, észrevettük, hogy valaki van a kövön. Meg kell tudni, hogy ki az, gondoltuk. Az idén nem nyúltak a hálóhoz, jól megtanítottuk őket . . . Tavaly két hős is megpróbálta . . . Két motort is raktak a csónakjukra, gondolták, ha baj lesz, gyorsabban eliszkolhatnak. De, úgy látszik, ijedtükben egyiket sem tudták beindítani. A fiúk berakták őket a motorcsónakba, jól ellátták a bajukat, aztán bedobták őket a tóba, egy kis hűsítő fürdőre . . . Ez már a novemberi ünnepek idején történt . . . Az idén aztán csend lett . . . senki sem merészkedett ide . . . Csak hát látjuk, hogy a kunyhó kéménye füstöl, úgy látszik, fűtenek benne . . . Ki lehet az?

A brigádvezető csak beszélt, a brigád meg hallgatta a fedélzeten.

Az arcuk egészséges, napsütötte, szélfútta. Válluk, karjuk, nyakuk alig fér meg a ruhában. Felix arra a két szerencsétlen orvhalászra gondolt, akik potyán akartak halhoz jutni a kifeszített kerítőhálóból. Elenyésző volt a hasznuk a megtorláshoz mérten.

– No és te hogy kerülsz ide? – kérdezte a brigádvezető. – Valami dolgod van erre vagy csak úgy horgászgatsz?

– Kiraktam a botokat, de az istennek sem akad a horogra semmi – felelte Felix.

A halászok mosolyogtak, jóllakottan és lustán néztek rá, tisztában voltak mérhetetlen fölényükkel e szegény horgász-

szal szemben, aki kis kukacokat rak a horogvégre, és napokig vár, amíg egy-egy koncér vagy sügér ráharap.

– Gyere velünk – mondta Vologya Legyin, a kapitány. – A fivérem, Pása éppen meg akarja keríteni az öblöt... Akad ott munka, kötelet kell húzni...

Felix a bozótba rejtette a cókmókját, és beugrott a motorcsónakba. Nyomában Dugó, a kutyája is beugrott. Felix narancssszínű, nehéz, csikorgó, vízhatlan halászruhába öltözött, és húzta a kötelet. Kihúzták a tó közepén lemerített hálót, a legmélyebb vízrésznél, amerre ekkor a marénák jártak. A marénák, ezek az orsószerű, ezüstös, kis szájú halak, ha nem is nagy számban, de azért kerültek a hálóba. Estére már egy mázsányi volt belőlük a csónak fenekén. A brigádvezető vagy öt darabot adott Felixnek a munkájáért, ezenkívül vagy két kiló keszeget is. A sügért, a koncért, az ezüstös baliát, amit csak szeméthalnak tartottak, Felix egyszerűen besöpörte a tarisznyájába.

A kunyhó mellett aztán megcsinálta a füstölőt; a partról odagurított egy rozsdás hordót, kiütötte a fedelét meg a fenekét, és gödröt ásott a fűtéshez; az üres hordót beásta a földbe, benne meg dróthálót feszített ki. A füstölőben tüzet rakott, és amikor elég forró lett, beledobott még egy kis égerfaágat is levelestül. A megpucolt, besózott és napraforgóolajjal megkent marénákat és keszegeket zsineggel összekötötte és lerakta a dróthálóra. A füstölőt felül befedte, hadd merüljön meg a hal az égerfa füstjében. A sügért meg a koncért is megtisztította, besózta a hasüregüket, pálcikával szétfeszítette, kopoltyújukon zsineget fűzött át, és két nyárfa közé felaggatta.

Felix estig ült a füstölőnél, szelelőlyukat is ásott, vigyázott az egyenletes melegre és főleg a nem csípős, átható égerfafüstre. A hal megpirosodott, a marénák bőre felrepedezett, saját levükben pácolódtak. Felix meg is evett egy forrón füstölt marénát, és az szinte elolvadt a szájában; Felix megnyalta az ujját. Arra gondolt, hogy el kéne menni a Kundorozsra és vinni a halból Ljudának meg Igornak. Így is gondolta: „Ljudának meg Igornak." Ma nem gondolt külön Ljudára, és a cigánydal sem jutott az eszébe: „Hallgass meg engem..."

Felix gyorsan, könnyen elaludt, elégedett volt a nappal,

és azt remélte, hogy másnap megint kimehet a tóra a halászokkal, és a munkájáért megint halat kap tőlük jutalmul. Holnap a halászok megint felszedik a hálót, biztosan tele lesz hallal, és persze akad benne lazac meg pisztráng is. Maréna pedig rengeteg ... Felix már félálomban arra gondolt, hogy a halászok jól járnak, ha őt is magukkal viszik: senkinél sem dolgozik rosszabbul, nem kell neki fejadagot fizetni, és öt hal a brigádnak semmi. Ő meg, Felix, egész nap dalol, mint a pacsirta. A halászoknak ez tetszik, szívesen hallgatják ...

Másnapra már várta a motorcsónakot. Még a csatornán járt, de Felix már hallotta a zúgását. A motorcsónak azonban nem fordult a Jerem-hegy felé, csak az általa vert hullámok csapódtak a parthoz. Felix így szólt magában: „Elég. Holnap elindulok a Vondegére." Holmiját a bokorba rejtette, a füstölt marénát, a keszeget, a sügért és a koncért lógni hagyta. Füttyentett a kutyának. Elindult a nádas felé. Délután jött csak vissza két fiatal szárcsával, egy köteg sárszalonkával, szalonkával, tőkéskacsával meg csörgősrécével.

Lement a tóhoz, levetkőzött és bokáig bement a vízbe, ott megmosdott, lefröcskölte magát és tüsszögött. A tavon hirtelen fehér csónak bukkant fel, ugyanarra tartott, amerre reggel a motorcsónak, a kerítőhalak felé. Felix megismerte a csónakot, a főerdészé. A kormánynál a főerdész ült és mellette még valaki fehér sapkában ...

Felix megint felhúzta a csizmáját, és elindult megnézni a horgait. Már több mint egy napja nem nézte meg őket. Alig ért a zsinegheż, máris érezte, hogy nagy hal ficánkol odalent. Feldobogott a szíve, vadászlelke előre megérezte a zsákmányt. Amikor a halászokkal a kötelet húzta a tóban, nem érzett ilyesmit, az csak munka volt. Felix először egy nagy sügért húzott ki, kicsit eljátszadozott vele, majd egy másikat. Alátette a zsákot. Gyönyörködött bennük és örült. Még egy hal rángatta, húzgálta a zsineget. A vízben egy dévérkeszeg ezüstös oldala csillant meg. A keszeg belehuppant a csónakba, tátogott, fel-felszökkent, majd elcsöndesedett. Felix is sebesen lélegzett, ugrálni szeretett volna örömében. Arra gondolt: „Hadd fogják azok csak mázsaszámra a halat. Nem az én dolgom, hogy a kötelet húzzam velük."

A kunyhóban már ki tudja, mióta hevert egy rozsdás üst.

Felix kisúrolta. Kibelezte a halat, majd krumplit és hagymát tisztított. Tüzet rakott a szabadban a bográcstartó alatt. Feltette főni a halászlevet. Nem volt türelme mellette ülni. Fogta a fejszét, szétvágta a nyírfatuskókat, megfaragta őket, fűzfaágakat tűzött a földbe, és egyetlen szög nélkül kész is volt az asztal meg a két kispad. Felix Nimberg vendégeket várt és tudta, hogy a vendégek jönni fognak. És közöttük ott lesz az a rég várt valaki, a fehér sapkás vendég.

A halászlé elkészült. Felix most a krumplit tette fel, füstölt marénát is hozott az asztalra. Mit kell még előkészíteni? A tarisznyából kivett egy félliteres vodkásüveget, levitte a nádashoz, és a csörgedező patakba dugta.

Az orgonaszín, kékes tavi ködben hirtelen felbukkant a fehér csónak, a part felé siklott, orrát magasra tartva, alja máris a homokpartot súrolta. Felix fogta a kötelet, és odakötötte a csónakot a nyírfához. Kezét nyújtotta a fehér sapkás utasnak. Ljuda kiugrott a Jerem-kőre. Kezében kis táskamagnót tartott.

Az asszony egészen ismeretlennek tűnt zöldesfeketével kifestett szemével, rúzsos ajkával, farmernadrágban, amelyet rézcsatos széles derékszíj fog össze a derekán, s vékonyka pulóverben. Ljuda így szólt:

– Milyen jó itt nálad. Egészen egyedül vagy? Micsoda élvezet!

Kilépett a partra a főerdész is, erdészegyenruhában, a sapkáján tölgyfalombot ábrázoló jelvénnyel. Ugyancsak partra lépett a zömök Viszockij brigádvezető is. Levette sildes sapkáját, és azonnal előtűnt teljesen kopasz, kerek feje. A sapka rózsaszín karikát hagyott a fején. A karika alatt látszott még néhány szál haj is, fölötte semmi. A brigádvezető nagy lábast tartott a kezében, a lábasból lazacfarok kandikált kifelé.

– No most csinálunk egy igazi halászlevet – mondotta a brigádvezető.

– A halászlé már kész – felelte Felix.

Viszockij bepillantott az üstbe, száját gúnyosan elhúzta és csettintett:

– Ez szerintünk nem halászlé, hanem csak amolyan félhalászlé.

Gyorsan megpucolta a lazacot, berakta Felix halászleves

üstjébe, a bográcsalatt megpiszkálta a tüzet. Az új, dupla halászlé, benne a vörös hallal gyorsan megfőtt. Felix javasolta, hogy egyelőre igyanak egyet és egyenek egy kis füstölt marénát. Mindenki egyetértett. A főerdész már hozta is a vodkásüveget, de Felix elszaladt a sajátjáért, amely már egészen bepárásodott a rácsobogó hűvös forrásvízben. Mindenki csak dicsérte:

– Szépen berendezkedett a fiú. Itt aztán lehet élni.

Ahogy a vodkát kezdték töltögetni, mint mindig, most is kiderült, hogy nincs elég pohár, de aztán mindent elrendeztek: a brigádvezető egy konzervdobozból ivott, amelyet sótartónak használtak, a főerdész és Felix bögréből, Ljuda pedig poharat kapott. A tó lágyan ringatózott, meg-megcsillant a napfényben. Hal, víz, fenyőtű, gomba, hervadó mocsári fű, az őszi konyha illata áradt.

– Jó volna elszaladni gombáért – szólalt meg Felix. – Bár fehér nincs, de van vargánya és tinóru, meg lehetne sütni.

– A tinóru se rosszabb, talán jobb is, mint a fehér – jegyezte meg Viszockij, miközben kiitta a konzervdoboz tartalmát. – A tinórut meg lehet sózni, azonkívül jó erős leves lesz belőle, lehet szárítani és sütni is. A feleségem mindenhez először gombát vesz: tinórut.

– Minek az a gomba? – kérdezte Ljuda. – Már úgyis tele vagyunk nyalánkságokkal – férfimód fogta a fél pohár vodkát. A főerdész Opál cigarettával is megkínálta. Ljuda élvezte a cigarettát, beszívta a füstöt, és az ujjával verte le a hamut. Mind a három férfi őt nézte és igyekezett kiszolgálni. Felix vizet hozott neki a forrásból, hogy igyon a vodkához, a főerdész gyufával sercegett, tüzet adott a cigarettához, Viszockij pedig először neki nyújtotta át a halászleves csajkát. A halászlé jó sűrű lett. A szálka nélküli hal egészen szétfőtt, és csurig megtöltötte az üstöt. Csak Ljuda kapott csajkát, a férfiak az üstből ettek fakanállal. A tekintetük elhomályosult, lassacskán megoldódott a nyelvük.

A férfiak különféle történeteket meséltek az életükből. A brigádvezető elmesélte, hogyan fogtak egyszer egy huszonegy kilós nagy halat. A főerdész meg azt mondta el, hogyan ment egyszer a Moszkvicsával – a saját Moszkvicsával – egészen Petrozavodszkig. Felix Nimberg, aki pedig mindig

nagy és jeles mesélő volt, ezúttal hallgatott. Arca kitűnt a többi közül derűs ragyogásával, a különös, mozgékony fényekkel, amelyeket mintha csak valaki a jegenye csúcsáról, tükörrel a kezében bocsátott volna rá. A sugár megtörik és tovább megy Ljuda felé, csiklandozza az asszony arcát.

– Hű, de melegem lett a halászlétől – mondta Ljuda, és rámosolygott Felixre.

– Nem is az én halászlém, hanem az övé – válaszol Felix kedvesen csengő hangján, és a főerdész felé int.

– Akkor is, te alapoztad meg. A maréna is a tiéd, és olyan, hogy az ember megnyalja utána a tíz ujját. Igor mindig szid, hogy a konyhánk túl egyhangú. Azt szeretné, ha sárszalonkát tennék az asztalra fehér mártással, mint jobb helyeken. De én nem szeretek főzőcskézni.

Felix és Ljuda egymásra néztek, hunyorogtak a mások nem látta fényben. Jött a szarka, ugrált a berkenyeágon, a bíborló bogyók között, zörgött, fecsegett, várta a maga szarka-lakomáját az emberek lakomája után. Megjött a szajkó is, szemtelen nyikorgó hangon értésükre adta, hogy ő is a lakomára vár.

– Csónakázom a Kundorozson – mondta kacsingatva a főerdész –, hát látom, Ljuda a parton áll, mint valami árvalány. – Ejnye, mondom, odanézek, hogy nem történt-e valami baj . . .

– Igor a városba ment jelentéstételre, én meg az ablakon látom, hogy motorcsónak közeledik, kimegyek, hátha ő jött meg . . . – Ljuda, mintegy véletlenül, Felixre pillantott. – Pedig már tegnap reggel elment vagy három napra . . .

Felix megjegyezte magában: eszerint még két napjuk maradt, illetve már csak másfél . . .

Ljuda bekapcsolta a magnetofont, ott állt az asztalon megmaradt hal, a lerágott csontok között. Szlicsenko rázendített: „Kedvesem, hallgass meg engem . . ."

– Amikor csönd van – mondta Felix –, hallom, hogy szól a magnód. Amikor a brigád felszedi a kerítőhálót . . . nagy zaj, és csupa halszag az egész öböl. De este csönd van. Hallgatom, hallgatom, és magam is rákezdek.

– Azt meg én hallom – mondta Ljuda, és kihívóan nézett a brigádvezetőre és a főerdészre.

– Akinek dalol az ember, az meg is hallja – jelentette

a brigádvezető. Az arca, vállà, a karja valahogy elernyedt. Nem mintha másoknál részegebb lett volna, csak mert megengedte magának, hogy részeg legyen. Hiszen éppen azért ivott, hogy berúgjon. Különben minek igyék az ember?

– Telepátia – mondta jelentőségteljesen a főerdész.

Megint asztalhoz ültek, megették, megitták a maradékot. A lakoma hirtelen véget ért. Azt hinné az ember, hogy lám, milyen sokáig ízletesen, bőségesen lakmározhat, üldögélhet, élvezheti a falást, a lakmározást. Ám hirtelen elfogy az eledel. A szarka és a szajkó türelmetlenül, haragosan kiáltozott. Most jött el az ő idejük.

– Jaj, de berúgtam – mondta Ljuda, és keze fejét forró orcájához szorította. – Hogy megyek át most a folyón? Még jó, hogy nincs szél, nem fog dülöngélni a csónak.

– Miért kéne átmenned? – kérdezte a brigádvezető. – Nem sírnak utánad a gyerekeid. Felixnek elég nagy a kunyhója. Békés ember. Te meg bátor lány vagy, a medvétől se félsz, nemhogy a jó embertől. Maradj csak, pihend ki magad.

– Én nem félek – mondta Ljuda. – Csak hát nem szabad. Férjes asszony vagyok.

– Majd, ha átmentünk a Kundorozsra, jelzünk az uradnak, hogy az asszony jó helyen van – mondta a brigádvezető.

– Van persze jobb hely is – kacérkodott a főerdész, mintegy felülről, de azért fürkészően, titkos reménykedéssel nézve Ljudára. – A Sondigán, a Kizsnyán, minálunk, olyan, mint Svájcban: hegyek, folyók, a folyókban pisztráng... Ha kedved támad, rándulj ki arrafelé... Kocsi mindig van...

– Örömmel – felelte Ljuda.

Felix hallgatta ezt a délutáni beszélgetést, de nem vett részt benne. Arcán még mindig ott ragyogott az a fényfolt, amelyet mintha valaki rábocsátott volna. Mint a szarka vagy a szajkó, ő is arra várt, hogy tűnjenek már el ezek a fölöslegessé vált vendégek a maguk kétértelmű fecsegésével, és akkor megkezdődik az ő lakomája. Fejében nem érzett mámort, nem is ette tele magát, türelmetlenül várt a boldogságra, és feltétlenül bízott benne. Alig-alig nézett Ljudára,

de mihelyt feléje fordította a tekintetét, valami felizzott közöttük, s már vakítóan lángolt.

– No legalább hadd mossam el az edényt – mondta Ljuda. – Te hol mosogatsz?

– Ott, a tóban megöblítem, és rendben is van – felelt örömmel Felix. – Van úgy, hogy közben a sügérek, mint a kismalacok, összeszaladnak, majdnem elkapják az ember ujját.

Ljuda leszedte az asztalt, és botladozva elindult az ösvényen lefelé. Felix fogta, ami az asztalon maradt, és az asszony után indult. A brigádvezető meg a főerdész nézte őket, amíg el nem tűntek a szikla mögött, a fenyvesben.

Amikor kettesben maradtak a keskeny kavicsos parton, Ljuda Felix felé fordult, a férfi átölelte, Ljuda kezéből a csajkák és a bádogbögrék csörömpölve földre hulltak. Felix a maga edényeit hangtalanul a kavicsra helyezte, egy pillanatra eltávolodott Ljudától, de nyomban erősen hozzásimult, és sokáig, egyfolytában csókolta. Nem érezte a földet a talpa alatt, csak szeretett, szeretett, és a szerelem fölemelte, nem keserű másnapossággal, hanem édes mámorral, vággyal és erővel telítette a fejét. Ljuda is szerette őt. Karja, ajka, az egész teste szerelmet vallott, szerelmet ígért . . .

Ljuda a kőre ült, behunyta a szemét, ringatózott és egyre azt mondogatta:

– Jaj, egészen megszédültem . . .

És Felix nem tudta, mihez kezdjen ezzel a szerelemmel. A bögrét meg a csajkát megmerítette a hideg vízben, maga is lehűlt egy kicsit, és összeszedte magát. Mozgékony, állandó cselekvéshez szokott természete nem tudott megbékélni a bizonytalansággal. Félénkség és keresettség nélkül, mint végső elhatározását, közölte Ljudával:

– Ma meglátogatlak.

Ljuda nem csodálkozott, mintha már tudta volna, hogy így lesz. Annyit mondott:

– Csak nehogy Igor hazajöjjön.

– A saját csónakján ment? – kérdezte Felix.

– Nem, Szászka vitte el Gumboricába.

– Csak nappal jöhet vissza. Sötétben senki sem indul el Gumboricából a Kundorozsra. A pjaleiek meg egyáltalán nem . . .

Így beszélgettek ezen a magányos kis helyen, halkan, a víz partján, a fenyőkkel benőtt nagy szikla mögött.

– Nem tudom – kétkedett, gyötrődött Ljuda. – A part mentén is jöhet – úgy beszélt a férjéről, mint valami éjjeli veszedelemről, mint az ellenségről szokás.

– Az utolsó gőzös Vjalnyigából hat órakor indul el Gumboricába – számítgatta Felix. – Negyed nyolckor van Gumboricában. Tízre így is ideérnek . . . Úgy tizenegy felé jelezz nekem . . .

– Hogyan?

– Menj ki a partra és hívj – mosolyodott el Felix. – Meghallom.

– Tudod, mit csinálok inkább? Fogom a „denevér"-lámpát, és kiakasztom a parton, van ott egy oszlop. Tizenegykor, jó?

– Bármikor – mondta Felix. – Egész nap megfigyelés alatt tartalak.

Elrobajlott a főerdész motorcsónakja. Felix felszedte és összecsavarta a horgászeszközeit. Rendet csinált a kunyhóban, az új nyírfaseprűvel kisöpört. Felaprította a lemez alatt szárított fát, és a bográcsmellé rakta. Sót szórt a csajkába, és feltette a főzőlapra. Ugyanoda rakta a gyufát, a köles-, a tea- és a cukormaradékot. Mindezt nem azért, hogy eleget tegyen a vadászok, halászok és utazók ősi szokásának: gondoskodjék a legközelebb erre vetődő embertársáról. Tudta, hogy holnap erre tévedhet valamilyen felelőtlen turista is, aki felgyújtja az egész házat. Felix mégis hagyott gyufát, a tűzifát is előkészítette, mondjuk a turistának. Így tetszett neki, így akarta.

Holmiját a csónakba rakta, egy darabig kotorászott a motorban, de még így is sok ideje maradt tizenegy óráig. Valami elromolhatott az idő motorjában, mert az idő alig vánszorgott. A nap a tó fölött lebegett, Felix bámulta, méregette, mennyi van még hátra a víz tükréig, egyszerre lilásvöröses felhő bukkant fel, és elragadta a napot; eltűnt az idő mérője, nappalé és éjszakáé, fényé és homályé.

Két férfi jött Szongosztrojból. Ámde nem az a hal érdekelte őket, amely a horogra kap, hanem az, amelyik a kifeszített kerítőhálókban található.

Felix azt mondta nekik:

– Nem ajánlom, fiúk, hogy hozzányúljatok. Tavaly is ketten hozzányúltak, aztán a halászok elkapták őket. A halászok borzasztóan nem szeretik, ha belenyúlkálnak a hálójukba.

– No és te, te is a szövetkezetükből vagy, őrnek állítottak ide? – tudakozódtak a férfiak.

– Nem – felelte Felix –, nem a szövetkezetből vagyok, magamtól vagyok itt.

A férfiak nem hittek neki, és elcsónakáztak, hogy valahol a nagy tavon másutt megtalálják a szerencséjüket.

Felix nem tudott tovább ott maradni a parton, a Jeremkövön. Szenvedélyes izgatottság fogta el, az éjszaka pedig csak nem akart beköszönteni. Dugót bezárta a kunyhóba. A sértett eb vonított, vinnyogott, nyüszített. Felix nem merte magával vinni, mert nem tudta, mi várja az öblön túl, kigyullad-e a lámpa a megbeszélt órában. Ellökte a parttól a csónakot, beugrott, beindította a motort és elindult. A szél nyomban fújdogálni kezdett, a levegő frissebb lett, a vízcseppek mosták, hűtötték az arcát. Felix a csónakot az öböl torkolata felé kormányozta, felfelé ment a folyón, a hajóúton. Amikor kigyúltak a lámpák a zátonyjelzőkön, és elmosódott a part körvonala, kikapcsolta a motort. A motor még járt egy kicsit, berregett, aztán a víz sodorni, forgatni kezdte a csónakot. Felix segített az evezővel. A csónak simán haladt a bíborszínű vízen. A parti fűbe időnként csukák pottyantak. Egy kis kétéltű jármű paskolta a vizet arrafelé, fénynyalábot vetve maga elé.

Felix az órájára nézett, és meghajtotta a csónakot, nekifeküdt az evezőknek. Az öbölben elfordult a hajóúttól, a nádas felé, és még erősebben nekifeküdt az evezőknek. Nem akarta bekapcsolni a motort, mert a hangja Pjaléig is elhallatszik. Állva evezett. Olyan gyorsan hajtotta a nagy, nehéz csónakot, hogy az hullámokat vert, körülötte zizegett a kender, és riadt gágogással röppentek fel a vadkacsák.

Elindult a Kundorozsi telep alig pislákoló, a vízben megcsillanó fénye felé. A telepen égett a lámpa, kinek égett és mit jelentett? Felix a part közelében letette az evezőt, és sietve a kezébe vett egy fenyőrudat. Amikor a víz már egészen sekély volt, felhúzta csizmaszárát, átlépett a csónak ol-

dalán, óvatosan belépett a vízbe, és zajtalanul haladt a nem túl ragadós tőzegfenéken.

Ahogy kiért a partra, beült Igor csónakjába. Ezen a csónakon vették ki a hálót Ljudával, ott a part alatt. A telep az öbölből nem látszik, eltakarják a nyírfák, a fűzfák és az égerfák. Felix úgy ült ott, mint valami éjjeli madár, lesben; mozdulatlanul hallgatózott. A leghangosabban a saját szíve dobogását hallotta; majd kiugrott a bordái közül. A lélegzete rekedten, sípolva tört fel a torkán. Felix szerette volna lecsitítani a szívét, megnyugtatni magát, de nem tudta. Hangokat hallott, kutyaugatást, nevetést, motorkattogást. Már éppen fel akart állni, hogy elcsónakázzon. Szégyellni kezdte magát, mint valami tolvaj, aki idegen hálót emel ki a vízből. Ilyesmiért meg is verhetik. Felix az órájára nézett, éjfél felé járt az idő . . .

Hirtelen valaki odaszaladt hozzá a nádasban, a nedves füvön caplatva. Felix a hangra egy pillanat alatt megfordult, és észrevette a kócos, fehér mellű kutyát, Szajdát. Szajda a legcsekélyebb bizalmatlanság nélkül nézegette, mint ismerőst, mint jó barátot. Csóválta a farkát.

Lent a bokorban, az ösvényen már látszott a közeledő lámpa. Szajda csaholt, hívogatta Felixet, mintha mondta volna: „Itt vagyok. Minden rendben, ide gyere!" Ljuda is kilépett a partra. Arcát nem érte a fény, csak a gumicsizmája szára csillogott. Előrenyújtotta a lámpát, védekezően. Felix így szólt:

– Én vagyok az. Megjöttem.

Ljuda letette a lámpát a fűre:

– Úristen! Az ember szörnyethal ijedtében. Régen vársz? Nem jöhettem hamarabb. Sehogy se tudtam megszabadulni az emberektől.

– Miféle emberektől? – kérdezte Felix.

– Hát ugyanazoktól: az erdésztől meg a brigádvezetőtől.

Felix nem értette meg azonnal, miféle erdészről, miféle brigádvezetőről van szó, nem is akarta megkérdezni. Sokáig csónakázott éjszaka a tavon, a folyón, a nádasban szerelmese felé. Csónakázott volna még többet is: motor és evező nélkül is eljutott volna a partra, ahová vágyott. Arra gondolt, hogy Ljuda egyes-egyedül vár rá a néptelen vízparton,

meggyújtja a lámpát... El is felejtette, hogy erdészek és brigádvezetők is vannak a világon. És Igorról is megfeledkezett...

– Gyerünk – mondta Ljuda. – Hol a csónakod?

– Csónak nélkül jöttem, mint Krisztus. A vízen járva.

– Jól van – mondta Ljuda –, gyerünk.

Ljuda előrement a lámpással, hosszú szárú csizmájával, vattakabátjával olyan volt, mint egy férfi. Még a járása is férfias volt. Felix hirtelen úgy érezte, mintha nem az várta volna a parton, akihez igyekezett, hanem egy idegen. Hová is csónakázott, és minek? Ljuda megállt, megfordult és elindult a férfi felé. Felix megcsókolta, sokáig nem tudott elszakadni tőle, amíg meg nem bizonyosodott: igen, jó helyre jött. A szeme sarkából látta Szajdát: a kutya figyelmes, értő szeme csillogott a lámpafényben. Szajda leszaladt az ösvényről, óvatosan egy bokor alá ült és figyelt...

Felix akkor lépett ki a házból a partra, amikor a köd már felszállt a folyó fölé, mintha valami fuvalom felriasztotta volna. Körülötte minden nedves volt, a levegő és a föld is. Ljuda a vattakabátjába burkolódzott, és másfelé nézett.

– Eljöhetsz hozzám – mondta Felix. – Nálam is maradhatsz. Mindig várni fogok rád... Ilyen egyszerűen nem intézhetjük el...

– Ha Igor megtudja, megöl – mondta Ljuda. – Vagy magával csinál valamit...

A köd még gyorsabban szállt a víz fölött, riadtan, zavartan... Búcsúzóul megölelték egymást. Szajda is odajött, hogy megnézze őket. Az asszony elkísérte Felixet és nézte, ahogy a férfi a sekély vízben kihúzta a nádasból a csónakját.

Felix az öbölben az evezővel és csáklyával hajtotta a csónakot. A folyó csöndjét már felzavarta a halászcsónakok motorbúgása. A köd fölött elúszott egy fehér, háromfedélzetű gőzös, amely Jaroszlavlig vagy Asztrahányig közlekedett. Felix egy darabig sodortatta magát, majd bekapcsolta a motort. Mindjárt jobban érezte magát, magabiztosabb lett: a hatlóerős motor engedelmeskedett neki, bármerre mehetett volna, mind a négy égtáj felé. A Jerem-kő felé fordult, ki-

ért a partra, és szabadon engedte Dugót. A kutya nem mutatott örömöt, annyira elgyötörte az éjszaka. Szemrehányóan nézett a gazdájára, odasompolygott a csónakhoz, leheveredett az orrában, füle és egész bőre idegesen rángatózott.

Felix tüzet rakott a bográcsalatt, teát ivott. Amikor a tavon fölbukkant a halászszövetkezet motorcsónakja, elindult feléje, integetett Viszockij brigádvezetőnek, aki ott állt a kormánynál, felemelte a kezét, majd leeresztette. Mondott valamit a halászoknak. Azok Felixre néztek. Álmosságtól hunyorgó szemükben azonban semmiféle érzés nem látszott.

Felix azt hitte, hogy éjszakai Odüsszeájáról senki sem tudhat. A zárkózott, reggeli, szürkés halászarcok láttán és Viszockij brigádvezető merev tartásában mégis valami elítélésfélét érzett. Amikor Pjalében csónakon ment a csatornán, a tutajokon fehérneműt öblögető asszonyok felegyenesedtek, hogy szemügyre vegyék. Akkor is úgy érezte, hogy tudnak valamit, és nem bocsátanak meg neki. A Lundorzs bejáratánál, a csatorna kanyarulatában hosszú fatörzseket vontató hajó jött szembe. A vontató itt a bal partnak tartott. Felix már nem tudott elsuhanni mellette. A vontatmány vége a jobb part felé sodródott, és végig is szántotta. Akaratlanul is vissza kellett fordulnia Kundorozs irányába és várnia. Felix igyekezett észre sem venni a házat, amelyben az éjszakát töltötte. Sokáig, végtelenül sokáig tartott, amíg elhaladt a vontatmány mellette. Nagy nehezen mégiscsak elúszott. Kiért a csatornára, és ott megpillantott egy Gumborica felől közeledő csónakot. A csónak orrában Igor Lubnyin ült, vadak, madarak és halak tudósa, az indiai jógik követője, kis híján, pontosabban tíz perc munka híján kandidátus. Ifjú férj. Széles vállú, sápadt arcú férfi, ragyogó, kék villámzáras mellényben. Sűrű, koromfekete haja szabadon röpködött, lobogott szembe a széllel. A motorcsónak kormányánál görnyedten, fejét válla közé dugva Szaska Bugrov, a pjalei erdőparcella gépésze ült. Szájában szélben parázsló, sziporkázó cigaretta. A csónak a jobb parton haladt. Felix nem kívánt szembenézni a felügyelővel, de nem volt mit tennie. Felix nem várta, nem készült fel erre a találkozásra. Arca görcsös mosolyra rándult, dermedten ült, mintha nyársat nyelt volna. Felix nem tudott tettetni. Különben is, milyen szerepet kell most játszani? Igor szoborszerűen, moz-

dulatlanul ült a csónakban, súlyos tekintettel, a szeme se rebbent. Nem köszönt Felixnek. Felix sem tudott köszönni neki. Szászka intett, valamit oda is kiáltott, de a két motortól nem lehetett hallani.

Felix megpróbálta fokozni a sebességet. A motornak azonban nem volt elég ereje. A csónakok elhaladtak egymás mellett, és el is távolodtak egymástól. Felix továbbcsónakázott, de a görcs nem oldódott fel az arcán, sem a lelkében. Szégyellte és kutyául érezte magát.

Bajt hozott a boldogság Felix életének legszebb, legédesebb éjszakája után, és a baj az ő szerelméből született. Felix Igorra gondolt, és elszörnyedt attól a gyötrelemtől, mely most Igorra várt. Maga előtt látta Igor megdermedt, a tűrhetetlen fájdalomtól megkövült arcát. Ljudára most nem is gondolt Felix. Azazhogy gondolt rá, hiszen minden percében rá gondolt. De Ljuda boldogságra, örömre, szerelemre született. Nem szabad, hogy baj, bűn, rossz érje őt . . .

Felix megpróbálta magára vállalni az egész bűnt: nem kellett volna betolakodnom . . . „Nem lett volna szabad . . . Éltek volna szépen kettesben . . .” Visszaidézte magában, hogy is kezdődött az egész, hogy evezett sietve, hogy gubbasztott a homályban, a parton remény és kétségbeesés közepette, hogyan bukkant fel az asszony a bokrok mögül, és villant meg a kezében a lámpa . . . Milyen forrón suttogta Ljuda: – „Soha, soha nem volt még ilyen jó . . . Soha . . .” Felix szigorúan ítélkezett önmaga fölött, ám az emlék, az elmúlt éjszaka eleven, testies emléke felmentette. És megkérdezte magától: „Ha nem történt volna semmi, ma minden újra kezdődne, átkelnék-e megint az öblön?”, és azt felelte: „Igen . . .”

Hogy miért és miképpen szerzett tudomást Igor arról, ami éjszaka a házában történt, azt Felix nem tudta. Éjszaka megfeledkezett Igorról, amikor pedig reggel meglátta, azonnal elárulta magát. Biztos volt benne, hogy elárulta magát. És Ljuda is elárulja majd magát. Hogy is leplezhetnék magukat? Hogyan is csapnák be őt? És miért csapnák be?

A gumboricai kutyák az erdős domboldalakon lejöttek a vízhez, megugatták Dugót, megint felmásztak, le-legurultak. A gumboricai teázóban Felix fasírtot rendelt, de nem tudta megenni. Szomjasan itta a forró teát. A teázóban kapitá-

nyok, első tisztek, gépészek, fedélzetmesterek ültek különböző vontatókról és önjárókról, mindenki fehér nyloninget és nyakkendőt viselt, arany mandzsettagomb a csuklókon, mint az igazi tengerészeknek. Felix a fasírtot odavetette Dugónak, de az csak fitymálón megszaglászta, mintha csont vagy mócsing volna.

Szemerkélt az eső. Nemsokára eleredt a zápor. Felix és Dugo összeázott, mire megérkeztek Vjalnyigába. Felixet az anyja teával és málnalekvárral kínálta. A legény bebújt a takaró alá, de nem tudott felmelegedni, rázta a hideg. Az apja punccsal kedveskedett neki. Ez sem segített. Éjszaka nem tudott elaludni, hangokat, lépteket hallott. Várta, hogy Ljuda megjöjjön, berohanjon a szobájába. Vádolta magát, amiért nem maradt ott, nem hozta magával az asszonyt. Milyen lehet most neki együtt azzal a szörnyű, féltékeny emberrel, akit nem szeret?

Hajnalodott. Ljuda nem jött. Felix reggel kiment a kikötőbe, várta a gumboricai hajót. Ljuda azzal sem érkezett meg. Felix felment a hídra, ahonnan az egész Vjalnyiga látható volt, a kanyarig, még Kondraskino falu is, fölötte a roskatag kis templomtoronnyal. Hideg locspocs, köd, eső borította Vjalnyigát. Felix minden csónakba benézett, amely lentről jött. Ljudát egyikben sem találta. A nappali gőzhajóval jött egy halász Viszockij brigádjából. Felix megkérdezte:

– Voltál tegnap a Kundorozson?

– Ha az ember a tóról jön, nem kerülheti el a Kundorozst – mondta a halász. – Tegnap kiemeltük a kerítőhálót . . .

– No és mi újság ott, minden rendben?

– Ittunk egy kicsit. Páska Lagyin meg énekelt. Különben semmi sincs, csönd van.

Ljuda az esti gőzössel nem jött, a parton sem szaladt át, csónakon se hozták.

Felixnek még egy hete volt hátra a szabadságából. Másnapra összeszedte a cókmókját, hátára vetette a puskát, kosarát a motorkerékpár csomagtartójához kötötte. Dugó beugrott a kosárba, kicsit forgolódott benne, majd lefeküdt. Osztrovenszkben Felix a motort az erdésznél hagyta, átúszott a Vjalnyigán, és bevette magát a sűrűbe, a szűz er-

dőkbe, amelyek még sose hallották a motoros fűrész sivítását és a vontatótraktor berregését. A fehér gombák ezekben az erdőkben vénkorukig éltek, rozzant aggastyánokként pusztultak el. A fenyőkről zuzmó szakálla csüngött alá. Az irtássávokon dús berkenyefürtök vöröslöttek. A gyümölcsös bozótokból szárnyukat csapkodva süketfajdok röppentek fel.

Felix arca egy hét alatt sűrű szőkés borosta lett, füst, fenyőszag és gombaillat áradt róla. Egy este a tűznél ezt a verset írta a füzetébe: „Ami volt, az csak volt már, / ami lesz, az majd eljő. / Engem jég nem melenget, / engem tűz le nem hűthet." Megnyugodott, felfrissült, mint a regényekben olvashatjuk, erkölcsileg megújult az erdőben. Dolgozni ment szintén az erdőbe. Az erdőgazdaság igazgatója irtásra küldte: rőzsét rakott teherautóra. Felix ezt a munkát azelőtt nem szívelhette, de most elfogadta. Fárasztó, kimerítő munka volt, és ez volt benne a jó.

Felixet már nem gyötörte a lelkiismerete, a lelke kiegyensúlyozódott, harmonizált a testével. A Kundorozs felől semmi hír nem érkezett, mintha az élet is megállt volna akkor reggel, véget ért, szertefoszlott volna, mint egy álom. Felixnek valóban úgy tűnt, hogy nem történt semmi, csak álmodta az egészet, a házat a csendes tó partján és az asszonyt, amint azt súgja: „Kedvesem, sohasem volt még ilyen jó . . ." Nappal így érezte, de éjszaka az asszony eljött hozzá, ölelésre tárta a karját, és Felix érezte a testét, a kívánatos, forró testét . . . Emlékezett a karjára, a testére . . . Felix vergődött a magányos ágyon, és arra gondolt, hogy Ljuda nélkül nem tud élni, nappal azonban az ősz hűvösében és világosságában, a nehéz munka közben a lélek és a test gyötrődtségén felülkerekedett a józanság: „Ha valóban történt volna valami, akkor neki is kellene legalább egy lépést tennie, jelt adnia . . . „Ami volt, az csak volt már, / ami lesz, az még eljő. / Engem jég nem melenget, / engem tűz le nem hűthet" . . .

Északról eközben lefelé szálltak a vadlibák, jött lefelé a fekete tengeri vadkacsa is. Egy vasárnapon Felix egy palacknyi benzint tett a csónakjába, és elindult lefelé a Vjalnyigán, a tóhoz. Mint mindig, ha Kundorozson járt, megnézte Ljuda házát; a ház olyan volt, mint máskor. Felix átszelte az öblöt, a hajóúton át eljutott a Róka-öbölbe, és ott

a vízparton valóban róka mocorgott. Felix elővette a puskáját, és a vízbe lőtt. A róka nagyot ugrott ijedtében, vörös lángnyelvként pattant fel a levegőbe. Felix bámulta a vörös, arany, narancssszínű, fehér foltokkal teli vadat, háttérben a kék éggel, és örült a váratlan szépségnek. Ezt még senki se látta és nem is láthatja már.

Öröm és siker kísérte egész napon át. Meleg, napos idő volt. Az elmocsarasodott holtágon két vadludat lőtt, és egy vadkacsa szinte magától került a puskája elé . . .

Felix bízva a sikerében, napsugaras, derűs hangulatában, tudatának higgadt világosságában és az őszi nap nyugalmában, csónakját a Kundorozs felé kormányozta, kezében az ajándéknak szánt szürke lúddal, és már jó előre mosolygott.

Igor szokása szerint a motorral foglalatoskodott. A reá jellemző fenséges hanyagsággal köszönt Felixnek, sem csodálkozást, sem örömöt, sem barátságot, sem ellenszenvet, vagy más egyéb érzést nem mutatott. Köszönt, majd ismét elmélyedt a motor szerelésében. Felix megszólalt:

– Itt van két lúd, kettőt lőttem, kettő azonnal kiesett a csapatból. Nekem egy is elég. Gondoltam, a másikat idehozom a Kundorozsra, meg is főzhetjük . . . – Azzal lerakta a ludat a földre, Igor lábától nem messzire.

Igor rá se nézett a libára, hanem valahogy furcsán megbámulta Felixet, és így szólt:

– Féljetek a görögöktől, akkor is, ha ajándékot hoznak . . . – Aztán egy ideig még a motorban kotorászott és hallgatott. Végre alsó ajkát előrebiggyesztve motyogta:

– Eridj Pjaléba, hozz egy félliteres vodkát. Adhatok pénzt.

– Minek – mondta Felix –, pénz nálam is akad.

Lement a csónakhoz: miközben Pjale felé tartott, minden jó érzés elhagyta. Ljuda ki se jött a házból, pedig lehetetlen, hogy ne látta, ne tudta volna, hogy megjött. Talán elutazott? Felixnek semmi kedve nem volt visszatérni a Kundorozsra, sem ahhoz, hogy együtt vodkázzék Igorral. Most azonban nem rendelkezik magával. Érezte is Felix a szabadság hiányát, valami furcsa guzsbakötöttséget, és már bánta a dolgot: „Egyáltalán nem kellett volna odalátogatni."

. . . A Kundorozson senki se fogadta, senki sem jött ki elé a házból. Felix csizmájával kopogott a küszöbön. Igor

az asztalnál ült, a táskarádió gombját csavargatta. Ljuda a tűzhely mellett állt, és a sarokban egy újságlapon halomban hevert a libatoll.

– Valahogy régen láttalak már – mondta Ljuda Felix mellett elnézve.

Igor hangos zenét talált, dzsesszt, és a rádióval bement a szobába.

Felix a konyhaasztalhoz ült. Ljuda nem fordult oda, hanem továbbra is a tűzhelynél szorgoskodott. Aztán megszólalt:

– Ha volna káposzta, a libát káposztával lehetne párolni. Még jó, hogy van itthon babérlevél meg paprika. Az utóbbi időben Igorral a lábunkat se tesszük ki a házból. Minden készletünk kimerült . . .

– Őszi liba ez, zsíros – mondta Felix. – Nem kell ehhez semmi. Megfő a saját levében. – Ült még egy darabig, nem tudta, mit mondjon és felállt. – Megyek, hozok tüzelőt.

Igor udvarán mindig halomra hevert a frissen vágott aprófa. Igor motorral szerette aprítani a fát, baltával vágni nem szerette. Felix jó csomó fát aprított, és a megszokott munka meg is nyugtatta. Ljuda már hívta is.

– Gyere, megfőtt a libád.

Alkonyodott már, és Felix arra gondolt, hogy a legjobb volna, ha most csónakba ülne, hagyná a libát, hagyná Igort . . . De valami zavarta abban, hogy szabadon döntsön, úgy érezte, kötelesség hárul reá, és nem hagyja másként cselekedni.

Igor kiment az udvarra, bekapcsolta a kismotort. Ljuda hallgatott. Felix is. A vodka sem segített. Felix tett néhány kísérletet arra, hogy a szokásos halász- és vadászlelkesedéssel meséljen valamit, de Igor rá se hederített. Ljuda pedig óvatosan odament a tűzhelyhez.

– . . . Megyek egyszer a Jerem-kőtől hazafelé – hadarta Felix –, hát éppen a Kundorozson szembe jön a vontató. A vontatmánya nekinyomódott a bal partnak, a vége viszont a jobb part felé mutatott. Na most merre menjek? Alig jutottam ki a Kundorozsra . . .

Az udvaron erőlködve, fuldokolva kattogott a kismotor. A lámpa az asztalon hol kigyulladt, hol meg elaludt.

– A kutyádat miért hagyod egyedül éjszakára a Jerem-

kőnél? – Igor közvetlen közelből nézett Felixre. Az alsó ajka remegett. – Embert meg lehet sérteni, de a kutyát azt miért bántod?

Felix nem tudta, mit mondjon, hirtelenjében nagyon melege lett. A kismotor kattant egyet, a lámpa kiégett és elaludt. Felvöröslött a szén a tűzhelyen a főzőlap alatt. Ljuda kiment a konyhából.

– Hogyhogy egyedül? – morogta Felix.

– Dugó nem ugat, ha vele van a gazdája – mondta Igor. – Még Pjalében is hallották, hogy vonított . . .

– Pjalében nagyon sok a hazudós – mondta Felix. – Ha az ember éjszaka horgászni megy, a kutyát otthon hagyja. Ez világos. A Jerem-kőnél sok a turista, hát ezért ugat . . .

Igor felállt, kiment a ház elé. Felix hallotta, amint odakiáltott a kutyájának:

– Szajda, feküdj!

Felix nem tudta, mitévő legyen. Igor aztán rákezdett a trolibusz-dalra: „Száguld az utcán az utolsó trolibusz, / bulvárokon kering, / hogy az éjszaka hajótörötteit / felszedje mind . . ."

Felix nem tudta, mitévő legyen. Vagyis tudta, hogy ő mit tegyen, de akkor mi lesz Ljudával? Ljuda elcsendesedett, el is tűnt, mintha ott sem volna . . .

Igor elment mellette, nem nézett rá, becsukta maga után az ajtót, és belül a reteszt is rátolta:

Felix elnevette magát:

– Úgy. Bezárkóztak. Jól van. – Hirtelen büszkeséget, dühöt érzett – megszabadult a gúzsbakötöttség érzésétől. A szobából hangok hallatszottak ki, talán nevetgélés is . . .

Kiment a házból, és köpött egyet. Beült a csónakba, elindult és arra gondolt, hogy íme, most aztán tényleg vége mindennek. Elég sötét volt a csónakázáshoz, a part és a partmenti bokrok körvonalai homályba vesztek. Az égre kiszóródtak a csillagok, de mert borús volt az idő, homályosak és kicsik maradtak.

Miközben kiért a csatornából a Vjalnyigára, egy deszka került a csónak alá, és elgörbült a propeller. Felix reggelre ért haza. Lefeküdt, de nem tudott elaludni, vergődött, és mint egy játszmát vesztett sakkozó, lépésről lépésre átgondolta a tegnapi találkozást Igorral . . . Valaki alig hallhatóan

kopogtatott az ajtón. Az anyja nyitotta ki, aztán beszólt neki:

– Felix, hozzád jöttek!

Felix felvette a nadrágját, mezítláb, trikóban lépett ki. A küszöbön Ljuda állt, fésületlenül, vattakabátban, szeme alatt vöröslő zúzódással. Mögötte Száska Bugrov jött, Ljuda mellé állt, és azt mondta:

– Jó egészséget, háziak! Úgy véltük, hogy nincs elég sár Vjalnyigában, ezért aztán hoztuk a mi jófajta pjalei sarunkat. Az sűrűbb a tiéteknél.

Felix anyja a kályhához tapadt, karját keresztbe fonta a mellén, és aggodalmasan nézegette a hívatlan vendégeket.

– Jöjjetek be, üljetek le . . . Vegyétek le a kabátot . . .

– Nincs időnk üldögélni – mondta Száska. – Komoly dologban jöttünk, magad is láthatod.

– Mama, te menj be a szobádba – mondta Felix.

Az öregasszony mélyet sóhajtott és távozott.

– No, vetkőzzetek már le – mondta Felix. – Gőzössel vagy csónakkal jöttetek? – odalépett Ljudához, kigombolta az asszony vattakabátját, levette és a fogasra akasztotta. Ljuda ránézett, és a legfontosabb, amit Felix kiolvasott a szeméből, az alázat volt. Ljuda rábízta a sorsát. Felix hirtelen megérezte, hogy győzött, elszerette az asszonyt Igortól, a vadőrtől . . .

– Minek a gőzös? – mondta Száska. – Ki-ki a maga csónakján kapitány . . .

Felix nem is hallotta, mit mond a legény. Csak Ljudát nézte, leültette, meg is simogatta, és már érezte a felelősséget, a jogot, a boldogságot, a győzelmét.

– Hát elhoztam neked a menyasszonyt – mondta Száska –, majdhogynem sértetlenül. A lehető legcsekélyebb kárral . . . Na de sebaj, ez is beheged az esküvőig . . .

Ljuda karját, vállát leejtve ült. Könnyei, mint a nyírfa leve, csöppentek le az arcára.

– Éjszaka hozzám menekült – Száska Felixhez fordult –, és egy szót sem tudott szólni. Utána jött az indiai jógi, morgott, mint a tigris . . . No persze, őt is meg lehet érteni . . . Én tudtam, hogy ez lesz a vége, és meg is mondtam neki . . .

– Most mit sírsz – szólt oda Száska Ljudához. – Most már megvan a védelmeződ – ő az első legény a Vjalnyigán.

– Meg is ölhetett volna – hüppögött Ljuda. – Aztán nekiment volna a folyónak . . .

– Hát talán virágot vitt volna neked? Na jó, legalább fél napot ott kell töltenem a műhelyben . . .

Felix kikísérte Száskát, az meg azt mondta neki:

– No, öregem, ezért nekem jár egy fél liter. Régen látom már, hogy szenved a fiú. Pedig a mi emberünk. A kandidátusnak meg talán így jobb . . .

Felix kezet szorított Száskával, de mintha nem is látta volna. Valamerre, a legtávolibb messzeségbe révedt. Szeme világossá, azúrkékké vált.

Egy év múlva tavasszal megint Vjalnyigába utaztam, az autóbuszról egyenesen a kikötőbe mentem, a Kundorozsra is el akartam jutni, megnézni, hogy s mint vannak arrafelé. Motorkerékpár jött szembe velem. Ketten ültek rajta vörös bukósisakban. Felixet megismertem, de Ljuda erősen megváltozott. Az arca valahogy egyszerűbbé vált, kicsit meghervadt, szélesebb lett az arccsontja. Ilyen asszonyarcot nagyon sokat látni az Amurnál éppúgy, mint a Vjalnyigánál, kisebb és nagyobb folyók partján. Köszöntünk egymásnak, de nem tudtuk, miről is beszélgessünk. Elsőnek Ljuda szólalt meg:

– Felixszel, mihelyt szabad időnk van, kimegyünk az erdőbe vagy valamilyen kis tisztásra. Az erdő mostanában gyönyörű, csodálatos: ibolyák, hóvirágok . . . – Ljuda ezt mondta, de mintha tőlem is kérdezett volna valamit. Vagy talán önmagától . . .

Mondtam, hogy az erdőnél meg egy kis tisztásnál nincs is szebb dolog.

– Igor meg új feleséget hozott magának a városból a Kundorozsra – közölte még Ljuda.

Felix gázt adott, a motorkerékpár felbőgött.

Dalos György fordítása

Az utolsó áttelepülők

ELSŐ FEJEZET

Ivanyiha fölemelte a petróleumfőzőt, meglötyögtette, és amikor meggyőződött róla, hogy még elég sok petróleum kotyog benne, lassú mozdulattal visszaállította a zsámolyra. Már régen fel kellett volna tenni a teáskannát, és reggelit készíteni, de egyre csak halogatta. Az utóbbi időben általában nem nagyon sietett.

Kintről derűs fény ömlött be a tenyérnyi ablakon. A napfény aranysárga négyszöge még így, szemre is melegnek látszott a padlót borító kopott linóleumon, akár mezítláb odaállhatott volna rá az ember, hogy melegedjék. De a szobában mégiscsak hideg volt. Csalóka ez az ablakon túli ragyogás. Nincs ereje hozzá, hogy átmelegítse az ősszel lassacskán lehűlő földet. A hideg beszivárog a padló alól a szobába, nem védekezhet ellene Ivanyiha a rongydarabkákkal, amelyeket a padlórésekbe meg a pincelejáró csapóajtaja körüli hézagokba dugdos, se a linóleummal, pedig annak legalább a nyirkosság ellen kéne védenie. De nem véd: a ferde, göcsörtös falakból nyirkos vakolat és vizes tapétaragasztó savanykás szaga árad.

Ivanyiha álldogált egy darabig, gondolkozott, majd határozott mozdulattal kinyitotta az ajtót, és kivitte a petróleumfőzőt a kisudvarba.

– Régen így kellett volna – mondta hangosan önmagának, ahogy hordozható házitűzhelyét egy lapos kőre állította, amelyet már számtalanszor használt éppen erre a célra. Aztán melléje telepedett egy tuskóra, körülnézett, és megint csak nem állhatta meg, hogy föl ne sóhajtson: – De jó melegen süt a napocska, istenkém!

Nem is olyan régen, a szakadék alján húzódó utca túloldalán, a szennyes vizű és furcsa nevű patakocska, a „Zubo-

gó" mindkét partján, Ivanyiha házikójával pontosan szemközt, házacskák, csűrök, fészerek álltak, tetejükön préselt szénabálák, televíziós antennák. A szakadék lejtőjét, amelyhez ez az oldal hozzátapadt, jóformán nem lehetett látni. Most meg a házacskák helyén csak téglatörmelék, ócska bádogdarabok, korhadt deszkaforgácsok hevernek, és semmi más nem zavarja a kilátást a szakadék szemközti lejtős oldalára. Az is jól látszott, hogy a lejtőt, egészen a tetejéig sűrű, erős növésű, rozsdavörös bozót borítja. A szakadék fölött a végtelen, zengően kék ég látszott, egyetlen felhőcske sem úszott rajta, vakító kékségétől csak még jobban lángolt a lejtőn a bozót.

Ivanyiha nem nagyon tudta, miféle bokrok ezek, a város parkosított terein is csak a szokásosakat tudta fölismerni: a kis rezgőnyárfákat, a ki tudja, honnan származó, kerek, aranysárga levelű hárscsemetéket, és a sárgászöld színű, a bokroknál nem magasabb törpenyíreket.

Ez a szakadék egyáltalán nem hasonlított Grusevóhoz, a jó feketeföldű síkvidéken elterülő szülőfalujához, ahol szélesek, tágasak az utcák, s a dúsan zöldellő kertekben takaros, fehérre meszelt házak húzódnak. A bozóttal benőtt lejtő tulajdonképpen nem is magára Grusevóra emlékeztette Ivanyihát, hanem a falun túli, cserjékkel tarkított rétekre, ilyenkor azok is ugyanígy lebegnek a vénasszonyok nyarának rezzenéstelen csöndjében.

– Megpirosodtak a lombok, hamarosan lehull a levél – jegyezte meg magában, miközben szabadon, teli tüdővel lélegzett, és teljesen átadta magát a csendnek s az őszi illatokkal telített levegő jóleső melegének. Észrevétlenül elnyomta a csöndes álom, magától lecsukódott a szeme.

Pedig nem volt édes az álma. Ivanyiha csak látszatra volt nyugodt és mindennel elégedett. Valójában az utóbbi időben valami belső nyugtalanság emésztette, sajdította szüntelenül a szívét, de hogy mi okozta, azon még nem gondolkozott. Alighogy lehunyta a szemét, elhagyta ez a nyugtalanság, de ott maradt közelében, mintha megállt volna a kiskapunál. Grusevói szomszédasszonyának, Polinka Karabanovának a képében jelent meg, aki nemrég halt meg, amikor Ivanyiha már itt lakott, a lányainál. De nem olyan volt most Polinka, amilyennek az utóbbi években látszott, hanem még

egészen fiatal. És amikor Ivanyihához fordult, nem Ivanyiha anyónak nevezte, hanem Nyusa néninek, ahogy réges-régen szólította. Polinka új, apró fehér virágos, kék köténytt viselt. Egyszer, Ivanyiha jól emlékszik rá, valamilyen ünnep, úgy tűnik, május elseje előtt együtt vették a szövetkezeti boltban ezt az apró fehér virágos köténynek való kék kartont. Furcsa, hogy Polinka még mindig nem nyűtte el. Ott áll a kiskapunál, két keze összefonva a mellén, sajnálkozva néz rá, és csóválja a fejét.

– Mi bajod, Polinka – kérdi tőle Ivanyiha –, miért vagy olyan szomorú?

– Sajnálom, Nyusa néném – feleli Polinka.

– Ugyan mit vagy kit sajnálsz?

– Téged sajnállak, Nyusa néném.

– Még hogy engem? Ugyan már mért sajnálnál? Hiszen nálam minden rendben van. Van ennivalóm, ruhám, cipőm, a fejem fölött fedél, hála istennek még a lábam is elbír, mi más kéne még?

– Rosszul áll a szénád, Nyusa néném. Nem ízlik az étel. És máshoz sincs kedved, semmihez. Látod, én már a teheneket is rég kihajtottam a csordához, a malacot is megetettem, befűtöttem a kemencét, meghordtam a vizet, a telepre is kiszaladtam, megitattam a borjakat, kitrágyáztam alóluk. Megyek haza ebédelni, de te még teát sem főztél magadnak. A szobád sincs kisöpörve. És a kendő is a fejeden, el se hiszi az ember, hogy valaha fehér volt! Pedig olyan tisztán jártál, Nyusa néném! Nem lesz ennek jó vége.

– No csak ne károgj itt felettem! Lám csak, micsoda siratóasszony akadt. Nálam minden rendben van – kiáltott rá Polinkára Ivanyiha, bár nem túl határozottan, érezte, hogy a szomszédasszonyának van igaza.

Polinka megsimogatta a csillagos homlokú kisborjút, amelyiket Ivanyiha gondozott valamikor a telepen – vajon honnan került ide ez a boci –, és tovább korholta Ivanyihát.

– Már hogy volna rendben? Az, hogy a lányaid, Klávka meg Lariszka, meg a vőd, Anatolij magadra hagytak ebben a viskóban, az olyan nagyon rendben van?

– Sehova se akartak menni nélkülem, ha tudni akarod! Én makacsoltam meg magam! Van nyugdíjam, egyedül is megélek, és kész! – haragudott meg most már komolyan Iva-

nyiha –, te meg hordd el magad, te vészmadár! Ne gyötörd a szívemet! – Polina felé lendítette karját, de csak az ujjai mozdultak meg alig észrevehetően, s erre fölébredt. Az udvaron persze nyoma sem volt semmiféle Polinkának. És micsoda badarságot hordott össze ez a Polinka, még ha álmában is! Hiszen az az igazság, hogy a lányai kétszer is elhalasztották a költözést, és mindenképpen megpróbálták rábeszélni, hogy költözzön át velük az új lakásba. Most is hívják, meg el is látogatnak hozzá . . .

Az öregasszony gondolatban, most már ébren vitatkozott tovább egykori szomszédasszonyával, de egyre bizonytalanabbnak érezte magát, és ettől még dühösebb lett.

– Hát te mit keresel itt? – kiáltott mérgesen a szomszédék sovány kutyájára, Cigányra, amelynek csillogó fekete szőrén egyetlen világosabb folt sem látszott. – Eredj innen, szaporán! Egy-kettő!

Cigány meghátrált, s újra mozdulatlanná dermedt, csak alig észrevehetően csóválta a farkát, és könyörögve nézett Ivanyihára. Az öregasszony kitűnően megértette az állatot, és epésen vágta oda neki:

– No, nézd csak, milyen vagy! Akkor nyüszítettél volna, amikor a gazdáid elutaztak, akkor talán magukkal visznek . . . Így meg, itt hagytak, látod. Nincs rád szükség. No, eredj, szedd a lábad!

Cigány nem ment el. Csak nézett hízelkedve csillogó barna szemével.

– Engem bezzeg hívtak, hallod-e, Cigány, hogy menjek velük. De még mennyire hívtak . . .

A petróleumfőzőn halkan duruzsolni kezdett a teáskanna. Ivanyiha lecsavarta a lángot. Enni nem kívánt. Úgy lehet, az az igazság, hogy nem ízlik az étel, ahogy Polinka mondta álmában.

Az, hogy a lányai mindenképpen rá akarták venni, költözzön velük együtt az új lakásba, tökéletesen igaz volt, Ivanyiha döntött úgy, hogy őszig itt marad, a „Zubogó" partján. Az ő korában már nehéz, mi több aggasztó elhagyni a megszokott helyet, eldobni mindent, amihez hozzászokott. Már az is épp elegendő volt, hogy Grusevóból ide költözött. Itt, a város szélén, ebben a szakadékban, valami egy kicsit mégiscsak emlékeztet a falura. Ha más nem, a veteményes

ágyások a házacskák mögött. Bár csak tenyérnyiek, de mégiscsak föld. Mezítláb járkálhat rajta az ember, magot vet beléje, aztán meg figyeli, hogyan bújnak elő a hajtások, s a termést várja. A viskó előtt, az utca közepén folyik a „Zubogó" patak. Ivanyiha lányai, Klávka meg Lariszka nem engedték, hogy valamit is kimosson a vizében. Azt mondták: piszkos, olyan, mintha valamilyen fürdőből folyna. Így azután nem mosott a patakban Ivanyiha, bár nem találta különösebben piszkosnak talán csak a színe volt sárgás. A „Zubogó" persze nem a Volga, de mégiscsak patak.

A szakadékban, mi tagadás, az utca sem egészen olyan volt, mint a városi. De falusinak se lehetett mondani. Korábban, sok esztendővel ezelőtt, e szakadékkal kettészelt pusztaság választotta el a város dombra épült kültelki utcáit a régi, Troickoje nevű falutól. Az évek múlásával a város meg a falu egyre közelebb került egymáshoz. A falu erős fecskefarkú ácsolatú faházakkal indul a Nagyváros felé, a város pedig zsaluzott házakat tol a falu irányába: a fal itt úgy készül, hogy kívül deszka, belül deszka, és az ördög tudja, mit szórnak közéje. A város egyelőre nem ért rá azzal foglalkozni, hogy a peremkerületek külső utcáit csinosítsa. Nagy ipari építkezés folyt ezeken a területeken, és a tulajdonképpeni várost is átépítették.

Mondjuk, volt a városnak egy régi, öreg utcája, olyan, mint egy jó szőrmebunda molyrágta ujja. Nyissz, már le is vágták ezt az ujjat, kidobták az ócskát, és az újra nem sajnálták az anyagot. És lám csak, máris atlaszselyem csillog a széles ablakokon, azon a régi utcán csábítóan integet a bársonyos pázsit, a sokemeletes épületek visszaszorítják a szomszédos utcákat és tereket. S nyomban látszik, hogy azok, bár nem is olyan rég még tökéletesen erősnek és megfelelőnek látszottak, most már semmire se jók. A bunda másik ujját is kicserélik. Aztán ez az új öltözék is szűk lesz a Nagyváros daliáinak, az új varrások is recsegni fognak. Ismét csak bővítésre, átalakításra lesz szükség . . .

Amíg a Nagyvárosban folyt a nagy építkezés, kint a pusztán kicsiben építettek. Ahol a városi házak véget értek, először ideiglenes bódék lepték el a dombot, majd kimerészkedtek a pusztaságra is, szemben azokkal a házacskákkal, amelyek Troickoje falu felől közeledtek. Amikor a puszta-

ság is egészen beépült, a házak megindultak lefelé a szakadékba, és két sorban helyezkedtek el a zavaros, de meleg vizű patak, a „Zubogó" két partján. Így keletkezett a furcsa elnevezésű, Zubogó utca is. Alacsony házacskák, fészerek, léckerítések kiskapuval, az utca végén pedig, hiszen az új utca lakóinak enniük, inniuk is kell, megjelent egy boltocska, amelyben kenyeret meg élelmiszereket árultak. A Zubogó utcában a legkülönbözőbb emberek, de legfőképpen a falvakból és más vidékekről származó családok telepedtek le. Egyesek, mikor meggyőződtek róla, hogy még az ilyen lakásra is, mint a Zubogó utcai, igen nagy a kereslet, ragasztották egymáshoz a viskókat, akár a méhecskék. Minél nagyobb volt az odú, annál busásabb volt a haszon. Mások, ezek voltak többségben, csak ideiglenesen telepedtek meg itt, átmenetileg, csak legyen valamilyen födél a fejük fölött két-három évre, aztán majd meglátják. Hiszen a városban, amely szünet nélkül újabb és újabb munkáskezeket követel, nemhiába épül az a sok új ház. Ilyen elképzelésekkel érkezett ide Larisza is Klávkával, amikor elhatározták, hogy a városban próbálnak szerencsét. Ivanyiha eladta a házát Grusevóban, pénzt adott a lányainak e viskó megvásárlására, ő maga meg özvegy szomszédasszonyánál húzta meg magát. Mindketten továbbra is az állattenyésztő telepen dolgoztak. Vagy két esztendeje aztán Ivanyiha végleg búcsút mondott Grusevónak, és a lányaihoz költözött. A lányai örökösen hívogatták, a korára hivatkoztak, s azt mondták, aggódnak érte. Ráadásul ez az élet itt a szakadékban egyre kézzelfoghatóbban közeledett, egyre több új lakónegyed épült föl a volt peremkerületekben. Egyre reálisabb lett a remény, hogy jó lakást kapnak, és ha kapnak, akkor négy személyre, ami kétségtelenül jobb, mint háromra; ha itt lakik, egy szoba Ivanyihát is megilleti.

A kiutalást nem túl nagy, az egyik új ház nyolcadik emeletén lévő háromszobás lakásra kapták. Ami Ivanyihát illeti, neki nem volt kedve idejönni. Fölmászni az isten tudja, hová, egészen az ég alá . . . Nem, akkor már jobb, ha itt a földön járkál. Aztán kedvező kifogást talált: a veteményeskert termését még nem takarította be. Az igazat megvallva, nem csupán a változástól való félelem tartotta vissza. A gyerekei? Egyiknek sem lehetett a szemére vetni, hogy rosszul bánt

volna az édesanyjával. A veje nem engedett meg semmilyen durvaságot, a lányai is tulajdonképpen a megszokott módon viselkedtek vele, Ivanyiha mégis napról napra egyre jobban megsértődött, hol a lányaira, hol a saját életére, és ettől mélységes bánat vett rajta erőt. Nem, a lányai sajnálták . . . Alighogy elmentek, máris vágyódtak utána. Megjelent Lariszka, és elcipelte magával. Valahogy mégis úgy jött ki, az új lakásban tett látogatás után se szűnt meg ez a homályos nyugtalanság, hanem még jobban kezdte gyötörni az öregasszonyt.

Azon az estén, amikor Larisza megérkezett, mindketten sokat nevettek. Amikor a lánya belépett a szobába, a homlokát beütötte a szemöldökfába. Csak egy hónapja költözött el ebből a kisházból, és már elfelejtette, hogy le kell hajolnia. Meg az új cipőjét is összesározta. A patak, mint ősszel általában, megáradt, s elöntötte a partokat is, Lariszka meg, büszkén lépkedve, nem nézett a lába alá. Így azután alaposan belecuppant a sárba.

A cipője meg a beütött homloka nevetséges volt. Ivanyiha vidáman tréfálkozott a lányával. Aztán abbahagyta. Larisza rendkívül barátságtalanul próbálta rábeszélni, hogy költözzön át az új lakásba.

– Ostobaság itt kínlódni, ebből elég – mondta, miközben kirakta hálószatyrából az ajándékokat. – Az ágyásokban van két sor hagymád meg másfél sor céklád. A zöldséges boltban három kopejka értékű az egész. Mi meg egy csomó pénzt kidobunk e hitványság miatt. Meg nincs is rá időnk, hogy törődjünk veled. Kösd batyuba a cókmókodat, én meg hozok egy taxit, és elmegyünk!

Ivanyiha erre azt felelte, hogy egyáltalán nem a hagyma ára miatt nem akar megválni az ágyásaitól, hanem a munkát sajnálja. Addig meg lesz itt, amíg jó az idő. Betakarítja a termést. Miatta egyáltalán nem kell agódni – maga is elvezeti a gazdaságát; még ennivalót se kell hozniuk, van neki mindene.

– Legalább az emberek előtt ne hoznál szégyenbe bennünket – emelte föl a lánya a hangját –, azt mondják, eldobtunk, itt hagytunk ebben a szakadékban. Azt viszont nem tudják, hogy sokkal könnyebb volna elvinnünk, mint örökö-

sen ide-oda utazgatnunk. Csak az utazás, onnan ide, az átszállókkal harminc kopejka.

Ivanyiha egész életében mindig keveset keresett, az üres pazarláshoz nem szokott hozzá. De most, alighanem először, igen kellemetlenül érintette nemcsak Larisza kiabálása, hanem az is, hogy a lánya gondolatai örökösen a kopejkáknál kötöttek ki. Larisza meg így folytatta:

– Azt mondom, csomagolj össze, mert ha nem ma, holnap idejön egy bulldózer, oldalról nekirugaszkodik a palotánknak, és egy szempillantás alatt nyoma se marad.

– Már mért rugaszkodna neki, tán megbolondult? – csökönyösködött Ivanyiha. – Különben is, a lakott házakat nem romboljàk le. Jermisinék se költöztek ki még. Négyszobás lakás kéne nekik, akkor majd hajlandók lesznek elmenni innen. Surka Kozihina is mindent kisír magának, te meg csak azt hajtod, én maradtam itt egyedül a „Zubogó"-nál.

– Kozihinának érdeke, hogy ne veszítse el a kvártélyosait. Hiszen jól fizetnek neki a kvártélyosai.

– A nyugdíjam kisebb, mint az övé, nekem mégis elég. Egy darabig eléldegélek majd a magam kènyerén –, lobbant fel egyre jobban a megmagyarázhatatlan sértődöttség Ivanyihában.

Még jó ideig elvitatkoztak volna, ha Larisza nem javasol valami áthidaló megoldást. Rávette Ivanyihát, hogy menjen el hozzájuk, egyelőre vendégségbe, valamikor csak hozzá kell szokni az új környezethez. Ivanyiha elment.

Lariszának természetesen nem volt igaza, amikor arról beszélt, hogy az ő nyolcadik emeletükről nem fölfelé, hanem lefelé kell nézni az égre. Ha lenéz az ember, nem a felhőket látja, hanem a megszokott földet, csak olyan messze, hogy beleszédül a feje. Elöl meg, egészen közel, hatalmas tizenöt emeletes ház áll. Ha kedve van hozzá, elnézegetheti az ember az ablakait, itt kigyúl a fény, ott meg elalszik. Egész éjszaka elnézte volna, ha nem fél tőle, hogy fölébreszti az övéit. A kisebbik lánya, Klavgyija a saját szobájában ágyazott neki a vendégágyon, amíg ki nem jelölték az állandó hálóhelyét, a harmadik szobában, amit szalonnak neveztek, de Ivanyiha magában csak tiszta szobának mondta, egy asztal volt benne székekkel, meg fotelek és a televízió, fekvőalkalmatosságnak itt nemigen akadt helye. Amikor

nyugovóra tértek, a lánya vagy tízszer is megkérdezte, hogy anyja nem hagyta-e abba a horkolást? Mert hogy Kláva már nagyon elszokott ettől. Így azután Ivanyiha csak álmatlanul forgolódott, félt, hogy horkolni fog. Aztán napközben sem tudott elaludni, nem szokott hozzá, hogy napközben lefeküdjön . . .

A lányai meg a veje kora reggel mentek munkába. Ivanyiha egyedül maradt. Teát akart forralni, de a gáztűzhelyet nem merte begyújtani. A lányai elmagyarázták neki, hogy a gáz föl is robbanhat, de azt, hogyan kell vele bánni, Ivanyiha már elfelejtette. Még attól is félt, hogy a padlón járjon, a lakkozott parkett úgy csillog, akár a tükör, hogy járjon az ilyenen az ember? A Larisza szobájában váratlanul fémesen csettent, pisszent valami, s erős, kaparászó hangok hallatszottak. Ivanyiha riadtan hallgatódzott, aztán elindult, miközben aggódva nézegetett a lába alá, vajon mi lehet ott? A folyosón belébotlott a díványba, és fájdalmasan megütötte a lábát. Mi az ördögnek kellett még ezt is megvenniük és ideállítaniuk? Igaz, amúgy takaros, keskeny, mintha a folyosó is csak a dívány kedvéért szélesedne ki itt, de különben csak fölöslegesen kidobott pénz. Csak kékrezöldre veri benne a lábát az ember. Isten mentsen tőle, hogy valaki lefeküdjön rá aludni, épp az átjáróban . . . Így azután csak ült, zsémbelődött, fájós lábát dörzsölgette, majd továbbment a tiszta szoba, a szalon felé. Az ablakdeszkára állított kalitkában sárga madárka ugrándozott. Hol kalitkájának drótszálait cibálta a legparányibb ágacskánál is vékonyabb lábacskájának karmaival, és ilyenkor furcsa, fémesen zengő hangok keletkeztek, hol a tollait igazgatta csőrével a mellén; majd kinyújtotta a nyakát, lehunyta apró, kerek, fekete, magocskához hasonló szemét, és hangját próbálgatva trillázni kezdett.

Ez, találta ki Ivanyiha, a hobby-kanári! Ivanyiha tudta, hogy amikor ide átköltözött, Anatolij, a veje rögtön megvette magának ezt a madárkát, amelyet egyszer kanárinak, másszor meg hobbynak nevezett. Larisza tréfásan azt mondogatta, hogy Anatolijt ez a hobby teszi milliomossá, nem iszik, nem eszik, csak ezzel a madárral bajlódik állandóan. Arról álmodozik, hogy vesz hozzá egy hímet, és amikor majd lesz egy csomó kis kanári, eladogatja őket, s azt se tud-

ja majd, hova tegye a pénzét... Máskor meg, most már tréfa nélkül, azt mondta az anyjának, hogy ez valóban komoly, jövedelmező dolog. Ezek a sárga madárfiókák tényleg sokba kerülnek.

Hova akarnak még gazdagodni, gondolta Ivanyiha. Így is az ördög tudja, mi minden fölösleges kacatra dobálják ki a pénzt. Fotelokat is vettek, tessék. Születésük óta vajon melyikük ült már fotelban?

Este, amikor idejött Lariszával, nagyon szerette volna látni ezt a madarat, amely a gazdagsággal kecsegteti a vejét meg a lányát, de a kalitka le volt takarva egy régi terítődarabbal, és Ivanyiha nem merte megkérni őket, hogy vegyék le róla. A kalitkát azért takarták le, hogy a reggeli féntől felajzott madárka a háziak távollétében nehogy túl sokat énekeljen, csak úgy, ami neki tetszik, hanem a gazdái ellenőrzése mellett tanulja meg azokat a dallamokat, amelyeket a legjobban értékelnek. Ma a reggeli beszélgetés közben, úgy látszik, elfelejtették letakarni a kalitkát. Persze ez sem nagy baj. A madárka, ez a hobby, a ragyogó reggeli fény ellenére is alig-alig adott hangot. Csak ide-oda ugrált, csattogott, aztán a botocskájára telepedett, lehunyta a szemét, és oldalt hajtotta a fejét. Ivanyiha csak állt mellette, és csodálta a kanári halványsárga színét; a madárka nem ébredt föl, és az öregasszony elunta mellette az ácsorgást. Szép csöndben visszaindult Kláva szobájába, ott aztán leült, a szék alá húzta a lábát, és szomorkásan nézegette az új bútor lakkozott felületének riasztó csillogását.

Az idegen és ellenséges holmik között hirtelen ismerős tárgyat fedezett föl. A fehérneműs kisszekrényen, amelyet Ivanyiha a maga módján csak komódnak nevezett, pereczserűen összecsavart szarvú, barnára festett agyagkos állt. Az egyik szarva különben már le volt törve. Amikor tavaly, március 8-án a munkahelyén Klávának ajándékozták ezt az apróságot, Ivanyiha csak morgott a számára ismeretlen nagyokosokra, akik ilyen haszontalanságot ajándékoznak. De később hozzászokott a kicsi koshoz, és most úgy megörvendett, mintha az idegenben földivel találkozott volna. Fölállt, kézbe vette, ujját végighúzta a letört szarv érdes helyén, és a kötényével óvatosan letörülte róla a port.

Más tennivalója nem akadt. Szeretett volna elmenni in-

nen, ki a szabadba, járni egy kicsit a földön. De hát hogy menjen? Lépcsők nincsenek ebben a furcsa házban, a lifttel meg nem tudott lemenni. Itt automata lift van. Meg kell nyomni valamilyen gombot, és magától kinyílik az ajtaja, majd rögtön becsukódik, és nagy dübörgéssel repül lefelé. Félelmetes. A szomorúság most még jobban erőt vett rajta, mint az előbb. Talán az agyagkossal kéne beszélgetni?

– Ideje volna, hogy kihajítson, de amint látom, megsajnált, persze, hogy törődne is veled, és legalább a port törölné le rólad, ahhoz már nem fűlik a foga – zsémbelődött hangosan Ivanyiha. – Mit hallgatsz?

Az agyagkos válaszképpen csak bambán meresztette rá két agyagszemét.

– Velem is ugyanezt kéne tenni – tette a helyére a kost Ivanyiha, és szomorúan elmosolyodott –, igen, ezt kéne tenni . . .

Amikor a fiatalok hazajöttek a munkából, Ivanyiha megkérte őket, hogy vigyék le az udvarra. A lányok összezördültek rajta, hogy melyikük menjen, egyikük sem ért rá. Ekkor a veje bosszúsan otthagyta hobby-kalitkáját, talán tisztogatta, vagy eleséget szórt be, és bizonytalan léptekkel az ajtó felé indult. Szólni nem szólt egy szót sem, de az öregasszonyt így is bántotta a lelkiismeret, hogy a vejét ilyen fontos munkától kellett elvonnia.

Ellenben odalent Ivanyiha fellélegzett. Itt az élet természetes volt és érthető. A házak előtt, a még meg sem fakult festékű padokon asszonyok üldögéltek, olyan idősek is, mint ő, meg fiatalabbak is. A nemrég kiültetett és gondosan karókhoz kötött topolyacsemeték között gyerkőcök futkároztak.

A padon folyó beszélgetéseket is megértette Ivanyiha. Egy koros, kövér öregasszony virágos flanellpongyolában arról beszélt, miközben gyors, ügyes mozdulatokkal valószínűleg női kabátkát kötött, hogy ő a családjával egy pincéből költözött ebbe a házba.

– Most már elképzelni is lehetetlen, hogyan fértünk el ott – mondta –, egyetlen pincehelyiségben, egészen a háború óta; én, az öregasszony, meg a fiatalok; a lányom férjnél van, a fiam nős, no meg a gyermekeik. Most két lakást kaptak: egy kétszobásat meg egy háromszobásat, ahol én is lakom; a konyhák tágasak, meg az előszobák és a fürdőszobák

is, a szekrények meg falba vannak építve; semmi se fölösleges, és a lehető legjobbkor jött. Olyan gyorsan hozzászoktam, mint a parancsolat.

– Ez már így van – kapcsolódott be könnyedén a beszélgetésbe Ivanyiha is –, az ember már ilyen, a fekete kenyérhez sokáig nem tud hozzászokni, de bezzeg a fehérhez rögtön, mintha egész életében csak azt ette volna.

Ivanyiha úgy érezte, mintha réges-régen a szomszédságában élne ennek az idős asszonynak, meg a többi nőnek, akik ott üldögéltek a kis padon. És azok sem csodálkoztak a szavain, az idős asszony még bólogatott is helyeslése jeléül.

Ivanyiha mellett a másik oldalon egy fiatal nő ült, akinek az arca mintha csak hatalmas csőrszerű orrából állt volna. „Éppolyan, akár egy varjú" – gondolta magában Ivanyiha, ahogy lopva elnézte a nő rövidre nyírt, sima hajú, kicsi fejét és rosszindulatúan villogó, nyugtalan kis szemét. Csak éppen nem fekete, különben szakasztott olyan, akár egy varjú.

A „varjú" egész hegynyi új edényt tartogatott maga mellett, amelyek egymásba voltak rakva és zsineggel átkötve. Szemmel láthatóan egyszerre és alaposan be akart rendezkedni az új konyhában. De ki tudja, miért, a vásárlás, úgy látszik, nem szerzett neki örömet, mert elégedetlenül és egyhangúan csak arról dünnyögött, hogy neki semmi se sikerül úgy, mint más embereknek. Ha abból a fabarakkból, amelyben laktak, tavaly telepítették volna ki őket, akkor a kisfia rögtön abba az iskolába mehetett volna, amelyik ott látszik szemben, így meg az elsőt egy másik iskolában járta, és most kell majd ide átíratni. Tessék, megint egy új tanítónő . . .

Ivanyiha, aki nem szokott hozzá, hogy véka alá rejtse az érzéseit, nyomban határozottan jegyezte meg:

– Már hogyne! Hiszen itt mindenki csak miértünk van. Ha mi veled ketten a mennyországba kerülünk, még ott is legelőször és mindenekelőtt a jogainkkal fogunk előállni: ha már a mennyországban vagyunk, akkor mért nem egy felsőbb polcra kerültünk . . .

A „varjú" rosszallóan húzogatta az orrát, ahogy szemügyre vette ezt a ki tudja, honnan ide került szomszédasszonyt, aki teketória nélkül letegezte, majd fölállt és az edényeivel együtt bement a házba.

A fölső emeletek valamelyik lakásának nyitott ablakából zongoraszó hallatszott. Ivanyiha először azt gondolta, bekapcsolták a televíziót vagy a rádiót, de a hangok összekuszálódtak: hol hirtelen megszakadtak, hol szünet nélkül ismétlődött egy és ugyanaz a trilla; egy gyakorlatlan kéz újra meg újra ugyanazokat a billentyűket ütötte le.

– Biztosan pianínón tanul valaki – jegyezte meg Ivanyiha.

– A lányunokám – felelte az idős asszony, de a kötőtűi egyetlen pillanatra sem álltak meg a kezében. – Tavaly egészen belehabarodott ebbe a pianínóba. A tudtunk nélkül, képzelje el, beiratkozott a zeneiskolába, és a rendes iskolai órák után most oda jár. És le is vizsgázott. Az iskolájukból az énektanárnő maga kísérte el a vizsgára. Szüntelenül dicsérte, te, azt mondja, Verocska, nagyon tehetséges vagy. Tehetségesnek ugyan tehetséges, de hát hol készüljön fel az órákra? A mi pincénkbe be se lehetett volna szuszakolni ezt a pianínót. Még a priccsek se fértek el, éjszakára összecsukható ágyakat állítottunk fel. No, szóval a telet átkínlódtuk valahogy, most meg, ahogy ide átköltöztünk, nyomban bérbe vettük ezt a hangszert. – A „hangszer" szó olyan könnyedén, azzal a sajátos hangsúlyozással hagyta el ajkát, mintha úgy mellékesen akarná közölni, hogy otthonukban a pianínó nem a hivalgó fényűzést szolgálja, hanem valóban mindennapi munkaeszköz. – A fiam venni akar egyet, részletre, addig meg hadd tanuljon a bérelt hangszeren, ha egyszer olyan nagy kedve van hozzá. Tehetséges, mondják a tanítói.

– Nem érdemes venni. Ki hallgatja manapság már ezeket a zongorákat meg pianínókat – kapcsolódott be a beszélgetésbe még egy szomszédasszony. – Már mindenkinek magnetofonja van, oda csavarintja, amit hallgatni akar. A tranzisztorosokkal meg nem elég, hogy sétálnak, hanem némelyiknek, amikor munkába szalad, akkor is ott lóg a hasán a tranzisztoros. Ha a kislánya kibolondozta, kiszórakozta magát, fütyül majd erre a muzsikára, a pénzecskének meg már lőttek. Aztán próbálja eladni az ember. Jobb lenne egy garnitúra ezért a pénzért.

– Kinek mi jobb, mindenki maga tudja a legjobban – sér-

tődött meg az idős asszony. – A mi Verocskánknál ez nem bolondozás, hanem tehetség, a zeneakadémiára fog menni.

A szomszédasszony, úgy látszik, nem akart vitatkozni, elhallgatott. A beszélgetés ezután főképp akörül forgott, hogyan sikerült berendezkedniük az új helyen. Ivanyiha is eldicsekedett vele, hogy a veje micsoda ezermester, már mind a három szobában meg a folyosón is föllakkozta a parkettát. Az asszonyok álmélkodtak, volt aki irigykedett. Érdeklődve kezdték kérdezgetni, honnan jött, és milyenek a gyerekei. És ekkor, nem tudja, miért, agyba-főbe kezdte dicsérni a lányait, mind a kettőt, meg a vejét is. Milyen végtelenül kedvesek és gondoskodók, mennyire sürgetik, mielőbb költözzön ide a régi házikójából, azért, hogy ne legyen ott neki rossz és unalmas egyedül.

Sötétedett. Észrevehetően hűvösebb lett. A szomszédasszonyok lassacskán elszállingóztak. Az ablakokból hangok hallatszottak:

– Kosztya, gyere haza!

– Milocska, befelé!

– Vologya-a-a, azonnal gyere haza! – A hangos kiáltások a jókora udvar egyik végéből a másikba gördültek, megsokszorozódtak, visszaverődtek a falakról, mint mikor sokan hahóznak a hegyekben.

Aztán lassan minden elcsöndesedett. Az öreg Ivanyiha egyedül maradt a kispadon. Sokáig üldögélt, várta, hogy lejöjjenek érte, de úgy látszik, megfeledkeztek róla. Akkor odament a lifthez és várta, hátha fölmegy valaki a lakók közül, s magával viszi. Valahogy annyira szégyellte ezt a kis segítségkérést, és az idegen emberektől mintha kéregetne.

Amikor félénk kopogtatására Klavgyija kinyitotta az ajtót, nem csodálkozott rajta, hogy az anyja egyedül is föl tudott jönni a lifttel, csak dühös szemrehányással így szólt hozzá:

– Miért kopogsz, amikor az orrod előtt a csengő?

Larisza messziről, a folyosón túlról ezt kiabálta:

– Nem tudtál volna még később hazajönni? Nappal úgy sincs mit csinálnod, akkor sétálgass. Nekünk korán kell kelnünk, te meg ilyenkor akarsz sétafikálni? Majd várunk rád, nem?

Ivanyihának elszorult a torka a keserűségtől. Szeretett

volna nyomban valahogy élesen visszavágni Lariszának. De csak rápillantott, aztán megállt rajta a tekintete.

A keskeny folyosó sötét volt, úgy látszik, takarékosságból nem gyújtották meg a villanyt. Csak a végén volt nyitva egy ajtó, pont a bejárati ajtóval szemben, s látszott a fényárban úszó fürdőszoba, mint kivilágított színpad a sötét színházteremben. Ott állt Larisza, alakja szinte kiemelkedett a csempe meleg fényt sugárzó hátteréből, hosszú, sarkig érő, mélyen kivágott hálóingben a haját fésülte éjszakára. A fürdés után felfrissülve, az arcát keretező, leomló, nedves, szőke fürtjeivel Larisza olyan meghökkentően ragyogó, érett szépségnek látszott, hogy az anyjának úgy tűnt, tündérképet lát, az ajtó négyszöge pedig keret e látomáshoz.

„Az én kislányom, az én Lariszkám . . . – gondolta büszkén, ahogy elgyönyörködött benne. – Akár egy királynő. A régi kisházban, azon a szűk helyen még csak meg se tudta mutatni magát. Vajon hogy talált rá Tolka erre a mi gyönyörűségünkre?"

Szinte magától elröppent a keserűsége. Mintha ebben a fényűző lakásban e gyönyörű lánynak az előbbihez hasonló módon kéne beszélnie öreg édesanyjával.

Másnap reggel Larisza és Klava, mielőtt munkába mentek volna, egymás szavába vágva megint csak azt magyarázták, mit ne csináljon, mihez ne nyúljon hozzá. Megint csak úgy látszott, hogy nap mint nap ott ülhet a kicsi zsámolyon, mint akire semmiért és senkinek nincs már szüksége, akár csak az a kis agyagkos, ott a komódon . . . Ivanyiha elszántan felöltözött, a gyerekeivel együtt beszállt a lift vaksi vasdobozába, és elindult ide, az ő Zubogó utcájába, a maga öreg viskójához.

MÁSODIK FEJEZET

És most itt van. Üldögél ezen a tuskón a petróleumfőző mellett, és sütkérezik a napon . . .

Pedig kár itt tétlenkednie, korholta magát, gondterhelten számba véve, mi mindent is kellene csinálnia. Befűteni a kályhát, mert a nyirkosság csak úgy árad a résekből, éjszakánként fájdalmasan kínozza a kezét. Víz is alig van már a

vödör fenekén, s a tiszta forrásig bizony jó hosszú az út. Aztán a veteményest is meg kell nézni. Körös-körül már megsárgult és elszáradt a fű, de a céklaágyásban olyan hetykén virít a tyúkhúr, hogy akár naponta gyomlálhatja az ember! Hisz nem üldögélhet a végtelenségig, végül is csak föl kell egyszer állnia!

Különös, de az a sok munka, amit végigszámolt így magában, nemcsak hogy nem riasztotta, hanem valósággal felébresztette, kisegítette dermedt állapotából. Hisz nem üldögélhet a végtelenségig, csak fel kell egyszer állnia!

Cigány, a fekete kutya még mindig ott ténfergett körülötte, sehogy sem sikerült felhívnia magára a figyelmét.

– Még mindig itt vagy?! – kiáltott rá Ivanyiha, miközben nehézkesen fölállt a tuskóról, és elindult a ház felé. Azt akarod, hogy botot táncoltassak az oldaladon? Majd meglátod, hogy kapsz tőlem!

Cigány, bár a szavakat nem értette, de a hangnemet, ahogy elhangzottak, azt annál jobban. Megértette, hogy Ivanyiha már egyáltalán nem olyan haragos, mint előzőleg, és a hangja is mintha csengőbb lenne. Reménykedve iramodott utána, nagy farkcsóválással. Nem tévedett, mert az öregasszony hamarosan visszatért, ütött-kopott alumínium lábaskában hozta a tegnapi levest.

S mit látott, ahogy kilépett az ajtón? Cigány mellett, egy kicsit még meg is próbálta kiszorítani maga mellől, hogy elsőnek láthasson be a pitvarba, vékony lábain türelmetlenül topogva ott állt Pálma, ez a piszkos fehér foltokkal tarkított lompos kis vörös kutya, amelyről nem is olyan régen a gazdája, Viktor Vasziljevics, Ivanyiha volt szomszédja nagy büszkén azt állította, hogy nem közönséges házőrző, hanem keresztezés, méghozzá igen értékes fajtával.

Viktor Vasziljevics sofőr volt az étkeztető és vendéglátóipari trösztnél, kocsiján az étkezőkbe és büfékbe hordta szét a húsárut, dobozos tojást, sonkát, gyümölcsöt, füstölt halféleségeket, meg a rekeszes faládákat, amelyeknek minden rekeszében lepecsételt, kotyogó palackokban ideig-óráig csodálatos látomások, viharos érzések, kiszámíthatatlan tettek húzták meg magukat. A szolgálat után gyakran volt virágos hangulatban, és ilyenkor őszes sertével borított, lilás-rózsaszínű arca jóságot sugárzott. A kerítése melletti kislócára te-

lepedett, és mindenkivel szóba elegyedett, aki csak elment mellette. Különösen szeretett dicsekedni a kutyájával, Pálmával, amelyet valamilyen fontos embertől kapott ajándékba. Általában amikor ilyen „jó" napjai voltak, szívesen eldicsekedett kitűnő ismerőseivel. Pálmát a karjára vette, simogatta, vakargatta a füle tövét, aztán megfogta a kutya lábát, kiegyenesítette, és mancsának kemény, vékony körmeivel megbökdöste beszélgető partnerét:

– Nézze meg – mondta – a lábát. A lábát nézze meg jó alaposan. Egy házőrzőnek honnan is lenne ilyen pompás lába? És a pofája, akár egy igazi kis rókáé!

Pálma megadóan tűrte „bemutatását", mivel tudta, hogy gazdája ezt követően olyan finom falatokat szed elő a zsebéből, amilyeneket a szomszédos kutyák ételes edénye még csak nem is látott, és megeteti.

És valóban, a sofőr zsebében mindig egészen különleges dolgok lapultak. Rózsaszínű sonkadarabok, zsíros tokhalszeletek, még piros meg fekete ikra is vastagon kenyérre kenve, ilyesmiket rejtettek a zsebek Pálma számára. Így azután igen kifinomult ízlésre tett szert az étkeztető és vendéglátóipari tröszt sofőrjének kiskutyája. Az új lakásba azonban, ahová Viktor Vasziljevics átköltözött, s fényezett bútorral telerakott, nem vitte magával a kutyáját, annak ellenére, hogy értékes fajtával keresztezték, de mégiscsak házőrző volt, összekarmolászná az új fényezett bútort, amit pedig nem bagóért vettek . . .

Pálmának már eszébe se jutnak a különlegességek, csak kapna egy kis levest legalább abból, amit az öregasszony főzött, de minél hamarább, előbb, mint ez a szemtelen Cigány . . .

Amíg Ivanyiha csodálkozva nézegette Pálmát, és azon morfondírozott, hogy ez a takaros kis kutya vajon honnan szimatolhatta meg az elemózsia közeledtét, a sarok mögül előbukkant Cézár, egy nagy, öreg kutya. Nagy mancsain szinte hangtalanul közeledett, lapockái erősen mozogtak, összeaszott bőre alatt, amelyet őszes barna bunda borított, majd oldalt megállt, mintha Ivanyiha egyáltalán nem is érdekelné. Csak öregségtől fátyolos, sárga szeme követte szüntelenül az öregasszony leveseslábast tartó kezét.

Ivanyiha ezt már nem tudta elviselni.

– Hát ezt hogy gondoljátok? – fakadt ki felháborodva –, szőröstül-bőröstül fel akartok falni? Hányat etessek itt? No, pucoljatok csak innen! Aló mars!

Fellobbanó haragjában meglendítette az edényt, és kivágta a levessel együtt a kerítés mögé, az útra. A három négylábú nekiiramodott, hogy utolérje a csörömpölve guruló alumínium lábaskát, útközben nyalogatva a kiömlő levest.

Ivanyiha megállt a küszöbön és elgondolkozott. A hajléktalanság és elhagyatottság nyomasztó érzése lett rajta úrrá. Megint nem akaródzott sehova se menni, semmit sem csinálni. Arcát odahajtotta az ajtószárfához, és lehunyta a szemét. Hirtelen mintha langyos tenyér simogatta volna végig az arcát, lehunyt pilláin át is éles fény sárga vibrálását érzékelte. Kinyitotta a szemét, és látta, ahogy a napsugár, mint egy óriás tükörrel irányított fénypászma, végigsuhant a földön, a szétdúlt szomszédos udvarokon, végigsiklott a bozótoson, a szakadék szemközti oldalán, felizzította a tűzvörös, az arany és a bíborpiros színeket, majd egy pillanatra meglassúdott, aztán visszafelé siklott ugyanazon az úton, újra megfürdetve meleg fényének hullámában Ivanyiha ráncos arcát.

Föntt a dombon, a szakadék fölött, ahová már elértek a szánalmas külváros ellen induló új házsorok első láncai, mint hosszan nyúló, csillogó kristály magasodott az egyetem épülete óriási ablakaival. Mindegyik ablaktáblája nagyobb volt, mint Ivanyiha házának vagy akármelyik környező háznak a fala. Valaki, odafönt, aki megörült a derült napnak, sarkig tárta az ablakot, de az már nem jutott az eszébe, hogy a rögzítő kampót is beakassza. A tömör keresztkötések nélküli üveglap a magasban fújdogáló enyhe széltől és tulajdon súlyától ide-oda hajlott a pántjain, s játékosan kergette maga előtt, majd ismét vissza a fókuszába gyűjtött napsugarak fürge pászmáját. Semmi más nem történt, de Ivanyiha mégis friss erőt érzett magában, és szaporán megindult a házból az udvarra, az udvarból a házba. A kerítésen túlról vészjósló morgás hallatszott: a kutyák így figyelmeztetik az ellenséget, hogy nem tanácsos neki közeledni. Aztán a dühös csaholás és vonítás a kirobbanó kutyamarakodás zajába fulladt.

– Tigris! – kiáltotta Ivanyiha, mielőtt még kinézett volna

az utcára. – Takarodj, Tigris! – Fölkapott egy botot, és kiszaladt a kiskapun.

A kutyák valóban Tigrissel marakodtak, ez volt a leghamisabb kutya a telepen, mivel egész életében láncon tartották, és csak most, amikor a gazdái elköltöztek, engedték szabadon. Az egyetlen kapuoszlopon, amely a gazdái kapujából megmaradt, e mögött rohangált valaha Tigris láncon, még mindig ott díszelgett egy kutyafejet ábrázoló tábla a felírással: „A kutya harap", de az udvar már sehol sem volt, így azután Tigris kedvére futkoshatott, ahol csak akart. Megszokott, mindennapi láncával együtt mindennapi kosztját is elvesztette, így nem örült a váratlan szabadságnak, hanem úgy látszott, még inkább felbőszült az egész világ ellen. Attól pedig, hogy a véletlen eledelt most már gyakran harccal kellett megszereznie, még jobban elvadult.

– Takarodj, nem hallod, Tigris! – kiabálta az öregasszony, és botjával a kezében bátran a marakodó kutyák közé rontott.

Végre sikerült Tigrist elkergetnie. A többiek is szanaszét futottak. Kifulladva letelepedett a kis udvarban kedvenc tuskójára.

Az úton, amely lefelé ereszkedett a dombról a szakadékba, egy ember bukkant fel, bőriszákkal a kezében. Az utóbbi időben ez az út szinte teljesen kihalt volt, ezért az öregasszony önkéntelenül fölfigyelt a közeledőre. Ránézett, és mintha szíven ütötték volna! Erősen összehunyorította a szemét, abban reménykedve, hogy csak képzelődött, és amikor majd kinyitja, senkit sem fog látni.

De az ember nem tűnt el, ellenkezőleg, egyre jobban közeledett. Lám, most eltűnt, csak a feje búbja látszik, az út mélyedésében ereszkedett lefelé a szakadék lejtős oldalán. Szeretett volna elébeszaladni, de a lába elnehezedett, moccanni se tudott a helyéről.

„Nem, ez egyszerűen lehetetlen – motyogta magának. – Hiszen Nyikolaj régen nem él, tudja ezt az egész falu. Nem él, és kész!" De valahol a lelke mélyén remény és félelem reszketett: „Mindenki tudja, hogy nem él, de holtan senki se látta. És ha váratlanul?! . . ."

Ha valaki most szemügyre veszi Ivanyihát, egy alacsony, szikár kis öregasszonyt látott volna, hosszú fekete szoknyá-

ban, fekete blúzban, álla alatt megkötött, rosszul kimosott fejkendőben, amely alól kikandikáltak ősz hajfürtjei. Megmarkolta a kerítés keresztgerendáját, úgy, hogy bütykös ujjpercei belefehéredtek, egész teste előrelendült, feszülten figyelő fekete szeme fölött szenvedően magasra húzódott galambősz szemöldöke. Ivanyiha természetesen nem látta önmagát. És azt sem érezte, hogy a hetvenedik esztendejét tapossa. Anna állt most itt, pontosabban Nyusa, Ivan Kopilov lánya, aki izgatottan várta közeledő férjét, Nyikolajt. A férjét, akitől félt, és olykor gyűlölt, pedig szerette, istenem, mennyire szerette! Anna szíve hevesen ver, arcát lángoló pír borítja, szája kiszikkad az izgalomtól. A szél a hajába túr, megcsiklandozza arcát. Rég elfeledett, könnyű kézmozdulattal simítja félre a homlokából, és az emlékezet, mely ott él az ujjaiban, megérzi azt a régi, csillogó, hollófekete hajtincset, amely örökösen kibújt a fejkendő alól, bármilyen szorosan kötötte is össze. Előfordult, hogy a lányok nem hagytak neki békét, tanítsa meg őket is Nyusa ilyen „legényfogó huncutká"-t bodorítani. Pedig ő sose bodorította a haját, magától göndörödött rugalmas gyűrűkbe . . .

Minél közelebb ért az ember, annál világosabban látta, hogy ez nem Nyikolaj, hanem egy teljesen idegen férfi. Ereje nyomban elhagyta, alig bírt megállni elgyöngülő lábán. A kerítésre dőlt, szinte lógott rajta, s nehézkesen szedte a levegőt. A szél ismét megcsiklandozta arcát, a kendője alól kiszabadult ritkás, ősz hajszálakkal, Ivanyiha már vissza sem igazította őket. Ugyan hogy káprázhatott ennyire a szeme? Hiszen már maga is túl van a hetvenen, Nyikolaj meg idősebb volt nála. Hány éves is lenne most? Ez az ember talán még negyven sincs, egészen fiatal. Akkor volt ilyen fiatal Nyikolaj, amikor utoljára látták egymást. Hány esztendő telt el azóta, huszonöt vagy harminc? De hiszen Nyikolaj akkor se hasonlított ehhez. Ennek, lám, fekete a feje, akár az üszök, Nyikolajnak meg hullámos lenszőke haja volt. Csak a hetyke járása volt épp olyan, mint Koljáé.

Az ember egyre közelebb jött, az öregasszony meg tovább figyelte, de olyan merően, hogy már az is meglassította lépteit, s hozzáfordulva köszöntötte.

– Jó napot, jóember – felelte az öregasszony, a hirtelen rátörő fáradtságtól csak nehezen mozduló ajakkal.

– No csak, mama, sütkérezel a napocskán? A te időd járja, a vénasszonyok nyara – tréfálkozott az idegen. Szemmel láthatóan nem sietett, hanem ahogy meglátta Ivanyihát, még meg is örült, hogy lesz kivel eltréfálkoznia; megállt, elővett egy csomag cigarettát és rágyújtott.

– Hogy lehet az, hogy még mindig itt lakik? Azt mondták, már mindenki elköltözött. Tavat csinálnak itt, valami olyasmiről volt szó?!...

– Tavat? Igen, úgy mondják, tavat. Vagy uszodát – felelte Ivanyiha.

Most, hogy már közelről látta a férfit, egyre jobban csodálkozott, hogyan tévedhetett ekkorát? Koljának kerek feje volt, a két arccsontja meg igen erősen kidudorodott, az orcája ettől kissé beesett, de azért mégiscsak kerek képű volt. Szürke, kissé sárgás szeme gyakran hunyorgott, hol vidáman, hol haragosan, hol meg pityókás hetykeséggel. Sokféle volt: de ami a szívében, az a szemében. Ennek meg egészen világos a szeme: mintha arcának sötétbarna bőrén két keskeny hosszúkás ablakocskát vágtak volna. Sem napfény, sem árnyék, sem mélység: csak áthatolhatatlan, vizeskék homály szivárgott ezeken a kis ablakszemeken át, ezen a hosszúkás, jól táplált, fénylő, napbarnította arcon.

Ahogy az öregasszony szemügyre vette, mepróbálta kitalálni, ki lehet és minek jött ide. Különben, ami azt illeti, sokkal szívesebben ment volna a házba, hogy lefeküdjön. Nagyon kimerült érzéseinek előbbi, pillanatnyi feszültségétől. De idegenek olyan ritkán fordultak meg manapság ezen a környéken, hogy ez az idevetődött ember olyan volt, mintha a vendége lenne. Így azután udvariasan folytatta a beszélgetést, és részletesen válaszolt a férfi kérdésére:

– Mindenki persze még nem ment el, de sokan új lakásba költöztek. Most már nagy hely van – mutatta –, itt mindenütt házak álltak. Ugye, maga nem idevalósi, valahogy nem ismerős nekem. Talán rokona lakik vagy lakott itt?

– Nekem mindenütt vannak rokonaim – felelte furcsán a férfi. – Itt meg csak úgy sétálok. Afféle szabadnapom van ma, így azután sétálgatok. Nem akadna, mama, véletlenül egy kis innivalód? Innék valamit, de itt nálatok nem árulnak se sört, se üdítő italt – nevetett saját szellemességén.

Ivanyiha hozott egy bögre vizet, a férfi megitta, megkö-

szönte, s ekkor figyelt föl a kutyákra, amelyek megint ott gyülekeztek Ivanyiha kiöntött levesmaradéka körül, és az elhajított alumínium lábaskát marcangolták.

– A tieid? – kérdezte.

– Még hogy az enyéim? Mit gondol? – lobbant haragra az öregasszony. – Gazdátlanok! Az emberekből manapság kiveszett a szégyen meg a lelkiismeret! Maguk bezzeg elköltöztek, az állatokat meg a sorsukra hagyták! Vinné el őket, rövideszűeket, az ördög – szidta a kutyákat, vagy talán a gazdájukat. – Bemászkálnak az idegen udvarokba, tönkreteszik az embert!

– Hát bizony. Az egészségügyiek ezt nem szívesen tűrik – mondta a jövevény, és megnyalta amúgy is piros szája szélét.

– Tűrik vagy nem tűrik – vágott a szavába Ivanyiha –, és minek is tűrnék?

A férfi még két-három mondatot váltott Ivanyihával, azután elköszönt. Tovább, előre a kutyák mellett kellett elhaladnia, s mivel valószínűleg tartott tőlük, bőriszákjából elővett valami ennivalót, és odadobta nekik. Azok egy szempillantás alatt elnyelték a falatokat, és csapatostól megindultak az idegen után. A férfi hátranézett. Hogy barátságosra hangolja őket, megint az iszákba nyúlt, amely, úgy látszik, meg volt rakva elemózsiával, és odavetett valamit az útra.

– Ne féljen tőlük – kiáltotta utána az öregasszony. – Békések, nem bántják! Hé, hé várjon csak, Tigris is ott várakozik! Az ott elöl, jobbról, az a nagy szürke. Azzal vigyázzon. Legyen óvatos vele, azt mondom, mert egészen elvadult!

A férfi Tigrisnek is dobott egy nagyobb cubákot, és nyugodtan folytatta útját.

Estére hűvös lett a szakadékban. A „Zubogó" szennyes vize fölött párafoszlányok gomolyogtak, mintha csak, nevét igazolva, valóban forrna, zubogna a patak. A párafoszlányok gombolyagokba sűrűsödtek, felhőkké dagadtak, és végül teljesen eltakarták a partot, aztán a szakadék is majdnem a pereméig megtelt gomolygó ködděl, olyan lett, mint a kiáradt folyó. És ennek az áthatolhatatlan folyónak a mélyén, egészen az alján ott maradt Ivanyiha viskója. A gazd-

asszony, most már halinacsizmában meg bárányból lélekmelegítőben, jól bezárta a tornácajtót, a réseken át ide is beszivárgott a nyirkos köd. Megpróbált begyújtani, ami először nem nagyon sikerült: a kémény tele volt ködded, a füst visszaáramlott a szobába. Aztán a láng mégiscsak fölfelé tört. Ivanyiha az oldalára fordította a zsámolyt, leült rá a tűzhely ajtajával szemben, s a tűzbe bámulva elgondolkozott.

„Sétálok" – mondta a nemrég itt járt ember, ezzel magyarázta megjelenését a Zubogó utcában. Ugyan mi sétálnivalója lehet itt? És állandóan figyelt valamit. A legjobban az aggasztotta Ivanyihát, hogyan ismerhetett ebben az idegenben, a még oly fiatal és erős férfiban elhalt férjére, méghozzá olyan tisztán? Lám, Polinkát is tisztán látta reggel, igaz csak álmában . . . „Ez nem véletlen – gondolta Ivanyiha. – Hívnak magukhoz, úgy lehet, mintha azt mondanák: eleget gürcöltél ezen a világon, eleget talpaltál, ideje, hogy átgyere hozzánk."

A közeledő baj sejtelmes előérzete marokra fogta szívét. „Bár, ha jobban megvizsgáljuk – próbálta észre téríteni magát Ivanyiha –, miféle baj az, hogy magukhoz szólítanak? Legalább az enyéimhez kerülök. Mert itt, ezen a világon, ugyan kinek van rám szüksége? A lányoknak csak gondot jelentek, ha meghalok, bizonyára örülnek neki. Ki sírna utánam? Leéltem az életemet, és most vége . . ."

Nehezen hajló térddel fölállt, halinacsizmájában végigcsoszogott a linóleumon az ágyához, amely alatt jókora bőrönd hevert, nikkelezett fémsarkait már kikezdte a rozsda.

A bőrönd ismerős szagokat, illatokat árasztott. Birkagyapjúszagot (az alig megkezdett, szürke, gyapjúfonálgombolyag ott lapult a bőrönd sarkában), és a geránium alig érezhető, fűszeres illatát. A virág elszáradt leveleit szerette, megesett, hogy berakta a bőröndbe a molyok ellen.

Az egymásra rakott fehérnemű, szoknyák, blúzok alól elővette féltve őrzött kis batyuját a „halottas" ruhájával. Kibontotta. Vászoning. Ivanyiha maga varrta, a nyakán apró kis berakásokkal. Soha nem volt még rajta. Fekete habos fehér kendő, új cérnaharisnya és néhány méter fehér daróc. Az öregasszony elgondolkozva nézte. A daróc megsárgult a sok állástól. Ki kéne forrázni, jó lenne alsóruhának, halotti

lepelnek meg újat kellene venni. A városi boltokban mindenfajta fehér szövetből vehet az ember, amennyit jólesik. Lehet találni, hogy díszesebb legyen, egészen hófehéret is. Ebből meg párnahuzatot, s ha hozzátesz valamennyit, meg paplanlepedőt is lehet varrni. Éppen jól jönne, ha átköltözik innen az új lakásba, az ágyneműje is tiszta fehér lenne. Falun meg ebben a viskóban, itt a Zubogón általában piros meg színes huzatokat varrt, hogy ne piszkolódjon olyan hamar, paplanlepedőt meg nem is használt. Klávkánál olyan az ágynemű, akár a frissen esett hó! A nyolcadik emeleten nincs korom, se por. Így neki is meglenne a magáé, annak rendje-módja szerint, paplanlepedővel, nem kellene költeni rá a lányoknak . . . Először legyen meg a halotti lepelre való új anyag, azután használhatja fel a régit ágyneműnek. Amíg az újat meg nem vette, addig minden itt marad a kis batyuban, ahogyan kell, háborítatlanul. Mert a halál nem fog táviratot küldeni az érkezéséről, váratlanul toppan majd be. Készen kell lenni.

Az öregasszony gondolatai össze-összezavarodtak, a koporsóba való felkészülés után meg azon gondolkodott, hogyan fog majd élni az új, nagy házban. Neki magának mindez csöppet sem tűnt furcsának, valahogy magától jött, hisz leélte már az egész életét, minden munkát elvégzett, minden szomorúságot végigszomorkodott, s minden gondtól megszabadult, hadd csapongjanak hát a gondolatai. És az örömök is, amik voltak, már mind elmaradtak mögötte, mint ahogy a távolodó csónak mögött is elmarad, visszafelé siklik a part. Csak a víz marad ott körös-körül, meg odafönt az ég. A sima és üres víztükrön arra vagy errefelé úszik az ember, vajon nem mindegy-e? Van-e még más is ezen a világon, ezen a vízen, ezen az égen kívül? Volt-e part valamerre?

Volt. A régen maga mögött hagyott életében ott volt Ivanyiha Grusevója, és benne az ifjúsága, a leánypajtásai, a nóták a falusi klubban. Nyura nagymestere volt a csasztuskáknak. A naplopó szeszkazánnak vagy az ügyeskedő raktárosnak, aki a kolhoz hombárját összekeverte a sajátjával, hétszer rossz lett, ha a nyelvére vette őket. A szigorú megrovást, a büntetést az emberek végül is elfelejtették, de a csasztuskákat nem; némelyiket sokáig énekelték a faluban,

de meg a szomszédok is eltanulták. Voltak kolhozgyűlések, ahol szeretett békésen elüldögélni, napraforgómagot szemezgetve, de csak addig, amíg a barátnői bökdösni nem kezdték az oldalát: szólalj már föl, Nyurocska, te olyan bátor vagy, és pakolj ki mindent. És Nyurocska senkitől és semmitől sem tartva úgy kipakolt, hogy aztán a férfiak közül sokan csak a fejüket vakarták. A fényképe ott függött a faluban, a dicsőségtáblán. A vezetőség meg a fejőnők a telepen, meg az olyanok, mint ő maga, a borjúnevelők szinte mindenkinél jobban tisztelték kifogástalan munkájáért, rendkívüli igyekezetéért, amit nem kötelességből, hanem a gondjaira bízott kisborjak iránti szeretetből végzett.

Abban a fiatal Grusevóban Nyurkának is ifjú volt a családja, a férje, Nyikolaj. Mindez régen volt, de hiszen csak nem veszhetett, nem tűnhetett el. Csak visszahúzódott a háttérbe, és ott várta, amíg Ivanyihának eszébe jut az emlékezés. S ahogy visszaemlékszik, nyomban, akár a varázsütésre, tessék, itt a te fiatal Grusevód, a házad, amelynek küszöbén leánykák játszadoznak. Majdnem harminc esztendeje mondta Nyikolaj: „Pucolj krumplit, Nyuraska, rögvest csinálunk egy jó kis halászlevet." És ezek a szavak nem repültek el, nem váltak semmivé. Nyomban visszatérnek, ahogy az öregasszony emlékezni kezd, felhangzik az a kicsit lekezelően kedves basszus hang, s ránéz az a két huncut szem.

Volt part, de egyszer összeomlott azzal a töltéssel együtt, amely ott húzódott a falusi patak partján, Ivanyiha ezt se felejti el soha.

Az élet, úgy látszott, ezután is ment a maga útján, nevelte, fölnevelte a gyerekeit, de valami visszahozhatatlanul elmúlt, valami eltört és azután már nem forrott össze.

Negyvenöt győzelmes nyarán még a levegőt is olyan öröm és reménység itatta át, hogy még azok is, akik már elsiratták a férjüket, vagy fiukat a „gyászértesítő" nyomán, most még ők is csodát vártak. Hátha hirtelen kiderül, hogy téves volt az a szörnyű hír, és váratlanul megjelenik . . . Anna nem kapott „gyászértesítő"-t. És bár Nyikolajtól szintén régóta nem jött levél, mégis hitte, hogy hamarosan találkoznak. Aggódott és várt. Várta mindennap, minden órában.

Mégis váratlanul állított be.

Anna a telepen volt, póttakarmányt készített a borjaknak.

Még csak nem is sejtette, hogy e pillanatban régen várt vendég állított be a házába. A vendég meg csak ide-oda topogott a szobában, nézte az álmukban kényelmesen elnyúlva alvó gyerekeket. Később a grusevói asszonyok, mindegyik a maga módján, mondták el Annának, hogyan ment ki hozzá a férje a telepre, az egész falun át. Klávkát a karján vitte, a kicsi ordított, és csöpp kezével a szúrós szakállú, idegen bácsi felé csapkodott. Lariszka mellettük szedte a lábát, s föl-fölugrott, hogy elérje a kicsi arcát, és cérnahangocskáján egyre ismételgette: „Klavulka, ne sírj, Klavulka, hiszen ez az apukánk, az apukánk!..." Anna akkor úgy érezte, minden bajnak egy csapásra vége, és mindaz, ami előttük van, csupa boldogság, de hogy ez a boldogság milyen is lesz, arra még csak nem is gondolt. Persze Nyikolaj először is rendbe szedi a tetőt, hogy esős időben ne kelljen a csurgások alá rakni a teknőt meg a köcsögöket, tüzelőt készít, hogy ősszel ne kelljen neki rőzsét gyűjtenie a pagonyban s cipekednie a súlyos kötegekkel; az is lehet, hogy rögtön beáll a gépállomásra traktorosnak vagy kombájnosnak, azok az emberek igen jól keresnek, akik a gépállomáson dolgoznak, s nagyon megbecsülik őket. De az is lehet, hogy kolhozelnököt csinálnak belőle, hiszen igazi hős, négy medália csillog a mellén, akár négy kicsi napocska, kit lehetne hozzá hasonlítani? Amikor levette ezeket a kitüntetéseket a zubbonyáról, hogy hamulúgos vízben kiáztassa a szennyet, verítéket, csak úgy reszketett a keze. A kitüntetésekre rá volt vésve azoknak a városoknak a neve, amelyeket a rádió is említett a hadijelentésekben: Belgrád, Bécs, az egyiken pedig maga Berlin.

De Anna boldogsága csak kérészéletű volt. Nyikolaj se a gépállomásra nem jelentkezett, se a házat nem javította meg. Az első napok vidám poharazással teltek, és pityókás fővel Nyikolaj egyre csak azt mesélte, szinte kérkedve a falubeliek előtt, hogyan élnek az emberek azokban az országokban, amelyekbe ő is elvetődött. Kiderült, hogy arrafelé mindenki tejben-vajban fürdik, itt Grusevóban meg csak piszok van és nyomorúság. A hozzá hasonló frontkatonák megpróbálták eszébe juttatni, emlékeztetni, hogy ha gazdag faluval találkoztak is, akkor csak abban az átkozott Németországban, de az ismeretes, hogyan tettek szert erre a gazdagságra, a cse-

réptetős téglaházakra, a fehércsempés fürdőszobákra. De vegyük csak Lengyelországot vagy mondjuk, Jugoszláviát, a nyomorúság nagyobb volt, mint nálunk a kolhozok előtt. Nyikolaj csak hallgatta, de mintha nem is hallotta volna, egész magatartása arról tanúskodott, hogy ezek a beszédek csak azoknak valók, akik ostobábbak nála, ő viszont tudja, amit tud. Jóval többet másoknál.

Hívogatni kezdte Annát a városba: „Nekem minden munka a kezemre áll, ott meg minden kerítés tele van hirdetésekkel: keresünk, meg keresünk! Kapunk lakást, és tisztán, rendesen élünk majd, emberhez méltón." Anna félt otthagyni a régi helyet a két kicsi gyerekkel. De meg nem is értette, mi szükség rá, hogy elutazzanak valahová, batyukkal meg a gyerekekkel, s otthagyják az otthoni fészket. A ház még jó, két életre is elég lesz, ha egy kicsit rendbe hozzák. No meg a kolhozt is hogyan hagyja ott? Az embereknek alig egyharmada jött vissza azok közül, akik elmentek a háborúba. Itt nemcsak a kerítésekre lehetne kiírni, hogy „Keresünk", hanem, amerre csak a szem ellát, mindenütt munkáskézre volna szükség. Ha ő is elmegy, kire maradnak a borjak?

Egyszer, amikor a telepről hazatért, nem találta otthon Nyikolajt. A tornácon árván simult a falhoz Anna tűzött, vattás kabátja, nem volt mellette a katonaköpeny. Az a szög is, amelyen ezekben a napokban a zöld hátizsák lógott, üresen meredezett az ácsolt gerendafalból.

Úgy tűnt, még az elesett frontkatonák özvegyének is könnyebb volt a sorsa, mint amilyen Annáé lett. Azoknak a házában, a díszhelyen, berámázott katonaképek függtek. Ha valaki akár egy szóval is megbántotta őket, máris óbégattak: „Az én férjem a hazáért esett el!" Mintha elesett férjük holtában is a védelmükre kelt volna. Őt, Annát meg Nyikolaj az egész falu szeme láttára bántotta meg . . .

Két hónap múlva tért haza. Új, városi zakót viselt frontot járt katonazubbonya fölött. Anna féltékeny pillantást vetett rá: ki gondozta Nyikolaj ruháját, amíg nem volt idehaza? Úgy látszik, senki. Mikor elment, a zubbony gallérjáról hiányzott egy gomb. Annának nem volt ilyen katonazubbonyra való gombja, valamelyik barátnőjétől akart kérni egyet. De nem volt érkezése. A zubbony nyaka most se volt begombolva. Így már rendben van. A kemencéhez szaladt,

sürgölődni kezdett. És közben maga sem értette, a meg nem bocsátott megbántástól szorul el keserűen a torka, vagy a találkozás örömétől borítják el könnyek a szemét. Nyikolaj meg olyan vidám, pajkos szemmel nézett rá, és a keze is olyan forró volt, ahogy átölelte, hogy Anna végül is elvesztette a fejét.

– Elszaladok a kislányokért. Kora reggel átvittem őket keresztanyához, gondoltam, kimosok. – Ez meglehetősen halvány kísérlet volt arra, hogy megőrizze az illendőséget és a rendet, bebizonyítva neki, hogy mindenekelőtt anya és háziasszony.

– Ráérsz még elszaladni – mondta Nyikolaj, és magához húzta, olyan parancsoló kedvességgel, hogy az illendőség és a rend is nyomban semmivé lett a forró ködben.

... Anna boldogságtól csillogó szemmel fogott hozzá, hogy tüzet rakjon a vasháromláb alatt, a kemencetorokban, hogy valami harapnivalót készítsen sebtében.

– Pucolj krumplit, Nyuraska, rögvest csinálunk egy jó kis halászlevet – mondta a férje.

– Talán a kisfejszéből? – mosolygott Anna.

– Ebből, ni! – Nyikolaj fürgén kioldotta a zöld hátizsák zsinórját, és elővett belőle két tojásdad vasdarabkát. – Te csak pucold a krumplit, a halon nem múlik a dolog.

– Hagyd már a lódítást! – mondta még mindig mosolyogva Anna, bár lassan már-már megharagudott: mi ez, valóban bolondnak nézi?

Nyikolaj azonban fölkapta a tornácról a fűzfakosarát, beletette a két vasdarabot, aztán gyors léptekkel, szinte futva indult a folyó felé, a malom irányába.

Grusevóban valamikor volt egy kis vízimalom, mellette földgát. De azóta, hogy a grusevóiak gabonát őrletni a szomszéd faluban levő gőzmalomba jártak, a saját malmuk bizony erősen romlásnak indult. Az időtől a töltés is megsüppedt, ellaposodott. A félig elkorhadt zsilipeket méregzöld moszatok lepték el. A rajtuk keresztül folyó víz zúgását a grusevóiak úgy megszokták, mint lélegzésük neszezését. A töltésen meg örökösen ott pecázott valamelyik gyerkőc. Itt csak apró halat lehetett fogni, amelyek a töltés lábánál a vízinövények közé keveredtek, de beljebb, a folyó közepén már hatalmas nyurgapontyok jártak, erős farkukkal akkorákat

csapva, hogy a hullámkarikák a vízen egyik parttól a másikig terjedtek, csukák játszadoztak, nagy ritkán kivillantva a vízből domború, ezüstös oldalukat, megdobogtatva a halászok szívét. A felnőtt férfiak néha kimentek a folyó közepére gyaloghálóval, meg furfangos varsákat állítottak fel, és bőséges zsákmánnyal tértek meg. De csak hogy így egyszerre, azokkal a vasdarabokkal . . .

Talán ha három vagy négy szem krumplit beledobott Anna a bográcsba, amikor váratlan dübörgés rázta meg a falakat. Megcsörrentek az ablaküvegek. Még nem tudta, mi történt, de érezte, hogy ez a dübörgés egyedül csak hozzátartozhat, Nyikolajhoz, s valami iszonyú történt az ő aszszonysorsában is. Kiugrott a tornácra, de még a kis kést se tette le a kezéből. Ekkor már hallotta a víz bömbölő zúgását, mely olyan volt, mint jégzajláskor, a partok felől jött ez a tompa zúgás, ropogás, furcsán átalakítva és megsokszorozva az évszaknak nem megfelelő hangokat. Anna nem tudta, miért szalad, de a folyó felé iramodott. Ugyanoda siettek a házakból, a telepről, a kolhoz vezetőségéből az izgatott grusevóiak, hadonászva és valamit kiabálva.

Ott, ahol mindig, amióta Anna csak az eszét tudta, a töltés elrekesztette a folyót, most sötét, majdnem fekete víz tajtékzott, s benne szennyes habot vetve szinte forrtak a földrögök, szikkadt trágyadarabok, és apró gerendaszilánkok forogtak a víz felszínén. S a folyó mindezt bömbölve sodorta tova, s ahogy tovairamlott, szemlátomást csökkent a szintje. A töltés helyett, amely a magas vízszintet biztosította, a töltésen, amelyen az emberek jártak, megrakott szekerek haladtak, amelyről a gyerkőcök horgásztak, most csak a töltés alapjának csupasz gerendái meredeztek, mint iszonyú, odvas fogak.

Anna ide-oda rohant a parton összeverődött emberek között, fölfelé majd lefelé futott a folyóparton, végül felkaptatott a dombra. Nyikolaj nem volt sehol, mintha a föld nyelte volna el. Valami szörnyű, gyötrő értetlenséggel fordult oda, ahhoz a helyhez, újra, meg újra, ahol a töltés állt a folyón. A kavargó örvényekből fölágaskodva elnyálkásodott gerendacsonkok ugrottak ki, mintha valami bamba ábrázatú víziszörny bukkant volna föl a mélyből, hogy kicsúfolja, aztán ismét víz alá merült. Rettegett tőle, hogy azt hallja az

emberektől, amit maga is biztosan sejtett, de nem akarta hinni semmiképpen sem, így ezután senkitől semmit nem kérdezett. Különben is hamarosan magától kiderült minden.

A parton megjelent két kisfiú, az egyik tízévesforma, a másik fiatalabb, akik látták, hogy mi történt. Az általános figyelemtől megittasultan újra meg újra elmesélték a történteket. A töltésről horgásztak, és már jócskán fogtak halat, amikor hirtelen egy katona bácsi szaladt oda hozzájuk egy jókora kosárral, és meghagyta nekik, hogy menjenek el jó messzire. Mondta, hogy mindjárt fog nekik halat, akkorát, mint ők maguk, de most aztán szedjék a lábukat, mert különben bedobja őket a vízbe, mint a kutyakölyköket. Erre megijedtek és elfutottak. Rögtön ezután olyat dördült a hátuk mögött, mintha villám csapott volna a földbe . . .

A fűzfakosarat szintén a gyerekek találták meg a parti bozótosban, és mindenkinek megmutatták. Anna megismerte a kosarat.

A lassan lecsendesedő víz tetején elkábult halak jelentek meg. Hatalmas harcsák, amelyek korábban az iszapos mederfenéken tanyáztak, kövér tőpontyok és kárászok, meg az ezekre vadászó csukák most élettelenül himbálództak a hullámokon, fehér hasukkal fölfelé. Az egész folyó egyik parttól a másikig ezekkel a halott, fehér csíkokkal volt teleirkálva, s köztük, mint fehér pontozott vonalak és pontok, lebegtek az apró folyami halacskák.

Az egész falu a halakat szedte ki a vízből. Mindenki, aki csak otthon volt e pillanatban, és járni tudott, a folyópartra szaladt, vödrökkel, kosarakkal, s akadt, aki zsákokkal. De tréfa és nevetés, miből oly sok lett volna más körülmények között, most nem hallatszott. A váratlan haszon nem okozott örömet. A katasztrófától az emberek inkább ijedteknek, megdöbbenteknek látszottak. És a váratlan fogást is csak azért gyűjtötték be, hogy az érték ne vesszen kárba.

. . . Később Nyikolaj hátizsákjában még két tojásforma vasdarabot találtak, pontosan olyanokat, amilyenekkel a férje elindult, hogy halászlébe valót fogjon. Anna megmutatta őket Polinka férjének, aki traktoros volt, nemrég cserélte föl a T–34-es tankját evvel a masinával. Ahogy megnézte a vasdarabokat, szomorúan füttyentett:

– Az ilyenekkel még a Reichstagot is a levegőbe lehet röpíteni, tudod-e, ő meg halászni akart. Erős vitéz! – És elkáromkodta magát.

. . . Többé soha nem látta senki Nyikolajt se elevenen, se holtan. Anna beszélni se szeretett róla. Senki sem ítélte el, de olyan se akadt, aki jó szóval említette volna. Senki, Annát kivéve. Ő gyakran fölidézte mindazt, ami köztük történt. Az örömet, a bánatot, azt az eszeveszett napot, az utolsót, a szenvedélyes találkozásukat, amely olyan váratlanul és rettenetesen végződött. Idővel azután egyre ritkábban gondolt a férjére. Az utóbbi években már az arcvonásaira se nagyon emlékezett. A kezére viszont emlékezett, a két erős kezére, amelyek pehelykönnyűek, simogatóak is tudtak lenni. Ezt soha nem feledte el. Külön a szemére is emlékezett, külön az ajkára, vagy a mosolya bukkant föl emlékezetében, de hogy az egész arcát egyszerre látta volna, az már nagyon régen nem fordult elő, különösen azóta nem, hogy Grusevóból átköltözött ide, a „Zubogó"-hoz. Akkor ma miért látta olyan világosan maga előtt? Mit jelentsen ez tulajdonképpen? Lehet, hogy nemhiába jelent meg neki Nyikolaj meg Polinka? „Nem, nemhiába!" – erősödött meg Ivanyiha lelkében. „Úgy látszik, valóban itt az ideje, hogy hozzájuk készülődjem" – gondolta már elalvás közben, és gyötrő szomorúság szorította össze szívét.

HARMADIK FEJEZET

Az út, bármilyen kihalt is, és akármilyen elhagyatottnak látsszék, amíg nem verte fel egészen a gyom, vagy nincs teljesen föltúrva, addig egyre fut valamerre, vezet valakit maga után, váratlan jó találkozásokat ígér. Másnap, amikor a nap kiszárította a ködöt és jól átmelegítette a földet, Ivanyiha ismét ismeretlen embereket pillantott meg, akik a dombról lefelé ereszkedtek az úton, a szakadékba. Most ketten voltak, két fiatal ember. Azt, hogy fiatalok, már messziről látni, először is abból, hogy sudárak, akár a fiatal csemetefák a kertben, s valahogy túl vidáman lépkednek, a kezüket lóbálják, beszélnek valamit, vagy mókáznak, az egyik elszalad a másiktól, aztán a másik megpróbálja utolérni.

Mindketten hosszúlábúak, mindketten színes inget viselnek, amely szabadon lobog, nincs begyűrve a nadrágjukba. Az egyiknek lányos a frizurája, a másiknak jóval hosszabb a haja, egészen a válláig ér.

„Miféle divat ez manapság, olyanok, akár a sekrestyések" – gondolta rosszallóan az öregasszony, de közben érdeklődve figyelte az úton közeledőket. Amikor aztán az egyik átölelte a másik vállát, de mintha még arcon is csókolta volna, az öregasszony végképp haragra gerjedt és kiköpött. A házba azonban nem ment be: mégiscsak furdalta a kíváncsiság, miféle csudabogarakat hord a föld a hátán. Azok ketten közben leereszkedtek a szakadékba, s a „Zubogó" mellett haladva, egyenesen Ivanyiha viskójának tartottak. Az öregasszony közben, minden eshetőségre számítva, bement a tornácra, és onnan figyelte őket; a két fiú formájú fiatal megállt a kiskapunál, és hol a rajta levő házszámot nézegették, hol annak a háznak a romjait, amelyik azelőtt ott állt Ivanyiha házával szemben. Hangosan beszéltek, mintha összekülönböztek volna, vagy elégedetlenek lennének valamivel. Az egyiknek vékony hangja van, mint egy lánynak, aki mindjárt sírva fakad. Ivanyiha kilépett a viskóból, és feléjük indult. Közelről aztán kiderült, hogy azok ketten: egy fiú meg egy leány.

A leánykának olyan fehér bőrű, kedves az arcocskája. Szeplők virítanak rajta, de olyan ritkásan, még szebb lesz tőlük az arca. Csak soványka egy kicsit, meg a foga áll kissé előre, különben takaros, mustrálgatta magában Ivanyiha.

Az orrocskája hegyes, ő meg úgy néz, mint egy megbántott kisgyerek, valami nincs a kedvére. Csak ne ezt az átkozott nadrágot viselné; mit ki nem találnak mostanában, mintha nem is gondolkoznának. No, meg a haját is rendbe szedhette volna. Szőke fürtjei úgy lobognak a vállán, mintha most ugrott volna ki az ágyból. Nem jó ez így . . .

Fekete szemű társa már vaskosabb volt. Nagy, kissé húsos orr, nagy száj, vágott áll. Fiatal még, gondolta Ivanyiha, ahogy ránézett. Persze ennek is a haja, akár egy lánynak, a nyakába lóg, mire jó ez? Olyan egyenes szálú haja van, sűrű és kemény. Erős ember lesz.

Így nézegette őket, megállapítva róluk ezt-azt, ők meg

türelmetlenül várták, mikor ér már közelebb hozzájuk. A leány várakozóan nézett rá, majd meg a kísérőjére, bizonyára úgy vélte, hogy a fiúnak kell elkezdenie a beszélgetést, de mihelyt Ivanyiha olyan távolságba ért, hogy illő módon megszólíthatta, gyorsan és izgatottan megkérdezte:

– Jó napot, nagymama, itt laknak Zsigalovék?

– Jó napot, jó napot – nyújtotta el a választ az öregasszony –, nem is laktak itt. És most már elköltöztek.

– Hogyhogy „nem is laktak itt, és elköltöztek"?

– Szóval nem itt laktak, hanem amott ni, szemközt. Most meg lakást kaptak, minek ücsörögnének itt? Elköltöztek, mondom. Ott, azon a helyen állt a házacskájuk. Miért keresik őket?

A leány úgy nézett Ivanyihára, mintha nem értené, mit mond, és kérdően fordult oda kísérőjéhez.

– Hiszen megmagyaráztam neked. Elköltöztek, és kész – mondta a fiú olyan nyugodtan és kedvesen, mintha kisgyermekhez beszélne. Semmit sem tett hozzá ahhoz, amit Ivanyiha is mondott, de a leány megnyugodott.

Ivanyihának tetszett, ahogy ez a fiú a lánnyal beszélt, s az milyen bizalommal és figyelemmel hallgatta. Az öregasszony szerette volna tovább nézni őket, ezért behívta őket az udvarra, hogy üljenek le a tornác előtti kispadra, pihenjenek, beszélgessenek kicsit.

Kiderült, hogy a fiatalok valami oszlopra ragasztott hirdetést olvastak, s abban az állt, hogy Zsigalova polgártársnő, a Zubogó utca ötös szám alatt, tetszés szerinti időre kiad egy szobát. Erre idejöttek. Az ötös számú ház meg sehol . . .

– Úgy van, egész évben voltak lakói – magyarázta Ivanyiha. – Igen sokan laktak nála. De utóbb már nemigen jöttek. Manapság már annyi házat, lakást építettek, ugyan kinek lenne kedve, hogy ilyen odúba költözzön. Bezzeg Zsigalovának hiányzott a lakóktól kapott pénzecske. Erre aztán fogta magát, és mindenhová hirdetőcédulákat ragasztott, hátha ráharap valaki. Közben meg nagy szerencse érte, új lakást kaptak. A régi Zsigalov házat lebontották, a hirdetőcédulák meg persze kint maradtak. De jelentkező egy se akadt, ti vagytok az elsők.

A leány némi szemrehányást olvasott ki ezekből a szavakból, ezért kapkodva magyarázni kezdte, hogy ő meg

Jura egyetemisták, egy hete házasodtak össze, de még mindig kollégiumban laknak: Jura a fiúkollégiumban, ő meg a leánykollégiumban. Nincs pénzük drága albérleti szobára, ezért örültek meg annyira, amikor a hirdetésben ezt a címet meglátták. Megértették, hogy itt nem kell sokat fizetni. Az pedig, hogy a lakás nem összkomfortos, egy csöppet sem zavarta őket. Sőt mulatságos, falusi kunyhóban fognak lakni. Olyan egzotikus . . . Igaz, Jura?

Miközben így üldögéltek és beszélgettek, hirtelen füttyszó hangzott fel. Aztán egy fiúhang türelmetlenül kiabálta: „Cigány! Cigány, ide hozzám, hol vagy kiskutyám?" Majd megint éles, hívó füttyszó.

„Genka Zsigalov!" – ismerte fel Ivanyiha. A fiú azóta, hogy búcsút intett a holmijukkal megrakott teherautó tetejéről, már többször is járt itt, de Ivanyiha nem nagyon törődött vele. De most nem tudta levenni róla a szemét. Mi szél hozta ide? Még majd valahogy elviszi innen ezeket a fiatalokat, akik nem őt keresték, hanem Zsigalovékat, és a fiatalok se szó, se beszéd, elmennek vele. Hogy hová mehetnének, arra nem gondolt, de a nyugtalanság egyre jobban úrrá lett lelkében.

Tulajdonképpen minek is maradnának itt? Kije neki ez a két gyerek? Teljesen idegenek a számára, no és ráadásul ez a nadrág a leányon, meg az a hosszú loboncos haj. Idegenek és érthetetlenek. S mindjárt el is mennek, bizonyosan. Nem hozzá jöttek. Ő nem ad ki szobákat, nincsen neki tucatjával. Mit is csinálhatnának még itt ezután?

– Talán itt maradhatnátok . . . nálam – mondta az öregasszony, a maga számára is egészen váratlanul. Magában csak ámult a szavain, de így folytatta: – Nekem nem is kell, hogy fizessetek. Miért is fizetnétek? Ha szépen éltek, nekem is vidámabb lesz . . . Akár egész télen itt maradhattok, tüzelő van elég, a házikó már úgy sem áll olyan sokáig, lebontásra van ítélve. Tavaszra valamennyit lebontják, aztán vizet eresztenek ide, a szakadékba, tavat csinálnak. De egyelőre még nem szólt senki, itt éldegélek, meglesztek itt velem. Aztán ezalatt az idő alatt majd valami rendesebb lakást kerestek magatoknak. Igazán mondom . . .

Mikor látta, hogy a fiatalok haboznak, behívta őket. A tornácról, amely olyan kicsike volt, hogy ketten már alig

fértek el egymás mellett, nem csupán abba a szobába lehetett bejutni, amelyikben most Ivanyiha lakott, azelőtt pedig Larisza Anatolijjal, hanem egy másikba is; ez kisebb volt az előzőnél. Mielőtt a lányai elköltöztek, ebben a kicsi szobában húzta meg magát Ivanyiha Klavgyijával együtt. Ez a szoba most üresen állt, a fedetlen padlón rések ásítoztak, a porlepett ablakon át alig szivárgott fény a szobába. Viszont meleg és viszonylag száraz volt a helyiség: a tűzhely, amelyet Ivanyiha befűtött, egyik oldalával ezt a szobát melegítette, s az ilyen kis helyiségnek ez tökéletesen elegendő volt.

Ha megtisztítják az ablakot, beállítanak egy priccset, összeütnek egy asztalt, amelyen dolgozhatnak ... Ami pedig a legfontosabb: a kis szobácska önálló helyiség volt, becsukhatták az ajtót, és kettesben maradhattak! Jurának úgy látszott tetszik már a dolog, ezt észrevette Ivanyiha ...

– Te hogy gondolod, Tánya?

– És te?

– Nekem megfelel. Biztos jó lesz. – Ahogy derűsen elmosolyodott, nagy szájából kivillantak erős, fehér fogai. – Mi a különbség, ötös számú ház vagy hatos? Ami pedig bennünket illet, ne tessék aggódni, itt vannak az igazolványaink. – Levéltárcájából elővette a személyi igazolványát, s a házasságlevéllel együtt Ivanyihának nyújtotta.

– Tedd el, tedd csak el. A ti igazolványotok ott van a szemetekben. Ezek a papírok manapság nem sokat érnek. Ma egybekelnek, holnap szétmennek, kész komédia az egész. Ami az ember szemében látszik, az a biztosabb igazolvány.

Hogy a helyet, amelyet lakóhelyül ajánlott, jobban megismertesse velük, Ivanyiha elvezette a fiatalokat ahhoz a tiszta forráshoz, ahonnan a Zubogó lakói az ivóvizet hordták. Ahogy kilépett a kiskapun, rögtön észrevette Genkát, aki a szomszédban lakott. Most már nem félt tőle, maga hívta föl rá a fiatalok figyelmét.

– No lám, hát éppen itt van Zsigalov. Gyere csak közelebb, Genas. Mi szél hozott ide?

A kisfiú hallgatott.

– Tán nem tetszik ott az új helyen? Biztosan jó a lakásotok, hány szobátok van?

– Három.

– Három? Hát akkor mi nem tetszik?

– Mi, mi... Semmi! Jó lakás az. Fürdőszoba is van. Olyan víz jön a csapból, amilyet akar az ember. Ha akarod, hideg, ha akarod, forró, ha meg úgy akarod, akkor meleg. Meg erkély is van! Az erkélyről odalátni az iskolánkhoz, épp a mi osztályunk ablakára!

– No, ez pompás! És most miért jöttél ide? Itt felejtettél tán valamit?

– Csak úgy, semmiért.

– Hogyhogy „semmiért"? Nem egy ugrásnyira vagyunk tőletek. Anyád küldött?

Genka a földre bámult, mint aki ludas valamiben. Két elálló füle meg a feje búbja a rövid, ritka szőke haján át is szinte felizzott, olyan vörös lett.

– No, hát miért nem felelsz? Biztosan vágyódtál a szülőhelyed után? Így van? Nemhiába mondják: ahol a szülőhelyed, oda vágyik a szíved.

– Hányadikba jársz, kisfiú? – kérdezte szigorúan Tánya, aki észrevette a Genka hátán ferdén lógó iskolatáskát.

– Harmadikba, hányadikba! – felelte kelletlenül dünnyögve Genka, és hogy a kellemetlen kérdésektől mielőbb megszabaduljon, odafordult a körülötte ugrándozó kutyához, amely horpasz oldalával Genka nadrágjához dörzsölődzött, s mindenképpen igyekezett fölhívni magára a figyelmet.

– Cigánycsík, ó te, Cigánykám, te farokcsóváló – duruzsolta Genka, teljes közömbösséget nyilvánítva Ivanyiha és vendégei iránt.

– Hogyhogy nem vitted magaddal, amikor elköltöztetek? Látod, mennyire bánkódott utánad – folytatta az öregasszony.

– A mama nem engedte.

– S hogyhogy nem vagy az iskolában? – folytatta konok kitartással Tánya. – A tanításnak még nincs vége!

Erre a számára, úgy látszik legveszélyesebb kérdésre Genka a legkevésbé kívánt igazat válaszolni.

– Délutános vagyok – füllentette habozás nélkül, és futásban keresve menedéket eliramodott a „Zubogó" patak mentén, a vidáman csaholó Cigánnyal kergetőzve.

– Mért kellett faggatnod ezt a fiúcskát? – kérdezte a fe-

leségét Jura –, jaj, de „piszka" tanító néni lesz belőled, Tányka!

– Nem piszkálódó, hanem elvhű! – Tánya megrázta a fejét, függönyszerűen arca elé hulló hosszú haja fürtökre bomlott, dühösen a füle mögé igazította őket, s arca ettől nyomban öregebbnek és soványabbnak látszott. – Neked könnyű dolgod van a képleteiddel. „Antiszigma mínusz hiperon", és ezzel kész! Meglepetéseket ez a szigma egyáltalán nem okoz!

– Ohó, ugyan miféle meglepetésekről lehet még itt szó?

– Például, nem lóg el az órákról . . . Nekem pedig majd felelnem kell minden tanulóért. Tessék, ott ez a kiválóság, gyönyörködj benne – mutatott Tánya mosolyogva Genkára –, s ettől a mosolytól mozgékony arca hirtelen nevetőssé és nagyon fiatallá vált – a fiú az egyik kéménymaradványra fölmászva, magasba emelt, kinyújtott kezében egy mákos bucit lóbált, mintha vezényelne, előtte pedig Cigány ugrándozott, hol oldalt, hol föl a levegőbe, bemutatva ügyességét és odaadását.

– Ügyes kis fickó – ingerkedett tovább a feleségével Jura. – Különben egészen normális kis kölyök. Elbúsult a kutyája után, mire fogta magát és ide jött. Ennyi az egész bűne. Te meg rögtön felelősségre akarod vonni!

– Ne erőltesd magad, Jura, fölösleges!

– Hát így éldegélünk, Ivanovna nagyanyó. Nagy könnyelműség volt hozzákötni az életemet, igaz?

– Ki tudja – csillant meg ravaszkásan Ivanovna két apró, fekete szeme, szívesen ment bele a játékba –, lehetséges, hogy valóban az volt. Persze, szigorúság nélkül mi asszonyok nem lehetünk meg, ha szabadjára engedünk benneteket, azért is csak sírhatunk.

Önmagával elégedetten, de még inkább e mellett a két, ki tudja, honnan idekerült fiatal mellett, Ivanyiha egészen fellelkesült. Először az úton mentek, majd oldalra letértek, egy darabig a kis ösvényen haladtak, s elértek a szakadék legvégére. Tovább nem lehetett menni. Ott álltak a hegy szinte függőlegesen emelkedő oldala előtt, amelyet szintén benőtt a rozsdavörös bozót, ez messziről alacsonynak látszott, és csak közelről derült ki, hogy majdnem embermagasságú.

Egészen a hegy tövében sűrű, magas, de elszáradt fű me-

redezett, körülötte tenyérnyi mocsaras rész terült el, amelyet a tiszta sűrűn ide-oda kanyargó erecske szelt ketté. Ahogy lejjebb ereszkedett, az erecske kiegyenesedett, már jól láthatóvá vált, és csermelyként folyt a „Zubogó" patakba. A kis mocsár környékén, meg a mocsárban is számtalan nyomot lehetett látni, de se gerendaácsolatot, amivel a forrást körülveszik, se vízvezetékkutat vagy valami ezekhez hasonlót, ami jelezte volna, hogy innen vizet lehet hordani, itt nem lehetett látni.

Tánya, aki úgy vélte, hogy még nem értek célhoz, a kis pihenőt arra használta fel, hogy kiszedte a bogáncsokat a maga meg a Jura nadrágjából. E szakadékban minden: a lerombolt házacskák helyén levő korhadó hulladékdombok, a szemetes út, és a bogáncsok, ami nem tartozott hozzá szorosan az ő és Jura *kis szobájához*, alig titkolható elégedetlenséget váltott ki belőle. Tánya már kész lett volna visszafordulni és kijelenteni, hogy a leghatározottabban nem kíván itt maradni, de Jura jóindulatú, mi több, lelkes kíváncsisággal szemlélte ezt a számukra ismeretlen helyet. Tánya nagyon szerette a férjében, hogy ennyire érdeklődik minden után, s nem akarta elkeseríteni.

Ivanyiha, mikor látta, hogy a fiatalok még nem értik, hova kerültek, először a házkezelőség vezetőit kezdte elmarasztalni, aztán meg a saját életének rendezetlensége miatt kezdett mentegetődzni.

– Azelőtt voltak nálunk vízvezetékkutak, de a csöveket, úgy látszik, megette a rozsda, bizonyosan. Úgy csinálták meg kutyafuttában. A rosszat azután nem cserélték ki: a Zubogó utcát, mondták, úgyis lebontják, minek költenénk rá. Aztán meg még az a jó, hogy a tiszta forrást csőbe vezették. Így már jó lett. De mostanra ez a cső is eltörött. Ha megint megjavítanák, még igen sokáig eltartana. Kinek ideje nincs rá, ki meg nem törődik vele . . . – Ivanyiha átlépett a mocsaras részen, mire a fiatalok mind a ketten egyszerre pillantották meg, ott, ahol a sűrű fű elkezdődött, a szinte a hegy tövéből kimeredő rozsdás vascsövet, amely úgy tört le, hogy szilárd alapja egészen rövid maradt, akár az alacsonyan elvágott fatörzs; a letört darab pedig, amely még nem vált le egészen, csak himbálódzott, egyetlen erősebb lökésre várva, s mégis azt mutatta, hogy ez a hely nemrég még az em-

berek szolgálatában állt, de már teljes pusztulásra van ítélve.

Különben, úgy látszik, mégiscsak tovább szolgált: a rövid csőcsonkból víz csordogált. Innen futott az a tiszta, sűrűn kanyargó kis erecske, amely kettészelte a tenyérnyi mocsarat. Az öregasszony bögrét hozott magával, mert semmilyen más edényt nem lehetett odaállítani a csőcsonk alá, hogy vizet vehessen az ember.

– Ez lenne a „tiszta forrás"? – kérdezte kiábrándultan Tánya. – És sehol másutt nem lehet vizet venni?

Ivanyiha bocsánatkérően rázta meg a fejét.

– Hiszen lebontanak bennünket, kinek javítanák meg. Pedig olyan ez a víz, ha egyszer iszik belőle az ember, sose felejti el. Ahogy kezdtek elköltözni innen a zubogóiak, az első időkben lehetett látni, hogy hol ez, hol az fordult vissza egy-egy demizson forrásvízért. A jégszekrényben őrizték, teának, másfajtát nem is akartak meginni. Most már persze biztosan elszoktak tőle. A forrás persze hogy pocsékul néz ki, ez igaz, pocsékul . . .

„Mit tegyek – tükröződött az arcán –, ez már csak olyan, amilyen . . . Ha nem tetszik – nem erőszakolom rátok."

Jura szemrehányóan nézett Tányára, mintegy arra kérve a tekintetével, hogy viselkedjék nyugodtabban, ne bántsa meg az öregasszonyt. Elvette Ivanyiha kezéből a bögrét, és odament a csőhöz a vödörrel, hogy megtöltse. Valami meghökkentette, ahogy közelebb ment ehhez a pusztulásra ítélt forráshoz. Csodálkozva fülelt, majd mosolyogva, hevesen integetni kezdett Tányának. Magához hívta.

A letört csőből nem egyszerűen csordogált a víz. Az áttetsző, kristályos csillogású tiszta vízsugár ritmikus lökésekkel lövellt elő a mélyből, mintha ott, a hegy mélyében egy óriási szív lüktetett volna, amely a felszínre dobta. A szabadba törő vízsugár szinte alig hallhatóan kotyogott, gyermekesen bugyborékolt, és üvegesen zengett. Most már mind a ketten, Tánya is, Jura is, együtt ámultak e csodán, amely mellett most lenézően el is haladhattak volna, soha meg se tudva, hogy a világon van. Jura, akinek végre eszébe jutott a kezében tartott bögre, odaállította a vízsugár alá. A kilövellő víz, amelynek erejére nem számított, kissé visszalökte a kezét.

– Megkóstolod? – nyújtotta Tányának a bögrét.

– Hű, de hideg, belehasít a fogamba – nevetett Tánya. – De milyen jóízű. Igyál, Jurka, ilyen jóízűt még nem ittál!

A jókedvre derült Ivanyiha, Jura a színültig telt vödörrel és Tánya, aki tréfás-ünnepélyességgel tartotta maga előtt a teli bögrét, visszafelé indult. A szakadékon hirtelen vékony hangú, szaggatott kiáltás vágott végig. Egy kisfiú kiáltott. Hangja hol követelően fölerősödött, hol könyörgően könnyekbe fulladt:

– Add ide! Add ide, bá-á-csi! A-add i-i-de!

Tánya a bögrével hadonászva, amelyből kifröccsent a víz, előreiramodott, hosszú haja a vállát csapkodta. Jura először a vödörrel együtt futott, majd letette az ösvény mellé, és előrenyargalt, Tányát megelőzve. A kisfiú tovább kiabált, ordítozása motorzúgással és kutyaugatással keveredett.

Az úton, nem messze Ivanyiha viskójától, egy gépkocsi állt, kisebb darus teherautó, hasonló azokhoz, amelyek a szemétgyűjtő edényeket összeszedik. A kocsi rakterén néhány konténer-láda állt.

Az egyik láda, amely már lekerült a kocsiról, az út mellett állt. Amikor Tánya és Jura odafutott, a daruskocsi éppen munkában volt: a vezetőfülkében ülő sofőr lenyomott egy kart, a daru karja fölemelkedett, majd leereszkedett, oda, ahol a láda állt, oldalról beleakaszkodott a tetejébe, és a levegőbe emelte. A kutya, amely nem látszott, eszeveszett ugatásba kezdett. Genka – a táskáját már ledobta valahol, gyűrött és piszkos iskolaköpenye kigombolódott – fölugrott a levegőbe a láda után, megpróbált belekapaszkodni, megállítani, majd a gépkocsihoz ugrott.

– Bácsi! – Genka két maszatos kis ökle szaporán püfölte a vezetőfülke ajtaját.

– Mit csinálsz? – kiáltott neki már messziről Tánya. – Mi történt?

– Néni! Bácsi! – Genka új ismerősei felé fordította izgalomtól eltorzult arcát. – Ő . . . Ő . . . Cigányt . . . bácsi! A Cigányt! – Mikor meglátta a közeledő Ivanyihát, a kisfiú leugrott a kocsihágcsóról, és bömbölve szaladt oda hozzá.

Jura egyetlen szempillantással fölmért mindent: a síró Genkát, a kabinjában háborítatlanul trónoló barna képű férfit, a ládát, amely a raktér fölött függött és úgy mozgott,

hogy rögtön látni lehetett: valamilyen eleven állat lehet benne, az ugrándozik és tiltakozik. Nem lehetett megérteni, mi történt, egyszerűen nem lehetett. Jura határozott mozdulattal felrántotta a vezetőfülke ajtaját:

– Polgártárs, engedje ki a kutyát!

Az ember ott ül a magas vezetőfülkében, keze alatt a kocsi kormánykereke és a daru emelőkarja. A szeme olyan világos, mintha barna arcának sötétjébe két harántmetszésű kis ablakot vágtak volna, s rajtuk keresztül vízkék pirkadat világítana át; szeme semmit nem lát maga körül, egyenesen maga elé néz: itt a kormány, itt az emelő, föl kell emelni a ládát! És az sem érdekes, hogy négyen állnak vele szemben, ő meg egyedül van, és hogy nekik négyüknek ha törik, ha szakad, meg kell állítaniuk őt, mindenképpen meg kell állítaniuk, ő meg, mintha teljesen érzéketlen volna. Kimért, kissé lenéző hangon – tisztában van a felsőbbségével – citálja szinte kívülről a városi tanács rendeletének idevágó paragrafusát, amely a kóbor állatokra vonatkozik. Ő a törvény nevében cselekszik.

– De nem ez a helyzet, hát nem érti? – heveskedik Tánya. A törvényt az emberekért hozzák, egészségük és nyugalmuk védelme érdekében! A rendeletben csak a kóbor kutyákról esik szó, érti, a kóbor kutyákról. Cigány nem kóbor kutya, hallja, vagy nem? Itt a gazdája. Ide figyeljen, maga megfosztja a kisfiút a barátjától, kirabolja a lelkét. Egyetlen törvényünk sem ír elő ilyesmit! – Tánya ott áll a kis teherautó orra előtt, termete törékeny, arca felindultságában megnyúlt, most már nem szép, foga vicsorog – ott áll a kocsi előtt, próbáljon, ha mer, elindulni, ő el nem mozdul a helyéről. – Engedje el a kutyát, ehhez nincs joga!

– Menj onnan, Tánya, azonnal menj onnan! Ez a szemtelen alak gondolkozás nélkül neked hajt. – Ezt Jura kiáltja, és karjánál fogva félrerángatja Tányát.

Az, aki a kabinban ül, ügyet se vet Genkára, Tányára, de még Jurára és a sértegetésre sem. Talán Ivanyihát még meghallgatja. Ivanyiha nemhiába hagyta maga mögött a hetvenediket, ő már tudja, hogy az erődöt néha könnyebb bevenni kerülő hadmozdulattal, mint támadással. Ezért aztán barátságosan így szól:

– Hagyd már azt a rendeletet. Úgy se értjük. Inkább

szállj ki, hogy ember módra barátságosan elbeszélgethessünk, hátha meg tudunk egyezni. Emberi módon, azt hiszem, mindig szót lehet érteni, igaz-e? – És kedveskedve néz a vízkék ablakszemekbe. – Te tisztelsz bennünket, mi tisztelünk téged, igaz?

Úgy látszik, vannak dolgok, amelyeknek nem tudnak ellenállni még a kőszívűek sem. Ivanyiha sokat ígérő „igaz"-a mintha megtörte volna a vezető kemény szívét. A ládát, benne a bezárt Cigánnyal, igaz, nem vette le a kocsi rakteréről, meg a motort se kapcsolta ki, halkan tovább duruzsolt, készen arra, hogy minden pillanatban előreiramodjon, de maga a vezető, mintegy kelletlenül, mintha csak úgy egyszerűen megmacskásodott tagjait akarná meghúzogatni, mégis lemászott a vezetőfülkéből a földre, Ivanyiha közelébe.

Az öregasszony pedig, ahogy meglátta maga mellett, s hogy már nem választotta el tőle a magas vezetőfülke üvegfala, nyomban abbahagyta a kedveskedést. Most ismert rá, és nem tudta megbocsátani a csalást ennek az embernek, aki tegnap este még olyan szívélyesen beszélgetett vele. Még inni is adott neki! Saját kezűleg hozta a bögrét! És a kutyáknak, Cigánynak is jó falatokat vetett!

– Magadhoz csalogattad, te galádlelkű, kikémlelted, hol lehet a legkönnyebben, jogtalanul sintérkalodába csalni az állatot, igaz? – ment át támadásba Ivanyiha, de ez az „igaz" már fenyegetően hangzott.

A leghelyesebb lett volna ezek után azonnal visszatérnie a vezetőfülkébe, de a vezető megsértődött. – Az „állat"-ot – utánozta csúfondárosan Ivanyihát, miközben verejtéktől csillogó arca eltorzult –, az „állat"-ot . . . Ugyan ki volt az, aki elátkozta ezeket a kutyákat, hogy már nincs tőlük maradása, bár csak fordulnának fel, ugyan ki? Nem te magad? Először panaszkodnak, azután meg sipítoznak.

– Ki átkozta el őket? Én?! – Ivanyiha őszintén zavarba esett, mivel a tegnapi beszélgetést már tökéletesen elfelejtette. – Én? Hogy fordulnának fel? Hej, te hitvány gyepmester, hogy merészelsz ilyet mondani?

– Én neked nem vagyok gyepmester, a nevem Ivan Tyimofejevics Kuzenkov, munkában vagyok, végrehajtom a . . .

A szóváltás elhúzódott és egyre hangosabb lett. Közben Jura és Genka szótlanul összekacsintottak, mintha megegyez-

tek volna valamiben. Genka a kis teherautó mögé surrant, aztán a túlsó oldalon a kocsikerékről fölmászott a raktérre, és még mielőtt Ivan Tyimofejevics Kuzenkov észrevette volna, kinyitotta a ládacsapda ajtaját. A kiszabadított Cigány puskagolyóként repült le a kocsiról, és szaggatott, harsány ugatással, mely átélt izgalmát kifejezte, fölfelé nyargalt a szakadék lejtős oldalán. A nyomában Genka, visszanézve Jurára, mintha azt kérdezné: „Mindent jól csináltam, nem ér utol ez az ember?"

Jura válaszképpen csak intett neki: úgymond, ügyes vagy, minden rendben.

Tánya ujjongott. A dühöngő sintér kiköpött, a teherautóhoz szaladt, vadul rángatta a karokat, megpróbálta begyújtani az időközben leállt motort, de az csak erőlködve bőgött, s büdös füstfelhőket köpködött kipufogóján a levegőbe. Végül még egy nagyot tüszkölt, és egyenletesen duruzsolni kezdett.

– A rendőrséggel jövök vissza, akkor majd megtudjátok. Ezért leültetnek benneteket! – ordította fenyegetően Kuzenkov, miközben fél kézzel a kocsi nyitott ajtaját tartotta. – Hivatalos személy elleni erőszak, feladatának teljesítése közben, van ilyen paragrafus! A rendőrséggel jövök vissza, mindnyájan megkapjátok a magatokét!

A kis zöld teherautó, a vezetőfülke fölé magasló daruval, mint valami orrszarvúbogár, először hátramenetben indult meg, majd megfordult, és vadul elporzott az úton.

– Tényleg visszajön a rendőrséggel? – kérdezte kétkedve Ivanyiha?

– Ugyan már, Ivanovna nagyanyó! – mondta Jura. – Azt mondta, hogy „hivatalos személy elleni erőszakot" követtünk el, méghozzá „feladatának teljesítése közben", de hát miféle hatalom ő? Egyszerű sintér... Gyerünk, Tányek, gyorsabban, azt hiszem, mehetünk vissza a forráshoz, kilötyögött a vizünk.

Nem siettek. Kézen fogták egymást, és lassan andalogtak a meleg őszi napfényben.

Jura mosolyogva korholta a feleségét:

– Tányka, te, úgy látszik, nem vagy normális. Akár csak Raymonde Dien, a kerekek alá veted magad. Egy szeren-

csétlen kutya miatt. Hiszen ez az alak nyugodtan rád hajthatott volna, az ilyentől kitelik.

– Te nem vagy normális, te nem vagy normális – énekelte Tánya valami pajzán dalocska dallamára, és ütemesen lóbálta a saját és Jura kezét. – Ki volt az, aki majdnem a képére mászott annak az alaknak? Meglett volna a kellemetlenség! És mindezt egy idegen kutyáért, ne felejtsd el.

Ivanyiha nem figyelt oda a fiatalok beszélgetésére. Maga is furcsa zavarral gondolt Cigány megmentésében vállalt részvételére. Kellett is vén fejjel beleavatkozni. Kinek van szüksége erre a Cigányra? Még ha az övé lett volna, de idegen kutya, elhagyott állat, és lám, mekkora botrány kerekedett miatta. Ha valaki megtudná, jól kinevetné, gondolta önmagán csodálkozva, s észre se vette, hogy eközben vidáman és győzelmesen mosolyog.

Ivanyiha házának küszöbénél ott hevert Zsigalovék Genkájának a hátitáskája, bizonyára futás közben dobta le: a kihullott könyvek összeszedésére se jutott ideje. Nyilván itt futkározik még valahol, és majd visszajön a táskájáért. Valóban visszatért, de nem Ivanyiha házához, hanem oda, ahol az ő viskójuk állt. Ide-oda futkosott a romok között, be-benézett a korhadt deszkacsomók alá, és szinte sírva kiabálta: „Keresd, Cigány" – az viszont nem értette, mit akarnak tőle, vagy nem tudta teljesíteni a parancsot, és leheveredett, fejét két előrenyújtott lábára fektette, bűnbánóan pislogott föl Genkára, és sima, fekete, pálcaegyenes farkával a földet csapkodta, mintha azt mondaná: örömmel, de nem értek hozzá . . .

– Azt hiszem, már a délutánosoknak is elkezdődött a tanítás, veled mi lesz? – kiáltotta a kisfiúnak Ivanyiha.

– Napközibe megyek – hárította el a kérdést a fiúcska, és tovább keresgélt az egykori udvaron.

Ivanyiha nem tudta, mi az a napközi, így Genka válasza tökéletesen kielégítette. De Tánya, aki épp ekkor ért vissza a forrástól Jurával, rendkívül elcsodálkozott ezen a válaszon.

– Hogyhogy a napközibe? – kérdezte. – Az előbb azt mondtad, hogy délutános vagy?

Genka megint dühösen lesüti a szemét: „Már megint kötözködik."

– Elvesztettem a táskám! – kiáltotta rövid várakozás után. – Ide tettem, most meg nincs itt. Nem látták véletlenül?

– De hiszen te magad dobtad le, ide a küszöbre. Most ott van a kispadon!

– Én nem dobtam le! – Genka két ugrással Ivanyiha kisudvarában termett.

– Nem jól van ez, cimbora – jegyezte meg szigorúan Jura. – Nem elég, hogy ellógtál az iskolából, ráadásul még füllentesz is. S a tetejébe még szórakozott vagy, olyan a fejed, mint a rosta. Idehoztad a táskád, most meg hol keresed?

– Nem hoztam ide! – ordította szinte elkeseredetten Genka. – Nem hoztam, és kész! Ott tettem le nálunk, és nem vagyok szórakozott!

– Az az igazság, hogy nem ő hozta. Nézzétek csak, gyerekek!

Az udvaron, mint tegnap, amikor Ivanyiha kihozta Cigánynak a levest a kis alumínium lábasban, hangtalanul megjelent Cézár, a jókora vén kutya.

Oldalt állt, őszesbarna szőrrel borított bőre rángatódzott beesett horpaszán, és csak az izgatottságtól meg öregségtől elhomályosult, sárga szeme követte szakadatlanul Ivanyiha minden mozdulatát.

– Cézár hozta.

Amikor a nevét meghallotta, a kutya hegyezni kezdte a fülét. De csak az egyiket. A másikat félig leszakították egy régi verekedésben, így azután állandóan lefelé csüngött. Ettől azután Cézár duhaj legényhez hasonlított, félrecsapott kis sapkában, amely alól ágaskodón kibújt egy hajfürt!

– Cézár volt, nem lehetett más. Azelőtt is csinált már efféle bűvészmutatványokat. Kiterít az ember a kerítésre egy futószőnyeget száradni, vagy valamilyen fehérneműt, aztán egyszer csak sehol sincsen. Hol keresse? Menjen egyenesen Turkinékhoz, a kutya gazdáihoz, náluk a tornác alatt biztosan megtalálja. A világon mindent odacipelt. Persze, Nataska Turkina se esett a feje lágyára: volt amit visszaadott, de ami jobb darab volt, annak „színét se látta", azt mondta. Lehetséges az is, hogy szántszándékkal tanította be erre. Most aztán nincsenek itt a gazdái, így nekem cipelte ide ezt a táskát. Tán be akarod hízelegni magad nálam, Cézár?

Az óvatos Cézár mindenesetre távolabb sompolygott, a kerítéshez, onnan fordította vissza a fejét Ivanyiha felé, egyik fülét hegyezve, a másikat lecsüngetve, félrecsapott kis sapka, ágaskodó hajfürt.

– Csodálatos – mondta elgondolkozva Tánya –, nekünk otthon sose volt kutyánk, és messziről mindet egyformának láttam: négy mancs, farok . . . Pedig mindegyiknek megvan a maga jelleme. Akár az emberek . . .

– Már hogyne volna saját jellemük? Föltétlenül mindegyiknek megvan a maga jelleme. Vegyük példának Pálmát . . .

– Az a bácsi megint ide fog jönni? – vágott közbe riadtan Genka.

– Ide figyeljenek, az valóban nincs kizárva – kapott észbe Jura. – Sőt, éppen fordítva, az lenne furcsa, ha nem jönne vissza: a hely földerítve, a zsákmány meg maga sétál a csapdába: lám, mennyi van belőlük: egy, kettő, három . . .

– Mi legyen hát, Jura? Nekem holnap reggel órám lesz. Azt hiszem, neked is. Hátha éppen holnap jön vissza? Reggel?!

– Hát akkor én minek vagyok itt? Nekem ugye nem lesz órám! – Ivanyihának tetszett, hogy ezek a fiatalok, akik kezdetben olyan idegenek és érthetetlenek voltak számára, magától értetődően és szívesen vették magukra a nekik is ismeretlen Genka Zsigalov meg kutyája, Cigány, valamint Cézár és Pálma gondját. És, ami a legfontosabb: most már világossá vált számára, hogy Tánya és Jura, akik egyre jobban tetszettek neki, vele maradnak!

Nem is sejtette, hogy a fiatalok magától értetődő beleegyezése abba, hogy itt maradnak lakni, a maguk számára is váratlan volt. Később, a kollégiumban, amikor Tánya holmiját összepakolták, szintén így mesélték: kezdetben egyáltalán el se határozták, hogy ott maradnak lakni Ivanyihánál. Később magától adódott az egész. Tánya szobatársnője, Irka egyre csak sóhajtozott és zsémbeskedett:

– Miféle odúba akartok költözni? Magatok mondjátok, hogy a vízvezeték tönkrement, a viskóban meg „hideg földkunyhómban csak olthatatlan szerelmem melegít". Mire jók ezek a kalandok a mi időnkben? Legalább meggondoltátok volna!

– Éppen meg akartunk fontolni mindent – mentegetődzött Tánya –, de akkor, tudod, történt valami . . .

– Lényegében semmi különös nem történt – kapcsolódott be a beszélgetésbe Jura, miközben összeszíjazta Tánya könyveit. – Semmiség az egész. Egyszerűen megváltozott a kiindulási pont . . .

– Miféle pont?

Szegény Irka. Semmi mást nem olvasott, mint az előadások vázlatos tartalmát, azt is csak a vizsga előtti éjszaka. Honnan is tudhatta volna, mi az a „kiindulási pont"? Viszont őszintén aggódott Tányáért, mire Jura nagylelkűen elmagyarázta neki:

– Tudod, a kiindulási pont az a kályha, ahonnan elkezdik a táncot. Bevésted?

– Aha, értem, bevéstem – mosolygott elbűvölően Irka –, no, de aztán vigyázzatok, srácok, ha nagyon kibírhatatlan lesz abban a hideg földkunyhóban, táncoljatok vissza. Majd kitalálunk, megszervezünk valamit. Rendben? A helyed pedig, Tánya, itt a szobánkban, továbbra is megmarad. Az igazgató egyelőre nem tudja, hogy elmész, később majd meglátjuk, mi lesz.

Ez a beszélgetés a kollégiumban csak a következő napon hangzott el, mert ma nem tudtak elmenni Ivanyihától.

Először megpróbálta rávenni őket, hogy vacsorázzanak együtt:

– Amíg az étkezőtökig elvergődtök, sok idő, ráadásul így, egész nap éhomra.

A fiatalok nem nagyon szabadkoztak. Genka se sokáig kérette magát. Ivanyiha szaporán befűtötte száraz hulladékfával a téglából rakott tűzhelyet, föltett egy nagy fazék vizet, és ügyes kézzel krumplipucoláshoz látott. Tánya segített neki, megpróbálta ugyanúgy, mint az öregasszony, egyetlen, vékony csavarvonalban lehámozni a krumpli héját. Minden egyes alkalommal, amikor ez sikerült, behívta Jurát a kisszobából, amelyet másnapi átköltözésükhöz készített elő, és eldicsekedett neki a művészetével. Amikor szerinte már elég krumplit megpucoltak, óvatosan megkérdezte:

– Talán elég lesz?

– Hogy lenne elég, hetünknek? Mi vagyunk négyen, és azok meg – mutatott az ajtó felé –, őket hármójukat hová

tennénk? Bizony, ők is enni akarnak, vinné el őket az ördög. – És zavartan elmosolyodott fogatlan szájával.

Miután szétmerte a levest a tányérokba, a maradékba száraz kenyérdarabkákat áztatott, ezeket összegyűjtötte, mivel kenyeret kidobni bűnnek tartotta: aztán kivitte ezt a moslékot az udvarra Cigánynak, Cézárnak és Pálmának.

Vacsora után Tánya felvette Ivanyiha tiszta köténykét, és elmosta az edényt, Jura pedig, hogy ne vesztegesse hiába az időt, a szomszéd szobában a priccs megroggyant lábát javította, kalapács helyett egy az udvaron talált vasdarabot használva. Genkát, aki Tányára és Jurára várt, hogy velük együtt menjen vissza a városba, Tánya leültette a történelemkönyv mellé, hogy olvassa hangosan a mára föladott leckét, amit természetesen nem tanult meg. Ivanyiha érdeklődéssel hallgatta.

Valamennyiüket így együtt találta Larisza, aki estefelé jelent meg a „pakk"-kal, ahogy ő nevezte, másképpen egy kis hazai csomaggal, amelyben főtt kolbász, tej s krémsajt volt az édesanyja számára.

– Ez . . . ezek itt kicsodák? – kérdezte Larisza az édesanyjától, miközben olyan tapintatlanul bámult Tányára és Jurára, mintha lélektelen tárgyak volnának. – És a szomszédék Genkája. Te mit keresel itt, Genka?

Tánya nem tudta, hogy Larisza Ivanyiha lánya, azt hitte, a szomszéd nő állított be hozzájuk. Megrázta hosszú hajfürtjeit, feléje fordult, nyugodtan és szigorúan nézett az arcába, de közben egyetlen szót sem szólt. Larisza meg valahogy furcsán zavarba esett ettől a pillantástól, kényelmetlenül érezte magát, és zavaráért megharagudott Tányára meg az édesanyjára. „Ez kellett még, hogy valakit beeresszen a házba. Miféle divatbaba ez a hosszú hajú boszorkány, nadrágban parancsnokol itt, és micsoda magas lóról tekinget ránk. Pont ez hiányzott még!" – gondolta Larisza, és csak nehezen tudta megőrizni arcának bizonytalanul barátságos kifejezését.

– Nem látod – mosolygott az anyja –, vendégeim vannak. Ülj le, te is vendég leszel.

Larisza szerette volna folytatni a tudakozódást, de Tánya szigorú tekintete, Jura nyugodt méltósága, amellyel tovább folytatta az elkezdett munkát, és ügyet se vetett rá, szinte

megbénította, ezért az ajtó felé biccentett, mintha azt mondta volna Ivanyihának: „Menjünk ki egy kicsit!"

– Kik ezek a vendégek? – kezdte faggatni a tornácon az anyját. – Hétköznap is ennyi vendéget etetni, ki győzi ehhez idecipelni az ennivalót? Egynek hozni, vagy négynek, nem mindegy. Ekkora távolságra elcipelni valamit, keze-lába leszakad az embernek, a mama meg vendégeket hív!

Eközben Larisza kiszedegette szatyrából és Ivanyiha kezébe rakta a kisebb-nagyobb csomagokat, olyan ábrázattal, mintha meg akarná büntetni valamiért az anyját.

– Hát ne cipelj – felelte az anyja –, ne cipelj ide semmit. Én kértelek talán? Megmondtam neked meg Klávának is, megélek a saját nyugdíjamból. Amikor végleg lebontanak bennünket, akkor majd meglátjuk. De addig, ne hozzatok nekem ide semmit. No, meg ne írjátok elő azt se, kit lássak vendégül, és kit ne. Nem vagyok gyerek.

– A legfontosabb, hogy ne írjuk neki elő! – fortyant fel Larisza. Ezt már végképp nem várta öreg édesanyjától. Azóta, hogy Grusevóból ideköltözött, Ivanyiha igen csöndes és engedelmes volt, a lányainak nem mert ellentmondani, ha valamivel nem értett egyet, akkor is csak hallgatott. És most egyszerre: „ne írjátok elő!" – Jól van, ahogy akarod. Mi azt tesszük, ami a kötelességünk. Az anyánk vagy, tehát táplálnunk kell, ezért hozzuk az ennivalót neked. De ha te olyan önálló vagy, etess föl velük mindent, aztán majd ülhetsz itt éhesen. Én nem sajnálkozom rajtad.

– Tán abból élek, amit te hozol? Mit nem mondasz még? – kelt ki magából most már Ivanyiha is, de Larisza nem hallgatta meg, tovább beszélt:

– A legfontosabb, a vendégeid. Genka, ez a kis taknyos még csak hagyján. De ez a két nagyhajú odabent, kiféle?

– Az új lakóim. Nálam fognak lakni.

– Lakó-ók!? Te nem gondolkozol, rendes emberek idejönnek lakni? Pont az ilyen – rántotta meg a vállát – nadrágosok. Alvilági népség. Lehet, hogy megöltek valakit, és a rendőrség elől bujkálnak, te meg: ideereszted őket lakni, ráadásul bejelentő nélkül? Ez a hosszúhajú meg úgy meresztgeti a szemét, mint valami királynő. – Ez már Tányának volt címezve, abban a meggyőződésben, hogy most végre megkapta a magáét.

– Nagyon okos vagy. Mintha nem tudnád, hogy itt a mi romtelepünkön senki se fog bejelentkezni.

– Az tény, hogy nem fog. Így aztán sokáig megtűrnek majd itt. Holnap lesz a napja, hogy bemegyek a végrehajtó bizottsághoz, küldjenek egy bulldózert, ha szépszerivel nem akarsz eljönni innen. Ott, az új helyen megvan a lakásod, ott kell élned. De ha gazembereket gyűjtesz magad köré, ezért te fogsz felelni.

– Csak elnézlek, Larisza, az életed napról napra javul, te meg egyre rosszabb leszel. Mondd meg, szépen kérlek, mitől van ez? Pár falatért szemrehányást tettél nekem, mert a gyerekeket vendégül láttam. Azelőtt, akármilyen nyomorúságosan éltünk is, pár falatot senkitől se sajnáltunk. No isten áldjon. Amit hoztál, vidd vissza. Vigyed csak, vigyed, szép szavaidra emlékezve, még a torkomon akadnának. És a végrehajtó bizottságiakat se háborgasd hiába, nekik is mindenre megvan a maguk rendje. Ha eljön az ideje, maguktól is lebontják ezt a viskót. Úgy bizony. Most pedig menjünk be a házba, mit álldogáljunk itt a tornácon.

– Nem, én elmegyek. A lakóidnak meg mindenképp tedd ki a szűrét. Különben eljövök Tokával, ő aztán egykettőre kiszórja innen őket, nem teketóriázik. – Larisza elhallgatott. Már mennie kellett volna, de valami még visszatartotta. Sértődöttségét legyűrve, végre megszólalt: – Szerinted egyre rosszabb leszek, én már csak ilyen vagyok. A hátralévő éveidet akkor se ezekkel a csavargókkal kell leélned, hanem Klávával meg velem, a rosszal. Ne nagyon dobálódz ezekkel a szavakkal.

Larisza elment, elfutott, meg se várta a fiatalokat meg Genkát. Ivanyiha fülében pedig egyre ott csengett, akár a kérlelhetetlen ítélet, a jóvátehetetlen és kegyetlen szó: a „hátralévő éveidet". Hirtelen úgy érezte, hogy fél egyedül maradni ezzel a két szóval. Félénken, attól tartva, hogy nem egyeznek bele, megkérte Jurát és Tányát, már ma maradjanak itt nála. Rövid rábeszélés után beleegyeztek. Jura fát dobott a tűzre. A láng hol szorosan a hasábokra kushadt, feketére nyaldosta őket, és nem mert fölemelkedni, a köd bizonyára akadályozta a jó huzatot, hol erejét összeszedve magasra csapott. A fiatalok nemigen láttak még ilyen eleven tüzet. Némán bámultak a lobogó lángokba. Ivanyiha is

megnyugodott. Régen elkezdett munkája, a befejezetlen, kötött harisnya is eszébe jutott. A kötőtűk fürgén futkostak a kezében. Tánya orcája kipirosodott, szeme csillogott. Jura egyre gyakrabban pillantgatott rá.

– Gyerekek – nevetett az öregasszony a maga értetlenségén –, hiszen nektek már régen a kiskamrátokban kéne lennetek. Csak úgy lángol a szemetek!

– Mitől lángolna? Ez csak a lángok visszfénye – mondta zavartan Tánya.

– Mindegy, akkor is ideje lefeküdni. Holnap korán kell kelni. – Jura a megszokott mederbe terelte a beszélgetést, de ajka mosolyra húzódott.

– Akkor nincs mire várnunk – összegezte Ivanyiha –, én is elteszem magam holnapra. Csak előbb elkészítem az ágyatokat. Nekem a dikón, né, három matracom is van, nálatok meg a priccsen semmi. Rajta, Jura, vidd csak be az egyiket. Van párna, még takaróm is kettő. Csak tiszta lepedő nincsen. Persze, ha előre tudtam volna . . .

Ivanyiha nagyon szerette volna annak rendje-módja szerint elhelyezni a fiatalokat, hiszen ez itt az első családi otthonuk. És úgy kell, hogy minden emberi módon kezdődjék. Ha előbb tudja, készített volna lepedőt. De már most honnan vegyen? Honnan? . . . Megvan! Eszébe jutott, honnan vehetne olyan anyagot, amely most a legjobban megfelelne, de maga is megijedt a saját gondolatától. Aztán nyomban huncut, fiatalos mosoly mosta el arcáról a riadalmat.

– No, de tüstént kerítünk, kedveseim, minden rendben lesz, úgy, ahogy kell! – Fürgén kihúzta a bőröndöt az ágy alól, résnyire fölemelte a tetejét, megtapogatta halotti batyuját, és anélkül, hogy kivette volna, nehogy a fiatalok meglássák és kitalálják, mire is készítette elő ezt az anyagot, kihúzta az állástól összepréselődött fehér darócot. – Fogjad, Tánya. Fogjad csak, fogjad. Mi az, hogy megleszünk anélkül is? A vendégem vagy, azt kell tenned, amit én mondok. Igaz, nem kész lepedő, de új anyag, amely még sose volt fölterítve, tiszta. Amilyennek lennie kell!

Néhány nappal később Ivanyiha kora reggel a kis boltba igyekezett, amely a Zubogó utca legvégén helyezkedett el.

A kenyérszállító furgon is épp akkor ért oda, az eladónő, Gala az áruátvétellel volt elfoglalva, s így kisebb sor keletkezett.

– Cipócskát szeretnék – fordult Ivanyiha Galához, ahogy visszatért a pulthoz –, ilyen kereket. Azt hiszem, zsömlének mondják, sehogy se tudok hozzászokni.

Valahogy egészen kislányosan zavarba esett, szégyenlős mosollyal nézett szét, mintha arra kérné a jelenlevőket, nézzék el ezt a kis gyöngeségét, majd sietve hozzátette, hogy az eladónő egyszerre fölvehesse a rendelését:

– Meg egy fekete kenyeret. Vagyis hármat!

Az eladónő nem válaszolt az öregasszony mosolyára, csak fölvonta tépett szemöldökét, elővillantva kissé dülledt, epekedő, gyöngyházfényű szemét, és hanyag mozdulattal három kerek kenyeret lökött a pultra.

– Jaj, kedveském, ne ilyeneket adjál – riadt meg Ivanyiha –, nékem az olcsóbbikból is jó lesz. Nézd csak, azokból a négyszögletes rozscipókból adj.

Gala visszaszedte a kenyereket.

– Ide mászkálnak, és azt se tudják, mit akarnak. – Gyöngyházfényű szemében most sértődöttség és megvetés tükröződött az ügyefogyott vásárló iránt.

Ivanyiha mögött, a sorban egy fiatalember állt, aki autóbusszal jött Troickojébe, és közben benézett a zubogói boltba. Hosszú haja ápolatlan, kócos tincsekben lógott majdnem a válláig, hosszú, göndör oldalszakálla pedig meglepően öreges kifejezést adott arcának. A jópofa megszokott mosolyával szólt oda Ivanyihának, de azért úgy, hogy a körülöttük állók is valamennyien meghallják:

– Minek cipelsz ennyi terhet, nagyanyó? A túlvilágon manapság könnyedén járnak, csak egy madzagszatyorral! – Az utolsó szavakat már alig tudta kimondani, majd megfult a nevetéstől.

Ivanyiha mérgesen rávillantotta fekete gombszemét:

– Hát te meg honnan tudod, hogy ott mivel járnak? Magad bezzeg még nem jártál ott, de másokat már odaparen-

tálnál? Ej, te ostoba bolond, fésületlen takonypóc! – Azzal, többé egyetlen pillantást sem vetve senkire, kiment a boltból.

Azoknak, akik a boltban voltak, tetszett az öregasszony talpraesett válasza. Még az eladónő, Gala is elmosolyodott.

Gala – a neve tulajdonképpen Galina, Galja volt, de ki tudja, miért, Galának hívatta magát – elidegeníthetetlenül hozzátartozott a Zubogóhoz. Külsőleg ugyanolyan kevéssé illett ehhez a nyomorúságos kis szakadékbeli utcához, mint maga a Zubogó, a Nagyváros fényes kolosszusához. Ugyanakkor egyelőre mégis mindketten megférték egymással. Gala selymes, búzaszőke haja fölött, amely oldalt van elválasztva, csipke főkötő glóriája csillog, amelyet azért, hogy csillogjon, maga Gala mos ki cukros vízben, és annyira ki van keményítve, hogy szinte úgy rémlik az embernek, ha a földre pottyan ez a főkötő, csengve apró szilánkokra törik, akár az üveg. Galának a homloka domború, halványan rózsaszínű, nagy szeme világosszürke, egy kicsikét dülledt, a szája kicsi és piros, a fülén pedig szintén piros fülbevaló, valami cseh bizsu fénylik. A termete meg szakasztott olyan, mint azé a lányé, akit olyan gyakran lát az ostyás dobozokon: széles karimájú csöpp kis kalap, fehér kötény, a tenyerén meg tálca csészével. A neve: „Csokoládébaba". Gala gyakran nézte eltöprengve ezt a képet. Hej, ha egyszer ő így felöltözhetne és megjelenhetne egy ilyen csészével, biztos, hogy arra a másik „Csokoládébabá"-ra még ránézni se akarna senki. A televízióban, a „Rajta, lányok!" című vagy valamilyen más vetélkedőn már a megjelenésével elvinné a díjakat. Na, és ehelyett eladónő a Zubogón. Ugyan mikor bontják már le végre-valahára ezt az átkozott utcát! Akkor biztosan átvinnék Galát valahová a központba. Hiszen itt régen se volt semmi érdekes, most meg már ki maradt itt?

– Úgy illene, hogy vidám légy! – mondja neki Surka Kozihina, ez a javakorabeli termetes asszony, akinek piros gyapjú kabátka feszül araszos vállára. A megvásárolt kenyér már régen ott pihent Kozihina táskájának mélyén, de Surka nem sietett a távozással. Csak álldogált, mellével a pultra dőlve, összekenve kabátját kenyérmorzsával, liszthulladékkal, nézelődött, ki jön be, ki megy el, s néhány szót vált a szomszédasszonyokkal.

– Úgy illene, hogy vidám légy! Gyakrabban kéne mosolyognod, rögtön megszépülnél tőle. Te meg örökösen csak durcás, morcos képet vágsz. A te helyedben mások reggeltől estig táncolnának.

– Ugyan mitől?

– Itt vagy a kenyér mellett, hát ettől!

– És akkor mi van, ha itt vagyok, a kenyér mellett? – Gala tekintete végigfutott a polcokon, a még meleg, különböző nagyságú és formájú kenyereken.

– „És akkor mi van, ha itt vagyok a kenyér mellett!" – ismételte csúfondárosan Kozihina. – Csak az, hogy a háborúban az ilyen helyért a fele életét se sajnálta volna az ember.

– Miért emlegetitek ennyit a háborút?

– Azért, mert akkor legalább öntudatosak voltunk! – szögezte le dühösen Surka, mintha épp erre gondolt volna.

– Te magad aztán jaj de öntudatos vagy, mit vartyogsz itt nekem. Ha olyan öntudatos vagy, mért nem mész dolgozni, mit mereszted a feneked a nyugdíjas könyvecskéddel? Veled még akár szántani lehetne.

– Úgy esik jól. Mért lennék méltatlan a bizalomra?

– Miféle bizalomról beszélsz?

– Hát az államéról. Ha egyszer nyugdíjat ad nekem – nevetett Kozihina, találékonyságával elégedetten, majd hozzátette: – Te, leánykám, ha nap mint nap ide-oda húzgáltad volna a vasalót a vastag posztószövet férfikabátokon, mint én, akkor már harmincéves korodban nyugdíjba kéredzkedtél volna, úgy bizony.

Surka jó hangulatban távozott a boltból. Az időt is szórakoztatóan töltötte, meg Galának is alaposan megmondta a magáét. Csak ne hordja fenn annyira az orrát. Maga Gala éppen fordítva, úgy vélte, hogy a vitában ő győzött, és egyáltalán nem Kozihina, s gondolatban vitapartnernőjét továbbra is mindenféle, csöppet sem hízelgő névvel illette.

Egy idő múlva, amikor Gala ásítva nézte az óramutatókat, amelyek lassan kúsztak a számlapon, az ebédszünet órája felé, Kozihina ismét megjelent a boltban, pirosan, mint a gyapjúkabátja. Lihegett, az ő testsúlyával sietni vagy még inkább futni nehéz volt, és már a küszöbről magához intette Galát.

– Gala, Gala, figyelj csak ide. Az az öregasszony nemrég kenyeret vett, és tudod-e, kinek?

– Mi közöm hozzá?

– Ide figyelj. A kutyákat eteti vele, úgy bizony!

– Miféle kutyákat?

– Honnan tudjam. Ahogy ott mentem el a viskója mellett, hát látom, ott áll a kertben. A kötényében fölszeletelt fekete kenyér – szögleteseket vett –, és darabokra törve belerakja egy alumínium lábaskába. Abban meg vagy kása, vagy valamilyen leves, abba aprította a kenyeret, hogy sűrűbb legyen. És . . . a kutyáknak. Több is sürgölődött körülötte. A Zsigalovéké, az a fekete, meg mások is. Dobott nekik egy-egy darabot, és szidta őket, megint vetett nekik egy darabkát, és megint szidta őket. Átkozottaknak meg minden másnak elmondta őket.

– Hazudsz!

– A saját szememmel láttam. Már azt gondoltam, nem állt-e meg az esze kereke, nem hibbant-e meg, gondoltam.

– Mit beszélsz?! – Galina gyöngyházszínű, epekedő szemében ekkor már élénk érdeklődés villant. Gala még ki is jött a pult mögül Kozihina elé, és nyomban elfelejtette azokat a gúnyneveket, amelyekkel illette. – Csak nem! – kételkedett Gala. – Igen, ez az öregasszony nemrég volt itt, de semmi különös nem látszott rajta. Bár, várj csak . . . – Mintha eszébe jutott volna valami, várakozóan meredt Surkára.

De Surka újabb részletekkel nem egészítette ki mondanivalóját, ellenkezőleg, ő is kételkedni kezdett.

– Igen, lehetséges és igaz, hogy semmi baja. Lehet, hogy csak úgy eteti őket. De hát, ide figyelj, mire jó az neki, etetni az idegen, elhagyott kutyákat? És még kenyeret rak a levesükbe a saját pénzéből!

– No várj csak, megkapja ez még tőlem. Csak jöjjön ide még egyszer kenyérért! Ahogy jön, úgy is megy! – Gala egyre jobban fellovalta magát.

– Hogyan gondolod azt, hogy úgy is megy!? – kételkedett Surka. – Milyen jogon nem adsz neki kenyeret, ha van a boltodban?

– Nem adok, és kész! Aztán hadd keresse a jogát! Majd én is keresem! – Gala kurtán és élesen fölnevetett.

Volt ebben a nevetésben valami, amitől a kövér Surka

elbátortalanodott, és már sajnálni kezdte, hogy a hírt nem máshová vitte, hanem idehozta a boltba. Egyszerre elbizonytalanodott.

– Te, ide hallgass, lehet, hogy összekevertem valamit? El kéne menni megnézni, nem igaz . . .

Az ebédszünetig mintegy órányi idő volt még hátra. Gala gyorsan odafirkantotta egy papírlapra: „A központba mentem", aztán kirajzszögezte az ajtóra ezt az élet mindenféle eseményének megfelelő közleményt, aztán jókora pincelakatot akasztott az ajtóra.

– Csak így köpenyben megfagysz – jegyezte meg Kozihina.

– Ugyan már, itt kint melegebb van, mint nálam a boltban, átmelegedett a levegő.

Közben Ivanyiha már megetette az állatait, ahogy a három négylábút nevezte, és lefeküdt pihenni. Nyugodt volt a lelke. A bánat, amely nem is olyan rég marokra fogta a szívét, elszállt. Nem a közeli halálra gondolt, hanem az élet dolgaira, amelyek nagyon fontosaknak és halaszthatatlanoknak tűntek számára. Három élet van most a védelme alatt, az ő gondoskodásától függenek. Most, hogy ezt a három gyámolított lényt megetette, és a veszély se fenyegette őket, az öregasszony jóleső megelégedettséget érzett. Gondolatai is akörül forogtak, hogyan is rendezhetné be legjobban ezt az ő jelenlegi életét. A legjobban az aggasztotta, hogyan tudná visszatartani a kutyákat, ne futkossanak ki az udvarról az utcára.

Hátha éppen akkor jár arra a sintér, akkor aztán lecsap, akár a kánya az égből, latolgatta magában. De mivel lehetne az udvarban tartani őket? Az első természetesen az enniva-ló. Nem lehet rá panasz, hiszen olyan bűnt vett a lelkére, hogy egy egész kenyeret megetetett velük. Zabdarát kéne venni. Az a legolcsóbb, manapság már senki se vesz magának, mindenki csak zablisztet keres, de itt a Zubogón nem kap zabdarát az ember, bemenni meg a városba majd csak akkor lehet, ha a gyerekek hazajönnek az egyetemről. Felügyelet nélkül hagyni az udvart most nem tanácsos. Bódét is jó lenne csinálni az állatoknak. Jura megígérte, hogy vasárnap csinál, de addig még két napot kell várni, a kutyaház meg már ma kellene. Ő, mármint Ivanyiha, deszkát is

gyűjtött, lerakta az udvarban, most már csak hozzá kell fogni az építéshez. Kérdés, hogy az a csibész Genka eljön-e segíteni vasárnap? Különben Jura elbajmolódhat vele, pedig neki tanulni kell. Ahogy megjön az egyetemről, percig se üldögél tétlenül. Vízért szalad, fát aprít, a rakott tűzhelyet fűti, vagy mint tegnap is, fölmászik és megjavítja a tetőt. Tánya tegnap pörölt is vele, hogy elhanyagolja a tanulmányait. Azt mondja, túlzottan belemerülsz ebbe a hogyishívjákba . . . – Ivanyiha sehogyan sem tudott visszaemlékezni a hallott szavakra, amelyeket Tánya mondott, de meg nem is értette őket. De a gondolat világos volt a számára. Jura elhanyagolja a tanulást, nem készül, hogyan fog majd levizsgázni? „Túlzásba viszed a lelkesedést, igen" – mondta Tánya. Olyan szigorúan dorgálta, akár egy kisgyereket. Ivanyiha fölidézte a történteket és elmosolyodott: mintha vitatkoztak volna is, meg nem is. Szavaikban nem volt semmilyen harag. Lariszánál és Anatolijnál megesett, hogyha egyáltalán nem vitatkoztak, akkor se értette az ember, veszekednek vagy békésen beszélgetnek. Mintha elégedetlenek lennének valamivel. Hol Anatolij morgott egy ideig, hol Larisza csattant fel hirtelen úgy, hogy azt hinné az ember, a kezét is mindjárt szabadjára ereszti. Idáig persze sose fejlődött a dolog. Még a gorombaságokon se sértődtek meg, mintha mindennek így kéne lennie. Ezek a fiatalok is, úgy fordul, jól összekaphatnának ezen-azon, az egyik ezt mondja, a másik azt, de nem, csak kedvesen mosolyognak. Mintha azt mondanák: ne sértődj meg, hallgass meg, és akkor majd egyetértesz velem.

A baj csak az, hogy Ivanyiha keveset ért meg abból, amit mondanak, meg a szavaikra sem emlékszik, csak éppen a lényegükre.

– Hogyan tehetnénk, Tányuska – szállt szembe Jura fiatal feleségével –, hiszen itt lakunk, tétlenül kellene üldögélnünk talán? Otthon hozzászoktál ehhez: a mama meg a nagyanyó törték magukat, hogy Tányecskának semmihez se kelljen hozzányúlnia.

– Nem szégyelled magad?! – Tánya elvörösödik és nem néz a férjére. – Hogy nem szégyelled magad! Te is jól tudod, hogy nálunk mindenki dolgozik. Még a nagymama sem ment nyugdíjba. Apa késő éjszakáig görnyed a papírjai fö-

lött. Még akkor is, mikor otthon voltunk. És általában minek kell itt . . .

– Ne sértődj meg, kicsi . . .

E beszélgetés után valamivel Ivanyiha ezt tanácsolta Tányának:

– Ülj mellé te is, és foglalkozz vele. Férfiember, igaz-e? De néha, akár a gyerek. Az embered bizony még fiatal. Ülj hát mellé, és magyarázd meg, mit hogyan kell, meglásd, ezután maga is szívesebben foglalkozik majd a dolgaival.

– Ugyan már, Ivanovna nagyanyó – nevetett válaszképpen Tánya –, hiszen én humán szakos vagyok, egy kukkot se értek az ő tudományához.

– Pedig azt mondod, tanítónőnek készülsz . . . A tanítónőnek meg, ugye, mindent tudnia kell. Látom, csak lármázol, de fogalmad sincs a dologról. Farkast játszol báránybőrben.

– Hogyan, hogyan? Jurka, Jur, hallgasd csak, milyen jókat mond nagyanyó! – azzal beszaladt Jurához, aki a kisszobában a könyveivel foglalatoskodott.

Mégiscsak nagyszerű gyerekeket küldött neki a sors, az igaz, mosolygott Ivanyiha, ahogy a tegnapiakra visszagondolt. Csak hát meddig maradnak nála? Valahogyan meg kéne tudakolni a Zubogó végleges lebontásának határidejét. Ha még a tél folyamán nem bontják le, akkor egy kevéske tűzrevalót még tartalékolni kell, mert ha hirtelen kiderül, hogy nem elég? Meg a kutyaházat is meg kell csinálni a kutyáknak, vagy ne csinálják meg? Ma megépítik, egy hónap múlva meg lerombolják, de hát akkor mit csináljanak?

Így aggodalmaskodott azok miatt, akik körülvették, akikkel most a legszorosabbra fűződött az élete, és közben elszunyókált.

. . . Amikor Gala, az eladónő és Surka Kozihina odaért Ivanyiha udvarához, Pálma, Cézár és Cigány éppen pihent, az őslakók fesztelenségével elhelyezkedve. Pálma jóllakottan és elégedetten egészen elbágyadt az őszi verőfénytől, és valahogy nagyon rendetlenül nyúlt el a földön, félig a hátán, félig az oldalán. A farkát hátranyújtotta, a két első lábát tehetetlenül szétvetette, a két hátsót meg felhúzva tartotta, mintha a kutyus épp abban a pillanatban mérlegelné, mi lenne jobb: aludni vagy elfutni, de az álom elkábította,

és futásra emelt lába csüngve maradt a levegőben. A viskó bejáratánál Cézár ült, mereven, mint egy szfinx, a két mellső lábára támaszkodva, és vigyázó pillantásokat vetett félig lehunyt pillái alól a házra, amely most már az övé is volt.

Cézártól és Pálmától távolabb tompán csillogó fekete valami feküdt a földön, s olyan szabályos kerek volt, mintha körzővel rajzolták volna ki.

– Ez meg ott a Zsigalovék kutyája – mutatott rá Surka.

Most már Gala is fölismerte az alvó kutyát a furcsa, kerek fekete valamiben, és ettől a látványtól még nagyobb haragra lobbant.

– Akár az üdülőben – élcelődött dühösen –, úgy hevernek itt mindenféle pózban.

Gala úgy nézte Ivanyiha udvarát, mintha ott személyes sérelem érte volna.

– Nézd csak meg, úgy hevernek itt mindenféle pózban – ismételte –, mint Szocsiban, miután telezabálták magukat! – Lehajolt, fölvett az útról néhány tégladarabot, és dobálni kezdte a kutyákat. Az elsőt, a másodikat, a harmadikat.

Amikor Ivanyiha kisietett a házból a kutyák vonítására, már csak a bolt felé távolodó eladónő karcsú alakját látta, és mellette a jobbra-balra bicegő Surka Kozihinát.

Cézár a kerítéslécek közt kidugta a fejét, és rekedt, szaggatott hangon ugatott a távozók után, dühös hangja nehézkesen, hörögve sípolt, akár az ingerült, asztmás öregemberé.

Cigány kinyargalt az utcára, és ádáz csahollással űzőbe vette őket. Pálma hosszan vonított és topogott vékony lábait váltogatva.

„Ugyan mitől vadultak így meg? – csodálkozott Ivanyiha. – Olyan békéseknek látszottak . . . Csak már a gyerekek itthon lennének" – gondolta ijedten, s falusi szokás szerint a napra pillantott, hogy mennyi lehet az idő.

– Mitől bolondultatok így meg, mi? A pusztulás jöjjön rátok! – szidta őket, de minden harag nélkül.

Ivanyiha természetesen nem is sejtette, hogy a kutyák pusztítója ebben a percben már az udvarához közeledett. A domb tetején megjelent a kis zöld teherautó a konténerekkel meg a daruval, egy pillanatra szinte megdermedt az út fölött, mintha gondolkozna, aztán a kátyúknál óvatosan fékezve lefelé kezdett ereszkedni az úton.

Az öregasszony nyomban fölismerte, kinek a kocsija, mintha közvetlen közelről látta volna maga előtt a sintér sima, napbarnította arcát, vizeskék szeme két szemgödrének vízmosásával, és hanyatt-homlok azokhoz iramodott, akiknek az élete most az ő védelmére volt bízva.

– Cigány, Cigány, vissza! Haza! Cigány, te gazember, kinek beszélek? – s ahogy odafutott, minden teketória nélkül megbillentette. Cigány a nyitott ajtón át engedelmesen betrappolt a ház tornácára. Ivanyiha Pálmát is utánatuszkolta. Cézár is abbahagyta az ugatást az úton, de a házba nem ment be, kint maradt az udvar közepén. „No, persze ez nem rohan a csapdába, ezt nem lehet belecsalogatni" – gondolta meggyőződéssel az öregasszony. Bement a tornácra, és becsukta az ajtót maga után. „Micsoda vendég, ha meggondolom, még ez hiányzik, hogyan is fogadjam" – morfondírozott magában. Hogyha a gyepmester a fenyegetést beváltva, éppen hozzá, Ivanyihához jött vissza, s ráadásul a rendőrséggel, ha nem áll vele szóba, akkor se megy tovább. Kinézett a tornácablakon, és a legjobban azt szerette volna, ha a teherautó nem áll meg. De a gumik alatt ropogni kezdett a deszka- meg téglatörmelék Zsigalovék házának helyén, és a teherautó megállt Ivanyiha kapujánál.

– Most aztán mitévő legyek? – motyogta csüggedten az öregasszony –, a rendőrség elől nem bújhat el az ember . . .

Halkan megnyitotta az ajtót és kikémlelt. A teherautó mellett csak a sintér állt, Ivan Tyimofejevics Kuzenkov. A vezetőfülkében sem lehetett rendőrt látni. Félénksége erre egykettőre elpárolgott.

– Minek jöttél ide? – kiáltotta neki szigorúan. – Eredj tovább, szaporán!

– Mi bajod velem? Az úton állok, nem az udvarodon. Az út mindenkié.

Mintha elfelejtette volna, ami nemrég történt, mintha sose dühöngött volna. A kezét szép nyugodtan húzta elő a zsebéből. A kezében pedig – Ivanyiha rögtön észrevette – csülökcsontot szorongatott. A zsebében volt. Pontosan. Az öregasszony egyetlen szemvillanásnyi idő alatt kitalálta, mire kell neki ez a csont. A csomókba gabalyodva, kapkodva kioldotta hátul a köténye pántjait, a kantáros részből gyorsan kihúzta a fejét, aztán odasietett Cézárhoz. A kötényt a hátára terítette, a pántjait meg megkötötte a kutya nyaka alatt. Cézár megadóan tűrte, csak ép füle ágaskodott még jobban s rángatódzott enyhén. S ekkor a gyepmester elnevette magát. Sima, barna arcát két virradati ablakszemével hosszantiráncokba vonta ez a nevetés.

– No, nézzék már, nyerget tesz a kutyára. Tán manapság már ez a divat? Ide figyelj, öreganyám – ujját ide-oda csavargatta a halántékánál –, csak nincs valami komoly bajod?

– Eredj már, te! – legyintett felé Ivanyiha. – Ennek van gazdája, megértetted? Még csak eszedbe se jusson! – Es megfenyegette aszott, sötét bőrű kis öklével. – Nem látod, van gazdája!

– De látom, látom. Ha egyszer lópokróc is van rajta, akkor ez tény – tréfálkozott a sintér.

– Azóta, hogy Cigányt visszaszereztük tőled, jártál itt újból, legalább egyszer? – kérdezte hirtelen Ivanyiha, és ridegen nézett Kuzenkovra.

– Miért?

– Tigrist nem látni azóta. A te műved?

– Az enyém vagy nem, teljesen mindegy. Ha a kutya veszett, vagy felügyelet nélküli, be kell fogni. Van határozat és utasítás. – A mellzsebébe nyúlt, ahol, úgy látszik, a szükséges papirost őrizte, de Ivanyiha elfordult tőle, mintha mondaná: nem kell, anélkül is világos.

– Azokat kellene összeszedni először, akik láncra verik a kutyákat, aztán meg szélnek eresztik őket. Gazdák, a kolera üsse meg őket! – Az öregasszony testével elfedte a gyepmester elől a kutyát, a lópokrócként hátára dobott kötényben. – Cézárhoz hozzá ne merj nyúlni, hallod-e? Csak azt merészeld megpróbálni! – Azzal nagyot toppantott. Félelmetes dobbanás helyett azonban csak halk tottyanás hallat-

szott a porban, és ez megint csak jó kedvre derítette a gyepmestert.

– Hiába csinálod ezt anyó, hallod?! – mondta nevetve. – Hiába veszed úgy a szívedre, azt mondom. Kinek kell ez a rühes dög? Nézd meg, a vénségtől már a szőre is hullik. Hogy ilyen koszossal kezdjek? Csak ennyire becsülném magam? Te meg még a kötényedet is ráteríted erre a drágalátosra! – Aztán megváltozott hangon folytatta: – Ugyan, mi szükséged rá? Tán a villádat őrzi? A vagyonodat, mi?

– Eredj, eredj innen! – kiabálta Ivanyiha teli torokból, kivörösödve a haragtól, és úgy csapkodott fölemelt kezével a sintér felé, mintha legyet hessegetne. – Vigyen az ördög!

Amíg így társalogtak, Pálma, akit Ivanyiha nem vett észre, kiugrott utána a nyitott ajtón. Érzékeny orra valami izgatóan ismerőset szimatolt: a gépkocsiról áradó szagok keverékébe, a vas, a gumi, a benzin szagába belevegyült annak az ízletes ételnek felejthetetlen illata, amelyet előző gazdájától, az étkeztető és vendéglátóipari tröszt sofőrjétől kapott. A türelmetlenségtől reszketve Pálma sovány teste átbújt a kerítés lécei közt, és egy szempillantás alatt a kis teherautó mellett termett, amelynek vezetőfülkéjében, az ülésen ott feküdt a sintér táskája tele ételmaradékokkal meg csontokkal; ezeket kimondottan csaléteknek szánta.

– No, ez már egészen más, nem az a vén rühes dög – mondta elégedett hangon a sintér, és az ölébe vette a kiskutyát. Még a keze is olyan szagú volt, mint a régi gazdájáé – benzin- és ennivalószagú –, úgy, hogy Pálma egyáltalán nem ellenkezett.

Ivanyiha fiatalos fürgeséggel repült ki a kertkapun. Mikor Pálma megértette, hogy az öregasszony ki akarja szedni ezekből az erős, ínycsiklandozó ételszagú kezekből, dühösen rávicsorgott, kivillantva hegyes fogait.

A gyepmester bedobta Pálmát a kabinba, becsapta a kabinajtót, és kulcsra zárta.

– Add vissza, ne bolondozz – mondta Ivanyiha. A hangja most nem annyira haragos, mint inkább kérő volt. – Hallod, engedd ki!

– Teljességgel lehetetlen – felelte lenézően a gyepmester –, a kutyuli fiatal, első osztályúnak számít.

– Engedd el, hallod, kapsz egy negyedliterest. Mindjárt kihozom, ha nem hiszed.

– Egy negyedliterest?!... A sintér megvetően kiköpött.

– Honnan lenne nekem több? – alkudozott az öregaszszony. – Hallod, ne menj el. Várj, azt mondom, nem egy negyed litert kapsz, hanem két teljes litert. Isten bizony, nem hazudok, csak várj meg.

Hamarosan visszatért egy teli melegítőpalackkal meg egy csiszolt kispohárral.

Menet közben kicsavarta a dugót, a palackból erős szeszszag csapott ki.

– Ne vesd meg, azért, hogy gumipalackban van. Erős, csak úgy éget, még föl is van javítva kávéval meg lekvárral. A vejem apja, a nászuram főzte, ő küldte nékem ajándékba. Kóstold csak meg. De legyen tied az egész, a palackkal együtt, nem sajnálom, hallod, csak ereszd el Pálmát. Ugye, nem veszel ilyen bűnt a lelkedre?

– Mit akarsz itt ezzel a büdös bundapálinkával?! Lehet alkoholt fogyasztani a kormánykeréknél, vagy nem lehet? Ez már provokáció, érted? – kiáltotta a sintér, aki közben kijavította, ami hiba volt a motorban, és mérgesen lecsapta a motorház tetejét.

– Ne most kóstold meg, hanem majd a kormánykerék után, majd otthon, érted már? Vedd csak el, kedveském, no! És engedd el Pálmát.

– Kész cirkusz – felelte a sintér, és ajkát sajnálkozóan lebiggyesztve nézte Ivanyihát. – Legalább azt mondtad volna meg, mi szükséged rá? A dámák pórázon kutyuskákat vezetnek, szalagokat meg kivarrott takarókat készítenek a számukra, medáliákat aggatnak a kankutyára, meg a bundáját is megnyírják, hogy szinte játék állatot formázzon. Ez a mulatságuk. De te falusi vagy, meg kell értened, mi miért van. Példának okáért, a malac a szalonnáért, a tehén meg a tejért, a húsért, a kecske meg a bárány szintén valamiért. No mármost a kutya, természetesen kell, mint házőrző, az ember barátja. De nálad, mondd meg őszintén, mit kell őrizni? És ami a legfontosabb, egyik eb se a tiéd.

– Az enyém! – biccentett határozottan Ivanyiha, erősen két marokra fogva a gumipalackot. – Az enyém valamennyi,

punktum! Engedd el a kutyát! Követelem mindenképpen, nincs hozzá jogod!

– Nyakörv sincsen rajta, meg törzskönyve sincs. Semmit se követelhetsz. Hej, de fura teremtés vagy, anyó, mért töröd úgy magad ezekért az idegen kutyákért? Tán gyapjút fésülsz a bundájukból? Vagy mi?

– Kedveském – Ivanyiha hangjának halk árnyalatait is csatasorba állította –, legalább a koromat tiszteld. Engedd el a kutyuskát. Pénzt fizetek érte. Mennyit adjak? Megadom, amit csak kérsz, nem alkuszom, csak engedd szabadon.

– Lehetséges, hogy szappant akarsz főzni belőlük?

– Pfuj, te, az isten bocsássa meg! – Ivanyiha keresztet vetett. – Vagy teljesen megbolondultál, vagy aljas gazember vagy.

– No, no, lassabban.

– Az vagy, gazember. Vagy csakugyan nem érted meg, hogy ez a szegény állat is élni akar, mint például te? A te bőrödet kéne lenyúzni a sintértelepen. Nem tudom, tetszene-e?

– A sintértelep terve az én megnyúzásomról nem intézkedik. Érted? De az övékéről – itt Pálmára mutatott, amely ott forgolódott a kabinban az elemózsiás táska körül –, az övékéről igen, különösen a lebontásra kerülő lakások körzetében. Az egészségügy is ezt követeli. És a terv, ugye? Ha nincs tervteljesítés, pénzmag sincs. Ha van tervteljesítés, van megbecsülés és tisztelet. Érted? Elvesztegetem veled az időmet, te meg a jóságomért mindennek elmondasz. Micsoda kulturálatlanság és sötétség. – Azzal eldobta a cigarettáját, köpött egyet, és fölugrott a kabinba.

Ivanyiha belekapaszkodott a kabinajtóba, mintha törékeny kis termetével vissza tudná tartani a teherautót.

– Ereszd el! – vetette oda az öregasszonynak rá se nézve a sintér. A motor, mint mindig, most sem ugrott be neki egyszerre. – Ha valami történne, én nem felelek semmiért, te magad mászol a kocsi alá!

Rövid dudaszó zárta be a fenyegetést. A kerekek lassan forogni kezdtek. Ivanyiha, aki még mindig reménykedett, hogy a sintér elengedi a kutyát, nem eresztette el a kabinajtó kilincsét, és a kocsi mellett szaladt. A teherautó azonban egyre gyorsabban haladt, mindinkább fokozta sebessé-

gét. Végre félreugrott, s valóban kis híján a kerekek alá került. A kocsi ablakában utolszor villant meg Pálma rozsdásfehér színű farka, aztán a teherautó elporzott az úton.

Először Tánya érkezett meg az egyetemről. Rögtön észrevette a tuskón szomorúan üldögélő Ivanyihát, a kő mellett, amelyen a hideg, kialudt petróleumfőző állt. Tánya kérdéseire az öregasszony apróra elmesélte, hogy történt az eset, mit mondott ő, mit felelt a sintér, és mivel végződött az egész.

– Mikor volt ez? Innen hova hajtott? – A táskáját Tánya a tornácon át dobta be a szobájukba, aztán a kiskapu felé sietett, menet közben hallgatva Ivanyiha magyarázatát.

– Arrafelé ment, ahol a házakat már mind lebontották. Lehet, hogy ott még másikat fog, de az is lehet, hogy már leadni ment. Te meg ne szaladj utána, úgy se tudod visszaszerezni tőle. Meg veszélyes is egy ilyennel azon az elhagyatott helyen . . .

– Nem utána megyek. Egyenesen bemegyek a főnökéhez. Ezért az önkényeskedésért még megkapja a magáét.

– Nem tudod bizonyítani, lányom. Hiszen Pálmán nincsen nyakörv. Meg valamiféle törzskönyv is kellene, úgy mondta. Még a kutyának is törzskönyv?!

– De bebizonyítom. Már az a tény, hogy odamegyek . . .

– Ezzel a ténnyel ugyan nem jutsz messzire. Azt legalább tudod-e, hova kell menned?

– Ne-em. De hát igazán, mit tegyünk, Ivanovna nagyanyó? Az a baj, hogy Jurka ma soká jön. Kollokviuma van.

– Jurkában van minden reményed, úgy látom! Ha egyszer a férjed, gondolod, mindenre az ég adta világon válaszolni tud? Honnan tudná, hol az a sintértelep? Gondolkozz inkább, mielőtt beszélsz.

– De hát akkor mit csináljunk, anyó? És ha a tudakozóirodán megkérdezném? A tudakozóirodák mindent tudnak.

Zsebéből elővette a pénztárcáját az aprópénzzel, megnézte, elég lesz-e az utazásra, aztán futva indult a hegyre. Hosszú haja csak úgy lobogott a vállán, blúza, amely fiúsan a nadrágjába volt gyűrve, a szembeszéltől fölpúposodott a hátán.

Aztán megérkezett Jura. A részleteket végig sem hallgatva, rohanvást indult vissza az autóbuszhoz.

A nap lassan nyugovóra hajolt. A hegyről az emeletes házak árnyéka a szakadékba hullott, és az egészet elhomályosította; a Zubogó fölött megjelentek az egyelőre még magányos, lebegő ködfoszlányok. Hűvös lett. Ivanyiha magára vette bárányból lélekmelegítőjét, rá meg egy meleg plüsskabátot, amelyre valaha igen büszke volt, a jutalomból vette, amit a kolhozban kapott, és szép lassan elindult a hegyre, aztán megállt ott, ahol a városba vivő sima út elkezdődött.

A lassan kilobbanó alkony hátterén világosan kirajzolódott magányos, kissé hajlott figurája. Még kendőjének kúpját is meg lehetett különböztetni, amelyet „sátortető" formájúra kötött a fejére, meg rakott, fekete szoknyáját, ahogy kissé oldalra fújta a szél.

Gala, az eladónő, aki miután becsukta a boltot, az autóbusz felé tartott lassú léptekkel, és degeszre tömött, szorosra zárt, nehéz szatyrával, ettől alakja nem is látszott annyira karcsúnak, már messziről fölismerte Ivanyihát, de amikor melléje ért, természetesen nem kérdezte meg tőle, minek álldogál itt és kire vár ebben a nyirkos ködben. No, és ha megkérdezi, ugyan mit válaszolhatott volna Ivanyiha? Azt, hogy Pálmára vár, aki a saját butasága és mohósága folytán elindult a pusztulásba? Hogy a fiatalokat várja? Kije ez a két gyerek neki? Senkije . . .

Ivanyihának nem voltak olyan szavai, amelyekkel meg tudta volna magyarázni, mi fűzte Tányához meg Jurához, és miért aggasztja annyira Pálmának, ennek az ostoba kis kutyának a sorsa. Mitől alakult át lelkében a szomorú sejtés, hogy végnapjai közelegnek, a megszokott emberi gondokká, keserűségekké és örömökké.

A gyerekek egyedül tértek vissza, Pálma nélkül. Amíg Tánya azt keresgélte, hol van a keresett intézmény, s amíg oda eljutott, eltelt néhány óra. Ráadásul péntek volt, és az intézmény dolgozói igyekeztek elvégezni minden dolgukat, hogy a szabadnapokra, szombatra és vasárnapra semmi gondjuk ne maradjon . . . Ebben a nagy sietségben aztán, mellesleg, ennek a mókás és ostoba házőrző kutyusnak, az igen értékes fajtával keresztezett Pálmának a sorsa is megpecsételődött. Se Tánya, se Jura, akik a segítségére siettek,

de az ő helyükben senki más sem tudott volna már segíteni rajta.

Ezen az estén hármasban sokáig ültek a „televízió" előtt, amelynek Jura a márkanevét is kifundálta: „I–1", azaz „Ivanyiha–1"-nek nevezte el. Az „egy" ebben az esetben azt is jelentette, hogy az „egyetlen a maga nemében". Egyszerűbben szólva, ott ültek a rakott téglatűzhely nyitott ajtaja előtt, és a lángok táncoló körvonalait figyelve, beszélgettek. Ivanyiha maga is televíziónak nevezte a tűzhelyét, azért, mert a gyerekek a tanulás után úgy szerettek odatelepedni a tűzhöz, mint mások a nélkülözhetetlen képernyő elé. Ma állandóan a sintér körül forgott a beszélgetés.

– Ha jól meggondoljuk, egy nagy város nem is tud meglenni az ilyen mesterség nélkül, mint az övé – okoskodott Tánya. – Csak mitől olyan sivár, vaksi a lelke?

– Még hogy a lelke? Merő utasításból áll ez, semmi másból!

– Hiába, gyerekek, akármilyen foglalkozása legyen is valakinek, ha nem ember, akkor az egész csak tessék-lássék. Volt egyszer nálunk a kolhozban egy brigádvezető . . .

Jura háromszor hozott be egy-egy nyaláb fát az udvarról, és mind a három nyaláb hamuvá égett, de a beszélgetés még egyre folyt, amíg az álom le nem ragasztotta pillájukat.

HATODIK FEJEZET

A következő napon még egy váratlan látogató állított be Ivanyihához. Pontosabban az öregasszony tudta, hogy valamikor benéz majd hozzá, csak azt nem, hogy ilyen hamar Az udvaron eközben lázasan folyt az építkezés. Az után, ami Pálmával történt, többé nem lehetett megengedni, hogy a kutyák felügyelet nélkül futkározzanak, ház kellett nekik, meg lánc, amely az udvaron belül tartja őket. Egyetlen napot sem lehetett késlekedni. Ahogy a gyerekek megjöttek az egyetemről, megindult a munka. Először persze azon vitatkoztak, hogy milyennek is kell lennie egy kétszemélyes kutyapalotának. Aztán úgy határoztak, hogy nem kell semmiféle terv, olyan lesz, amilyenre sikerül. Az Ivanyiha odakészítette deszka kevésnek bizonyult, így azután Genkát, aki

a legjobbkor jelent meg, főanyagbeszerzőnek jelölték ki. Végigböngészte házuk romjait és az idegen házak udvarait. Mindenfelé annyi építőanyag-hulladék hevert, hogy nemcsak Cézárnak és Cigánynak lehetett volna belőle önálló kutyaházat építeni, hanem akár egy egész kutyafalkának is.

Jura ügyesen a megfelelő méretűre fűrészelte a deszkákat, és szemmel látható elégedettséggel, lendületesen szögezte össze őket. A szögek rozsdásak, régiek voltak, úgy szedegette össze valamennyit a romok között Ivanyiha Genkával, és újra óvatosan kiegyengette őket egy vasdarabon. Allandóan énekelgetett, s a dallamot a munka ritmusához igazította. Tánya, aki nem talált alkalmazást a „nagy építkezés"-en, vezetői tanácsadásra rendezkedett be. „Jura, ez a szög túl nagy, ez belül ki fog jönni, hallod, Jurka, ezt üsd be helyette . . ." Vagy: „Az ajtót a keleti oldalra kell tenni. A nap első sugarai egyenesen besütnek majd a házikóba . . ."

Jurának viszont az volt a véleménye, hogy a kutyaháznak arccal a kapu felé kell néznie. Mivel nem akart vitába bocsátkozni, Tányát a karjába kapta, majd udvariasan bevitte a tornácra, ahol Ivanyiha üldögélt. És a kalapács kopogásával kísérve újra énekelni kezdett. Ivanyihának valahogy ismerősnek tetszett Jura dalocskája. Ha nem nyújtja el a melódiát, miközben a soron következő deszkát keresgélte, és nem szakítja meg a kalapálás ütemére, nyomban fölismerte volna. Különösen a szöveget: „Szívem, nyugodj már meg, szívem, látod milyen szép is az élet . . ."

– Honnan ismered ezt a dalt? Manapság ezt nemigen éneklik, hanem mindenféle mást. Nálunk, emlékszem, régen, még fiatal voltam, mozit hoztak a faluba. Ott volt a pásztor, az énekelte ezt a dalt. Aztán a mieink, a falusiak megtanulták. Először a leányok, azután mi, asszonyok is. Nagyon szerettem énekelni. Igen régen nem hallottam.

– Most ez a divat, Ivanovna nagyanyó. Visszatérnek a régi dalokhoz. A jókhoz. Még a régi divat is visszatér, még az öltözködésben is. Tánykának is szoknyát küldött a mamája, és azt írja, ez a legújabb divat, de szerintem épp nagyanyó fiatal korából való. Tánya biztosan elmesélte már, hogy a kettőnk szuverenitásának tiszteletben tartására neveli a szüleit.

– Mire neveli?

– Úgy értem, nem akarunk pénzt elfogadni tőlük. Önállóan akarunk élni.

– Persze, hiszen kérdeztem is. Miért nem küldenek egy kis pénzecskét valami normális lakásra. Ezek szerint büszkék vagytok, no, ez szintén nem rossz dolog.

– Szerintem így van rendjén. Persze, amikor Tánya mamája látja, hogy a pénzt visszaküldjük, akkor fogja magát, és csomagot küld. Tegnap kaptuk a soron lévőt. Nekem két inget küldött, neki meg egy szoknyát, blúzzal. A szoknya egészen a földig ér. Mutasd meg, Tányuska.

Tánya bement a szobájukba, majd egykettőre visszatért égszínkék blúzban és hosszú, sarkig érő szoknyában, amely a blúzhoz hasonló égszínkékkel váltakozó fekete, kék virágos, csíkos anyagból készült. Az új ruha szinte nyomban megváltoztatta Tányát. Kiegyenesedett, két karját enyhén behajlítva, kissé hátrahúzta, ahogy a próbakisasszonyok csinálják, mikor az új modelleket bemutatják, aztán bő szoknyája szélét ujjával kacéran fölemelve, büszkén Ivanyihára meg Jurára nézve, körüllejtette az udvart.

– Jaj, de milyen jó! Egyszerre milyen előkelő és mutatós dáma lettél – mondta gyönyörködve az öregasszony. – És igazából hordani fogod? Tényleg megint ezekhez tért vissza a divat? Ez bizony jó lenne, mert ezt a nadrágot nem nekünk találták ki, az ördög vinné el. Azelőtt, így igaz, jóval szebben öltözködtek . . .

Tánya, miután befejezte a „divatbemutató"-t, beszaladt a házba átöltözni.

Ivanyiha álmodozva és derűsen mosolygott valamin. Lariszka, a lánya jelent meg lelki szeme előtt az előbb látott, égszínkék blúzban, földig érő, könnyedén lengő, hullámzó ráncos szoknyában, amelyben karcsú alakja még sudárabbnak, még fenségesebbnek látszott. „Egy kis csipkekendő kéne még a kezébe – egészítette ki gondolatban lánya öltözékét. – A fekete hajú és fekete szemű Klávgyijához meg égőbb színek illenének. Bordó vagy meggyszínű atlasz. Milyen gyönyörű is lenne, mindenki megfordulna utána."

Ivanyiha álmodozását megszakítva, ekkor jelent meg az ajtóban az a bizonyos váratlan látogató, aki visszahozta a valóságba. Az öregasszony megismerte, majd mikor köszön-

tötte, Pável Vasziljevicsnek szólította, és mintha megrémült volna valamitől, azt várta, mit mond majd a látogató.

Annak ellenére, hogy az ősz még csak estelente ijesztgetett nyirkossággal meg hideggel, még meleg napok jártak, simogató napsütéssel és nesztelenül úszó ökörnyállal, ez az ember, ahogy mondani szokták, úgy volt öltözve, mint aki magára szedett mindent egy esztendőre. Nyitott viharkabátja alól kilátszott a vastag, szálkamintás, szürke férfizakó, filckalapja meg hátra volt tolva a tarkójára. Kezében erősen kopott műanyag aktatáskát tartott. Köszönt, aztán a két kezét a táskával a háta mögé tette, lábát szélesen szétvetette, végignézett Ivanyiha udvarán, mindazon, ami ott történt, és füttyentett.

– Szóval építkeznek? – fordult Ivanyihához. – És arról tudnak-e, hogy a Zubogón tilos minden nagy építkezés? – kérdezte, és maga is mosolygott, hogy mindnyájan megértsék: tréfál. – Lebontásra vár, maguk meg új ház építésébe fognak. Ez nem jó.

Az udvaron levők szótlanul várták, mikor fejezi be a vendég a tréfálkozást, és mondja meg végre, hogy miért jött. Ivanyiha különben már maga is kitalálta. Tudta, hogy Pável Vasziljevics a kerületi végrehajtó bizottság lakásügyi osztályának előadója. Tavasszal, amikor még minden házacska épségben megvolt a Zubogón, és mindegyikben laktak, Pável Vasziljevics gyakran megfordult itt, összeírta, kinek hány fős a családja, a család együtt költözik-e el az új lakásba, vagy külön lakásokra van szükségük. Kláva és Larisza szintén tőle kapta a felhatalmazást az új lakás megtekintésére. Nem valószínű, hogy ok nélkül eljött volna ide.

– Szóval, így állunk – mondta Pável Vasziljevics elkomolyodva –, szóval így . . . majd jegyzetfüzetébe pillantva hozzátette: . . . Anna Ivanovna. Figyelmeztetnem kell önt, Anna Ivanovna, hogy a házacskájának kerek három napja van hátra. Kedden megkezdjük a lebontását. A végrehajtó bizottság határozatot hozott, hogy a tél beálltáig lebontja a Zubogó valamennyi épületét, és eltakarítja a szemetet, hogy tavasszal, amikor elolvad a hó, nyomban hozzá lehessen fogni a terület hasznosításához. Magával nincs semmi problémánk. Be van jelentve az új helyre, és lényegében már régen nincs rá joga, hogy itt tartózkodjék. Tehát legyen szíves írja

alá, hogy megkapta a figyelmeztetést, és költözzön át a lányaihoz. Látom, vannak itt fiatalok is, ők majd segítenek, nem lesz fennakadás. Jermisinék kiköltöztetése már jóval keservesebb feladat, meg kell mondanom őszintén. Három lakást ajánlottak fel nekik, de nem fogadták el. Együtt akarnak lakni. De hát honnan vegyünk nekik ötszobás lakást? Törd a fejed, Pável Vasziljevics. Igen. Ezt itt – a kutyaház felé biccentett – nincs már sok értelme fölépíteni. Mindössze három nap van hátra. – Odanyújtotta Ivanyihának a nyitott irattartót meg a ceruzát, és a körmével megjelölte, hol kell aláírni. – Itt kérném szépen . . . – újra a jegyzetfüzetébe pillantott, és ismét hozzátette – . . . Anna Ivanovna.

Ivanyiha mintha mondani akart volna valamit, de aztán csak hallgatott. Ránézett a gyerekekre, akik riadtan hallgatták az előadót, Genkára, aki magához ölelte Cigányt, a viskójára, meg a Zsigalov ház romjaira, amely mögött már ott terpeszkedett a dombon a rőt színben játszó bozótos, és nagy, egyenetlen betűivel aláírta a nevét, ahol az előadó mutatta.

Nyikorogva csukódott be a kiskapu Pável Vasziljevics után. Jura, aki az egész beszélgetés alatt nem tudni, miért, nem tette le a kalapácsot, most elhajította, és fölrúgta azt a deszkacsomót, amelyet össze akart szögelni még az előbb. Tánya törte meg a csendet.

– Ugyan, Jura – mondta békítően –, hiszen ez lényegében jó dolog. Az embernek rendes lakást adnak ezek helyett a kalibák helyett. Képzeld csak el, ezeknek a Jermisinéknek négy gyerekük van. Mindegyik iskolás. Hol készítsék el a leckét, hol olvassanak, játsszanak? Főleg télen. Szűk, nyirkos hely. Télen itt még vizet hozni is kész hőstett, igaz, Ivanovna nagyanyó?

– Hoztunk azért vizet, nem olyan nagy dolog – felelte elgondolkozva az öregasszony, mintha csak nehezen tudna elszakadni bizonyos gondolataitól. – Persze, az új lakásokban minden jobb. Ott fürdőszobák is vannak, a gyermekek meg pianínón játszanak. Ki mondhatná, hogy ott roszszabb . . . Csak hát ki hogy van vele . . .

– És . . . Cigány? – Genka kérdése valamennyiüket visszatérítette a lényeges problémához.

– Cigányt elvinném magammal. És Cézárt is – mondta Jura.

– Hová?

– Há-át, oda, ahova elmegyünk lakni . . .

– Jurocska! – Ekkora könnyelműséget még Tánya se tudott elképzelni. – És még azt mondják, hogy a fizikusok megfontolt emberek. Ki fogad be lakót két kutyával?

Ivanyiha a tuskón ült, két kezét szorosan összefogta a térdén. Hallotta meg nem is, hogy mit beszéltek a gyerekek. Az új lakás tükrösen csillogó, lakkozott padlója jelent meg előtte, a kisszekrényen felejtett, letört szarvú kos, meg a hasznot hajtó kanárimadárka sápadt körmöcskéi alatt fémesen zengő kalitkadrótok. Ott nem volt hely se Cigány, se Cézár számára. És neki, a vén Ivanyihának, vajon volt-e? Ki tudja, miért, még a fehér anyag, a kis halotti batyujából való, Tányának adott lepedő is az eszébe jutott. Ki tudja, miért emlékezett pont erre? Akkor, amikor arra gondolt, hogy átköltözik a lányaihoz, épp a halottas ruháját nézegette, talán ezért vannak most így egymás mellett az emlékezetében. Vagy az emlékezet más törvényei miatt? Egyre jobban elmerült gondolataiba, és semmit sem hallott, ami körülötte történt.

Hány nap telt el azóta, hogy Tányának odaadta azt a vásznat? Tánya azóta ki is mosta és megszárította az udvaron. Ivanyiha maga fogta oda a kötélhez csíptetőkkel, hogy el ne vigye a szél, és akkor semmire sem emlékezett. A fehér vásznat most sem sajnálta. Tiszta szívből adta oda, örült, hogy adhatta, mit sajnált volna rajta? De mindeddig nem jutott eszébe, hogy új anyagot kell vennie halotti lepelnek, s ez egyenesen csodálatos. „Bolond vénasszony – szidta magát gondolatban Ivanyiha –, micsoda lelkiismeretlenség! Odáig jutottam, hogy ha meghalok, nem lesz mivel leteríteni a koporsót. Nem szabad elfelejtenem azt sem, hogy törülközőt is kell vennem, amin leeresztenek. Daróctörülköző lenne jó, azt méterre is adják."

Még sokáig elüldögélt volna, egyre messzebbre kalandozva gondolataiba, amelyek egyáltalán nem voltak kapcsolatban azzal, ami körülötte történt, ha nem lett volna szükség a tanácsára. Genka azt javasolta, hogy Cigányt be kéne vinni az iskolába. Ellehetne ott az iskolaudvaron. Vagy a fé-

szer mellett – az iskolaudvaron, a sarokban áll egy fészer –, ott még egy ilyen kutyaházat is lehetne építeni, mint az itteni. A gyerekek meg etetnék. Mindegyik hozna valamit, marad a reggeliből is.

Genka javaslata tetszett Tányának, sőt egyenesen el volt tőle ragadtatva. Valóban milyen egyszerűen megoldható minden! Az osztálynak vagy az úttörőcsapatnak lesz egy közös kutyája, egy mindenkinek. Sorban fogják etetni, játszanak majd vele, elviszik a kirándulásokra. Minden olyan remekül alakult, hogy akár nyomban neki lehetne ülni az évfolyamdolgozatnak a hallgatók iskolán kívüli neveléséről a következő címmel: „Az állatok iránti szeretetre nevelés erősíti a fegyelmet", vagy „. . . erősíti a közösségi érzést és a közösségi szellemet", esetleg valami ehhez hasonlót.

Jura is hajlandó volt elfogadni az ötletet. Már csak Ivanyiha véleményét kellett meghallgatni.

Ivanyiha okosan jegyezte meg, hogy ha így lesz, akkor az iskolás gyerkőcök agyonnyúzzák majd szegény kutyát, annyit játszanak vele. Meg aztán Cigány sem olyan jámbor állat. Ha, isten ments, nagyon megelégel valakit, még megharaphatja. Ebből komoly baj lehet. Kérdés, milyen az igazgató, mert olyan is akadhatna, aki nem tartaná bűnnek, hogy tüstént a sintértelepre küldje a kutyát, csak hogy megmutassa, intézkedett, és a bűnös megkapta méltó büntetését.

Tánya csakúgy, mint a férje, nem tudott ilyesmit föltételezni az iskolaigazgatókról. De az ötlet, hogy Cigányt odaadják az iskolának, valahogy már nem tűnt olyan ragyogónak. Az, hogy Cigány könnyen megharaphat valakit, nem is látszott olyan lehetetlennek. Genka maga se lelkesedett már annyira az ötletért, mert nem volt biztos benne, hogy az igazgató beleegyezik.

A teljes csendben váratlanul néhány kövér esőcsepp hullott a földre a szélcsendes, sűrű szürkésfehér felhőtakaróval borított égből. Egy csöpp épp Jurának az orrára pottyant. Az orrához kapott, nevetségesen pislogni kezdett, sehogy sem értette, honnan esett a víz az orrára.

Tánya fölnevetett:

– Túlságosan kiáll ez az építészeti elem, az orrod, és magához vonzza az esőcseppeket.

Cézár ép füle gyanakvóan a levegőbe meredt, a tépett megremegett és lecsüggedt. Lenyalta képéről az esőcseppeket, zajosan megrázta magát, aztán a tornáchoz sompolygott, hogy veszélytelenül leheveredhessen. Cigány fényes fekete szőrén nedvesen csillogó kis erecske jelent meg, aztán még egy és megint egy. Bőre megremegett, de a nedvesség nem rázódott le a bundájáról, az esőcseppek egyre sűrűbben permeteztek. Ekkor már Cigány is odaszaladt Cézárhoz, a tornác eresze alá. A ház felé indultak Ivanyihával együtt. A tornácon telepedtek le valamennyien. Az őszi eső egészen szokatlanul meleg volt, nem nagyon akaródzott elbújni előle. A sarkig tárt ajtón át látszott az egész udvar, az orgonabokor, amely alatt friss fűrgács sárgállott. Az orgonalevelek remegtek és hunyorogtak, mint a szempillák, amikor könnycsepp gördül le róluk. Esőverte por, hervadó fű, hullott levelek szaga érzett. Genka Cigányhoz simult, és szótlanul, tágra nyílt, komoly szemmel nézte az eső zizegő falát, azzal a tekintettel, amely a gyerekkorban egyszer örökre magába issza a kedves, szeretett arcvonásokat és a hazai természet eleven pillanatait.

Önmaga számára is váratlanul, ahogy Genkára pillantott, a saját gyerekkoráról kezdett beszélni Jura:

– Amikor kicsi voltam, olyan, mint Genka, a lópiac mellett laktunk. Idevalósi vagyok, apámat később elhelyezték egy nagy építkezésre, mi is utánamentünk, de gyerekkoromban itt, a lópiac mellett, a Fuvaros utcában laktunk. Gyakran kószáltam a piacon. Mi minden volt ott. Akváriumba való halacskák, törpepapagájok, tengerimalacok . . .

– És miért hívják lópiacnak? Hiszen lovakat nem árulnak – kérdezte Genka.

– Valamikor árultak, régen. Az én gyerekkoromban már nem. Ugyanott teheneket is árultak, általában mindenfajta háziállatot meg lehetett vásárolni. Tudod, mi az a háziállat? Szóval ez később azután valahogy megváltozott, még az én születésem előtt, nem is tudom, mikor, de a lópiac név megmaradt, bár manapság már csak olyasmit adnakvesznek, ami az emberek otthonába való. Különféle madarakat, nyulakat, macskákat, kutyákat . . .

Jura elhallgatott. Valójában mért is emlékezett vissza a

gyerekkorára, és nem valami másra, hanem pont a lópiacra? A kutyák miatt? Úgy van, a kutyák miatt!

– Igen . . . Apával egyszer egy macskát vettünk ott. Micsoda macska volt! Sziámi! Először világos színű volt, aztán sárgásbarna lett a bundája, a nyakán fekete gallérral. Fantasztikusan dorombolt. De inkább azt mondom: énekelt. Szabályosan énekelt. Egyszóval nincs még egy ilyen a világon. Anyám most is mindig ír róla a levelében. Magunkkal vittük, amikor elköltöztünk innen. Egyszer meg elmentünk, hogy kutyát vegyünk Petyka Maszlennyikovnak. Volt egy öccse is, az dogot akart, a mamája meg pudlit. Mi Petykával meg egy akkora kutyával állítottunk be, amelyik még Cigánynál is nagyobb volt, és korcs a javából. Otthon persze lett égszakadás, földindulás.

– És mi lett vele, elkergették? – kérdezte igen élénk érdeklődéssel Genka.

– Mért kergették volna el? Ott maradt náluk, Maszlennyikovéknál . . . Petyka járt vele sétálni.

Tánya meg az öreg Ivanyiha is élénk érdeklődéssel hallgatták már Jurát.

– Mért nem diplomatának mentél, Jura? Szerintem nem fizikusnak, hanem diplomatának születtél.

– Semmi különöset nem akartam, Tányuska, becsületszavamra. Úgy magától adódott . . . Eszembe jutott.

– S lehet, hogy nemhiába jutott eszedbe. Hátha mi is megpróbálnánk, kivisszük őket, mit gondolsz?

– Azért, hogy eladjuk? Cigányt nem adom – tiltakozott Genka, és karjával magához ölelte a kutyát, mintha e pillanatban el akarnák venni tőle.

– Már miért adnánk el? Nem vagyunk mi kereskedők, igaz? Csak úgy odaadjuk, ha valamilyen rendes embernek szüksége lenne kutyára.

– És honnan tudjuk meg, milyen ember?

– Meglátni rajta. Észre lehet azt venni. Ivanovna nagyanyónak különben is nagy tapasztalata van ebben. Így van, nagyanyó?

– A tapasztalat az tapasztalat, kedvesem, de a biztos az, ha eladjuk. Ha tudni akarod, ingyen senki se fogja elfogadni. Főleg a rendes ember nem. Az ilyen nyomban azt

mondja: hogyhogy ingyen, nincs olyan áru, amelynek ne lenne ára.

– Ezek végül is csak részletek. A lényeg az, hogy döntést hozzunk. – Jurka jelleme határozottságot követelt. – Mi a véleménye, nagyanyó, van értelme kivinni őket a lópiacra?

– Hogy is mondjam? Mást úgyse tudsz kigondolni.

Valamennyien elhallgattak, mindegyikük a maga módján fontolgatta az elfogadott határozatot. A beállt csöndben mind fölfigyeltek az alig hallható nyüszítésre és halk kopogásra. Cézár a küszöb előtt nyúlt el, idegesen rángatódzó farka a padlódeszkát verdeste, az emberek felé nyújtott pofáján pedig leírhatatlan rémület és könyörgés tükröződött egyszerre. Panaszosan nyüszített, sárga szeme öregesen hunyorgott, és halálos aggodalommal tekingetett sorba mindegyikük arcába.

– Lehet, hogy kitalálta? – kérdezte suttogva Tánya, mintha attól félne, hogy Cézár minden szót megértett.

Jura nem állhatta tovább Cézár kérdő tekintetét, elfordult. Ekkor a vén kutya nehézkesen föltápászkodott, még egyszer végignézett a tornácon ülőkön, aztán kilépett a küszöbön, a suhogó esőbe. Cigány is nyugtalankodni kezdett, fölállt, de Genka visszatartotta. Cézár egy szempillantás alatt bőrig ázott, őszbe vegyült, barna bundája a bőréhez tapadt, és nyomban látható lett, hogy csak úgy lötyög sovány testén, bordái kiálltak, akárcsak jókora lapockacsontjai. Szomorúan csüngött tépett füle. Az ázott és ettől még szerencsétlenebbnek látszó Cézár elment a küszöbtől, s eltűnt a ház sarka mögött.

– Cézár! – kiáltott neki Jura, aki végre észbe kapott. – Cézár, vissza! – Maga is kiszaladt a kutya után, de hamarosan visszatért, menetközben húzta le magáról és csavarta ki a vizes inget. – Nincs sehol, mintha a föld nyelte volna el.

– Visszajön, hová is menne – mondta Ivanyiha, majd hozzátette, mintegy Tánya kérdésére, hogy talán magának válaszolva: – Mindent értett, hát hogyne. Öreg kutya ez!

De Cézár reggel sem tért vissza. Hárman is hívták egyszerre, Jura kiszaladt egészen a boltig, szétnézett a romok között, Cézár sehol se volt. Egyszer úgy rémlett neki, hogy egy félig elkorhadt gerenda kupac mögül, amely valamelyik kaliba helyén maradt ott, figyeli valaki. Aztán egy sárgás-

barna fej tűnt fel Jurának egy pillanatra, meg egy lecsüngő fül. De ahogy odafutott, már semmit sem látott. Talán csak képzelődött, vagy a ravasz Cézár elrejtőzött előle. Így azután egyedül Cigányt vitték ki a lópiacra. Nem hagyták ott a Zubogón a sintér prédájául. Nem lett volna értelme, hogy tovább halogassák a dolgot, bár a nap már szerencsétlenül indult, de vasárnap volt, a hét egyetlen napja, amikor nyitva tartott a piac. Nem várhattak a következő vasárnapig.

Amíg Genkára vártak, Tánya Jura egyik régi derékszíjából nyakörvet varrt Cigánynak. Ivanyiha szárítóköteléből pedig póráz lett. Cigányt tehát fölszerelték és megtisztogatták, most már csak azt kellett eldönteni, hogy milyen árat kérjenek érte. Megjött Genka és tanácskozni kezdtek.

– Ő szabja meg az árát – biccentett feléje Ivanyiha. – Az övé a kutya, s az övé lesz a pénz.

– Nekem Cigányért nem kell pénz. Nem fogadom el! – mondta könyörögve, szinte sírva Genka. – Nem akarom. Adjuk oda csak úgy, valami rendes embernek. Csak azt engedje meg, hogy elmehessek hozzá játszani.

– Lám, még mit nem akarnál! No, de majd ott meglátjuk. És itt az árat se találgassuk, a piac maga is megmutatja. Amennyiért a többiek, úgy adjuk mi is. Ugye négyen vagyunk. A két átszállójegy a buszokra, oda meg vissza, az mennyit tesz ki? Ennyi lesz az ára.

– Nekem bérletem van, bérletem van! – mondta sietve és szinte kiabálva Genka. Általában ezen a reggelen hangosabban beszélt a megszokottnál, és okkal, ok nélkül rohangált ide-oda az udvaron, s izgalmában kiengedte a pórázt a kezéből.

Cigány, aki nem szokott hozzá a nyakörvhöz és a pórázhoz, rettenetesen megörült és elrohant. Jó sokára tudták csak elfogni. Amikor fölvezették a hegyre, az autóbuszmegállóhoz, megmakacsolta magát, és mindenképpen meg akart szabadulni a póráztól. Az autóbusznál megint fennakadás történt: Ivanyiha már leült, Tánya is fölszállt, de Genka, Jura és Cigány orra előtt a vezető becsapta az ajtót, bár szabad hely még nem is egy akadt a kocsiban. Lárma támadt. Az utasok egy része a vezetőt szidta, azon méltatlankodott, hogy miféle kiskirályok születnek lépten-nyomon, és mindegyik előírja, hogyan kell vagy hogyan nem kell élni, kivel

lehet utazni és kivel nem. Mások, épp ellenkezőleg, hangosan szörnyülködtek, mennyire elszemtelenedett az ifjúság, már senkit sem tisztelnek, úgy rohangálnak a kutyával, mint odahaza, arra meg, hogy itt emberek vannak – idősek és gyerekek –, csak fütyülnek.

– Tőlem akár végállomástól végállomásig jöhetnek – mentegetődzött a fiatal sofőr, divatos, tarka ingében csupán Tányához intézve szavait. – A szabályzat miatt nem lehet. Csak úgy, ha szájkosár van rajta, akkor semmi akadálya.

Ivanyiha és Tánya leszállt az autóbuszról. Nyomukban az automatikusan csukódó ajtószárnyakat széthúzva, kiugrott a kocsiból Surka Kozihina is, aki szintén készült valahová.

– Nyavalyás alak – biccentett a sofőr felé, hogy minden eshetőségre kifejezze együttérzését. – Messzire akarják vinni a kutyát? Csak nem hozzájuk, Zsigalovékhoz?

– A lópiacra megyünk, eladjuk Cigányt – jelentette Genka, aki még mindig izgatott lelkiállapotban volt.

– Nocsak, lelkem! De ugyan kinek kell ez? Megveszi-e valaki a te Cigányodat? – kérdezte Genkától Kozihina éneklő hangon, tettetett érdeklődéssel, de a felnőtteknek szóló mosolya nyilvánvalóvá tette, hogy egyszerűen csak szórakozik a gyerekkel, folytatta a beszélgetést, de egyáltalán nem veszi komolyan, amit Genka mondott.

A felnőttek nem sokat törődtek vele. Rövid tanácskozás után úgy határoztak, hogy taxiba ülnek, ezért kimentek a főutcára, az új házakhoz, hogy kocsit kerecsenek. Kozihina ott maradt az autóbuszmegállóban, teljes tanácstalanságban. A Zubogón mindeddig nem történhetett olyasmi, amelyet ne ő, Surka tudott volna meg először. És most, amikor a Zubogónak, úgy lehet, örökre vége, a legfrissebb hírrel itt mennek el az orra előtt, egy kockás mintájú gépkocsin. Már hogyne esne kétségbe az ember?

Surka ezen a reggelen távoli rokonaihoz igyekezett, hogy megkérje őket, segítsenek neki áthurcolkodni az új lakásba. A rokonokat persze később is megtalálja. Este is elmehet hozzájuk. De ennek a dolognak a végére kell járni, utána kell nézni, még most frissen, íziben. Kozihina fölszállt a végre befutó autóbuszra, elment vele a megfelelő útkereszteződésig, ahol leszállt, hogy átülhessen a lópiac felé közleke-

dő járatra. Egyedül, amit sajnált, az, hogy Gala, az eladónő ezekben az órákban nem hagyhatta ott a boltot, és nem utazhatott vele.

HETEDIK FEJEZET

A kő és vas lókikötő cölöpök, amelyek már a Fuvaros utca házainál elkezdődtek, a szénacsomók és a trágyakupacok az ember lába alatt, a nyerítés, a röfögés, a bőgés és a bégetés a lópiac távoli múltjába merült. Kapuja fölött félkörívben most ez a felirat állt: „Köszöntjük a látogatót", odabent pedig elárusítófülkék, pultok, polcok sorakoztak fagylalttal, süteménnyel, szendviccsel és szörpökkel. A kapulemezek mindkét oldalára okkersárga tigris volt fölpingálva a krumplibokrokra emlékeztető sűrűségben, meg egy bálna, tajtékos hullámok között. Itt persze senki se árult s nem is vett tigrist vagy bálnát, viszont csodálatos melegtengeri halacskákat lehetett vásárolni. Azonkívül macskákat: sziámit, szibériait, angórát, szürkét, fehéret és csíkosat. Hacsak ők nem érezték magukat életükben legalább egyszer dzsungelben vadászó tigriseknek! És a pompázatos tollú trópusi madarak, aranyló színűek, akár a láng, és kékek, mint a damaszkuszi acélpenge, amelyek ott röpködtek a tigrisek lába alatt, és a bálna feje fölött, vajon nem hasonlítottak a kanárikra, tengelicékre, törpepapagájokra, kékcinkékre, amelyeket ott árultak a madársoron? Nem, mindezt nagyon találóan festették az egykori lópiac hirdetőtábláira.

De az a társaság, amely ma taxin érkezett a Zubogó szakadékos utcájából, egyáltalán ügyet sem vetett a kaputáblákra, s arra sem, ami mögöttük van. Genka túlságosan izgatott volt amiatt, hogy búcsút kell vennie Cigánytól, Jura és Tánya pedig már sokszor járt itt. Talán csak egyedül Ivanyiha nézegette érdeklődve a pultokra rakott furcsa, vízzel telt üvegedényeket, amelyeknek gömbölyű vagy sima üvegfala mögött fenséges nyugalomban lebegtek vagy villámgyorsan cikáztak ide-oda a halacskák – még soha nem látott ilyeneket életében –, amelyek közül némelyik csak szúnyog nagyságú volt.

A keményre taposott földű, jókora derékszögű háromszög

alakú teret, ahol a kutyákat árulták, nem túl magas deszkakerítés vette körül. Az első, amire mind a négyen fölfigyeltek, de főleg Cigány, a térnek a bejárattól egyik távol eső sarka volt, ahonnan eszeveszett kutyaugatás hallatszott. Akkor ugat így a kutya, amikor marakodik. Az ilyen ugatás nem tart soká, minél dühösebb, annál rövidebb. De itt ez a hisztérikus, a maga egyhangúságában egészen reménytelen kutyakiáltás régóta tarthatott, mivel egy kisebb csoport férfin és gyereken kívül, akik szorosan körülvették a kutyát, jóformán senki sem figyelt már a jelzett sarok felé. Még az elég szép számban felvonultatott kutyák is közömbösen tűrték. Egyesek még szunyókáltak is a kerítés tövében gazdájuk felügyelete alatt, mások fel-alá sétálgattak, amennyire a póráz engedte. Jura gyorsan szemügyre vette az egész teret, és egy szabad helyre vezette övéit, a kerítés mellé, távolabb az ugató kutyától. Ott, a kerítés egyik deszkájából kicsi, de erős kampó állt ki, ehhez kötötte Cigány pórázát. Aztán határozottan megmozgatta a kerítés egy másik deszkáját, a deszka engedett. Úgy látszik, ezt a deszkát már évekkel ezelőtt is ismerte. A kerítés mögött, pontosan a kijáró deszkával szemben egy bódé állt, amelyben szörpöt árusítottak. A bódé mögött egész csomó üres, szörpösüveges láda halmozódott föl. Éppen ezekért a ládákért emelték ki a kerítésdeszkát minden vasárnap reggel. A keletkezett résen át vitték be a ládákat a kutya-vásártérre, és rájuk telepedtek pihenni. Másra nem tudtak leülni azok, akik macskákat, kutyákat vagy ölebeket hoztak eladni.

Végre megjelent Jura egy ládát lökdösve maga előtt. Ivanyihát ültette le.

Genka szeretett volna mindent alaposan szemügyre venni, de egyelőre félt messzebbre menni a felnőttektől. Ott sürgött-forgott Ivanyiha körül és csak bámészkodott. Egész a közelükben egy jókora, selymes, göndör szőrű kutya hevert. Mellette, egy nagy kosárban vinnyogva a kölykei fészkelődtek. A kosár széle fölött hol az egyik, hol a másik kövér, fehéresrózsaszín kutya buksija bukkant föl. Az anyjuk – Gina, ez a hatalmas kutya – figyelmeztetően morgott. Ő mint szemléltető eszköz van jelen: íme, ekkorák lesznek majd a kutyakölykök is, ha megnőnek. A kosár oldalán a

kutyakölyök ára. Ez az ár olyan magas, hogy sem Genka, sem Ivanyiha, se Tánya nem hisz a realitásában.

– Miért, nekem nem olyan ócska árum van, mint a maguk házőrzője – mondja sértődötten, beszélgetésük hallatán, Gina zilált külsejű gazdája. – Az enyémeket még föl is kell tudni nevelni. Éjszakánként négyszer keltem föl etetni őket. Az anyjuknak – Gina felé biccentett – kevés a teje.

– És nem sajnálja őket? Kimondottan azért nevelte föl a kölyköket, hogy eladja őket?

– Fejezd be ezt a népnevelési gyakorlatot! – súgta Jura, és megrántotta Tánya ruhájának ujját. – Tán meg akarod nevelni ezt a nőt?

– Mért, engem tán sajnál valaki. Nyaralót építünk, lassan minden göncünk rámegy.

– Te ugyan nem maradsz pucéran, kedvesem – dünnyögi Ivanyiha és elfordul.

A tér közepén harmincévesforma nő járkál föl-alá olcsó, de divatos köpenyben, s a nyakában, mint drága szőrmegallér, egy csodálatos bundájú, élő macska. A macska feje a nő vállán, az arca mellett pihen, a másik válláról csüng le a farka, és körben, mint a gallér, a mesés, vörös szőrmebunda. A „szőrmegallér" dorombol, a nő meg csak járkál ide-oda a téren, időnként megállítja a mellette elhaladókat, leginkább nőket, és mindig ugyanazt mondja:

– A világért nem adnám el, ha nem lennék szerelmes. Férjhez megyek, és a jövendőbelim nem szíveli Marszikot, gyerekkorában megijesztették a macskák. A szerelem kényszerít rá, különben soha nem válnék meg tőle, igaz, Marszik?

A téren vevők sétálgatnak. A felnőttekkel együtt gyerekek is. Genkánál idősebbek meg fiatalabbak, és olyan korúak, mint ő. Nézegetik az állatokat, megkérdezik az árukat, elmennek, majd ismét visszatérnek. És lám csak, a mi kis társaságunk közelében máris létrejött egy üzlet. A csupasz földre terített vattakabátján egy napszítta hajú, sötétbarnára cserzett arcú férfi üldögél. Előtte újságpapíron kenyérdarabok meg vastag karikára vágott főtt kolbász. Ebédel: egyik falat neki, másik a kutyának. De a kutyát nem maga eteti: a kenyeret a kolbászkarikával egy másik ember tartja, akinek a kezét az ennivalóval a gazda viszi a kutya szájához.

– Egyél, Birka, egyél – biztatja szelíden a gazda –, egyél csak, ne félj, szokd meg az új gazdát.

Aztán, amikor Birka jóllakott, a gazda rákapcsolta a pórázt a nyakörvére, és részletesen magyarázni kezdte a másik embernek, aki megvette a kutyát, hogyan és mivel etesse, hogy szoktassa magához. Aztán körülményesen fölírta Birka új címét, majd lediktálta a sajátját. Valamilyen város környéki állomáson lakott.

– Ha valami előadná magát, és nem tudna leutazni, eressze meg egy táviratot. Másfél órás út, rögtön ideugrok. De, gondolom, meg fogja szokni, minden rendben lesz.

Cigány ott ül Genka lábánál, és csak ámul mindattól, ami körülötte történik. Egykedvű és közömbös, senkiben sem kelt érdeklődést. Egyesek úgy mennek el mellette, hogy közönyös tekintetük átsiklik rajta, mások még csak rá se néznek. Mivel úgy számították, hogy sokáig itt üldögélnek, Tánya meg Ivanyiha elvezényelte Jurát a kioszkhoz szendvicsért meg gyümölcsszörpért.

A szívet tépő kutyaugatás még most is sérti a fület. Tánya elindul a tér távoli sarkába, ahol kíváncsiak csoportosulnak. Mint kiderül, egy nagy kampóhoz kurta láncon hatalmas, megtermett, itt-ott már deresedő bundájú farkaskutyát láncoltak. Ugrál, előreveti magát, láncát teljes hosszában megfeszíti, és tébolyultan ugatja az őt körülvevő embereket. Szinte úgy látszik, a lánc már nem bírja tovább, elpattan, és a farkaskutya széttép, szétmarcangol mindenkit, aki csak ott áll mellette, a kicsi, de tömör csoportban. A csoport tagjai egymást kérdezgetik, kié a kutya, hova lett a gazdája? De senki sem tud válaszolni. Csak akik ketten legelől állnak, azok nem kérdeznek senkitől semmit. Időről időre hol egyikük, hol másikuk böki meg egy hosszú pálcával, vagy a sapkájával csapkodva ingerli a kutyát, meg apró kavicsokat dobál feléje. Ilyenkor a dühtől és a tehetetlenségtől, hogy kínzóit nem szaggathatja szét, a farkaskutya majdnem megfullad az ugatástól.

– Mit művelnek itt? Miért ingerlik? – kiált rájuk Tánya.

A kerek holdvilágképű, svájci sapkáját a homlokába húzó ember felelt a kérdésre, de csak úgy hányaveti módra:

– Miért, miért? Tán mi láncoltuk ide, és mi hagytuk itt?

– Aztán alaposan szemügyre veszi Tányát, és valami disznóság csúszik ki vértelen, puffadt ajkán.

Tánya lángvörös lesz.

– Jobban tenné, ha elmenne innen – mondja egy fiatal legény, aki ott áll mellette. – Nincs itt senkinek semmi keresnivalója. Gyerünk, emberek, oszoljanak! – A legény sokuknál fiatalabb, akik mellette állnak. De olyan magabiztosan beszél, olyan parancsolóan, hogy senki se mond neki ellent.

Csak a hórihorgas, fekete szakállú, bársonyzekés férfi értetlenkedik továbbra is, a többiekhez intézve szavait:

– Mégis, hova lehetett a gazdája? Meg kéne keresni és szétverni a pofáját, a bitangjának!

– Dodon, Dodon! – hallatszott hirtelen egy futástól elfúló hang.

Egy magas, göndör hajú, kerek, zöld szemű, puha, vörhenyes szakállú férfi szaladt a megritkult tömeg felé.

A farkaskutya elhallgatott. Mozdulatlanná dermedt, egész teste megfeszült, szimatolt és tekintetével azt kereste, aki szólította. Aztán hirtelen magasba emelte a fejét, és elnyújtott, vékony, nyüszítő hangot hallatott.

– Dodonuska, Dodon, én vagyok. Dodoska – kiáltotta kedveskedve a magas férfi.

De az állat már ismét veszettül tépte a láncát, és többé ügyet sem vetett rá.

– Tán a tiéd? – kérdezték a magas férfitől.

Az tagadóan rázta a fejét.

– De hát hol a gazdája? Ismered?

– A gazdája most már bizonyára ott van – azzal a magas égre bökött.

– Hogyhogy?

– Repül. A gépének már el kellett indulnia . . . – nézett az órájára – egy félórával ezelőtt. Tegnap este utoljára voltam nála és kértem, engedjen az árából. De ő megmakacsolta magát, és kész. Megmutatta a repülőjegyét. Gondoltam, reggel majd elszaladok hozzá, és majd elviszem magammal, talán reggelig jobb belátásra tér. Elkéstem. A szomszédasszonyától tudtam meg, hogy elvitte a holmiját. Dodont is magával vitte, mondván, eladja a lópiacon, aztán a pénzből repülőre ül. Erre ide rohantam. Kérem, hú-

zódjának félre, eloldom a láncról. Dodon, pfü! Nyugodj meg, Dodon.

– Nem, nem viszed el! – lépett elő a tömegből a svájci sapkás. – Ezzel a mesével akárki előállhat. Bizonyítsd be, mi közöd hozzá, ehhez a Dodonhoz, hogy jogosan viszed el.

– De hát hogyhogy, elvtársak? – pislogott zavartan kerek szemével a körülötte állókra a magas férfi. – Hiszen azt mondom éppen . . .

– A piac igazgatóságához kell fordulni – mondta a fiatal legény, aki előzőleg azt javasolta, hogy oszoljanak –, gyerünk, magukkal tartok. Ez nem mindennapi eset.

Elmentek. A holdvilágképű tovább pattogott:

– Ki tudja, mit fog ez összehordani az igazgatónak! Nem kell odaadni neki, és kész! Az is lehet, hogy visszajön még a gazdája, de hogyha nem, akkor nekünk is ugyanolyan jogunk van hozzá, mint ennek a szakállasnak. – Zsebéből kis csomagot vett elő, széthajtogatta a celofán papírt, és odahajított Dodonnak egy húsos cubákot. A kutya még csak rá se nézett.

Tánya letörten tért vissza övéihez. Jura is előkerült, és elengedte Genkát, hogy körülnézzen.

– Csalogatja, mint a sintér – szögezte le Jura, ahogy meghallgatta Tánya elbeszélését.

– És ha Cigányt senki se veszi meg? – kérdezte Tánya fáradtan. – Ahányan vagyunk, annyifelé megyünk. Csak nem ilyen sors vár rá is?

– Várj még a sírással. Ki kell gondolnunk valamit.

– Ugyan mit? – kérdezte ingerülten Ivanyiha. – Ha így ülünk itt, senki ide se jön. Még a kutya is elszontyolodott, lekushadt. A mi Tolkánknak az volt a szavajárása: „Ha élni akarsz, tanulj meg forgolódni." No és, te, Cigány? Hallod-e, ha táncolnál nekünk, bezzeg nyomban ideszaladnának a nézők. – Bátorítóan Cigányra kacsintott, de az nem moccant. – Miért – mondta tiltakozva a gyerek szótlan, kétkedő pillantására –, azelőtt, példának okáért, a lovat se lehetett eladni valamilyen furfang nélkül. Ahogy eléd vezették, megjáratták, szikrák repültek a szeméből meg a patkója alól, bezzeg, amikor aztán hazavitted . . . No, nekünk meg, ha furfang nélkül is, de forgolódnunk kell, ha már egyszer hozzáláttunk. Rajta, Jura, hívd ide Genkát.

– Mi az, te legény, te magad futkározol, Cigány meg egészen elbúsul utánad. Nézd, hogy a földre kushadt. Rajta, játssz vele egy kicsit, vidítsd fel, ne búsuljon.

Genka elszégyellte magát, hogy egyedül hagyta a barátját, s máris játszani kezdett vele, ugrándozott mellette a Jurától kapott mézeskaláccsal. Cigány erre megélénkült, fölugrott, ugrándozott, s vidáman bemutatta minden tudományát.

Egy tizenkét éves forma kislánynak, aki valószínűleg az édesapjával sétálgatott a kutya-vásártéren, mindenesetre fölkeltette az érdeklődését, s odacipelte apját Cigányhoz.

– Hogy hívják? – kérdezte messziről.

– Cigány . . . Cigány . . . mondd neki „szervusz".

Cigány közömbösen vakkantott és félrenézett.

– No, szépen mondjad neki, amikor ül. Leülni! No, most mondjad. Mondd neki, „szevasz".

A kutya most vidáman nézett a kislány arcába, és néhányszor vakkantott, aminek minden bizonnyal annyit kellett jelentenie, hogy „szevasz".

– Vissza tudja hozni a botot? Játszhatok vele? Nem harap?

– Dehogy harap, szelíd állat. Nézz csak ide. – Genka a kislány kezébe adta a mézeskalácsot, és megmutatta, hogyan ugráltathatja vele Cigányt, vagy kergettetheti vele a farkát, s a két hátsó lábára ültetve hogy „szolgáltathatja".

A kislány csak ámult, kacagott, és kipirultan Genkával versenyt egzecíroztatta a kutyát. Aztán követelően kézen fogva odahúzta az apját:

– Apu, nézd! Ez az, apu, másik nem kell!

– De hát, Masulja, nekünk valami komoly házőrzőre lenne szükségünk, nem ilyenre, amelyik mindenkivel játszani akar. Ugatni tud legalább?

– A világon mindent tud, igaz, Cigány? Nosza, mutasd meg! – Genka most már teljesen beleélte magát a kutyaárus szerepébe. Pontosabban, egyszerűen nem tudta elviselni, hogy valaki azt gondolja, Cigány nem tud valamit, és újra lelkesen mutatta be Másának Cigány tudományát.

Az apja megigazította szemüvegét, és magyarázni kezdte, hogy a kutya a nyaralóba kellene, és természetesen az volna jó, ha őrkutya, hasznos házőrző lenne.

– Öreg szüleim laknak ott, Mása nagymamája és nagypapája – magyarázta közlékenyen a részleteket –, mi csak szombat, vasárnap járunk ki. Hétközben Masulja iskolába jár, a mama a poliklinikán, én meg az intézetben, s az öregeknek unalmas egyedül. Azelőtt legalább Roj elvakkantotta magát, amikor sündisznókra vadászott, vagy a galambokat hajkurászta. Persze ostoba, de vidám kutya. De már ő is megöregedett, s mint afféle öreg nyugdíjas, egész nap csak alszik. Az öregek kérték, hogy vigyünk valamilyen fiatal kutyát, ha lehet, komolyabbat, de hát Másának, látják, ugye . . . – Látszólag panaszkodott Mására, s mégis feltétel nélkül teljesíti a kívánságát. Aztán az ár felől érdeklődött.

Ivanyiha óvatosan felelte, hogy az árban majd megegyeznek, csak előbb szeretnék tudni, jól bánnak-e majd Cigánynyal?

– Nálunk mindenki szeretni fogja, ezt nyugodtan mondhatom! – bizonygatta hévvel a kislány apja. Számára a vásárlás már teljességgel eldöntött dolog volt. Csak a tulajdonosok meg ne gondolják magukat.

– Apu, Cigányt ingyen adják, apu, hallod, mert elköltöznek innen. Ő mondta nekem – a kislány Genkára mutatott.

Amíg Mása és Genka sietve kicserélték egymás lakáscímét, amit a kislány csokoládéjának burkolópapírjára írtak föl, Ivanyiha, Jura meg Tánya elmondták az újdonsült ismerősnek, mi késztette őket arra, hogy megváljanak Cigánytól.

Miközben Ivanyihával meg a gyerekekkel mindez lezajlott, Surka Kozihina az autóbuszmegállókban ácsorgott, egyik járatról a másikra szállt, míg végül kiért a lópiacra. Évek óta nem járt már itt, elfelejtette, mi hol található, s ahelyett, hogy egyenesen elindult volna a térre, ahol a kutyákat árulták, befordult a madaras sorra. És ott, a legnagyobb ámulatára, megpillantotta azokat, akikre a legkevésbé számított. Ivanyiha lányát, Lariszát, vasárnapiasan kiöltözve, a férjével, Anatolijjal együtt, aki szintén elegáns volt, és szemmel láthatóan nagyon elégedettnek látszott.

– Nohát, micsoda meglepetés! – Larisza örömmel szaladt oda Surához.

Míg a Zubogón laktak, nem nagyon szívelték egymást.

De Kozihina most a múlt egy részét jelentette, amely mindig drágábbnak tűnik, mint amilyen valójában volt, és Larisza valóban őszintén megörült Surának. Larisza első érdeklődő kérdései után Surka óvatosan rászánta magát, hogy megtudakolja Larisza ittlétének okát, egyben azt is, hogy az édesanyjával meg a gyerekekkel együtt van-e? A társalgást kérdésekkel, felkiáltásokkal fűszerezve, könnyedén megkérdezte:

– És mi újság, eladtátok már?

– Mit? – csodálkozott Larisza. – Mit kellett volna eladnunk? Csak a múlt vasárnap vettük meg azt a kanárit, a fiókákra még elég sokat kell várni. Madáreleséget vettünk a piacon. Ezért jöttünk ki, és szétnézünk egy kicsit. A kanárifiókákért szép pénzt fizetnek. Anyám mesélt neked a kanárinkról?

– Miféle kanáriról mesélt volna? Hiszen nem is beszélt velem. Tényleg nem találkoztál vele?

– Anyámmal? – most Lariszán volt a csodálkozás sora. – Minek jönne ide?

– Így hát igazából semmit sem tudsz?

Végül is, amikor elhitte Lariszának, hogy nem tud anyja ideérkezéséről, Surka izgatott örömmel – amely mindig erőt vett rajta, amikor elsőként közölt valami szokatlan újságot valakivel – mindent elmondott, amit csak tudott. Beszámolt róla, hogyan etette Larisza anyja az elhagyott kutyákat, egy egész falkára valót, és hogyan hozott el egyet, valamiféle gyerekkel együtt ide, a lópiacra. Méghozzá taxival hozta.

– Figyelj csak, talán manapság olyan jó áruk van a kutyáknak, hogy anyád most már ezzel foglalkozik?

– Úristen, hát ez hogy lehetséges? – jajdult fel elkeseredetten Larisza. – Hol láttad őket? Gyere, menjünk, Tolik – hívta a férjét, aki egy kicsit távolabb állt.

Ivanyihát, a gyerekeket meg új ismerőseiket – Mását és az édesapját – rögtön észrevették, és egyenesen feléjük indultak.

– Mit csinálsz itt, mama? – kiáltotta már messziről Larisza, és olyan hangosan kezdett panaszkodni vagy tán szitkozódni, hogy siránkozó hangja elnyomta a kutya-vásártér megszokott lármáját. – Mit művelsz? Hiszen nem éhezel!

Mért hozol szégyent a gyerekeidre? Egyetlen huncut garas nélkül hagytunk talán, hogy a szemétdombról kell a kóbor kutyákat befognod és árusítanod? Nem szégyelled magad?! – Most már Lariszát figyelte mindenki, aki csak a kutyavásártéren tartózkodott. A kíváncsiak közelebb húzódtak, de még erre se csillapodott le, még hangosabban óbégatott: – Ezeket a csavargókat meg mindjárt rendőrkézre adjuk! Mért kevertek bele egy idős asszonyt ilyen disznóságba?

Mása apja, aki Ivanyihától, Tányától és Jurától már minden lényegeset megtudott, hogy a készülő botrányt megelőzze, odament Lariszához, hogy elszigetelje a többiektől.

– Ide hallgasson, maga mindent félreértett – mondta és könnyedén megfogta az asszony kezét. – A helyzet úgy áll . . .

– Mindent nagyon jól értettem! Tolik, még ez is hozzájuk tartozik. El kell szaladni rendőrért. Szaladj, Surka, te meg Tolik vigyázz, nehogy meglépjen.

– Minek ide a rendőrség? Mi a kislányommal megvettük itt ezt a kutyát. A kutya, azt hiszem, nem magához tartozik, ugye nem? Nohát akkor minden a törvényes keretek között zajlott le. Kérem, ne kiabáljon, nyugodjék meg, itt semmi rossz nem történt, erről biztosíthatom. Masulja, add csak ide nekem a pórázt, te nem bírod megtartani. – Azzal a keze fejére csavarta Cigány pórázát, a másikkal pedig kézen fogta Mását, hogy mindketten mielőbb elkerüljenek innen.

– Nem, várjon csak, ezt a szégyent nem moshatjuk le magunkról, hisz anyánk a szemétdombról összefogott kutyákkal kereskedett. Ezt én nem engedem. Mennyit fizetett nekik? Vegye vissza a pénzét, nem vagyunk mi jöttment koldusok! – A táskájában kezdett kotorászni, és Mása apja hiába próbálta neki megmagyarázni, hogy Cigányért egy fabatkát sem fizetett.

– Az tán jobban tetszett volna magának, ha ez a derék állat a sintértelepre kerül? – rukkolt ki az utolsó érvvel, de sikert ezzel sem ért el Lariszánál.

Jura is megpróbálta észre téríteni, de Larisza még jobban nekivadult, azt kiabálta, hogy vele majd másutt számolnak, csak a rendőr érkezzen meg . . .

– Minek kellene ide a rendőr? Nem is mentem el érte –

jegyezte meg Surka Kozihina, és nagy lelki nyugalommal köpködte tovább a napraforgó héját –, nem lopott kutyát árulnak, senki se verekszik . . . – Surka szenvedélyes kíváncsisággal figyelte a botrányt, amelyet ő maga kavart, és a világért sem ment volna el innen. – Inkább vidd haza őket, Tolka, békességgel – fordult oda Larisza férjéhez, aki kissé távolabb egyik lábáról a másikra állt, s nem szánta rá magát, hogy feleségét támogassa, se arra, hogy Ivanyihát védelmébe vegye.

– No, jól van, elég legyen – fogta meg végül a felesége kezét –, ilyesmiről itt szó sem lehet. Hazamegyünk, és szépen tisztázzuk a dolgot. Gyerünk mama, menjünk innen, hozzánk.

Ivanyiha, aki egész idő alatt hallgatott, most mintha magához tért volna sokkos állapotából, s úgy nézett a vejére, mintha fontolgatna valamit.

Aztán nyugodt hangon így szólt:

– Nekem, fiam, még haza kell mennem, a Zubogóra. Össze kell csomagolnom. Hiszen hozzád költözöm, kedves lányom. Holnap bontani kezdik a viskót . . .

Ez a „kedves lányom" keserű szemrehányásként hangzott Ivanyiha szájából, de Larisza nem vette észre. Más foglalkoztatta.

– Na, látod! Mondtam én neked, hogy ne feszítsd túl a húrt, anyám! Tán csak nem velük akarsz maradni? Nem hallgattál rám. Most aztán hová mész? A lányaidhoz, hova mehetnél máshová.

Tánya, aki az egész jelenet ideje alatt Genka vállát átölelve állt, nem engedte el maga mellől, most Larisza felé lendült, de Jura megállította.

– Mi van még? – folytatta Larisza. – Holnap Klavka szabadnapos, Tolka meg majd elkéredzkedik. Tizenkettőre ott lesznek érted, és átköltöztetnek. – És ridegen hozzátette: – Ott ilyen szégyent nem hozhatsz ránk. Úgy fogsz élni, ahogy kell.

Félig üres autóbuszon utaztak visszafelé, a lópiac közönsége még nem indult meg hazafelé. A gyerekek leverten hallgattak, Ivanyiha tettetett élénkséggel fordult hozzájuk:

– Ugyan már, gyerekek, annyi minden előadódik, lám csak, Cigányt is elhelyeztük, holnap meg engem is elköltöz-

tetnek. Nem a kerítés tövibe kerülök, mégiscsak a lányaimhoz. De veletek, veletek mi lesz?

– Velünk, velünk minden rendben lesz. Igyekszünk, hogy mielőbb találjunk valamilyen lakást. Aztán majd eljön hozzánk vendégségbe. Vagy végleg ott marad nálunk, ahogy berendezkedünk. Igaz, Jura?

– Ez aztán a jó gondolat. Velünk jön, Ivanovna nagyanyó?

Az öregasszony hosszú, figyelmes pillantást vetett rájuk. „Ők legalább hiszik-e – kérdezte gondolatban önmagától –, hiszik-e azt, amit most ajánlanak? És ha beleegyezne? Visszavonnák-e a szavukat? Vagy tudják, hogy úgy sem egyezik bele, és csak úgy mondják ezeket a szép szavakat? – Értelmes mosoly vonta össze apró gombszemét. – Nem, mégsem csak úgy. Fiatalok, jószívűek, az életet még nem ismerik úgy, ahogy kellene . . .” Pár pillanatig hallgattak, végül azt mondta nekik:

– Nem, gyerekek, hogyan is gondoljátok, a gyerekeimet soha semmiképpen nem szabad . . . – Majd még egyszer megerősítette, szomorúan hangsúlyozva: – A gyerekeim . . .

Az egyik útvonalon észrevett egy üzletet, cégtábláján a jól olvasható felírással: „Szövetek”, és fölállt, hogy a megállónál leszálljon.

– Ti csak menjetek tovább, gyerekek, majd én is megyek utánatok. Csak vennem kell itt valamit, bizonyára van fehér anyaguk, veszek belőle. Igen nagy szükségem van rá.

Egy nappal később a Zubogó szakadékos utcáján megjelent egy földgyalu meg egy gépkocsi munkásokkal. A még megmaradt kisházak üresen álltak. Csapkodtak a nyitott ajtószárnyak, s ahogy kitárultak, megmutatták egy-egy darabját ennek a szánalmas, most már örökre szétdúlt otthonosságnak. A kiskertekben szükségtelen, sebtében eldobott holmik hányódtak. Ivanyiha kihalt udvarán magányosan álldogált Cézár, az öreg kutya, egyik fülét lecsüngetve, a másikat fölemelve. Akár egy legény félrecsapott sportsapkában, meredező hajtinccsel. Ahogy a gépkocsi a házhoz közeledett, Cézár oldalazva eltűnt a ház mögött. Aztán, amikor a motordübörgés elcsöndesedett, leszállt a por, és a szakadékban

néhány félig korhadt deszkakupacon és téglatörmelék-csomón kívül nem maradt más, Cézár ismét megjelent a „Zubogó" patak partján, ahol sokáig elálldogált magányosan; ép fülét hegyezte, és szomorúan bámulta az ismeretlenné vált környéket öregségtől fátyolos, sárga szemével.

Árvay János fordítása

Téli köd

1

Raisza hét éjszakán át aludt lent, a büfésnő ágyán; kegyetlenül hideg napok jártak, de a hóvihar elült, és Grigorjevna, a büfét bezárva, hazament éjszakára a férjéhez meg a gyermekeihez a lakótelepre. Ma délután aztán felüvöltött a szél, hogy beleremegtek az „Onyega" fedélzeti helyiségei. A „vas szálloda" szabadontartói kaparták a kikötő jéggel borított falát, és Raisza a sötétben is érezte a magasságot, nekifeszítve szaladgálástól sajgó, takaróba bugyolált lábát a nyugtalan hajóoldalnak.

– Ma érkezik Szima repülővel. Kis csuka! – mondta aznap a büfésnő. – Mássz föl a felső ágyra, mert Szima kórházból jön.

Úgy mondta ezt, mintha az egész „Onyegá"-nak, a ködbe borult telepnek, és Raiszának is, akit messziről toboroztak ide munkára, ismernie kellene Szimát.

– Itt dolgozik Szeveromorszkban? – kérdezte Raisza.

– Nem, messze innen. Most majd ellesz nálunk egy darabig: amíg tart a köd, nem utazhat el.

Senki sem kapott rá engedélyt, hogy elhagyja az öblöt. Raisza már ráunt a hetvenkedésekre, hogy a főnökség gyáva, rémeket lát, mert ha megadnák az engedélyt, az „Onyega" is kiürülne, és minden rendben lenne.

– Mi baja volt?

Grigorjevna végigmérte a leányt, karcsú bokájától magas nyakáig, mintha Raisza fiatal testében keresné a másik betegségének helyét.

– Hát az, amitől a férfi még nyáron sem dől ágynak. Eltűnt egy hétre szem elől, és most újra visszakerült a szüzek közé! . . .

– Férjnél van?

– A legényembereket sajnálja, de néhanapján a nős férfiakat is . . . – Grigorjevna felnevetett, de látszott rajta, hogy nem haragszik az idegen, nem válogatós nőre. Ő maga a szeretett, féltett asszonyok közé tartozott, akiket odaadással és alázatosan szeretnek, szőke volt, erős testű, kissé dülledt zöldes szemében fel-felcsillant a kacérság, de voltaképpen csak a józan háztartási gondok előnyös megoldása, az otthona meg a férje érdekelte. A férje cingár, féltékeny férfi volt, sötét szemének erőszakos tekintetéből szenvedélyes erő sugárzott. – Szima maga sem tudja, hogy ki miatt került a kórházba: és ha tudja is, nem mondja meg: hadd kínozza az aljast a lelkifurdalása! De hát a férfiak mit sem törődnek a lelkiismeretükkel: látod, már mennek is, csak a gatyájukat lobogtatják . . .

Senki se lobogtatta különösebben a tangó-nadrágját. A ködös idő következtében hajóikról elszakadt motorosok, hajóstisztek, mechanikusok és matrózok, mintha mi sem történt volna, ugyanúgy, mint addig is, az új lány körül forgolódtak, untatták üres fecsegésükkel.

– És miért hívja Szimát „kis csuká"-nak?

– Fürge, ügyes, ragadozó . . . Majd magad is meglátod.

Raisza büszkén, idegenkedve várta Szimát; tudta, hogy olyan nővel találkozik, akivel olyasmi történt, ami vele sohasem szabad, hogy megessen, és ami vele soha nem is történhet meg. Raisza elkerült a szülői házból, a férfiak nélkül maradt kis faluból, Posehonyje tavának szomorú vizétől a nagy északi vízhez, eljött, amikor már makacs apja is ráébredt, hogy leánya többé nem üldögélhet odahaza. Némán kísérte el Raiszát Ribinszkig, feltette a harmadik osztályú vasúti kocsiba, és mint aki már maga sem hisz a leánya fölötti hatalmában, leverten parancsolta meg neki, hogy az átszálláskor ne üljön a helyjegyes hálókocsiba, hanem mindig csak addig nyújtózzon, ameddig a takarója ér. Anyja bebugyolálta a sötét, özvegyasszonyi kendőbe, és kérte, hogy az állomásokon ne szálljon ki a vasúti kocsiból; ha Raisza kissé esetlen, ringó járásával végigment az úton, ritka volt az a férfi, aki nem felejtette rajta a szemét, és akit akaratlanul is fel nem izgatott a leány fiatal testének nyers szépsége. Így érkezett meg Raisza, mint valami ágrólszakadt árva utas, a sarkövezeti kisvárosba, a fehér hó világába, a

rövid életű, vakító és hideg nap alatt. A járókelők megmutatták neki az irányt a kikötőbe és a tengerhez, de az utca végén a lány a köd hideg falába ütközött. Továbbment a ködben, érezte arcán a ragadós, temetői nyirkosságot; a nap kilobbant, és a szürkeségből nedves hajóhidak és fedélzeti építmények bukkantak elő. A ködbe burkolt „Onyega", miután leszolgálta idejét a tengereken, most a keskeny öbölben élte le hátralévő napjait, a hatalmas kiterjedésű öbölben, amely a szárazföld dombjaitól és a tundrától az Északi-Jeges-tengerig nyúlt el. A kemény fagyok nem győzték le, nem került a jég fogságába. Az öblöt a fagyoktól a sűrű, áthatolhatatlan köd mentette meg, a hajók nem merték felhúzni horgonyukat, egy helyben vesztegelve, csak jelzőharangjuk szavát küldték a messzeségbe.

Este a kikötőbe érkezett egy dzsipp, megállt az „Onyega" fölött a rakparton, s motorját ki sem kapcsolva, ráirányította fényszóróit a meredek hajólépcső korlátjára. Raisza kinézett, és a hóförgetegben megpillantotta Szimát, aki odadobta fehér irhabundáját meg a füles sapkáját valakinek, és egyszeriben karcsú lett, ott állt steppelt, piros műbőr kabátjában, szürke nemezcsizmájában, bevásárlóhálóval a kezében. Raisza nem látta az arcát, mert Lebegyev, az egyik halászhajó főgépésze eltakarta. Lebegyev felszaladt a hajólépcsőn, kivette Szima kezéből a bevásárlóhálót, és őt magát is felkapta volna, de Szima visszahőkölt, és kesztyűjével eltakarta az arcát.

Az „Onyega" felbolydult: megtelt a léptek zajával, a cipősarkok kopogásával, csikorgással-nyikorgással, az emberi hangok is sokáig hallatszottak a hegesztett, szegecselt kis hajó mélyében. Raisza újra idegennek, jövevénynek érezte magát. Ezzel a keserű érzéssel a szívében lépett az „Onyega" fedélzetére, aztán egy-két napig futkosva a büfé és az étterem között, beilleszkedett az idegen életbe, sodródott az árral, a zajban és a tolongásban, a víz csapkodása és csobogása, az öbölben fel-felsivító, aggasztó szirénahangok meg a nappali, homályos fények közepette. Raiszának nem volt semmi kedve kimenni a dombokra, a kis házakba, amelyek furcsamód a szülői házra emlékeztették, nem akarta feladni a szűk kis kabint, az „Onyega" eleven lüktetését, a felhangzó lépteket, amelyek ajtaja előtt mindig lelassultak, mi-

közben a férfiak köhécseltek vagy öngyújtójukat kattogtatták.

S most egyszer csak megjelent a „kis csuka" agyonmosott, vastag szvetterben, nemezcsizmája és régi skótkockás gyapjúszoknyája között előbukkant sovány térde; bejött az ajtón gyerekes, kékesfehér nyaka körül gyűrött nylongallérkával, előreálló, éhes, nevető szájából kivillantak apró, éles fogai, és Raisza újra jövevénynek érezte magát. Egyszer csak iderepült, akár a balszerencse, mindenkihez tartozott, de senkivel sem tett különbséget, hacsak Lebegyevvel nem, aki úgy pátyolgatta Szimát, mintha az „Onyegá"-n védelemre lenne szüksége.

– Új lány van nálunk, nézd csak! – kiáltotta oda Szimának valaki, Raiszára mutatva. – Miss „Onyega"!

Szima elnevette magát. S nevetés közben fölemelt arca, mosolytalan tekintete, kihívóan háta mögé tett keze – a mozdulattól kicsi melle szánalmasan erőlködve kidomborodott – mindez Raiszát sértőn és kellemetlenül érintette. Szima azonban olyan megviseltnek látszott, hogy Raisza haragja, még mielőtt becsapta volna maga után az ajtót, és bement volna a kabinjába, már megvetéssé változott.

Raisza bezárta az ajtót, levetkőzött, és megnézte magát a válaszfalon függő tükörben, de csak erős vállát és fehér mellét látta; felhúzta talpig érő flanellingét, felmászott a felső ágyra, és fejét lelógatva, leoltotta a villanyt, majd elhúzta az ajtó reteszét. Úgy határozott, hogy alvást színlel majd, ha netalán felébred, amikor Szima megjön.

Közben akaratlanul is arra várt, hogy majd csak megjelenik valaki az ajtóban: eddig minden áldott este elkísérték a kabinig, és tiltakozása ellenére karon fogták, nehogy elbotoljon vagy megcsússzon a jeges fedélzeten. Mindig akadt valaki, aki bekukkantott a kabinba és sóhajtozott, hogy kár üresen hagyni az egyik ágyat; és ezek a tréfák nem tűntek ellenszenvesnek vagy ízetlennek a leánynak. Minderre szüksége volt: a férfiak nyílt érdeklődésére, a veszély könnyű hűvösségére, és még arra is – ami számára szokatlan volt –, hogy nem részegen, hanem józanul csapták neki a szelet, udvariasan és okosan társalogtak, úgyhogy Raisza már-már attól tartott, vajon nem nevetnek-e rajta.

Ezen az estén azonban senkinek sem jutott az eszébe:

mind a sok férfi, mind az álom elkerülte. A sötétben Szima sápadt és éles vonalú arcát látta maga előtt, fáradt szürke szemét a magas, vékony bőrű homlok alatt. Nem egy okot talált arra, hogy megvesse Szimát: szégyentelen fesztelenségét, amikor éppen a kórházból jött vissza, az éjszakai dáridózást a büfében, a zavaró lármát, és az éneklést is, bár a „kis csuka" hangja nem hallatszott: ha énekelt is, rekedt, mély hangját nem lehetett kivenni a férfiak vegyes karából.

Azután az „Onyega" vas válaszfalain zeneszó hatolt át, a harmonika hol egybehangzó, hol akadozó, hol meg elnyújtott, epedő hangja. Raisza még fel sem ismerte, melyik dalt játssza a harmonikás álmodozó, tétova ujjaival a baján billentyűin, amikor kopogtak a kabin ajtaján.

– Raja, alszik?

Lebegyev. Raisza nem felelt, még nem múlt el szívének megbántottsága.

– Szima meg akar ismerkedni magával.

– Lesz rá idő, Kozlov játszik a bajánon?

– Maga olyan észrevétlenül tűnt el, pedig mi táncolni akarunk . . . Jöjjön, Raja.

Csöndesen kérte, azon az egyenletes hangon, amelynek különös hatalma volt Raisza fölött. Az apja éles hangon parancsolgatott neki, sértő fölényességgel; az anyja hangja meg hol megalázkodó, hol rikácsoló, hisztériás volt. Raisza felkönyöklött, a teste válaszolt Lebegyev hívására, hiszen tudta magáról, hogy a táncban mindenkin túltesz.

– Kifáradtam a futkosásban . . . – Hanyatt feküdt, s az álláig felhúzta a takaró markába szorított szélét. – Táncoljanak, van már hölgy a társaságukban.

Lebegyev hallgatott.

– Vagy talán nem táncol a kisasszony?

– Most nem szabad táncolnia.

– Miért?

Várta, mit válaszol Lebegyev: nem azok közé tartozik-e, akiket Szima olykor megsajnál. Hallotta, hogyan húzza végig a férfi a gyufát a gyufásdobozon, a hang egészen a közelben hallatszott, a leány szinte látta maga előtt a láng halvány villanását.

– Megoperálták . . . – Lelassult a beszéde. – Kivették a vakbelét.

– Magával dolgozik együtt?

– Azelőtt egy hajón voltunk. Azután leírták, és a partra ment dolgozni.

– Hogyhogy leírták? – kérdezte Raisza színlelt csodálkozással. A törött edényt vagy a megromlott élelmiszereket írják le . . .

– Áthelyezték a partra – magyarázta türelmesen Lebegyev. – Szima rádiós, most a Ribacsij központjában dolgozik, ő adja nekünk az időjárás-jelentést.

– A nagyokos . . . – Raisza lélekben egyre inkább eltávolodott Lebegyevtől, a hideg, üres érdeklődés mögé rejtőzött.

– Tíz osztályt végzett, ugyanúgy, ahogy maga is. Okos kislány.

– Magának mindenki kislány. Maga még talán Grigorjevnát is kislánynak nevezné!

– Grigorjevna? Elbűvölő kislány, bár már nem a legzsengébb korban. Csak a szeme legyen fiatal, ez a fontos!

Raiszának elállt a lélegzete Lebegyev szavaira. Az elmúlt nyáron a falujuk közelében hidat építettek. Raiszába beleszeretett a fiatal munkavezető, aki az ő házukban lakott. Halk szavú, szerény férfi volt, Raisza anyjának nem tetszett az egyszerűsége, szegénysége, meg is mondta a leányának: nem nyerte meg a tetszését a kitaposott csizmája meg a sós izzadságtól kifakult zubbonya sem: Raisza anyja résen volt, és Raisza óvatosan, köntörfalazva beszélt a fiatalemberrel. Amikor elbúcsúzott tőle, a munkavezető azt mondta Raiszának, hogy vigyázzon a szemére, a szem a lélek tükre, és ha a lélek elpusztul, a szem is megérzi. Meg is öregedhet valaki, úgyhogy nem is élt valóban . . .

– Furcsa ez a beszélgetés közöttünk – folytatta Lebegyev. – A falon keresztül; maga bent van a melegben, én meg odakint . . . Nem sajnál?

– A folyosón nem fagy meg. Megszokta már a hideget.

– Igaz, öreg vagyok, és hozzászoktam a hideghez. Maga mikor is született, Raja?

– Mintha nem tudná!

A férfi nem kérdezte meg újból, lehet, hogy tudta, és csak azért kérdezte, hogy a beszélgetés félbe ne maradjon.

– Jó, hogy a hidegben állok. Előfordul, hogy hasznos az,

ha lehűti valami az embert – mondta. – Nos, hát, szép álmokat! És boldog gyermekkort, Raja!

Lebegyev elment. Nem először mondta magát öregnek és Raiszát kislánynak. Raisza élményvilágának szerénysége ellenére megértette Lebegyev játékát: a férfi védekezett a leány fiatalsága ellen, előresietett, hogy Raisza tarka, őszülésnek induló üstökét, szája sarkánál lelógó kifakult bajszát, csontos, nagy orrát és a tengertől vörös arcában mélyen ülő szemét látva, ne elsőnek mondhassa: öregember!

Csak most kezdődött az élet az „Onyegá"-n; amíg felszáll a téli rendkívüli nagy köd, a rajta lakók nemegyszer váltják egymást: hogy még hányan lesznek, fiatalok, nőtlenek, akik mind felfedeznek benne valamit, mintha ő, aki messze távolban, az unalmas, vendéget sohasem látott házban született, kezdettől fogva, már a születésével magával, valahogyan az egész külvilággal össze volna kötve.

Lebegyev elment, és ahogy eltűnt, Raisza könnyedén átengedte őt Szimának.

Az „Onyegá"-t felemelte a dagály, a kis hajó most sokkal több fedélzeti fa- és vasépítménnyel szegült szembe a széllel, erősebben rázkódott a hajótest. Bizonytalanul rajzolódott ki a kerek hajóablak. Raisza egy gyűrűsfóka esetlen mozgékonyságával a hajófalhoz fordult, arcát az öntöttüveghez dugta, és alig tudta kivenni a hó kavargását, a kinti, számára közömbös életet. Az „Onyega" különös meghittsége, a szíves ringatás, amely olyan volt, mintha a bölcsőben ringatná az anyja, mind eltűnt most, szétfoszlott, mintha Raisza megint a vasúti kocsiban húzná össze magát a felső fekhelyen az éjszaka közepén, alatta pedig a félhomályban az álmatlan embervásár, és ki tudja, mikor ér az út végére. A szülői ház Posehonyjében, ahonnan kitört, mint valami börtönből, és amelyben még azt sem szerette, ami jó volt, most nem tetszett gyűlöltnek és ellenségesnek a számára. Egész elmúlt életében a jóság fénye világította, a szülői szeretet és gondoskodás melege.

A baján a „takarodó"-t játszotta már, ezzel a tánc is véget ért, az étteremben újra énekelni kezdett a társaság, és a csöndes dalszó mellett Raisza elaludt, nyugtalanul és nem sokáig: arra ébredt, hogy a kabin ajtaját tompa ütések érik, huzakodást és fojtott nevetést hallott kintről.

Valaki a folyosó félhomályában a kabin falához szorította Szimát, Szima meg nevetett, és jóindulatúan magyarázta, hogy lám, megint csak akadt egy oktalan az ő szerencsétlenségére, akinek a keze nem nyugszik, és hogy a férfiak minden ok nélkül elveszítik a fejüket. Lágy, erőtlen huzavonájuk hasonlított a víz csöndes csobogásához, ahogyan a hajófalhoz csapódott, és meghimbálta az „Onyegá"-t, majd hirtelen felcsattant egy véletlenül az ajtót érő erős rúgás és Szima szigorú hangja. Raiszának eszébe jutott, hogy Lebegyev van Szimával, és most elrejtőzött, csöndben marad, nehogy Raisza, ha nem alszik, megtudja, hogy a férfi egész komolysága csak – csalás.

– Nicsak, te nem alszol! – Szima belépett a kabinba, és felgyújtotta a villanyt. – Hát akkor, ismerkedjünk meg. – És mit sem törődve Raisza nehéz, barátságtalan tekintetével, vetkőzéshez látott. Állva lerázta lábáról a nemezcsizmát, majd a kapcsokat kinyitva, csípőjének egyetlen mozdulatával a padlóra szórta a szoknyáját. – Jaj, micsoda fickók: láthatnák, hogy alig élek . . . – A ruhadarabok könnyedén, szinte észrevétlenül repültek le testéről, mintha végleg meg akarna szabadulni tőlük, mivel többé nincs rájuk szüksége: a szoknya a földön hevert, a szvettere az alsó fekhelyről lógott le, a kabátja valahol ott maradt, a szövetből készült füles katonasapkával és a bevásárlóhálóval egyetemben.

– Lebegyev akarta magát a nyakadba varrni?

– Azt ugyan várhatod! – Szima elnevette magát, olyan ostobának tetszett számára Raisza feltételezése. – Ha csak a kisujjával intene, én mezítláb is hozzá futnék még a Ribacsijból is!

– Mivel érdemelte ki ezt a kegyet?

Szima csak mezítelen vállát vonogatta, vékony, elöl gombolt nylonblúzát már ledobta magáról egyetlen könnyed mozdulattal, mintha ujjai a billentyűkön futottak volna végig. S Raisza váratlanul megpillantotta Szima kerek, nem sovány vállát, kicsiny és gyengéd kétfelé álló mellét az ing vékony vásznán keresztül.

– Grisát ismerni kell! – mondta Szima. – Ő a legesztelenebbek közé tartozik.

Kik ezek? A véletlenül összeverődött csoport az „Onyega" fedélzetén vagy Raisza számára ismeretlen tengerészek,

akik valahol a ködön túl, az északi kikötőkben, a sziklás öblökben élnek? Mindenesetre megjegyezte:

– Az eszteleneket jobb elkerülni: nem sok örömöt okoznak!

Szima a hajófalhoz simult a hátával, ott állt rövid gyapjúharisnyában, fekete harisnyanadrágban, kezét sűrű, szőke hajába túrta, és le nem vette csodálkozó szemét Raiszáról.

– Ki tanított meg erre, leányka?

– Láttam én már eszteleneket – hazudta Raisza.

– Nocsak! – kiáltotta Szima gyorsan és hevesen, majd fél lábbal az alsó ágyra támaszkodva, másikkal meg a kisasztalt könnyedén érintve, felvetette magát Raiszához. Rátámaszkodott Raisza csípőjére, és kissé arrébb lökve, kényelmesebben elhelyezkedett. – Vajon mit tettek veled azok az esztelenek? Nem előlük futottál-e egészen ide, az öbölbe?

Felkészült, hogy meghallgassa Raiszát, de a leány hallgatott. Arrébb húzódott a hajó falához, és az idegen, szégyentelen test vele együtt mozdult arrébb. A hallgatás tovább tartott, Szima várakozva nézett Raiszára, mintha tanulmányozná, emlékezetébe vésné a halvány, megbántottnak látszó szájat, a sötétkék, majdnem fekete szemet a dióbarna szemöldök alatt, Raisza szemöldöke az orrsövény két oldalán sűrű volt, és kétoldalt elvékonyodott – érzékeny, kissé pisze orra alatt selymes pihe sötétlett, fekete haja divatosan hullámos volt. Szima kinyújtotta kezét a takaró felé, és félrehúzta a végét.

– Mit akarsz?! – Raisza az álláig rántotta a takarót.

– Milyen szép vagy! – kiáltott fel szinte akarata ellenére Szima. – Hogy ilyen is van a világon!

– Te talán csúnyább voltál fiatalon? – kérdezte Raisza hirtelen támadt nagylelkűséggel.

– Mit gondolsz, hány éves vagyok?

– Harminc talán még nem vagy – felelte Raisza bizonytalanul.

– Tavasszal leszek huszonöt. – És hirtelen rekedt, elfogódott hangon megkérdezte: – Igaz, hogy te még lány vagy? A fiúk vitáztak erről . . . az ostobák. Mintha ebben rejlene a boldogság! Grigorjevna ijesztett rájuk, nehogy túlzásba essenek.

S megint csak szinte ellenségesen érezték az idegenséget

egymás iránt; Raiszát elképesztette a tisztátalanság, Szimát a jogtalan büszkeség.

– Ilyesmiről beszélnek előtted, és te tűröd.

– Mit gondolsz, még nem hallottam ilyesmit? Nem ismerlek, te kis cigány, nincs rólad saját véleményem. Rajának hívnak?

– Raiszának.

– Lebegyev Rajának hív. – Szima figyelte Raisza nagy sötétkék szemének lassú villanását.

– És Lebegyev is vitatkozott rólam? – A halvány száj megvetően megrándult, mintha hosszú szomjúság gyötörné.

– Van itt tej nálad? Akárcsak egy pohárnyi.

– Nem eszem semmi fölöslegeset: ha az ember egész nap talpon van, úgy elalszik, hogy még akkor sem ébred föl, ha madártejjel kínálgatják!

– Majd felkeltenek. Azt hiszed, úgy fogsz élni, ahogyan elhatároztad?

– Amióta az eszemet tudom – húzta el Raisza a száját –, engem még senki nem csavart az ujja köré.

– Tudod az eszedet, de hiába tudod, a végén téged is elkapnak! Megismered az unalmat, megsajnálod az embereket... Én mindig megsajnáltam a fiúkat...

– És ők is téged?

– Nem haragszom rájuk. – Elfordult Raiszától, a lámpa a feje mögött égett, és élesen kirajzolta orrának, arcának vonalát. – Még két napot sem töltöttem el hiába a kórházban. Onnan jöttem, hallottad?

– Beszélték. Vakbél?

– Vakbél! – nevetett fel Szima. – A köd sokáig nem száll fel, még jól kialszom magam, és felszedek egy kis húst magamra, szép leszek. Én az „Onyegá"-t még a városi szállodáért sem cserélném el!

– És szülni nem akarsz?

– Hát ki nem akar szülni? – fakadt ki Szima keserűen, ajkát szomorúan összeszorította, de nem sokáig. – Azt mondják, hogy manapság dajkát nem lehet találni, ritka szakma, rádiós annál több van.

– Ketten még dajka nélkül is gondját viselhetnétek.

– Én még magamban sem bírok megbirkózni az élettel! – közölte Szima könnyelműen. – Kettesben meg ugyan mire

mennénk! Ne ravaszkodj: ha az emberemről akarsz megtudni valamit, kérdezd meg egyenesen. Hajógépész. Bolondul értem, el akar venni, ott akarja hagyni a feleségét.

– Nős? A gyerekeit nem sajnálod?

– Nincs gyerekük. Csak én vagyok ilyen elhamarkodott.

– Tehát a felesége miatt nem akarod?

– Nem, őmiatta: a férfit sajnálom. Meg fogom csalni, rosszul bánok vele, és nem is egyszer.

– Másképpen nem bírod ki?

– Nem leszek hű hozzá.

– Öreg? – kérdezett rá Raisza.

– Tejfelesszájú. A felesége nagyon rendes, én meg rossz asszonya lennék.

– Szép kis mákvirág! – kapott észbe Raisza. – Hiszen nős!

– Csöndes fiú! – mondta Szima. – Én az ilyennek negyvenéves koráig hivatalosan megtiltanám, hogy megházasodjon.

Raisza nem tűnődött a negyvenéveseken, nem érdekelte a sorsuk: lehet, hogy Szimának van igaza. Furcsa, hogy mindenben hitt Szimának, még a nemrégiben lezajlott műtétje is mintha magától hétköznapivá vált volna, olyan valami, ami nem alacsonyította le Szimát.

– Te honnan jöttél? – kérdezte Szima, lábát kinyújtva megpróbálta elérni a hajófalat a szűk kabinon keresztül, de nem érte el, hanem felnyögött: Jaj! – és a derekához kapott. – Hol rejtettek el a férfiak elől?

S miközben hallgatta, ledobta magát a párnájáért, jól elhelyezte Raisza lábánál, betakarta magát Raisza takarójával, de nem feküdt le, hanem félig fekve kuporgott, hogy lássa Raiszát, és hogy Raisza is lássa, milyen érdekes Szima számára a története. Alighogy Raisza elhallgatott, Szima várakozó szeme rászegeződött, mintha csak egyedül Raiszáért jött volna a világra, és csak érte élne. Raisza életében először beszélt önnönmagáról egy idegennek, aki nem ismerte az ő életét, a tó faforgáccsal telehintett partját, és a szivárványszínű-szomorkás olajfoltokkal borított vizet, a macskakövekkel kirakott utat, amely hirtelen, az ő házuktól alig százméternyire ért véget, a ki nem mondott keserűséget, azért, hogy egymás után kirepültek a fészekből az iskola-

társak. Raisza kigondolhatott és elmesélhetett volna Szimának akármilyen más életet, de lusta volt hozzá, hogy kitaláljon bármit is, csak azt titkolta el, hogy a hatodik osztályt meg kellett ismételnie, meg hogy későn írátták be az iskolába, és végül is csak nyolc osztályt végzett el.

– És hol vannak azok a te eszeveszettjeid? – kérdezte Szima. – Ó, hát nem volt egy sem, te kislány . . . És szerelem sem volt?

– Volt! – Raisza védekezett, nem akarta megmutatni élete ürességét: és maga is hitt abban, hogy volt az életében viszonzott szerelem. – Belém szeretett egy mérnök; magasabb rangot adott a szakadék fölötti fahíd építőjének. – Ha pisztolya lett volna, nem is tudom, hogyan végződik a dolog . . .

A munkavezető szerény, megrázó érzéssé nem fejlődött érdeklődése Raiszá iránt, a más ember vonzalma, amelyet Raisza nem viszonzott, most kivirágzott, a végzetes szerelem sötét leplébe burkolózott, harsogott a szenvedélytől. De a gyönyörű szerelem útjába odaállt az apa és az anya álmatlan ébersége.

– Világos! Csak egyre menekülsz? Futkározol? A napocskát nézed és a tengerészeket?

– Csak egyszer jártam ott, amikor az „Onyegá"-t kerestem.

– Nem baj, majd eljut hozzájuk a híred, és ők maguk ideszaladnak!

– Én meg majd az öklömmel fogadom őket! – fenyegetőzött Raisza színlelt haraggal; Szima szavai akarata ellenére megszédítették.

– Nem mindet fogadod majd az öklöddel, lesz, akit megcirógatsz!

Szima egyszer csak párnájával a kezében leereszkedett a felső ágyról, és eloltotta a villanyt. Azon nyomban lefeküdt, és meg sem moccanva, elcsöndesült. Raisza kesergett, hogy mindent félbeszakított a sötétség, a csönd, a szél zúgása és a víz vissza-visszatérő csobogása.

– Sokáig fogok válogatni – mondta Raisza a sötétben.

– Félsz, hogy elkótyavetyéled magad? Eltékozlod a kincsedet . . .

– Azt akarom, hogy egy életre szóló legyen!

– Nem biztos, hogy eltalálod. Az a fontos, hogy az el-

sőnek ne dugd mindjárt oda az ujjadat a jegygyűrűért. Egész életedben kínozni fog az, hogy mindig a másodikra gondolsz.

– Miféle másodikra? – kérdezte Raisza értetlenül.

– Akármilyen másodikra, aki akad! – Szima csöndesen elnevette magát a sötétben. – Tudod, hogy mi a leggyöngédebb, a legszebb a világon? Tudod? – Szima várt. A víz egyszer, majd még egyszer nekicsapódott a hajófalnak. – A nyírfaliget nálunk, odahaza, északon, és nem nyáron, hanem télen. Ritkás, a levelei lehullottak, áttetsző hó borítja, és a fák fölött kék az ég. Itt a telep mögött van egy ilyen . . .

– Sokáig maradsz itt? – Raisza nem értette meg Szimát: a nyírfák kincsét ő odahaza is láthatta.

– Amíg nem indulnak el északra a hajók.

– És a tengerészekkel együtt nem szabad elmenni? Nem visznek el magukkal?

– A mieink a tengerészeknél hamarabb útnak indulnak: a halászoknál nem olyan szigorúak. A magas vezetőség messze van, a kisebb főnökök pedig nálunk szinte nem is olyanok, mintha főnökök lennének.

– Ti Lebegyevvel együtt mentek?

– Grisa úgy elmegy, hogy még csak el sem búcsúzik. Csodálkozom is azon, hogy minek ül itt olyan sokáig. Lehet, hogy miattad ragadt itt?

– Ugyan, hagyj békén! – förmedt rá Raisza. – Ne tarts engem ostobának.

– Igaz, nem tudom. Lehet, hogy fél: már régen nem volt ilyen nagy köd.

2

Mialatt a hajópárkánynál állt a gomolygó ködben, Lebegyevet és Szimát várva, a sötét vizet nézte – a szél egyetlen csapással lemeztelenítette a vizet –, a homályos, vékony jeget nézte, és furcsa nyugalmat érzett. Hirtelen észrevette a csónak nedves, mozdulatlan farát, a kormányos meggörnyedt hátát, aztán a köd nyomban mindent sűrűn elborított. Valaki odalent, a csónakból, felkiáltott: „Balra a kikötőbe – hangok!" De Raisza nem hallotta a hangokat a kikötőből.

A fagy valamivel több volt harminc foknál, az öböl irgalmatlanul párolgott, a széltől végigsöpört fekete víztükör fölött, ahol a jég elolvadt, sűrűn füstölgött a pára, ellepte a vizet.

Az „Onyega" biztonságban állt az öbölben, betakarta az embereket vas fedélzetével, kemény matracokat és agyonmosott, szállodai jelzésű ágyneműt biztosítva nekik ágyain. A szülői ház eseménytelensége után még az „Onyega".enyhe himbálózásában, az emelkedőkben és ereszkedőkben, az óceán lassúdad lélegzésével egybehangzóan, még abban a megvalósíthatatlan lehetőségében is, hogy maga mögött hagyja a kikötő falát, és elindul az öblön keresztül az óceánba, Raisza számára élet rejlett és a jövő ígérete.

És a fedélzet egyszer csak megingott a lába alatt: minden megint bizonytalanná vált. Beállított Szima, melegítőben, cipőben, piros kabátját panyókára vetve, alját mind a két kezével tartotta, és közölte, hogy fáj a dereka, és nem szabad bemennie a városba. Kedvetlenül nézett Raiszára, hanyagul és veszekedésre készen, alaposan megnézte a házilag készített, talppal és sarokkal megerősített fekete halinacsizmát, a sötétkék posztóból készült, elég hosszú kabátot, a kopott ezüstróka gallérral, a piros-zöld színű gyapjúkendőt, amelynek rojtjai a leány vállára és hátára lógtak. Kényszeredetten rákacsintott Raiszára és kiment. Azon nyomban megjelent Lebegyev, odaintette Raiszát a hajólépcsőhöz, és a leány zavarában engedelmeskedett. Elcsodálkozott, amikor ebben az órában megpillantotta a bíborszínű napot a tiszti ház téglaépülete fölött, már-már megörült az embereknek, a környező világ váratlan és határozott körvonalainak, de a szilárd földön állva, megszállta az aggodalom. A szél tömegestől hajtotta a városon át a ködöt az öbölből, elborította a széles teret, kioltotta a hófúvások rózsaszínét. A gépek csökkentették sebességüket, és jelzéseket adtak le a varázslatos, átláthatatlan felhőben. Minden, amit a köd elnyelt, és aminek türelmesen és elővigyázatosan kellett volna kikerülnie belőle – repült, sietett, száguldott a környező dombokról, mintha nem lenne akadály, a szemek némasága, a lég megszakítása.

Kijöttek az öbölből, a köd azonban utolérte őket, és Le-

begyev karon fogta Raiszát, tartotta, mintha attól félne, hogy elveszíti, és közelről, figyelmesen nézett az arcába.

– Mit néz?

– Nem tudom eldönteni, hogy mi áll jobban magának: a köd vagy a vörös nap?

Amikor a köd felszállt, nem egyedül Lebegyev bámult a leányra. Nyugtalan pillantású sötétkék szemet, enyhén zúzmarás szemöldököt és felső ajkat, a fagytól és az alkonyi bíborszíntől kipirult arcot, összeszorított szájat és érzékeny rózsaszínű orrcimpát láttak.

– Inkább hajtsa le a füles sapkáját – szólt Raisza. – Kérkedik, és lefagy a füle.

– Szeretem a vidéki nőket! – Lebegyev hozzá sem nyúlt a sapkájához. – Gyakorlati gondolkozás és gyengéd, gondoskodó szív.

– Keressen ostobákat!

– Isten ments! El sem tudja képzelni, mennyi vesződség van velük!

– És magának meg nincs türelme? Siet?

– Szeretném, ha a földi élet határain belül elég lenne az időm.

Lebegyev elkalandozott valamerre, valami általánosabb gondolat felé, amit Raisza nem értett meg.

– És Szima is vidéki nő?

– Szima rejtély, páratlan a maga nemében. És kitűnő pajtás!

– Maga szándékosan hagyta őt az „Onyegá"-n?

– Igen! – ismerte be Lebegyev.

– Megkérte vagy csak célzott rá? Hogyan magyarázta meg neki, hogy ne tartson velünk?

– Szima még a pillantásból is ért és gondolatolvasó, úgyhogy semmi sértőt nem kellett mondanom. Még nincs olyan állapotban, hogy vendéglőbe menjen.

– Én sem akarok vendéglőbe menni!

– De hát csak nem pusztulunk el a fagyban, Raja! Maga ma mindent úgy fog tenni, ahogyan kérem. És ez semmivel nem fenyegeti, mivel tiszta erkölcsű ember vagyok.

A leány megállt.

– Visszamegyek.

– Figyeljen rám: reggel, amikor maga még ki sem nyi-

totta a szemét, elmegyek az „Onyegá"-ról Ribacsijba. Amikor felébred, és én nem leszek ott: kész a baj! Mitévő legyen? A haját tépje, hogy megsértett egy rendes embert? És amikor megint eljutok ebbe a városba, megtudom, hogy maga férjhez ment egy agg admirálishoz vagy legalábbis a városi tanácselnök fiához. Akkor aztán felakasztom magam a hajóárbocra . . .

Raisza elnevette magát: Lebegyev tréfálkozva megtörte félszegségét, és a férfi örült a változásnak.

– Beszéljünk nyíltan: nos, minek nekünk ma Szima? Nem mondom – „mi a csodának", hanem egyszerűen, értelmesen kérdezem meg – minek?

– Én kedvelem Szimát – próbált védekezni Raisza.

– Annál rosszabb: ma rajtam kívül senkit sem szabad kedvelnie. Már egy héttel ezelőtt el akartam menni, és el is mentem volna, ha maga nem jelenik meg az „Onyegá"-n. Miért? Magam sem tudom, és nem akarok hazudni. De maradtam, maradtam, maga pedig sajnálja tőlem ezt az estét!

– Vigyázzon, Lebegyev, végül még maga is elhiszi, amit mond – nevetett Raisza. – És sehová sem indul el ebben a ködben.

– Vágyom az egészséges munkás közösségbe, ez az, amit maga nem vesz figyelembe. Lehet, hogy Kozlovval ma éjjel felhúzzuk az „Onyega" horgonyát, és amikor holnap reggel felébred, a fedélzet mögött nem lát majd ködös földet, és maga lesz a kalóz „Onyega" királynője!

Raisza megértette: Lebegyev csak tréfál. A hajón egy hét hosszú idő. Raisza tudta, hogy az „Onyega" többé már sohasem fejleszt gőzt. A magas szárú szőrmecsizmában, a kopott szőrmével bélelt bőrnadrágban és a vastag szőrmezekében a magas termetű Lebegyev nehéz és esetlen férfinak látszott, nem illett hozzá az üres tréfálkozás.

– Minden nőben egy kerítőnő él. Engem Szima oktatott ki: vidd el a városba, nyisd fel a szemét, hadd lássa a pompás sarkövezeti világot.

– Majd éppen Szima fog magának mást keríteni! Hiszen majd meghal magáért!

– Mennyire rosszul ismeri maga a női szívet! – mondta a férfi színlelt csodálkozással. – A mi szerelmünk Szimával már a múlté.

– És volt?

– Lehet, de én, isten tudja, miért, nem emlékszem rá – mondta a férfi komolyan.

– A férfiaknak rossz az emlékezőtehetségük – kérkedett Raisza az anyjától tanult bölcsességgel.

Lebegyev elkedvetlenedett, de ebben a pillanatban a leány arcát megvilágította a nap, s nem a képmutató ítélkezés rítt le róla, hanem a naiv nehezteléss, a tapasztalatlanság, és Lebegyev lágyan azt mondta:

– Amikor egy hajón csak egyetlen asszony van, a szerelem minden áldott nap huszonnégy órán át repdes a fedélzeten, a fedélközben, sőt még a gépházban is. Ez az emberi képzelet sajátossága. Én nem kötnék bele ebbe, Raja.

– Éljen, ahogy tud – mondta a leány szárazon, eltaszítva magától Lebegyevet.

– Szima elbűvölő leányként jött hozzánk . . . – Lebegyev tekintetére Raisza elpirult, kendője szélét fehér foga közé vette, kesztyűjét végighúzta az arcán, mintha zavarná a szemöldökén és szempilláján lévő sűrű zúzmara. – Lebegyev gépész akkor nős volt, őt tartották a legboldogabb ifjú házasnak száz mérföldnyi körzetben, sőt még messzebb is. És a boldogság egy egész évig tartott! . . .

– Az emberek boldogan élik le az életüket!

– Ahhoz az kell, hogy ne hajóshoz menjen valaki férjhez, vagy tanuljon meg várni. És maga nem fél a magánytól?

Raisza zavarba esett. A magányt kiskorától fogva megtanulta, magányos volt, és vágyakozva, a magányosságot átkozva élt magányosan. Ezt nem tudta volna megmagyarázni Lebegyevnek.

A férfi megráncigálta a leány foga közé szorított kendőt és elérte, hogy a leány szétnyissa összeszorított száját.

– Ki vár egy olyan férjre, aki hisz a jetiben és a repülő csészealjakban!? Maga hisz a jetiben?

– Hát az meg kicsoda?

Hátukba belevágott a viharos szél súlyos csapásaival. Az éles, lélegzetelállító hóvihar elválasztotta őket az emberektől, a gépektől és egymástól. A gépész megszorította Raisza kezét, és az arca fölé hajolt.

– Majd mesélek magának róla. Csak ígérje meg, hogy vár

rám az „Onyegá"-n, és egyszer csak nem megy férjhez valami semmirekellőhöz, és senkitől sem kérdezi meg, hogy ki a jeti, és hogy milyen Mauritius szigetének világoskék bélyege! Megígéri?

Raisza elhallgatott. Jelentéktelen kérés, aligha komoly, és nem lenne nehéz válaszolni rá, akár beleegyezően, akár tréfás elutasítással. Lebegyev hangja azonban szinte áhítatos volt, a férfi könyörgött, kérve kérte őt valami végtelenül fontos dologra, és Raisza hallgatott, akkor is, amikor a férfi megérintette arcát a maga jeges arcával, és egy pillanatra gyengéden hozzáért a szájával, mintha a hóviharban kissé megszédülve, közelebb hajolt volna hozzá, mint ahogy illik. Raisza zavartan, de már félelem nélkül hallgatott, érezte, hogy hatalma van a férfi fölött.

– Micsoda derék kislány vagy te! Mi az ördögnek jöttél ide hozzánk? Várhattál volna egy hetecskét, amíg Lebegyev meglép innen . . .

A férfi ezt a bajusza alatt morogta, beleszórva a szavakat a hóviharba, a szél elnyújtott süvítésébe. Azután elhallgatott, átvezette Raiszát a hóakadályokon, olyan hatalmas hótömegeken, hogy a lábuk már a lépcsőtornác kőlépcsőit érezte, szemük azonban még alig tudta megkülönböztetni az étterem ablakait és üvegajtaját. Az alkony beálltával a hó egyenletesebben, de olyan sűrűn hullott, hogy azt hihette volna az ember, ha csak egy kicsit késlekedik az utcán, tetőtől talpig betemetik a hópelyhek.

– Vár a munkám, Lebegyev . . .

A férfi, még szőrmezekében és fülessapkában, átnyújtotta a ruhatárosnőnek Raisza meleg posztókabátját.

– A kendőt hozza be, jól áll magának. Ma semmiféle munka nem várja. Szima segít, megbeszéltem Grigorjevnával a dolgot. Különben sem találná meg az „Onyegá"-t.

Közeledett a második, az üvegajtó, mögüle ömlött-zuhogott a fény, kihívóan, amely éppen olyan aggasztó volt, mint az étterem zúgása és a Raisza felé forduló sok tucatnyi szem. Lebegyev megállt, szabad asztalkát keresve, majd szertartásosan kézen fogta, mintegy kinyilvánítva a teremnek, hogy ő a leány támasza, védője és szerelme. Raisza csak ment a kis asztalok között, nem is vette észre, hogy a könyökével magához szorított kendő a földig lelóg, és rojtjait a parket-

tán húzza maga után. Raisza székét előrehúzva, Lebegyev észrevette a haján és szemöldökén csillogó nagy vízcsöppeket, zsebkendőjét nyújtotta neki, és nézte, hogyan törölí meg a leány hirtelen, széles mozdulatokkal az arcát, mintha kora reggel a törülközőjével szárítaná mosakodás után.

– Igazi, sikkes, kikészített arcú nő ezt így csinálná! – Elvette a leánytól a zsebkendőt, és kényeskedve itatgatta fel vele bajszának, homlokának és szemöldökének nedvességét. – De maga? – Megrázta magát, akár a nőstény medve az eső után.

Raisza érezte, hogy Lebegyev a maga nyakatekert módján, dicséri őt, de az asztalok mellett ülő elegáns, szép nők olyan ragyogóak voltak, hogy aggodalma is feltámadt, nem neveti-e ki a férfi, ugyanúgy, mint a többieket.

Minden a maga rendje-módja szerint történt, egyszerűen és fesztelenül Lebegyev számára. Raisza zárkózottsága és feszültsége azonban nem engedett fel. Alig emelte ajkához a sötét, sűrű, likőrhöz hasonló, édes vörös bort, egy csöppet ivott csak belőle, mintha minden egyes alkalommal, amikor ajkával megérintette az olcsó kristálypoharat, az apja megfricskázta volna az orrát, figyelmeztetve, hogy ne legyen ostoba, ne kótyavetyélje el asszonyi sorsát. S bár régen megéhezett, és szemlátomást minden étel ízletes volt az asztalon, mégis félszegen, szinte erőlködve evett. A férfi azonban Raisza félénkségében, szemének sötét, elfojtott lángolásában, orrcimpáinak remegésében, hallgatagságában és összeszorított ajkában, mindabban, ami nem volt szándékos, hanem a leány természetét juttatta kifejezésre, percről percre egyre több mélységet és értelmet látott.

Tőlük nem messze furcsa emberpár telepedett le: két magas, szép öregember, férfi és nő. Senkit sem vettek észre maguk körül, csak futólag pillantottak bele az étlapba, mintha nem is látnák, és úgyis tudnának mindent, amit tudniok kell. A zenekar rázendített egy keringőre, mire az öreg pár felállt és finoman forogni kezdett, olyan szépen, mint a teremben senki más, de Raisza, ki tudja, miért, kínosan érezte magát miattuk.

– Lám, ilyen az élet: ők táncolnak, mi meg ülünk! – szólt Lebegyev.

– Öregek!

– De micsoda öregek! Leningrádba készültek, hogy a gyermekeikkel együtt ünnepeljék meg aranylakodalmukat, és egy órával ezelőtt, amikor kiszálltak a vonatból, felfedezték, hogy egy más városba kerültek. Egy idegen kisvárosba, ahol egyetlen lelket sem ismernek. – A férfi fellelkesülten rögtönzött. – És íme, felhúzták legszebb, ünneplő ruhájukat, amit csak a bőröndjeikben találtak, és elindultak az étterembe, hogy megtiszteljenek bennünket és városunkat. Mi most aranylakodalmon veszünk részt, Raja, és iszunk az egészségükre! Amikor az éttermet bezárják, nincs hová menniük, nem tudják, hol hajthatják le ősz fejüket . . .

– Ismeri őket? – Raisza arra gondolt, hogy az öregek esetleg az „Onyegá"-n is eltölthetnék az éjszakát.

– Életemben először látom őket! De hát egyszer az életben csak én is ráhibázhatok az igazságra.

– Ostobának tart engem, Lebegyev – mondta Raisza sértődötten.

– Nem igaz! Ha mással ülne egy asztalnál, és én belépnék, meglátnám magát, megölném azt a másikat.

– Úgy látszik, mintha magát senki sem akarná megölni!

– Éretlen tacskók! Vakok! Egyszerűen csak nem nézték meg jól magát . . . – Raisza sértődötten hajtotta le a fejét, és Lebegyev békítően tette hozzá: – Hát tréfálni sem szabad?! Figyelje meg: a hajósoknak van a legszebb menyasszonya, felesége és barátnője, és én tudom, hogy miért. Ezeknek a nőknek sokáig kell várniuk, vágyakozniuk, küzdeniük a kísértésekkel, megőrizniük szívük szépségét, és ez valahogyan a külsejükben is kifejezésre jut. Ez adja meg a finomságukat, a nőiességüket. Férjhez megy egy magához hasonló csúnyácska egy hajóshoz, és nézze meg, alig öt éven belül ragyogó szépség lesz belőle!

– És a maga felesége?

– A legszebb volt. Hozzám mérten túlságosan is szép – mondta szigorúan, de igazságosan. – De hát a deresedő különcöt vonzzák a szép asszonyok!

– Nem tetszik nekem a nadrágkosztüm . . . – Raisza, a férfi őszinteségétől megzavarodva, tettette magát: a holmija között a divatba jött kosztümnadrág is szerepelt. – És nézze, az öreg nők – azok is nadrágban vannak.

– Majd maga is felhúzza. Ha megmutatnám, hogy milyen lesz két-három év múlva, csodálkozna! Én meg majd dicsekszem vele, hogy ezt a hölgyet falusi lányként mucsai, egyszerű leányzóként ismertem . . .

– Nem történik velem semmi sem. – Raisza szívverése majd elállt Lebegyev jövendölésének hallatán.

– Csak a boldogság. Jelentéktelenség, semmiség – boldogság!

– Nem mindenkinek jut a boldogságból. Vajon Szima miért boldogtalan?

– Ugyan, Raja?! – kiáltott fel Lebegyev döbbenten. – Szimának teljes, tökéletes a boldogsága. Igyunk a maga boldogságára is!

Teletöltötte a leány poharát, és a vörös bor maradékát a maga borospoharába öntötte.

– Nem! – Raisza eltolta maga elől a poharat.

– Felhajtom a boromat és eltűnök. Soha többé nem lát engem. Igyon arra, hogy elmenjek, jobb lesz magának.

Raisza a fejét rázta.

– Azt akarja, hogy az „Onyegá"-n ténferegjek? Ó, menynyire gyűlöl engem!

– Ha nem fél, szálljon hajóra, ha meg fél, akkor ne hencegjen. Lehet, hogy jelentéktelen dolog – kijutni az öbölből –, és mennyi a beszéd, és a kérkedés: csak megadnák az engedélyt, csak megadnák . . .

Visszahúzódott az asztaltól. Raisza legszívesebben felállt és otthagyott volna mindent a csoszogó talpaktól kezdve az unalmas arcokig és üres tekintetekig. És nem csupán az idegenkedés hajtotta, hanem az álszent elégedettség is önmagával, hogy ott volt az étteremben, de nem ivott, csak belekóstolt a borába, enni is alig evett, és a táncban sem vett részt, pedig felkérték, Lebegyev és mások is, mintha az étterem nem is létezne. Visszanyerte nyugalmát, magabiztosságát, zavartalanul és lenézően tudott nézni a fecsegő Lebegyevre.

Raisza most már megengedte a gépésznek, hogy szorosan karon fogja, szinte magához ölelje. Így mentek együtt, a hóviharral szemben, beszédét hátrafelé, a hátuk mögé dobta a szél. Azután ráfordultak a kikötőhöz vezető sugárútra, amelynek végén ott dermedt az „Onyega", a szél balról és

a hátukba fújt, s Lebegyev átlépett a leány bal oldalára, hogy fedezze a széllel szemben. Raisza felnevetett, amikor hirtelen könnyebb lett a járás számára.

– Jó így? – a férfi a szemébe nézett, megállt.

– Miért ne lenne jó! – felelte Raisza, most is eltávolodva a férfitól, mintha azt mondaná: persze hogy jó, de neked mi közöd hozzá. Attól érzi jól magát, hogy senkinek sem adósa, ez a jó közérzetének az oka.

Lebegyev azonban nem fogta fel ezt a kis különbséget, megzavarta a vacsoránál megivott konyak és vörös bor. Hóna alá dugta a kezét, lerántotta róla a kesztyűt, a hóba dobta, majd a leány arcához nyúlt, és ujjaival, forró tenyerével söpörte le róla a ráragadt havat. Raisza arcán egy izom sem rándult, sötétkék szemének tekintete nem forrósodott át, a hatalmas hópelyhek újra ráragadtak a rózsaszínű arcra. Lebegyev tenyerébe fogta Raisza fejét, és megcsókolta nedves homlokát. A leány nem ellenkezett: Lebegyev gyengéd és komoly érintésében benne rejlett a vereség érzése, a határ, amelyen túl nem megy, és most nyugodtan mehetett, a férfi megvédte őt, semmitől sem kellett félnie többé. Lebegyev már elbúcsúzott tőle, bár az „Onyegá"-ig még el sem jutottak.

A kikötőig a férfi egy szót sem szólt, segített a leánynak leereszkedni a hajólépcsőn, és elkísérte a kabinig.

– Isten vele. Nem tudom, látjuk-e még egymást, sokáig itt marad-e az „Onyegá"-n?

– Jól érzem itt magam.

– Igen, ezt megértem. A közönyben erő van, rendkívüli, hatalmas erő. Nem érzi rosszul magát velem, mert teljesen közömbös vagyok magának. Ha most egyenként levágnám az ujjaimat maga előtt, még csak jódot sem adna a sebeimre.

Raisza elhallgatott, tetszett neki az a szigorú, kifejező kép, amelyet Lebegyev rajzolt róla. A gépész kinyitotta a kabin ajtaját, és belesuttogta a sötétbe:

– Szima!...

Senki sem válaszolt. A kabinból a félhomályos, kihűlt folyosóra élő meleg áradt ki.

– Ne színlelj alvást... Hé! Visszahoztam a jéghegyet!

Lebegyev kinyújtotta a kezét, és felgyújtotta a villanyt. Mindkét ágy meg volt vetve, a párnák egyenesen mered-

tek felfelé, személytelen szállodai hűvösséget lehelve. Az alsó párna alól kikandikált Szima bevásárlóhálója, újságpapírba tekert csomaggal. Az üres kabin aggodalmat keltett Raiszában, ellenséges szándékot látott benne, Szima gyáva, megalázkodó kerítését, a vágyat, hogy mindenkit lealacsonyítson, olyan tisztátalanná tegyen, mint amilyen ő maga. Hazugnak tetszett Raiszának, ahogyan a gépész vastag bőrkabátos vállát vonogatta, és csodálkozó, vöröses arca, amely mintha emlékezne valamire.

– Azt hittem – mondta Lebegyev –, hogy a büfésnő is az „Onyegá"-n alszik, mert fél kimenni a dombokra. És most Szimával együtt mégis elment.

– Nem – mondta Raisza. – Keresse meg Szimát!

– Bizonyára Grigorjevnához ment: nagyon szereti a gyerekeit.

– Keresse meg! – ismételte Raisza ingerülten.

Nehézkesen leült az ágyra, háttal a hajófalnak; ilyen megkövülten, nehézkesen ülnek le az emberek télen a fűtetlen, jeges vasúti kocsiban, miután lélekszakadva éppen hogy csak elérték az induló vonatot.

Lebegyev engedelmeskedett. Raisza hallotta a lépéseit, ahogy végigment az „Onyegá"-n, és bekopogott a kabinok ajtaján. A kabinban hunyorgott a fény, csökkent a feszültség a folyosó félhomályában, majd váratlanul erősen felragyogott a lámpa, aggasztó világossággal. Odahaza csak késő este történt ilyesmi, és Raisza tudta, hogy az elektromosság azért szeszélyeskedik, mert a hálózatból egyesek kikapcsolódtak, amikor véget ért a második műszak, és a műhelyek sötétségbe merültek. Az „Onyegá"-n még minden ismeretlen volt a számára.

Meg sem mozdult, hogy bezárkózzék a kabinba, fejéről sem vette le a kendőt, és semmit sem kérdezett a visszatérő Lebegyevtől. Szima nem volt az „Onyegá"-n, a „kis csuka" elkocsikázott Grigorjevnával együtt, ha ugyan volt rá kedvező utazási lehetőség, de ha nem, hát gyalogszerrel is elvonszolta magát, egyenesen ajánlkozott, hogy a büfésnőnek ne kelljen egyedül botorkálnia a hóviharban: nem abban rejlik-e vajon az ő ostoba boldogsága, hogy mindig hajlandó segíteni, mindig valakinél, valakinek, és a nagy igyekezetben majd összetöri magát?

– Vegye le a kabátját, meleg van itt – Lebegyev az ajtóban állt, kezét kabátja zsebébe dugta.

– Az ember egész nap szaladgál, a lába olyan nehéz, mint a kő. Csukja be az ajtót, Lebegyev.

Az ajtó miatt aggódott: hátha valaki kimegy a folyosóra, a hangokat hallva, vagy a szükségét végezni, és ott látja őket kettesben, az éjszaka közepén. A gépész csöndesen becsukta maga mögött az ajtót, elmosolyodott, mert megértette, hogy Raisza nem tőle fél, hanem attól, hogy hírbe hozzák. Nem látta a leány arcát, eltakarta a felső fekhely. Sötétkék kabátja szétnyílt a térdén, a keze részvétlenül feküdt a csípője mellett.

– A kesztyűjét nem veszítette el? – kérdezte Raisza.

– Kozlovnál hagytam: egy óra múlva indulunk.

– Pihennie kellene – mondta a leány komoran.

– Nem alszom el. Inkább itt maradnék magával, még ha csak így, parancsra vigyázzban állva is.

A leány keze megmozdult a takarón, nem mondta, hogy maradjon, de el sem kergette!

– Úgy számítottuk, hogy elcsöndesül a vihar, a szinoptikusok megígérték. – A férfi beavatta Raiszát a terveibe. – De másképpen történt.

– Senki sem űzi el magát az „Onyegá"-ról.

– Most már elűz.

– A becsvágy, ugye? Be akar bizonyítani valamit valakinek? – Raisza hidegen beszélt, minden lenéző árnyalat nélkül.

– Természetesen: magamnak, mindenek előtt önmagamnak.

– Visszamegy a halászhajóra, és mi változik meg? Micsoda? A védőszentjük ünnepe? Az italozás?

– Semmi különös nem történik: elmentem, visszaérkeztem, hazatértem . . . Ha az ember meggondolja, soha semmiben nem rejlik semmi rendkívüli. De hát mi rendkívüli van itt, a maga kabinjában? Egy leány az ágyon, a tolakodó gépész meg az ajtónál toporog . . .

– Persze hogy nincs semmi rendkívüli.

– A férfi még a leány szemét sem látja; attól tart, hogy idegen galaktikák hidegébe botlik.

– Micsoda fecsegő ember maga, Lebegyev! Olyan nem emberi módon kiforgat mindent.

– Éppen arról van szó, hogy emberi módon, pedig néhanapján úgy kellene tenni, ahogyan a jeti csinálja! – Leguggolt, a villanyfénytől fakó arca szembekerült a leánnyal, a szemek sötét örvényétől sodortan. Megfogta a leány kezét, és az arcához szorította, a két arccsontjához, a homlokához, majd levette a leány tenyerét az arcáról, és kezét el nem eresztve, azt mondta: – Én a tavalyi hó vagyok a maga számára, amelyet sohasem látott. De a keze hadd emlékezzék rám, a szúrós, ázsiai pofacsontomra, a homlokom dudorára . . . Emlékezzék rám, és egész életében átkozza magát a közönyéért . . .

Hangjában annyi keserűség és szenvedélyes, elfojtott érzés forrongott, hogy Raisza zavarba esett.

– Én tisztelem magát, Lebegyev – suttogta.

– Az ördögbe is! – kiáltott föl a férfi keserűen. – A szavak ránk ragadnak, de mit jelentenek? Miért tisztel engem, látszólag nincs miért.

A leány még jobban megzavarodva, levette fejéről a kendőt, kinézett az ágyról, és hunyorgott a villany éles fényétől.

– Mitől világít ilyen erősen?

– Vasárnapra virradó éjszaka van: a város hatalmas iparát kikapcsolták, mindent, a pékségen kívül.

Lebegyev fölemelt arca túl nagynak látszott Raiszának, a férfi szürke szeme bozontos szemöldöke alól gyámoltalanul nézett rá, és mindaz, ami benne a legmindennapibb, a legközépszerűbb volt, titokzatosan élte életét, s magához vonzotta őt: bőrének likacsossága, homlokának nyers, férfias formája, a dohány csípős szaga, az erőszakosan összeszorított száj, a nedvesség csöppje a bajszán, a hóvihar nyomát mutatva.

– Sérti a szemét a fény? Leoltsam?

– Ahogy akarja – suttogta Raisza.

– Hadd égjen – jelentette ki a férfi. – Legalább gyönyörködöm magában.

A leány visszabújt az ágy rejtekébe, eltitkolta megindultságát és diadalát, hogy ennyire megtetszett ennek a nem durva, rendes férfinak: ha szemtelen fickó lenne – azonnal leoltotta volna a villanyt –, és eltitkolta rejtett, bűnös bosz-

szúságát is azért, mert Lebegyev nem akarta erővel kicsikarni a beleegyezését, és eltitkolta leheletszerű, de nyilvánvaló vágyakozását is, hogy levegye a férfi fejéről a sapkát, megsimogassa világos, nappal őszesnek látszó, de most egészen szőke üstökét.

A férfi Raisza térdére hajtotta a fejét, eltolta a sapkáját úgy, hogy a padlóra esett, és homlokát, forró arcát odaszorította a leány téliesen védett térdéhez. A leány keze a szoknya szélére simult, de nem lökte el Lebegyevet, hanem védőn és szigorúan, egyidejűleg gondoskodva, a férfi fejére tette a kezét. Lebegyev megfordította a fejét a leány keze alatt, halántékát hozzá szorította – mosolygott.

Raisza nem hazudott, amikor azt mondta, hogy a lába olyan nehéz, mint a kő, de most egyszerre eltűnt lábának fáradtsága és álmossága, a testét erősnek érezte, mint egy gondtalan nap reggelén, olyan egészségesnek érezte magát, mint amikor sokáig fürdött az esti alkonyatban. És minden kis erének, minden izmának az ereje, egészséges érzése, a saját mezítelenségének jóvátehetetlen és nem ijesztő tudata, amely meghátrált a nyugtalanító bágyadtság és annyira megrendítő vágy elől, elrémítették a leányt, ijedten elvette a kezét, a melléhez szorította, betakarva vele erősen dobogó szívét.

– Ne vegye el a kezét – kérte a férfi.

A leány ügyetlenül feléje nyújtotta reszkető bal kezét, és a férfi gyengéden magához szorította, szorongatta, megérintette ajkával, megsimította vele borostás arcát.

– Milyen fecsegők is maguk . . . mindnyájan fecsegők . . . mind, mind . . . – ismételgette a leány, az akadozó szavakba rejtve reszketését és boldog megindultságát. – Sehová sem megy el . . . nem is hittem el . . . Egy szavát sem hiszem el . . .

Dünnyögéséből nyilvánvalóvá vált a tehetetlensége, szánalmas védekezése, öntudatlan kérése, hogy a férfi legyen vele nyersebb, határozottabb, és ha Lebegyev másfajta ember, aki nem szereti a leányt, felfogta volna, hogy az már egyesült vele, engedelmeskedik érintésének, a vére lüktetésének.

Lebegyev azonban felegyenesedett, Raiszát is talpra állította, magához szorította, betakarva zekéje szárnyával, mint-

ha még mindig a szélben állnának, de arcát távol tartotta, hogy láthassa a leány csüggedt tekintetét.

– A sötétben tapogatózunk, Raja, és ez nem nekem való . . . én túl sokat akarok magától . . . Hallgasson! Szeretem magát, és félek ettől. Nem magától félek, nem a maga arcától, testétől félek, hanem önmagamtól, csak magamtól . . . Nem szabad többé csalódnom, mert az gyalázat lenne, sőt még annál is több, ostobaság . . . Visszajövök hozzád, te pedig várj meg, hiszen te tudsz várni, megtanultál . . . Nem tudom, hogyan, de megtanultál. – Megcsókolta a szemét, száraz, forró ajkát, amely kapkodva viszonozta csókját, mintha kívánná a férfit, és félne a válástól. – Gondolj rám legalább hetenként egyszer, amíg távol leszek . . . Megvársz, ugye? És legalább elhiszed, hogy beléd szerettem?

– Csak unalmában, Lebegyev . . .

– Legalább egyetlenegyszer Grisának neveznél. Legalább tréfából!

– Csak képzelődik . . . képzeli az egészet . . . unalmában.

De nem távolodott el a férfitól, a teste könnyű lett, elébe hullt a jónak, az elkerülhetetlennek; a teste a meleg téli fehérneműben, a gyapjúszövetben és a posztó télikabátban egyidejűleg volt mezítelen és odaadó.

– Lehet, hogy igazad van – mondta a férfi lemondóan. – Elválunk, és meglátjuk, mi lesz. Én tudom, mit nézzek, de te?

Lépteket hallottak, amelyek a kabin előtt lelassultak.

– Megjött Kozlov . . . sietnem kell. – Lebegyev összehúzta a szemét. – Csókolj meg, magadtól csókolj meg, légy könyörületes! – Egy lépést tett hátra: ha teljesíti a kérését, ne vaktában csókolja meg, ne kishitűen érintse arcát, hanem saját kívánsága szerint.

De már elveszítette a leány fölött a hatalmát.

– Még mit nem akar! – A tompa, fáradt hang a leányt megrázó vihar nyomát őrizte. – Milyen erőszakos maga, Lebegyev! Isten vele!

– Nem kísérne ki bennünket? Kopogok az ajtaján, amikor útnak indulunk, és maga kijön a fedélzetre.

– Semmit sem lát az ember a ködben! – mondta Raisza lustán. – Hiszen még nappal sem lehet a csónakot látni, csak a hangokat hallja az ember. Csak nem azt akarja, hogy dalt

énekeljek magának arról, hogy „Búcsúzni fáj"? – nevette el magát a leány. – Menjen, Lebegyev.

Sokáig nem aludt el. Hallotta a szél zúgását, a szabadontartók csikorgását és nyikorgását, a hullámok szelíd csobogását, de még inkább a furcsa, tőle, az agyától független gondolatokat hallgatta, fáradt és ujjongó testének üzeneteit, amikor minden kis porcikája úgy érzi, csak a boldogságra született, és semmi sem zavarja meg abban, hogy lélegezzen, mozogjon, lebegjen és reméljen. Késve szidta Lebegyevet azért, hogy a bűnre csábította, egészen a szakadék szélére, de lélekben hálás volt neki, mert a férfi alkalmat adott arra, hogy érezze saját erejét; a férfi a jövővel kecsegtette, de hogy a jövő hogyan alakul, az nem Lebegyevtől függ.

Amikor meghallotta a hajóoldalhoz ütődő csónak tompa zaját, majd nemsokára azután az éjszakai ködbe távozó motor zúgását, Raisza hirtelen már bánta félálmában, hogy nem kísérte ki Lebegyevet. Egy pillanatra visszatért a vágy is, a vér most már egyszerű, szinte személytelen hívása, amely már elvált Lebegyevtől, és mégis hozzá fűződött, kezének erejéhez, dohányának illatához, arcbőrének likacsaihoz, amelyeket most váratlanul vágyódva és egészen közel látott maga fölött a kabin sötétjében.

3

Az élet Raisza számára másképpen telt, mint addig az éjszakáig: lassabban, csöndesebben, mint azelőtt, aggódó várakozásban, bár az étteremben már nem emlegették Lebegyevet. Elment, hát elment.

Szima korán hazarohant. Felgyújtotta a villanyt, felébresztette Raiszát, leült melléje, átölelte a vállát, hozzászorította hideg arcát, megpillantotta a padlón a bevásárlóhálóját, és mulatságosan biggyesztette a száját: hát itt vajon éjszaka ki tevékenykedett? Gyorsan és kuszáltan beszélt Lebegyevről, hogy elment Kozlovval, de nem egyenesen a Ricsijra, hanem előbb a kikötőbe, az öblön át, és onnan majd reggel tovább a hajójukra. Az itteni dolgokról Szima mindent tudott, bizonygatta, hogy ha a hóvihar elül, meghallják a csónak motorját, és Lebegyev rakétát bocsát fel üdvöz-

lésükre, mert az olyan férfi, vele nem unatkozik az ember. Azután Grigorjevna gyerekeit dicsérte, meg a házát, a férjéről meg azt mondta, hogy csöndes, lehet vele élni, de ő maga nem lenne hű hozzá, nem olyan férfi. Majd megsimogatta Raisza takaróval borított vállát, és csöndesen megkérdezte:

– Boldogultál vele?

– Te szándékosan mentél el a kabinból? Neked jutott eszedbe, vagy ő parancsolta?

– Látom, megfelel a legény – s gonoszkodva Raiszára kacsintott –, be kell vallanom: nem vagyok ellenségetek. No, mesélj!

– Ne hidd, hogy a hajósok rongya vagyok! – Szima iránt érzett megvetése, fölénye kirobbant Raiszából. – Te háltál vele, neked kell mesélned róla.

Szima nem sértődött meg. Néhány percig hitetlenkedve nézte Raisza arcát, kissé durva, érzéki vonásait, remegő orrcimpáit, és a sötét pihéket a felső ajka fölött, majd a tekintete unottan lesiklott róla, elveszítette érdeklődését az ágyon elterülő súlyos test iránt. Szima megingott, behunyta a szemét, és himbálódzva, mosollyal felelte:

– Ó, te ostoba! Miről mesélhetnék én? Hiszen a számára nem voltam más, csak jó pajtás, csak az voltam, de téged megszeretett... szerencsétlen lett miattad. Semmit sem értettél meg!

– Láttam ér már ilyen szerencsétleneket – mondta Raisza –, megisznak egy pohárral és... kikezdenek...

Szima sértődötten felugrott: nem volt semmi mondanivalója ennek a jövevény fruskának, akivel, ha meggondolja az ember, ma éjszaka Lebegyev volt itt ebben a kabinban.

Kerülték egymást. Raisza abban a büszkélkedő meggyőződésben, hogy elkerüli a szennyet, és megőrzi magát, a maga emberi méltóságát, Szima pedig naiv és homályos nehezteléssel, jóindulatúan morogva, sőt bizonyos mértékig csodálkozással is Raisza érzéketlenségén és vakságán.

Két nap múlva azonban, amikor megerősítették azt a híresztelést, hogy a csónak az öbölben összeütközött egy Pljarnijból érkező motoros hajóval – a fedélzetén sürgős műtétre érkezett a halásztelepre egy sebész –, és megtudták, hogy a csónak három utasa közül ketten elpusztultak – a

ködben csupán Kozlovot találták meg élve –, Szima kétségbeesetten bolyongva az „Onyegá"-n, bement Raiszához. Lebegyev halála eltörölte a régi sérelmeket, félreértéseket és ostobaságokat: csak a szomorúság maradt meg és a jó emlékek egy emberről, aki már nem él. Szima bement a konyhába, Raisza éppen mosogatott, a keze kivörösödött és megdagadt, az arca is duzzadtnak, kisírtnak látszott. Szima oldalról lépett oda hozzá, arcát a vállához szorította, Raisza szembefordult vele, és esetlenül megölelte nedves kezével. Szima elsőnek fakadt sírva.

– Ó, Szima! – sóhajtotta Raisza engesztelő hangon. – Te semmit sem tudsz . . . Hiszen ő erőszakkal akart engem rábírni . . . könyörgött, a semmirekellő. Elvesztette a fejét . . . Most aztán mi lenne velem, ha akkor nem állok ellent . . .

A legszívesebben sírva fakadt volna, hangos sírással, és egyre csak magáról meg a balszerencséről beszélt, ami érhette volna. Szima visszatántorodott, és az arcába vágott, többször is megütötte, a maga igazságának tudatában, és ha akkor valaki benéz a konyhába, nem kételkedett volna benne, hogy az alacsony termetű, haragos nő azért üti a másikat, mert az bizonyosan rászolgált, mivel csak áll, és meg sem moccan.

Karig Sára fordítása

Szerencsés kimenetelű ügy

Az első fokú bíróság Oszipov professzor ügyét tárgyalja. A múlt év nyarán megoperált egy beteget, aki a műtét után meghalt. A boncolást végző Korzun bírósági orvosszakértő jelentése nyomán vádat emeltek a professzor ellen. A leggondosabban ellenőrizték Oszipov professzor harmincöt éves orvosi gyakorlatát, attól az időtől kezdve, amikor még nem volt professzor, egészen eddig a legutolsó esetig. A nyomozás hónapokig tartott, és most folyik a tárgyalás, a tanúk meghallgatása.

– Boborkina tanú! – szólítja a bíró a soron következőt, és körülnéz a teremben. – Boborkina, itt van?

– Az előbb még itt volt – válaszolja valaki a szakértők közül, akik külön padon ülnek.

A szakértők mind idős, ősz hajú, nagy tapasztalatú orvosok. A tudományos címek és fokozatok mellett mindegyiküknek számos tisztsége van még, ezért a tárgyalást többször elhalasztották: hol az egyiknek kellett Leningrádba mennie egy tudományos konferenciára, hol a másiknak a visszatértére vártak, aki Ausztráliába utazott. Körülbelül két hétig vártak rá.

Korzun közöttük a legfiatalabb. Nincsenek tudományos fokozatai, viszont fiatal és nő. Csinos, sötét hajú, szeme eleven, okos pillantású. Jelenléte üdítően hat az öregekre, akiket koruk megfosztott a frisseségtől, mely már csak az emlékeikben él. Az ifjúi hevet helyettesíteni hivatott gáláns modorban udvarolják körül, pedig a legtöbbjük ellenfele ezen a tárgyaláson. Ő végezte a boncolást. Az iménti kérdése a védelem tanújához első hallásra olyan ártatlan, de olyan ravasz volt, hogy még a védő sem vette észre azonnal, milyen veszedelmes a vádlottra nézve. Az idős szakér-

tők felvont szemöldökkel, hosszan, jelentőségtelesen néztek össze.

– Megtenné, hogy beszólítja Boborkinát? – fordul feléje a bíró és mosolyog. Ebben a mosolyban elismerés rejlik. Értékes elismerés, minthogy a bíró is nő, mégpedig csinos nő. Férfiasan kemény arcú. Nagy, ezüstszürke szeme mélyén hűvös csillogás. A maga körében sikerei vannak.

Ezen a bírósági tárgyaláson kívül, a mindennapi életben olyannyira eltérő lenne a két nő befolyási szférája, hogy akár barátnők is lehetnének, ha mind a kettő elismeri a másik érdemeit, s nem lépi át a demarkációs vonalat.

– Szívesen – mondja Korzun, és viszonozza a mosolyt. Elegáns, fekete mintás szürke jerseyruhája egyszerű szabású, de úgy áll rajta, hogy amikor föláll, még csak le sem kell simítani. Amíg az ajtóból a tanút szólítja, a szakértők szeme rátapad. És ő tudja ezt, érzi pillantásukat, és a magas sarkú csizmában pipiskedve jobbra-balra forog.

– Boborkina!

Nincs válasz. Megcsóválja a fejét – micsoda felelőtlen tanú! – Újra visszamosolyog a bíróra, és kimegy a folyosóra. Hallani, hogy ott is szólítja Boborkinát. A teremben várnak. A még a télről beragasztott, poros ablakon át csak úgy árad be a tavaszi nap melege, s a teremben meg állni látszik a füst. A szakértők szeme le-leragad, az ügyész vastag szövet egyenruhája szinte gőzölög a hátán.

A teremben nem nagy a hallgatóság. A szomszéd helyiségben féltékenységből elkövetett gyilkosságot tárgyalnak, bezzeg ott még állnak is, sőt az ajtó előtt is tolong a nép.

Végre visszatér a szakértő a tanúval: a szomszéd teremben talált rá. Korzun otthonosan visszaül a helyére, Boborkina középre jön, ijedten áll a szemek keresztüzében. Rókagalléros, vörös konfekció-kabátban van, fején rézsútosan csíkos, fekete-fehér prémsapka. Összel valósággal verekedtek ezekért a sapkákért, most meg minden harmadik nő fején ott látni.

A bírósági külsőségek megfélemlítik Boborkinát. A számára megszokott fogalmak itt átalakulnak. Mikor a professzorok valamelyike megjelenik a kórházban, és fehér köpenyben, kis fehér sapkában végigvonul a folyosón, nyomában az orvosok kíséretével, egyszerre csönd lesz a kórter-

mekben, izgatottan várakoznak a betegek. Itt pedig minden tiszteletadás nélkül, szorosan egymás mellé ültették őket, két asztalka mögé, míg ez a fiatal nő, a bíró, magas támlájú tölgyfa karosszékben trónol az emelvényen, a hosszú asztalnál; a két ülnök a maga valamivel alacsonyabb székén olyan távol ül tőle, hogy még a könyökük sem ér össze. Boborkina a bíróra néz, és az izgalomtól először nem jól érti, amit mondanak neki, csak bólogat, s készségesen előrehajol. Izzadt tenyerében gyűri, gyömöszöli a zsebkendőjét.

A kérdésre izgatottan, de nagyon tagoltan mondja be a teljes nevét: mintha diktálná. Megmutatják neki, mit hol írjon alá. Aláírja. Az asztaltól visszahátrál a helyére. Vár.

– Mondja, Boborkina – kérdi tőle a bíró –, milyen beosztásban dolgozik?

– Laboráns – feleli Boborkina, s közben tagadólag rázza a fejét, mintha eleve visszautasítana minden esetleges gyanút.

– Ön találkozott már Oszipov professzorral? Személyesen ismeri őt?

– Hát hogyne ismernénk őt! – Boborkina ahelyett, hogy a professzor felé fordulna, aki mindenkitől külön, egyedül ül, még jobban elhúzódik tőle, pedig anélkül is elég messze áll.

A bíró az asztalra könyököl, arcát tenyerébe fekteti, hogy a napsütéssel szemben jobban láthassa a tanút, ujjait belemélyeszti dús hajába. Nemrég megtanították egy nagyon egyszerű módszerre: nem szappannal vagy samponnal kell fejet mosni, hanem tojássárgájával, majd kamillafőzettel leöblíteni, ettől különlegesen fényes és selymes lesz a haj. Most is élvezi, ahogy beletúr.

– És mondja, Boborkina, emlékszik egy bizonyos beteg, név szerint Sanicsev esetére?

– Hogyne emlékeznék rá! – vág a szavába Boborkina, és máris szaporábban lélegzik. A védőügyvéd azonnal jegyezni kezd. A bíró látja a szeme sarkából, sőt azt is tudja, mit jegyez föl, és milyen leleplező kérdést készült föltenni. Arcát még mindig a tenyerébe hajtva, hűvös, szürke szemét nem veszi le a tanúról, és maga teszi föl ezt a kérdést:

– Miért ilyen emlékezetes magának ez az eset? Talán már tudta, amikor a műtőből kihozták az . . .

Hirtelenjében nem találta meg a megfelelő szót arra, amit a műtőből kihoztak. A szakértők egyike a segítségére siet:

– Az anyagot!

– ... amikor a műtőből kihozták az anyagot, talán már tudta, hogy a beteg meghalt? – fejezi be a kérdést nyugodtan a bíró, s egyetlen pillantással sem mond köszönetet az idős szakértőnek.

– Hát persze! ...

Abban a pillanatban észbe kap, megijed, hogy nem azt mondta, amit kell. Látja, hogy valamennyien várnak tőle valamit, mindenki őt nézi. Segítségkérően pillant Korzunra. Ő azonban, arcán üdvözült mosollyal, megcsóválja a fejét ekkora együgyűség hallatán, mintegy értésére adva, hogy ők ketten most nem mint orvos és laboráns vannak jelen, a laboránsnő itt tanú, akinek a maga erejéből kell válaszolnia a bírónak.

– Hát persze ... hogy nem ... Honnan tudhattam volna? Semmit sem tudtam. A műtőből hozták, és kész.

– Tehát – szögezi le a bíró – nem tudta, hogy a beteg, akinek az anyagát – az „akinek"-et erősen megnyomja, s most már magabiztosan néz a szakértőre, aki segíteni próbált neki a szó megválasztásában –, akinek az anyagát szövettani vizsgálatra megkapta, akkor már halott volt?

– Nem, nem tudtam! – rázza a fejét hevesen Boborkina. – Nem tudtam.

– És elvégezte a szövettani vizsgálatot? Úgy, mint máskor?

– Hát persze! Mindig úgy csináljuk.

Voltaképpen a bíró is, a védő is, aki ezt a leleplező kérdést szándékozott föltenni, tisztában van azzal, hogy a tanú már nem emlékezhet rá, mit tudott és mit nem tudott akkor. A közben eltelt hónapok alatt annyit beszéltek a kórházban erről a műtétről és Oszipov professzor ügyéről, hogy Boborkina fejében óhatatlanul összekeveredett, vagy legalábbis összekeveredhetett az, amit abban a pillanatban tudott, azzal, amit azóta hallott. És bárhogy igyekezzék is most visszaemlékezni, vallomása megbízhatatlan. A bíró mégis föltette a kérdést, s ezzel kiütötte a védő kezéből a fegyvert, amelyet az már marokra fogott. A be nem avatottak számára észrevétlen kis párharc az ő javára dőlt el.

– Úgy. Tehát meghozták a műtőből. Most mondja el, hogy miben és mit hoztak.

– Persze, már nem emlékszem jól . . . tálban hozták, és csak arra emlékszem, hogy sok minden volt ott. – Boborkina a kezével mutatta, hogy tetejesen volt. – Úgy emlékszem, hogy a máj is ott volt.

Derékba szabott, vörös kabátja szorosan megfeszül a mellén és a fenekén. Ott áll középen, éppen rásüt a nap, s ettől, a nyakát körülfogó rókagallértól meg az izgalomtól melege van, valósággal ég az arca, még a púder alatt is látni, milyen vörös.

– Sok minden? – kérdi a bíró, és észre sem veszi, hogy utánozza Boborkina kézmozdulatát.

– Sok. Tele volt vele a . . .

– Az lehetetlen! – pattan fel a vádlott.

– Oszipov, nem adtam szót – szakítja félbe hidegen a bíró. – Üljön a helyére!

A vádlott leül, és felháborodottan vállat von. Majd együttérzést várva azokat keresi, akik éppúgy tisztában vannak az állítás képtelenségével, mint ő. A teremben azonban a védőn, az ügyészen, a gyorsírón, a szakértőkön és még egy-két emberen kívül, akiket a kíváncsiság hozott ide, senki sincs. Csak a sarokban ül, mindenkitől elhúzódva, egy fekete kabátos asszony, és sápadtan, égő szemmel figyeli a bírót. A vádlott még egyszer felháborodottan vállat von, és engedelmesen visszaül.

Az elmúlt harmincöt év során, körülbelül annyi idő alatt, amennyi a bíró születése óta eltelhetett, soha senki nem szólt rá ilyen parancsolóan és minden titulus nélkül. Még a háta mögött is professzorozták, kollégái és közeli ismerősei pedig Dimitrij Ivanovicsnak szólították. Otthon „papa", majd „nagypapa" volt a neve, csak a felesége szólította Mityának, ahogy valaha az anyja is. Most pedig egyre azt mondják neki: „Oszipov!", és ő észre sem veszi.

Fogja az egyik vaskos füzetet a három közül, amely mellette fekszik a padon, és gyorsan, indulatosan följegyez valamit. Ezek a füzetek már egészen megteltek, most a borítólapra ír föl átlósan valami epés megjegyzést, ezt látni az arcán; az egyik szakértő fájdalmas pillantást vet rá.

Azok számára, akik azelőtt is ismerték, szinte a felismer-

hetetlenségig megváltozott a professzor e hónapok alatt. Nemcsak testileg, külsőre – még a jelleme is egészen más lett. Gyanakvóvá, kicsinyessé vált. A mostani ügyvédje már a negyedik a sorban, de benne sem bízik. Másfél hónappal ezelőtt pedig váratlanul meghalt a felesége.

Oszipov professzor visszateszi a füzetet maga mellé a többi tetejére. Arcára bosszúszomjas kifejezés ül ki. Csavaros ceruzáját visszacsúsztatja a belső zsebébe, és a keze, amellyel több mint harminc évig operálta a betegeket, reszket.

A bíró még eljátszogat egy kicsit a szövettani vizsgálat részleteivel. Két ülnöke közül az egyik orvosnő, a másik idősebb öntödei művezető. Az utóbbi feszülten figyel, és érzelmileg a professzor pártján van.

– És amikor végzett, hová tette azt a sok mindent, ami a tálon volt? – kérdezi.

Boborkina azt hiszi, mindenkinek tudnia kell, mit szoktak csinálni a szövettani vizsgálat után az anyagokkal. Ezért úgy magyarázza el, hogy abból ugyan senki sem érthet meg semmit.

– Úgy érzem, most már végképp összekavarodott minden – szólalt meg Korzun. – Megengedik, hogy megmagyarázzam?

És a bíróra mosolyog.

– Van egy, mintegy tízliteres zománcozott edény. – Kecses kis kezével kört ír le a levegőben, és most mindenki a kezét nézi, amelynek dísze nem a manikűr, ahogy természetes lenne, hanem éppen ennek a hiánya, az egészen tövig levágott körmök. Ez a kis női kéz: a sebész munkaeszköze. – Ebben az edényben formalinban őrizzük meg az . . . a tisztelt védő látta, mert kíváncsi volt rá; tehát ebben tesszük el a vizsgálati anyagot. Mindegyik darabot külön-külön kis gézzacskóban.

Az idős munkás, akit zavarba hoz, hogy elsősorban az ő kedvéért magyaráznak, már az első mondat után hevesen bólogatni kezd, mintegy jelezve, hogy ő ugyan mindent ért és tud, s emiatt a magyarázat felét elmulasztja. Ezért a másik ülnök, az orvosnő, csakis az ő kedvéért tesz föl egy kiegészítő kérdést:

– Tehát közös edényben, de külön zacskókban?

– Igen – erősíti meg Boborkina.

– De közös edényben! – hangsúlyozza az ügyvéd.

Korzun mosolyog: érti a kiegészítés célzatát. S hogy a továbbiakban minden kétséget és félreértést kizárjon, nyugodtan és részletesen elmagyarázza, miért őrzik ugyanabban az edényben a különböző elhunytak külön zsákocskákba zárt testrészeit, és hogy ilyen rendszer mellett lehetetlen azokat összecserélni. Ki van zárva.

A terem sarkában pedig ott ül egy fekete kabátos, sápadt asszony, és égő szemmel, minden idegszálát megfeszítve figyeli a bírót. Az özvegy, akinek a férje meghalt a műtét után.

Boborkina, majd még néhány tanú vallomásának meghallgatása után a bíró feláll, odamegy az ügyvédhez és a szakértőkhöz, megtudakolja, hogy csütörtökön vagy pénteken érkezik-e vissza tudományos kiküldetéséből a védelem utolsó tanúja. És egy héttel későbbre tűzi ki a következő tárgyalást.

Egy héttel később, ugyanebben a teremben folytatódik Oszipov professzor ügyének tárgyalása. Ezúttal népesebb hallgatóság gyűlt össze: mára várható az ítélet. Még a szomszéd teremből is átjöttek, ahol pedig érdekes garázdasági ügyet tárgyalnak, de most éppen szünetet rendeltek el. Néhányan nagyon várják a védő beszédét, amely még el sem hangzott, de máris szóbeszéd tárgya.

A professzor mögött, két sorral hátrább ül a lánya. Már szintén idősebb nő, aki az izgalomtól néha összekulcsolja a kezét és lehunyja a szemét, mintha magában imádkoznék. S ugyanúgy, mint az elmúlt napokban, mindenkitől elhúzódva, ott ül a sarokban a fekete kabátos özvegy.

Kihallgatják az utolsó tanút, aki napbarnítottan és felfrissülve érkezett vissza a tudományos kiküldetésből. Majd elhangzik a vádbeszéd. Azután a védő következik: félórás ragyogó beszéddel káprázтatja el hallgatóit. Szünetet rendelnek el.

A szünetben a védőt körülveszik a barátai – azok, akik hallották és azok is, akik sajnos, maguk nem hallották, de már hallottak róla –, és gratulálnak neki. Azt mondják, hogy

beszéde az ügy kimenetelétől függetlenül, önmagában is nagy jelentőségű, feltétlenül publikálni kell.

Az ügyvéd a folyosón, a falnak háttal, zsebkendőjével törölgeti a homlokát, amelyre a verejték rátapasztotta máris ritkuló haját. A keze is nyirkos. Föl van ajzva, köszöni a gratulációkat, igazán nem számított rá.

Azután mindenki visszamegy a terembe.

– Álljanak föl, a bíróság bevonul! – kiáltja az altiszt.

Mindenki föláll. Az oldalajtón belép a bíró a két ülnök kíséretében, fölmennek az emelvényre. Odaállnak a három tölgyfa karosszék elé. Az ítéletet meghozták, most fogják kihirdetni. A terem állva várja. A professzor egyedül áll a padja előtt, amely ugyanolyan, mint a többi, de most a vádlottak padjának nevezik.

– Az Orosz Szocialista Szövetségi Köztársaság nevében . . .

A professzor lánya gyorsan behunyja a szemét, és valamit suttog magában.

A bíró a több hónapig tartó gondos nyomozás és többrendbeli tanúkihallgatás alapján fölmentő ítéletet hoz. A professzort azonnal körülveszik, s örömteli felkiáltások és bizonykodások közepette tódulnak ki a nyomában a folyosóra: „Mi egész idő alatt, kezdettől fogva bizonyosak voltunk, egy pillanatig sem kételkedtünk . . .” Csak a lánya ül még mindig a padon, ölében a nyitott retikül, és teljesen elázott, vékony zsebkendőjével törölgeti a szemét.

Kis idő múlva valóságos diadalmenet vonul végig a folyosón. A bírónő mellett Korzun, mosolyokat váltva beszélgetnek valamiről, miközben a bírónő lopva vizsgálgatja a szakértő cipőjét és most is rendkívül egyszerű, de szemlátomást nagyon drága ruháját. Ez az a területe a női létnek, ahol nem érzi magát elég biztosnak, ahol tudja, hogy tanácsra és irányításra van szüksége.

Az ügyvédbe belekarol az egyik kollégája, és élénk taglejtések kíséretében magyarázza neki, miért van a beszédének („De hiszen tudod, fölösleges is említenem . . . Én mindig ugyanazt mondom a szemedbe is, amit a hátad mögött . . .”) az adott per kereteit messze meghaladó jelentősége.

– Igen, igen, igen – bólogat jelentőségteljesen az ügyvéd,

de közben a szeme sarkából a bírót figyeli, akivel még beszélnie kell egy következő üggyel kapcsolatban. – Igen, igen . . .

A folyosón még egy ügyvéd szorong: kisebb ügyekben szokott eljárni. Alacsony, kopaszodó, szomorú emberke, zakójának könyöke kifényesedett. Már mindent tud, sikeres kollégájának pillantását lesve próbálja őt üdvözölni, gratulálni, de nem veszik észre. A menet elvonul mellette, s a falhoz szorítja.

A professzor a szakértők gyűrűjében halad, akik most a kollégái. Fekete öltönyben van, melynek gallérját mintha hamuval szórták volna be; teljesen ősz. A lánya ijedten nézi az ezüstös szálak közt kivillanó vörös fejbőrt, és szeretné, de nem meri megállítani az apját. Ő pedig nem vesz észre semmit, csak beszél, beszél. Győzött az igazság. Győzött, és most boldog, még arról is megfeledkezik ezekben a pillanatokban, hogy közben meghalt a felesége. Mindenkit, aki a nehéz napokban kitartott mellette, meghív az otthonába. Leeresztett jobb keze, mellyel több mint három évtizeden át operálta a betegeket, egyre jobban reszket, annyira, hogy már messziről is látni.

Leghátul, a többiektől elmaradva, jön a gyűrött, fekete kabátos asszony. Néhány hónappal ezelőtt csak azt tudta, hogy meghalt a férje. Már kezdte megszokni a gondolatot, mert hát gyerekei vannak, és élni kell. De most, a nyomozás és a per után senkinek sem hisz többé. Arra gondol, hogy egyiküket sem érdekli sem ő, sem a gyermekei. Lám, milyen egyetértésben mennek és beszélgetnek. Mind egy követ fújnak.

És hogy nem így van, arról soha, senki sem fogja meggyőzni.

Szabó Mária fordítása

Ilyen az élet

ELSŐ FEJEZET

Ivan Zsaplov, a Transzszibériai gépkocsitröszt tizenhármas telepének sofőre fuvarból tartott hazafelé az asujszki országúton. Tavasz volt, a föld épp csak levetette fehér köntösét. Az út fellazult, a jég eltakarodott, és az úttestet végig tócsák borították, néha úgy látszott, a kocsi sekély, kanyargós patakban robog. A hegyek tetején a kitöredezett gidres-gödrös aszfalt helyenként felszáradt, de másutt jég- és keréktiporta hó fedte. Itt még a vízlevezető árkokat is ellepte a hó, a piszkos hóban pedig palackcserepek csillantak itt is, ott is. A tél folyamán sok üveget elhajigáltak, akik itókával igyekeztek melegedni a hosszú úton. Most aztán kiolvadtak a palackok és a szilánkok.

Ivannak az volt az érzése, hogy ez idén sűrűbben hever az üvegcserép az út két oldalán, mint más esztendőkben. Tán többet isznak az emberek, vagy az idei cudarul hideg tél az oka, ki tudja.

Ivan ZIL–130-asa nemrég esett át generálozáson (ő maga végezte a javítást, teljesen szétszedte s úgy rakta össze újra a gépet), egyenletesen és fürgén robogott, rakomány se volt rajta. Ivan hétszáz versztát hajtotta megrakottan a kocsit hazulról, Szosznovszkból, de visszafelé nem volt mit felpakolni. Három napot várt, de csak az időt vesztegette.

Szosznovszkig alig kétszáz kilométer volt hátra, amikor hirtelen hóförgeteg támadt. Hideg szél zúdult alá a Szajan fehér meredélyeiről. Az út eljegesedett.

A Zaszaji-hágón hófúvás tombolt, be kellett kapcsolni a reflektorokat. Ivan tapogatózva hajtott tovább, egyes sebességben. Zaszajt elhagyva úgy tekergett körbe az út, mint a búgócsiga, hol felkapaszkodott, hol alábukott a sziklás hegyoldalakban. Ivan tapogatózva hajtott tovább, egyes sebesség-

ben. Zaszajt elhagyva úgy tekergett körbe az út, mint a búgócsiga, hol felkapaszkodott, hol alábukott a sziklás hegyoldalakban. Ivan úgy határozott, hogy éjszakára megszáll Perevalnojében egy ismerős kerzsaknál.* „Hátha éjszaka megcsendesül az idő. Hisz ilyenkor tavasszal szeszélyes, akár az eladó lány" – gondolta, miközben azt nézte, milyen nehezen, nyikorogva kotorja a havat az ablaktörlő a szélvédőről. Tizenöt esztendeje rója már az asujszki utat, van neki éppen elég jó ismerőse, akiknél mindig akad egy fekhely, ahol megpihenhet, meg egy kis vendéglátás.

Volt az első esztendőben egy lány is. De micsoda cukorfalat. Valahányszor útnak indult tőle, a keze alig tartotta a kormányt. Ilyenkor ledőlt valahol az út szélén, és aludt, hogy behozza, amit éjszaka alvásban elmulasztott, visszanyerje az erejét, amit elvesztegetett a szerelemben, ölelésben. Amúgy istenigazában belehabarodott abba a lányba. Komoly szándékkal volt iránta. De aztán úgy esett, hogy mégis kivetette a szívéből. Egyszer fuvar végeztével mindjárt újabb fordulóba kérte magát, a kiszabott pihenő nélkül. Szerette volna meglepni a kedvesét. Odaér a kapuja elé, benéz, odabenn meg ott áll egy viharvert kis GAZ-kocsi. Kősúlyút dobbant a szíve, a lelke is megdermedt. Kilökte a kocsiajtót, hogy majd kiszakadt a sarkából. Futás a tornácra . . . A pitvarban már várta a lány, Klánya.

– Vanyecska, drágám! Hogyhogy ilyen váratlanul . . .

Ott állt egy szál házi köntösben.

Ivan orrát megcsapta testének forró illata. Alig tudta kinyögni.

– Aludtál, Klánya?

– Aludtam, Vanyuska . . . – felelte Klánya, és közben elállta az ajtót.

– De későn kelsz fel! . . .

Félretolta Klányát. Betaszította az ajtót, ment egyenest a hálókamrába. Az ágy csakugyan vetve, rajta meg ott csücsül, csizmájával küszködve – sehogy se talál a szárába – egy sofőrlegényke. Fiatal, széles arcú, a szeme ijedt, arcán bamba mosoly. Mindent elviselt Ivan, csak ezt a mosolyt, ezt nem.

* Szibériai óhitű szekta tagja.

– Na gyere csak ki! – dörrent rá, és bikanyakát sűrű vér öntötte el. – Gyere ki!

Klánya ott áll az ajtófélfánál, azt az átkozott szép karját (a bőre, mint a tej) a szája elé kapja. De forró, még csóktól forró ajkát (a színe, mint a vér) nem tudja elrejteni. És Ivan látja.

A sofőrlegényke nagy nehezen felhúzta a csizmáját. Felállt, kiegyenesedett. Amúgy megjárja, jókötésű legény. De Ivan mellett még ágaskodhat. Az ő feje a mestergerendát veri, az ereje pedig rettenetes. Ránézett a legényre, Klányára. „Végezni kéne velük." Teste megrándult a gondolattól, de türtőztette magát.

– Aztán hová menjek? – kérdi a legény, mintha már legyűrte volna félelmét.

– Eredj a tiszta szobába! Beszédem van veled.

Átmentek a tiszta szobába, az asztal megterítve.

– Ülj le! Te is ülj le, Klánya. Lám csak, meg is terítettél . . . – Az asztalon egy üveg vörös bor, harapnivaló, két pohárka, tányér meg villa. – Jól fogadod a vendéget! Helyes . . . Csak a borospohár kevés. Sebaj, nekem jó a vizespohár is. – Ivan kezébe veszi az üveget. – Nem, Klánya, ezt a petrót nem szokta a gyomrom. Nincs valami komolyabb?

A lány szeme elhomályosul. A szíve csupa félelem és remegés, az élete összetörve. Szinte vakon odabotorkál a pohárszékhez, elővesz egy kis kancsót. Tiszta az, mint a könnycsepp, az alján aranysárga citromhéjdarabkák. Odaviszi az asztalhoz, a keze remeg, remeg az üvegben a pálinka, megtörik rajta a fény. „Mi lesz ebből? Részeg fővel zabolátlan!" Ivan uralkodik magán. Arcán nyoma sincs gyöngeségnek, fél kimutatni. Pedig a lelke mélyén de nagyon szánja ezt a lányt, a kedvest, már-már rákiált: „Kérj bocsánatot, Klánya! Kérj bocsánatot, gyönyörűségem! Mindent megbocsátok!" De arca csak tomboló haragjáról árulkodik, a nyaka pedig rézvörös, akár a bodzával tisztított szamovár.

Teletöltött magának egy csiszolt poharat.

– Neked mi kell, petró? Vagy iszol az én kancsómból?

– Én nem iszom . . . – A legény ferdén fölpillantott, gyanakvón, de félelem nélkül.

– Szóval petrót! – Ivan töltött a borból a pohárkába. –

Igyatok. „Keserűt" kéne kiáltani, de így is jó lesz. Koccintani nem fogok veletek.

Egy hajtásra kiitta a magáét, újra töltött, a harmadik pohár már nem lett teli. Azt is felhörpintette. Hallgatott egyet, érezte, ahogy a meleg végigfut, elárad az ereiben, jót tett neki ez a virtusos ivás. Aztán hirtelen földhöz vágta a poharát. Klánya felsikoltott, arcára csapta mindkét kezét, a legény is összerezzent. Ivanból meg mintha az üvegcserepek láttán kiszállt volna a gőz.

– Hát így vagyunk – mondta nyugodtan, és kitette öklét az asztalra.

– Egyél valamit, Ványa – kérlelte könnyek között Klánya.

Nem nyúlt Ivan az ételhez, nem is hallotta a lány hangját.

– Fiatal még az idő. – Dél se volt még. – Úgyhogy mindent el tudunk végezni.

Megint hallgatott. Sajnálta magát, de még jobban sajnálta Klányát. Mi tagadás, az alatt az egy édes esztendő alatt igencsak összemelegedtek. De mást hoz a sors, úgy látszik. Ivannak eszébe jutott, hogy Klánya említette: volt neki, úgymond, egy futó kalandja. Megígérte a fiú, hogy elveszi, de aztán elszelelt jó messzire; akkor bukkant fel Ivan, és megvigasztalta gyengédségével, jóságával. Tán ez az a fiú. Visszatért. Az újbor részegít, a régi leterít. Ezek szerint Ivan afféle újbor Klánya számára.

És ekkor mintha valaki a fülébe súgott volna valamit. A sofőrlegénykére nézett, és rádörrent:

– Hát te, te petróivó, te autós kapcabetyár, van képed szégyenbe hozni egy becsületes lányt?! Mit gyötröd, te bitang! – És Ivan csakugyan majd megfúl a haragtól. – Ott van, ni, nézd meg! Nézd csak meg, mit forgatod a pofádat! Egészen odavan! Alig áll a lábán! – Ivant elragadja a Klánya iránti szánalom hulláma. Már csakugyan hiszi is, amit mond. – Mire vársz? Hogy szurokkal kenjék be az ajtaját?! Hogy merészeled megsérteni az árvát? Mi?

Dühtől fortyogva megragadja a legény mellén a kabátot, megcsavarja, emelint rajta egyet. Érzi a legény a féktelen nagy erőt, de tartja magát. Nem ijed be, de nem játszik ha-

tot vagy vakot. Ha ellenkezni próbált volna, Ivan azon nyomban odanyekkenti a földhöz.

– Te dunnavitéz, hogy merészeled ezt a lányt megrontani? Mi? – Aztán hirtelen, egy szuszra kivágta: – Vedd el feleségül! Hallod? Vedd el, ha mondom! Különben szétttiporlak! . . .

– Vanyecska . . . – kiáltotta Klánya, és belekapaszkodott a karjába.

De lerázta magáról, a legény kabátjáról úgy pattogtak a gombok, mint a jégeső, a gallérja meg a kezében maradt.

– Kitaposom a beledet! . . . – Azzal odalökte mind a kettőt a lócára, egymás mellé.

– Mit ordítozol? Mit hadonászol? Ki vagy te? . . . Milyen jogon? . . . – horkant fel a legény, elkomorult, az arca rángott.

– Én? A bátyja vagyok! – vágta ki hirtelen a maga számára is váratlanul Ivan. – Az édes testvére! Megértetted? . . .

– Nem kell azért ordítani. – A legény arca mosolyra húzódott. Felsóhajtott, megigazította a zakóját. – Nézzenek oda, mit képzelsz? Még a ruhámat is eltépted . . .

– Letépem a fejedet is – fenyegetődzött Ivan, de már nem olyan vadul, enyhülő szívvel.

A legény ezt mindjárt megérezte.

– Szóval a bátyja vagy, az más . . . Akkor ismerkedjünk meg. Engem Mihailnak hívnak – mondta és a kezét nyújtotta.

De Ivan nem fogadta el a kezét. Komoran mondta:

– Ismerkedjen veled a sánta ördög . . . Dunnavitéz.

– Miket ki nem találsz . . . Méghogy dunnavitéz. Meghabarodtál? Éjszakára jöttem csak be, megpihenni . . . Sofőr vagy magad is, tudod, hogy van az.

– Én aztán tudom! Én tudom! – fortyant fel Ivan: ez a hazugság nagyon szíven ütötte. – Mit hordasz össze hetethavat? Mit hantázol? Megbecstelenítetted ezt a lányt! És még köntörfalazol . . .

– Várj csak! . . . Várj! . . .

– Nincs mit várni! Lám csak: bejött megpihenni! . . . Mint egy üdülőbe . . . Mondtad-e neki, hogy elveszed? Mondtad-e, hogy menjen hozzád? Mondtad? – Ivan egész

bíborvörös lett, alig tudta fékezni magát, hogy rá ne rontson a legényre. – Mondtad?!

A legény hallgatott, tekintetét elfordította, összeszorította a fogát.

– Te csak ne feszítsd meg nekem a pofádat. És ne csikorgasd a fogad. Még szükséged lehet rája! Felelj becsülettel! Mondtad, vagy sem?

A legény elszántan hallgatott, készen bármire.

– Klánya! – üvöltött fel Ivan, kis híján felzokogott, olyan égő szánalom facsarta el a szívét önmaga, Klánya, de még a legény iránt is. – Klánya, kedvesem! Megígérte-e vagy sem?

Egyszerre reménység fogta el: „Hátha nem is volt semmi köztük?"

Klánya rápillantott, szeme tele könnyel, őszinte fájdalommal. És Ivan megértette: mindennek vége. Odavan minden reménysége. Csak legalább a lányt, csak azt mentse meg. De még így is nyúlt volna feléje, hogy térdre boruljon előtte, nehéz fejét beletemesse a szoknyája elejébe, elfelejtsen, megbocsásson mindent... Mindent... És megint jó lesz minden. De nem, nem lesz! Soha... Ő, Ivan Zsaplov, sose bocsátja meg a hűtlenséget. Ha ízekre szaggatják, akkor se... Még neki, Klányának se...

– Hát mond csak, Klánya!

A lány bólintott.

– Mondd ki, hadd hallja!

– Megígérte...

– Mit ígért meg?

– Hogy elvesz, megígérte, feleségül...

– Aha! Hallottad? Te üdülővendég! Hallottad? Majd én beleverem az orrod!...

– Mit ordítozol? Mi? Mit ordítasz?

A legény felugrott. Elindult felé. Ivan szemközt vele.

– Na! Kell valami?

– Üss meg! Üss elsőnek! – állt elébe a legény. – Ez a kettőnk dolga! Megértetted? A mienk! Az övé meg az enyém!

– Aha! Az övé meg a tiéd? Világos, komám, csakhogy ha világos, hát legyen világos!

– Nekem minden világos...

– Aha . . . Na, ez már más beszéd. Ülj le . . .

Leültek. Ivan hosszan, jól megnézte a legényt. Egészen passzol Klányához.

– Komoly szándékaid vannak?

– Hát.

– Ne hápogj.

– Komolyak!

– Ezt már szeretem. Ez már más beszéd. Erre iszunk.

Töltött a borból a kupicákba. Még mindig nem szállt a fejébe az ital. Szótlanul koccintottak, ittak. Ivan ropogósat harapott egy kovászos uborkából.

– Szóval feleségül veszed?

– Elveszem . . . Mit akarsz még?

– Semmit . . . Sajnálom a húgocskámat . . . Ilyenek nem hevernek ám úton-útfélen.

Újra koccintottak, ittak. Ivan Klányára sandított.

– Régóta vagytok már így? – kérdezte.

– Régóta . . . Csak egy éve nem jártam itt . . .

– Nocsak . . . Egy évig? Aztán hol voltál?

– A szűzföldeken.

– Aha . . . Aztán arrafele nincs posta?

– De hiszen ő maga . . . – A legény leszegett fejjel a lányra pillantott. Ivan megértette: szereti. – Ő maga akarta. Azt írta, nem vár rám, van neki valakije . . .

– És te elhitted?

– Nemigen . . . El is jöttem hozzá . . .

– Jól van, éljetek boldogan – adta beleegyezését Ivan. – Csakhogy törvényesen. Annak meg kell lenni.

Eztán ment simán minden. Hirtelenjében maga is elhitte, hogy ő Klánya védelmezője, ő rendezi el az életét. El is rendezte.

Nem sok fáradságába került, hogy elmenjen a községi tanácshoz, és kihívja egypár szóra a titkárt, Troskát, vele egyívású pajtását. Együtt szolgáltak a harckocsizóknál. Rá is beszélte nyomban, hogy adja össze a fiatalokat. Mihail még a száját se nyithatta ki, máris törvényes férj lett belőle. Keserű esküvő volt ez Ivan számára. Attól a naptól fogva nem is látta többé a fiatalokat. Annyit tudott, hogy eladták a házat, aztán szedték a sátorfájukat, és elköltöztek a szűzföldekre. Jóval később, amikor már behegedt ez a fájó seb,

amikor már megismerkedett Nyinával, össze is házasodtak, amikor már végképp elfelejtette ezt az oly édes, de keserűre fordult szerelmet, Trosa egyszer üdvözletet adott át neki az „édeshúgocskája" nevében. Addigra már három apróság kapaszkodott Klánya szoknyájába, és úgy éltek Mihaillal, mint a galambok.

Ivannak magának is volt már négy csemetéje. Nyina szülésre termett asszony. Ha kimennek szabadságidőben a kaszálóra, van saját gazdaságuk, tehenkéjük is van, különbül nőnek a gyerekek a saját tehenük tején, meg aztán a kormánykerék nem tart el ekkora siserahadat... Kimennek a kaszálóra, eldolgozgatnak a szabadban, meghálnak a kunyhóban, megmelengetik egymást, és lám, Nyina máris gömbölyödik. Tíz év alatt már az ötödiket hordja.

... Ahogy odaért a Perevalnoje felé vezető kanyarhoz, Ivan megelőzött egy rozoga, ütött-kopott GAZ-kocsit, melynek ponyvatetejét alig tartotta valami. „Honnan a pokolból került ez elő? – gondolta Ivan. – Ilyen kecskepofát életemben nem láttam még az úton. Hova hajt ilyen pocsék időben, méghozzá gyerekekkel." Mert a fülkében gyerekarcokat látott. ... „Megy, mint az őrült – gondolta aztán már a falu felé kanyarodva. – Ilyen hófúvásban, és méghozzá éjszaka! Vakmerő fickó ez a pilóta."

Ivan éjszaka jót aludt, aztán még virradat előtt kihajtott az udvarból, űzte-hajtotta a türelmetlenség, hogy minél előbb viszontlássa siserahadát, elbabusgassa őket. Meg aztán Nyina miatt is aggódott, mi lesz, ha a távollétében betegszik le.

Ahogy kiért az országútra, eszébe jutott az a GAZ-kocsi. Még az utat is megnézte, nem látszik-e friss nyom rajta. Hátha a sofőr meggondolta magát, és visszatért éjszakára a faluba. De nem, nem tért vissza. Vakmerő fickó! Azelőtt Ivan maga is ilyen volt. A mai napig is belesajdul néha a szívébe egy vakmerő percének hidege. De hol van az már! Most már óvatos. Semmi kedve potyára a nyakát szegni. Megtanulta! „Hanem ez csakugyan vakmerő – gondolta Ivan, aztán legyintett. – Mi a fenét törődök vele."

De nemhiába, bizony nemhiába, nem ment ki a fejéből az a GAZ-kocsi. Mert itt van, ni, egyszerre előbukkant a köd-

ből. Itt áll keresztben az úton, a fara összetörve, az útszéli fenyő törzse a közepéig lehorzsolva.

Ivan hirtelen egyesbe kapcsolt, és finoman rálépett a fékre. A ZIL négy kerekén csúszva megtorpant, és Ivan óvatosan, hogy rá ne fusson a padkára, odacsúszott vele az összetört kocsi mellé. A GAZ orra egész a vezetőfülkéig ripityára ment, a hűtő palacsinta lett, a belseje kilógott. Ezt szépen megcsinálta az a vakmerő fickó, előbb neki a sziklának, aztán rá a fenyőre . . . Ez igen.

Ivan kiszállt a kocsiból, a motort nem kapcsolta ki, a reflektort se oltotta el, odament a fülkéhez, nagyot káromkodott, megrántotta a fülke ajtaját, és nyomban a földbe gyökerezett a lába. A fülkében egy nő ült, a szeme nyitva volt, de üresen meredt Ivanra. Az arca sápadt, férfisapkája alól ritkás szőke fürtök bukkantak elő. Ivan a hajnali derengésben is jól látta dermedt, kék ajkát, a fekete karikákat rezzenéstelen, szinte tébolyult szeme alatt, és ráeszmélt, hogy ordításával felébresztette és halálra rémítette a szerencsétlent. A nő térdén, amely szegletesen kandikált ki vékony ruhája alól, fejjel egymás felé két gyerkőc feküdt, egy harmadik a nyakát ölelte, a vállára borulva. A térdén fekvő két gyerkőcre viseltes bordó kabát volt ráterítve. Az asszony vehette le magáról, ő maga pedig pulóverben és vattamellényben didergett. Ivan nem tudta mindjárt kivenni a nő vállára boruló kisgyerek arcát. De amint meglátta kicsiny, szürke arcát, fagytól kisebesedett, vastag ajkát, felszáradt könnyektől maszatos kezét, egyszerre elfacsarodott a szíve, és bűntudatosan szipákolt.

– Hát ti hogyhogy itt éjszakáztok? – szólalt meg Ivan a fejét csóválva.

A nő Ivan hangjára hirtelen felhüppögött, és vigasztalhatatlan zokogásba tört ki, mint egy kisgyerek. Ivan most vette csak észre, hogy egészen fiatal, szinte kislány még, védtelen, s hogy a gyerekek nem az övéi, és rettenetesen fél. Bizony, nem nehéz halálra ijeszteni itt az embert, ezen az úton, a tajga kellős közepén, ha álmában ráordítanak.

– Ne sírj, ne sírj, te lány – csitította Ivan, azzal megkerülte a fülkét, és óvatosan a karjára vette az alvó kisfiút.

A gyerek keze lecsusszant a lány vállán, mellén, és tehetetlenül csüngött alá. „Csak nem fagyott meg?" – gondolta

Ivan, és átvitte a csöppséget a ZIL-jéhez. „Mi ütött beléd, te pilóta? – mordult magában Ivan a sofőrre, miközben az út szélére kormányozta a kocsiját. – Te bitang, húzod a lóbőrt a kasban, a gyerekek meg közben megfagynak. Nem elég, hogy ripityára törted a kocsit? Legalább bekapcsolnád a reflektorodat. Még szerencse, hogy bele nem rohantam a farodba, és nem csináltalak ki egészen."

Ivan újra odament az összetört kocsihoz, és bekukkantott a kasba. Úgy tűnt, a sofőr csakugyan ott alszik.

A lány még mindig sír, a feje abban az esetlen, nem neki-való sapkában, csak úgy rángatózik, elővillan sovány nyaka, hegyes, kisfiús ádámcsutkája.

– Hát teveled mi van? Mi van, kislány? Nyugodj meg – dörmögi Ivan, amilyen szelíden csak tudja. – Mássz csak ki innen . . . Eredj át az én kocsimba. Ott meleg van, fölmelegedsz . . .

– Nem tudok . . . bácsi . . . – Az ajka nem engedelmeskedik, vacog az egész teste.

– Miért ne tudnál? Összetörted magad? Add csak ide a gyerekeket.

– Elgémberedtem . . . bácsi . . .

– Aha.

Ivan leszedi az alvó gyerekekről a kabátot, óvatosan, hogy föl ne ébressze őket. Karjára veszi az egyik aprócska, télikabátos, nagy sálba bugyolált kislányt. Átviszi őt is a ZIL-be, lefekteti a kabinba, és már fordul is vissza. A harmadik is kislány. Ivan őt is a karjába veszi. A gyerek régi kötött nadrágja, túl nagy kabátja csupa víz.

– Hohó, komám, ez aztán nem járja. Téged is összepisilt?

– Igen . . . – bólint a lány. Már nem sír, csak az álla rezzen egyet-egyet. – Beteg, szegényke . . . Már ötéves . . . De most is az ágyba . . . mindig az ágyba . . .

Ivan már nem hallja, magához szorítja a nyirkos kis testet, és viszi. A vezetőfülkében bebugyolálja a saját, meleg posztóköpenyébe, ő maga úgyis vattakabátban ül a kormánynál. A köpeny csak dísznek van, csak parádézni szokott benne, ha megérkezik valahová, meg a garázsban.

– Te ki tudsz szállni magad? – kérdi Ivan a lánytól. – Nesze, kortyints ebből, felmelegít. – És nyújtja a kulacsát.

Ivannál mindig van biztonsági tartalék, minden eshetőségre. Hát most itt az alkalom. – Igyál.

– Mi ez?

– Orvosság. Gyógykakaó. Ugyan már, ne félj, húzd meg jól! Aztán hogy hívnak?

– Kapa . . .

– Igyál, Kapitolina, nagyot, egy hajtásra.

A lány fogja a kulacsot, alig tudja megtartani a kezében, hátraveti a fejét. Ivan látja a lány fehér nyakát, egymás után kétszer fel-lecsusszanó ádámcsutkáját. Kapa meggondolatlanul nagyokat nyelt, a vodka lecsurran az állán, rácsepeg a mellére. Szörnyű, fuldokló köhögés fogja el. Ivan alig tudja elkapni a kulacsot. A lány a száját legyezgeti, lába reszket, az arcán könny patakzik.

– No csak, kislány, csakugyan azt hitted, hogy kakaó? – morog Ivan, miközben becsavarja a kulacsot. – Úgy megszívtad, mint az édesanyád csecsét . . .

Kapa még mindig köhécselve megpróbál felállni, de visszazökken az ülésre. Zsibbadt lába nem tartja meg.

– Na, gyerünk csak!

Azzal Ivan ügyet se vetve a tiltakozásra, karjába kapja őt is. Keze hozzáér ruganyos lábához, jéghideg testéhez. A lány lehűlt, sima bőre szinte odafagy reszelős, kérges tenyeréhez. Úgy viszi, kissé kinyújtott kézzel, mintha szégyellné magához szorítani.

– Hogy tehettél ilyet, te bolond lány – morog vele –, egy szál trikóalsóban indulsz útnak? Hosszúnadrág kellett volna! Ej, te! Befagy mindened, akkor aztán sírhatsz.

– Volt rajtam nadrág – motyogja Kapa, és elvörösödik. – Csak levetettem . . . Odaadtam . . . Manyának . . .

– Miféle Manyának? – kérdi Ivan, miközben beülteti Kapát a kabinba.

– Annak . . . – int Kapa a GAZ raktere felé. A bódulat erőt vesz rajta, a szeme leragad. Még megpróbál ellenállni a melegnek meg a rátörő kábaságnak. – Ott is vannak még gyerekek.

– Hol? A kasban?

– Aha . . .

– Miket beszélsz, te lány? Hisz azok biztos megfagytak . . .

– Nem... van náluk takaró. – A lány már alszik, feje hátrabillen az ülés támlájára, az ajkán mosoly.

– És a sofőr hol van? – Ivan megérinti a lány vállát. – Hol a sofőr?

– Nem tudom... Elment... Még az este. – Ivan aligalig érti a lány suttogását, és már fut is a GAZ-kocsihoz.

A kasban, a padlóra terített vastag szalmán meg két bárányból bundán szürke kincstári takaróba bugyolálva még öt gyerek alszik. Idősebbek, mint amazok, akik a fülkében voltak.

– Nesze neked, Ivan Andrejics, meglepetés – vakargatja a tarkóját Ivan. – Guruló gyerekotthon. Hát ezeket hova tegyem?

„Hol lehet az a málé, az a gané sofőr? Az az országúti csirkefogó? – dühöng magában Ivan. – Meglógott, a gyalázatos. Nekiindult a hóviharnak, az éjszakának, pedig betérhett volna a faluba, a bitang. Én is betértem. Pedig értek úgy a kocsihoz, mint ő. De sebaj, majd előkerülsz, kinyomorgatom a lelked és karburátort csinálok belőle – fenyegetődzik Ivan, közben azon spekulál, mihez kezdjen ezzel az öt gyerekkel. – Be vannak ugyan takarva, báránybunda meg szalma van alattuk, de micsoda hideg van itt. A gyerek meg egykettőre megbetegszik." Ő aztán tudja, milyen az, amikor beteg a gyerek. Haj, de mennyire tudja. Az övéi is betegeskedtek, pedig ott volt mellettük az apjuk, anyjuk. Itt az úton meg aztán igazán egykettőre megvan a baj. „Nevelőotthoniak – kapcsol hirtelen Ivan, ahogy az alvó gyerekek arcát nézi. – Mind különböző, de mindegyiken rajta van a bélyeg. Szembeötlik az még akkor is, amikor alszanak... Aki apa nélkül, anya nélkül nevelkedik, azon ott a bélyeg. Attól nem menekülhet. Rajt marad."

Leguggol a raktérben, nézi a gyerekeket. Egyszerre csak egy szempárt vesz észre: figyelmes, gyanakvó tekintet mered rá, mint egy kis állatkölyöké. Az aprócska test megfeszül a takaró alatt, egyetlen várakozás az egész gyerek, kész, hogy kétségbeesett elszántsággal nekiugorjon, védje magát.

– Hát te? – mosolyog rá Ivan, és kacsint.

– Hát te? – kérdi a kisfiú rászegezve nem gyermeki, de még csak nem is emberi tekintetét.

... Így meredt rá egyszer a kövek közül egy aprócska rókakölyök. Bemenekült a kutyák elől egy kis odúba, de Ivan idejében elzavarta üldözőit. Ha egy percet késik, amazok szétmarcangolják a kis állatot. A rókakölyök nem remegett, nem rejtette el hegyes pofácskáját, melegen fénylő szemecskéjét, teste megfeszült, tekintetét rászegezte az emberre, tele elszántsággal, hogy végsőkig védi magát. De Ivan nem akarta bántani a rókakölyköt, ellenkezőleg, meg akarta védeni a kutyáktól. Ezért leguggolt előtte, és duruzsolni kezdett neki, ahogy a kiskutyáknak szokott. Amazok értették, a hátukra hemperedtek, és odatartották puha, rózsaszínű, fekete pettyes hasukat, ő pedig megcsiklandozta, megsimogatta őket. Ivan azt hitte, a rókakölyök is megérti, vékonyka izmai mintha ellazultak volna, szemében csillapodott a ragadozó tűz.

– Te butuska ... Az vagy, kis butuska ... Icurka-picurka – duruzsolta Ivan. Kényelmesebben elhelyezkedett, rámosolygott a rókakölyökre, mintegy biztatva, hogy ne féljen tőle. – Te butuska, széttépnek a kutyák ... Szét bizony ... És felfalnak ... De fel ám ... De én nem hagyom ... Nem ám ... Ne félj ... Ne félj ...

A rókakölyök, mintha megértette volna, már nem félt. Ivan meg volt róla győződve, hogy neki, akárcsak a dédapjának (az öreg akármilyen vadállatot puszta kézzel megfogott, és akármelyikkel szót értett) van érzéke az állatokhoz, ezért aztán szép lassan kinyújtotta a kezét a rókakölyök felé, hogy megsimogassa. Nem, nem a fejét, nem a pofácskáját, épp csak hozzá akart érni az ujjával a hátsó combocskájához, onnan aztán játékosan, óvatosan tovább a horpaszához. Minden állat szívesen veszi az ilyen simogatást. A rókakölyök is mintha szívesen vette volna, csak a fülét hegyezte, aztán hirtelen felpattant. Tüzes fájdalom hasított Ivan tenyerébe. Az állatka belemart a hüvelyk- és mutatóujja közötti húsba. Fogai belemélyedtek, állkapcsa görcsösen összerándult, és megmerevedett. A fájdalom végigfutott Ivan keze fején, az alkarján, és belehasított a lapockájába. Akárhogy igyekezett szétnyitni a kisróka állkapcsát, szép szóval, erővel, sehogy se ment. Így ért be a faluba, karján a rókakölyökkel, vérrel mocskolva az ingét, nadrágját, a füvet. Patakokban folyt a kezéből. A faluban meg nekiron-

tottak a kutyák, alig tudott megszabadulni tőlük. Kis híján széttépték a rókakölyökkel együtt. A nagyapja meg az apja két késsel tudta csak szétfeszíteni a rókakölyök fogát. A kezén egész életére ott maradt egy kékes forradás, mintha ötfogú csapdába dugta volna. A rókakölyök életben maradt és megkezesedett . . .

– Hát te? – kérdezte újra Ivan. – Ne félj, nem bántalak.

– Csak nyúlj hozzám! . . . Félek is tőled! . . . – felelte a kisfiú, és félretaszigálta a társait.

MÁSODIK FEJEZET

Régóta várták már a nyizsini gyermekotthon felszámolásáról szóló határozatot. A nevelők többségének sikerült állást találnia Nyizsinben, vagy levélben megállapodtak valamelyik más gyermekotthonnal, és elutaztak. A nyizsini gyermekotthon vezetője, Marija Vaszilijevna Zajceva, aki harminchárom esztendőt dolgozott le itt, nyugdíjba ment, de amíg meg nem érkezett a határozat az otthon felszámolásáról, tovább dolgozott.

Amint híre ment, hogy a gyermekotthont bezárják, a környékről szállingózni kezdtek az emberek, akik szerettek volna örökbe fogadni egyet-egyet a gyerekek közül. Marija Nyikolajevnának most még több gondja lett. Csupán az okiratok körül annyi volt a huzavona, hogy az ember nem győzött kapkodni, de Marija Nyikolajevna minden „szülő"-vel hosszan elbeszélgetett, töviről hegyire kivallatta, szemügyre vette valamennyit.

Sok mindent látott élete során Marija Vasziljevna, mert az élete az a harminc év volt Nyizsinben. Negyvenkettőben, amikor itt, mélyen a hátországban megszervezték előbb a gyermekátvevőhelyet, aztán az otthont, huszonöt esztendős volt.

A karjukon hozták ide a viaszsárga gyerektesteket, apró tetemeket, melyekben alig pislákolt az élet. Csontsoványak voltak, tele felfekvésekkel, hogy minden érintés, még a simogatás is fájdalmat okozott nekik, szemük apatikus, arcuk mint az öregeké. Marija Vasziljevnának örök életére emlé-

kezetébe vésődtek ezek a gyerekek a negyvenkettes esztendőből. Velük álmodott álmatlan éjszakán, visszatértek hozzá azok, akiket nem tudtak megmenteni, nem tudtak talpra állítani. Akik ott haldokoltak a karján, tapadós verítékben fürödve, mert annyi erejük se volt, hogy a szemüket lehunyják. Így néztek rá, nyitott szemmel még holtukban is. Előbb a közös temetőben hantolták el őket, később a gyerekotthon saját temetőjében, egy kis homokos szakadékban . . . Mivel a gyerekek sűrűn haltak, és a halottat keresztül kellett vinni az egész városon, olyan szóbeszéd terjedt el, hogy a gyermekotthonba valami szörnyű betegséget hurcoltak be, amely hamarosan átterjed az egész városra, és mindenkit elragad, egytől egyig.

A temető nőttön nőtt, de a gyerekek száma nem apadt. A gondozók minden éjjel kihajtottak az állomásra, hogy átvegyék az újonnan érkezetteket. A gyerekeket miért, miért nem, mindig az éjszakai vonattal hozták.

A parányi sírhalmokkal zsúfolt temetőkert most is megvan, de dúsan benőtte a zelnicemegy, a kecskerágó meg a hegyi gyöngyvessző. A fákat és bokrokat a negyvenkettes esztendő gyermekei ültették elhalt társaik sírjára. De a mostaniak is gondozgatják a hantokat. Marija Vasziljevnát nemegyszer zaklatták amiatt, minek viszi a gyerekeket a temetőbe, nem hősök nyugszanak ott, nem holmi Pavlik Morozovok, sokuknak még a nevét se tudni. De ő mégis rendszeresen kivitte a gyerekeket az árvák szomorú temetőjébe, sőt, az ünnepélyes úttörőavatást is ott tartották.

Azok a gyerekek, a negyvenkettes esztendő gyermekei, minden temetésen részt vettek. Maguk ásták a sírokat, maguk vitték a koporsót, sőt még valami búcsúztatófélét is mondtak felettük. A kislányok keservesen sírtak, és mindegyikük bedobott a fekete gödörbe egy-egy gyermekmaroknyi földet.

A felnőttek eleinte igyekeztek eltitkolni a gyerekek elől a haláleseteket és a temetéseket. Mégis mindig tudomást szereztek róla, nemegyszer előbb, mint maga Marija Vasziljevna, és makacsul követelték, hogy részt vehessenek a gyászszertartáson. Nem gyermekien komolyak és koraérettek voltak . . .

A háború véget ért, de még hosszú-hosszú ideig érkeztek egyre-másra az otthonba a háború árvái.

A háború még az ötvenes esztendőkben se hagyta, hogy elfelejtsék, egyre újabb árvákat juttatott ide, akik már a győzedelmes negyvenötös évben fogantak, a hazatérés örömére, az élet nevében. De a háború a békés életben is sokakat utolért a boldog apák közül. Hányat vittek sírba a sebesülések, csonkulások, a hirtelen fellobbanó lappangó betegségek!

Marija Vasziljevna életének legszebb szakasza alighanem az ötvenes évek vége, a hatvanas évek eleje volt. Felnőttek első neveltjei erre az időre. A világ minden tájáról érkeztek hozzá a levelek, táviratok, képeslapok. De sűrűn látogattak el Mása mamához maguk a gyerekek, az ő egészséges, vidám, boldog gyerekei is.

A naplopókkal folytatott, ma már elfelejtett országos harc új gyötrelmeket okozott a szívének. Újabb számkivetett gyerekek kerestek menedéket Marija Vasziljevna már beteg szívében, csakhogy ezeket nem a világ vetette ki, hanem a tulajdon anyjuk, a szüleik, akik részegen nemzették, és csak a véletlen folytán nem emésztették el őket még az anyaméhben. Ezeket dajkálgatta Marija Vasziljevna az utóbbi időben. Mint valamennyiük egyetlen közös édesanyja. Így élt, örökké dologban, végeérhetetlen anyai gondok közt, sose undorodva a legkisebbek piszkos lepedőjétől, nedves fenekétől, bőkezűen osztogatva simogatást és dicséretet, szigorúan, de igazságosan büntetve a vétkeket. A körzeti és területi művelődési osztály munkatársainak egy perc nyugalmuk nem volt tőle, nem restellt kilincselni akármilyen állami hivatalnál, hol a tanácsnál követelődzött, hol a pártbizottságnál tiltakozott valamiért. Sokak életét megkeserítette a városban kilincseléseivel, panaszaival, követeléseivel, energiájával. Ő maga is tisztában volt ezzel, de egy jottányit se változott: hiszen az ő energiájától, az ő látszólagos összeférhetetlenségétől függött a gyerekek jóléte. „Értsék meg, nálunk gyerekek vannak!" Mégis előfordult olykor, hogy elutasították, meg se hallgatták, megpróbálták lerázni a nyakukról.

Hiszen értette ő, hogy ez a szenvedések közepette létrehozott gyermekotthon, itt, távol a központoktól, de még az

utaktól is, csak rendhagyó eset a város életében. Csak azért tűrték meg, mert megértették: gyerekekről van szó. Mégis, amint Marija Nyikolajevna elmúlt ötvenöt esztendős, következésképpen illő ünnepélyes keretek közt nyugdíjba lehetett volna küldeni, tán nem is előre megfontoltan, de egyre sűrűbben kezdték emlegetni, előbb csak halkan, aztán egyre hangosabban, a gyermekotthon bezárását és felszámolását.

Hiába volt az otthon vezetőjének minden érve, hogy jobb helyet keresve se találni a gyerekek számára, mint Nyizsin, ez a tiszta, tajgai város (van itt erdő, rét, folyó), hogy hosszú évek során tapasztalt pedagógus- és gondozói kollektíva kovácsolódott össze, s hogy végül, a nevelőotthont a legjobbak között tartják számon a köztársaságban, hogy növendékei közül mérnökök, professzorok kerültek ki, még akadémikus is akadt köztük, csupa rendes ember, mindez nem győzte meg se a városi, se a területi vezetőket.

Marija Vasziljevna megpróbált írni Moszkvába, segítséget kért egykori növendékeitől, az akadémikustól, de már késő volt. A nyizsini gyermekotthon felszámolásáról szóló határozatot a legfelső fórumok is jóváhagyták. Marija Vasziljevna ekkor beletörődött a megváltoztathatatlanba, és beadta nyugdíjkérelmét. Az eseményt ünnepélyesen akarták megülni, ajándékokkal, oklevéllel, címekkel . . . Az illetékesek őszintén, tiszta szívből igyekeztek, de nem értették, hogy neki minderre már nincs szüksége.

Az otthon, az egyetlen hely a világon, ahol minden gyereknek egyformán jutott szíve melegéből, nincs többé. A szíve pedig, mintha elnehezedett volna, fáradtan zakatolt, hirtelen el-elakadt, ilyenkor fojtogató csend dübörgött Marija Vasziljevna fülébe, és egyre gyakrabban hallotta a semmit markolászva a negyvenkettes esztendő gyermekeinek sírását. Azok a soha fel nem serdült, felnőtté nem vált gyerekek egyre hívogatták magukhoz, és Marija Vasziljevna könnyek közt ébredt, mint messzi fiatalságában, amikor csöndes, félős, fiúkat kerülő leányként szomjúhozva várta a szerelmet. Álmai akkor forrók voltak, de ugyanilyen könnyek öntözték szűzi párnáját. Az az egyetlen, akit szeretett, s aki végül sosem szerzett tudomást erről, nem tért vissza Halhin-Golról. De Marija hű maradt hozzá, és egész őneki őrzött szeretetét rápazarolta a mások gyerekeire. Mennyi, de meny-

nyi szeretet volt benne! Az a fiú, a választottja, ha az lett volna megírva, hogy egymásra találjanak, a legboldogabb ember lett volna a világon. Amilyen nincs is. És nem lett ő sem.

Marija Vasziljevna érezte, tudta, hogy a gyerekek, az otthon nélkül az ő életének többé úgyse lesz értelme, ezért ügyet se vetve a szívrohamokra, belevetette magát a munkába. A betegség pedig meghátrált, elhagyta egy időre.

Levélben fölvette a kapcsolatot az ország legjobb nevelőotthonaival, megírta, mi lett a sorsa intézményének, és a segítségüket kérte. Levelei nem maradtak visszhang nélkül, és hamarosan egymás után érkeztek Nyizsinbe a gyerekekért a rokonintézmények megbízottai.

Mindegyik az egészségesebb, jobban fejlett gyerekeket szerette volna magával vinni, sokáig válogatott, turkált az okmányok között, nézegette a gyerekeket. Marija Vasziljevna megértette ezt az igényességet, de a szíve háborgott. Olyan volt ez, mint valami adás-vétel. Mégis tűrt, kitartóan magyarázgatta az érkezőknek, miért nem szabad az egyik gyereket elválasztani a másiktól, viszont miért nem szabad a harmadikkal együtt elvinni a negyediket is. Esténként Marija Vasziljevna a nevelők által készített jellemzéseket olvasta, mindegyikhez hozzáfűzve saját tanácsait és megfigyeléseit. Reggel pedig újra nekiállt, hogy türelmesen megmagyarázza a felnőtt, komoly embereknek, miért nem szabad megbontani a csoportokat, elválasztani a barátokat, és hogy nézzék el egyik-másik gyerek fizikai fogyatékosságait... Hisz akármilyenek, mégiscsak gyerekek. És a legfontosabb: hogy szeressék őket.

Legtöbbször sikerült is meggyőznie a kollégákat, hallgattak rá, az otthon azokban a napokban mégis megtelt sírással, duzzogással, sőt hisztérikus jelenetekre is sor került. A gyerekek nem akartak elmenni, a maguk módján igyekeztek megvédeni az otthonukat, de ő nem tudott segíteni nekik ebben. Mindegyikük távozásával mintha egy-egy darabkát téptek volna ki a szívéből, és érezte, hogy ereje lassan elhagyja.

Aztán elérkezett a végzetes nap, amikor az otthon lakói közül nem maradt már, csak egy maroknyi kisgyerek.

Az ötéves kis Lenocska krónikus hólyaghurutban szenve-

dett. Nemcsak éjszaka vizelt az ágyba, de napközben is előfordult, hogy ha belemerült a játékba, egyszerre tócsa támadt körülötte. A kislánynak rossz szaga volt, és mindenki elhúzódott tőle. Ő meg, ahogy ezt észrevette, magába zárkózó, vad és komor lett. Nem szeretett mást, csak Kapát, a fiatal nevelőnőt. Kapa, aki maga is a nyizsini gyermekotthonban nőtt fel, csúnyácska, félős és csendes lány volt. De Marija Vasziljevna már gyerekkorától megfigyelte a kislány emberek iránti félénk szeretetét, és őt szemelte ki utódjául.

Ott maradt az otthonban a hatéves Rozocska is. A kislány arcán nagy anyajegyfolt éktelenkedett, melyet valami csibepiheszerű szőrzet nőtt be.

Igorek, becenevén Pintyő, szelíd, kedves, sánta kisfiú, a bal lába visszamaradt a fejlődésben. Hétéves létére máris betegesen érzékeny volt minden igazságtalanságra. Őt háborította fel a legjobban a gyermekotthon bezárása. És arra bujtogatta társait, hogy lázadjanak fel, és gyújtsák fel a körzeti művelődési osztályt.

Kosztyik tizenegy éves, ideges kisfiú. Alkoholisták gyermeke, akiket megfosztottak szülői jogaiktól, de akik mégis még mindig maguknak követelték őt. Az anyja már hatodik éve minden esztendőben újabb és újabb beadványokban tett panaszt, hogy az otthon dolgozói brutálisan bánnak a fiával. Ilyenkor kiszáll a bizottság, behívatják Kosztyikot, és kérik, mondja meg az igazat, verik-e a nevelők vagy sem . . .

Kira alig múlt kilencesztendős, de már teljesen kifejlett nő, és nagyon szenved ettől. Kis hisztérika, romlott, nem gyermeki szemmel. Mindamellett jó gyerek. A legnehezebb eset valamennyi közül, őérette aggódik legjobban Marija Vasziljevna. Vajon képes lesz-e más megtalálni az utat a kislány szívéhez, sikerül-e megóvni őt addig, amíg társnői beérik betegesen korai fejlettségét?

Manya tízesztendős, sovány, nyurga kislány, állkapcsa túlságosan súlyos, szája emiatt mindig nyitva van egy kicsit és nyáladzik.

Andrjuska minden iránt közönyös, de Marija Vasziljevna tudja, hogy a kisfiú lelkében csodálatos világ lakozik. Szórakozott, rendetlen külsejű gyerek, de hallatlan érzéke van az igazi szépség iránt.

Ennyien voltak összesen, akik ott maradtak a gyermek-

otthonban, és együtt töltötték az utolsó estét. No meg Kapa, aki nem talált munkát Nyizsinben, és a gyerekekkel együtt kellett utaznia.

Körülülték az asztalt, teát ittak tajgai sóskaborbolyával. Marija Vasziljevna hazulról hozta a lekvárt, egy nagy hasas, háromliteres üveggel. Sütött fánkot, meg berkenyével, áfonyával és gombával töltött pirogot is. A gyerekek annyit ehettek a lekvárból, amennyit csak akartak. A kicsinyek neki is láttak derekasan, és mire végeztek az első csésze teával, orruk, arcuk, de még a homlokuk is csupa lekvár lett. Lenocskának még a tarkóját is sikerült összemaszatolnia. Kapa ölében ült, aki időnként a füléhez hajolt, és suttogva kérdezett tőle valamit. A kislány tagadóan rázta a fejét.

Eljött teázni a magányos, süketnéma Kalisztratics is, aki harminchárom éve, amióta a gyermekotthon fennáll, itt élt fűtőként, házmesterként, kertészként, asztalosként, és pótolhatatlan volt. A gyerekek szerették, és megvédelmezték a városi fiúktól, akik amint meglátták Kalisztraticsot, üvöltözni, grimaszolni kezdtek, a nyelvükre aztán a fenekükre mutogattak. Kalisztratics szerette a gyerekeket, szerette a gyermekotthont, és titokban szerette Marija Vasziljevnát.

Kalisztratics már öreg volt, Marija Vasziljevna most vette ezt észre először, a búcsúteázás közben. Zakója lelógott még mindig széles válláról. Nyaka száraz és inas volt, petyhüdt bőrrel, melyen bokrosan nőtt a rosszul kiborotvált szőrzet. Valamit makogott, igyekezett tanácsokat adni a gyerekeknek az útra, azok hallgatták, és helyeslőn bólogattak. Ő pedig hirtelen elsírta magát, kiment az ajtón, megállt odakinn, és öregesen törölgette könnyeit a nadrágon kívül hordott inge aljával. „Mi lesz ővele?" – gondolta Marija Vasziljevna. Amíg a gyerekek ügyes-bajos dolgait intézte, egészen megfeledkezett az öregről. Pedig szegényke olyan, mint egy nagy gyerek, sőt öreg gyerek: szüksége van az ő gondoskodására és együttérzésére. Persze, el fogják intézni a nyugdíját, Kalisztratics már jóval elmúlt hatvan. De hogy fog élni, az otthon nélkül, gyerekek nélkül, munka nélkül?

Marija Vasziljevnának eszébe jutott, hogy Kalisztratics keze gyalulta, szegelte a háborús évek gyermekeinek kis koporsóit, ez a két kéz szedegette le a kis állomáson a vagonokból a gyerekeket, aztán a gyeplőt fogta, hajtotta a kocsit

az otthonba, később ez a két kéz mesterkedte össze az első játékokat: kocsikat, lapátokat, talicskákat eszkábált, mulatságos nyuszikat vágott ki furnérból, kosarat, kaskákat font, nyírfakéreg kosarat készített, fát ültetett, simogatta a gyerekek fejét, babusgatta a legkisebbeket . . .

Kalisztratics ezen az estén karjára vette Rozocskát, elszöszmötölt vele, dünnyögött neki valamit jóságosan, a kislány elnevette magát, és a nyakába kapaszkodott, hogy összecsókolja. A többiek mosolyogva nézték a hízelkedést.

És ekkor hirtelen megjelent a küszöbön Misa Gubarjov, akit korábban átirányítottak az uljanovi gyermekotthonba. Nagyon tehetséges, takaros és tartózkodó fiú volt. A gyerekek körülujjongták, Kosztyik meg fülig elvörösödött, és a szemében olyan öröm gyúlt ki, amilyet rég nem látott benne Marija Vasziljevna.

– Hát te hogy kerülsz ide, Misa? – kérdezte a fiútól.

– Megszöktem. Vele akarok lenni, Koszkával – mondta, és szeme közé nézett Marija Vasziljevnának.

„Uramisten, hogy kerülhette el a figyelmemet ez a barátság? Hogy választhattam el őket? Hogy tehettem ilyent?" Marija Vasziljevna felállt, odament Misához, kebléhez szorította a gyerek fejét, aztán így állt sokáig, és érezte, hogy a padló inog a lába alatt, a szíve a torkában dobog, aztán összeszorul . . . A gyerekek, mintha kitalálták volna, milyen állapotban van, körésereglettek, támogatták, a legkisebbek a lábához dörgölőztek, belekapaszkodtak a szoknyájába.

Kapa kivezette Marija Vasziljevnát, és leültette az öreg, agyonkopott, barna viaszosvászonnal borított díványra, amelyen harminchárom éve mindig olvasgatott a gyerekeknek. Orvosságot adott neki, és Marija Vasziljevna életében először a gyerekek előtt elsírta magát.

Reggel pedig jött a távirat: „Otthonban maradt gyerekeket inditsa utnak terueleti mueveloedesi osztaaly utasitaasaanak megfeleloen munkataarsa kiseereteeben Putyejkin terueleti osztaalyvezetoeje."

A táviraton hitelesítésül rajta volt a művelődési osztály körbélyegzője és az iktatószám.

Nem volt egyszerű dolog megfelelő gépkocsit találni Nyizsinben. Ráment három teljes nap. Még három este gyűltek össze a közös asztal körül, megteáztak, aztán Marija Vaszil-

jevna mesét olvasott a gyerekeknek, és a gyerekek vidáman nevettek.

Amint Marija Vasziljevna megkapta az uljanovi gyermekotthon átiratát Misa Gubarjov keresése ügyében, nyomban hivatalos táviratot küldött, amelyben kérte, hogy sürgősen küldjék át a gyerek iratait a területi művelődési osztály címére.

A városi fogyasztási szövetkezet gépkocsija, egy öreg, ütött-kopott GAZ-kocsi, amelyet sebtében berendeztek a gyerekek szállítására, kora reggel állt be az intézet elé, amikor a gyerekek még aludtak. Közönséges teherautó volt, foltozott ponyvatetővel, melyet épp csak ráfeszítettek a sátorvasakra. A kasba felraktak egy padot, ennyi volt az egész.

Napos, meleg idő volt az utóbbi napokban. A hó eltűnt a városban, a tar hegykúpok felett pedig (a tajgát felfalta a hőerőmű) egyenest tavaszias pára lengedezett. Marija Vasziljevna mégis kiverekedte, hogy a kast tömjék meg jól szalmával, és terítsék le báránybundákkal.

A két meglehetősen elnyűtt bárányból bundát a vb-n szerezte, saját aláírására. A háta mögött mindenki korholta felesleges aggodalmaskodása miatt, egyedül a vb kocsisa, akinek a nevén a két bunda volt, jegyezte meg megfontoltan:

– Hát persze. Hát persze. A bunda mindig elkél az úton, akár keréken mégy, akár szánon. Használjad csak, használjad. Csak írják le a nevemről.

A gyerekeket, ahogy csak tudták, melegen felöltöztették. Lenocskára Marija Vasziljevna a saját sálját is rácsavarta, Kosztyikra pedig a gyerek könnyű kabátkája fölé ráadta saját régi, de meleg plüsskabátkáját.

Sietősen elbúcsúztak, mintha szégyenkeznének egymás előtt, és a gépkocsi kigördült az udvarból. Két ember maradt ott, és nézett sokáig, utca hosszat a semmibe.

– Hogy fogunk élni ezután, Kalisztratics? – kérdezte Marija Vasziljevna, de nyomban tudta, hogy kár volt kérdeznie. Amannak, a magányos öregembernek, akárcsak neki, a távozó gépkocsi forró, keserű füstjével véget ért az élet.

Együtt éltek le harminchárom esztendőt, közös szeretetben, közös örömökben és aggodalmakban. És bárki bármit mondjon is, boldogok voltak. Voltak . . .

– Hát, halljátok, srácok, én azt mondom, az ilyen haramiáknak, mint a ti sofőrötök, azt a gyalázatost én legszívesebben . . . – Ivan megfelelő kifejezést keresett, meg is találta mindjárt, ott volt már a nyelve hegyén, de a pedagógia iránti tiszteletből mégse mondta ki, és gyorsan mást választott, ami jobban illik. – A legszívesebben csupasz fenékkel beültetném a tűzbe, aztán megkérdezném: „Fáj?" – „Jaj, de fáj!" – „Fújd meg. Könnyebb lesz."

Ez a büntetési mód nagyon tetszett a gyerekeknek, és harsányan hahotáztak.

– És még nekiállt Kapával kiabálni! – Kosztyik ökölbe szorította a kezét, és szeme megint rémülten villant, mint az űzött állatkölyöké.

– Azt ordította . . . hogy . . . – szólalt meg Kira, és elpirult.

– Majd adok én neki ordítani – ígérte Ivan.

Ültek a tűz körül, várták, hogy felforrjon a tea, és megpuhuljon a bográcsban a krumpli. Ivan teafőzője is, bográcsa is jókora családi alkalmatosság volt.

Amíg Kapa és a kicsik aludtak, Ivan felkeltette a nagyobbakat. Együttes erővel lefejtették a GAZ-kocsiról a ponyvatetőt, és meleg ülést készítettek belőle. Tüzet raktak, a gyerekek rőzsét gyűjtöttek, Ivan előkotort egy zsákból egy csomó krumplit (útközben vette, hogy hazavigye), leereszkedett a patakhoz, hogy megmossa, és vizet vegyen. Munka közben meg a tűz körül hamar átmelegedtek a gyerekek, föloldódtak, és észrevétlenül egész baráti kapcsolatba kerültek Ivannal. Egyik-másik már minden teketória nélkül kérdezgetni kezdte:

– Te honnan jöttél, bácsi?

– A Kremlből.

– Az hogy lehet?

– Egyszerűen. Hívattak a Kremlbe. Azt mondják: megy az asujszki országúton egy gatyátlan csapat . . .

A gyerekek figyelni kezdtek, arcuk mosolyra húzódott, de Kosztyik hirtelen idegesen megrántotta a fejét.

– Nem vagyunk mi gatyátlanok – mondta mogorván.

– Hej, pajtás – nyúlt Ivan a kisfiú után, hogy megölelje.

Amaz félrehúzódott, éles tekintetét végigfuttatta Ivan arcán.

– Ugyan már, Konsztantyin! Hiszen csak tréfálok.

– Csak tréfál! Ugyan, Koszka – mosolygott rá Miska Gubarjov a pajtására, és majd kipukkant belőle a nevetés. – Nyomd csak tovább, Ványa, bá . . .

– Ne nyomd, hanem fújd – vágta rá Ivan.

– Nyomd a kiskaput – csipogta Manya, aztán basszus hangon felnevetett.

– Hallgass . . . Gyerünk, Ványa bá . . .

– No csak. Szóval azt mondják, megy az asujszki országúton egy belevaló társaság. A sofőrjük pedig egy nyavalyás alak, a szovjethatalom élősdije. Ráadásul olyan rozzant batáron furikázza őket, hogy nézni is szégyen. Eredj, azt mondják, Ivan Zsaplov, és biztosítsd a továbbjutásukat. Erre aztán idejöttem.

A gyerekek egymás szavába vágva mondták a magukét.

– Ide hallgass! – kiabált Miska. – Ezek szerint mi . . .

– Nem, várj, majd én megmondom . . . Várj.

– Ványa bá, tudod, ki ő . . .

– Ne . . . ne . . . Hadd mondjam . . .

Mind kiabálni kezdett, csak Andrjuska ült szótlanul, mereven a tűzbe bámult, és alig észrevehetően mozgatta az ajkát.

– Csak nem betegedtél meg, kiskomám? – guggolt le mellé Ivan.

Andrjuska nem felelt, még lejjebb horgasztotta a fejét, nem szerette, ha figyelnek rá.

– No – érintette meg a vállát Ivan.

A gyerek félrehúzódott, fel se nézett, fölvett a földről egy botot, és piszkálgatni kezdte a parazsat.

– Népség-katonaság – állt fel a tűz mellett Ivan –, a krumpli megpuhult, a tea felforrt. Ébresszük fel az aprónépet, és Kapitolina . . . hogy is hívják a kedves apja után? Kapitolina . . .

– Ivanovna – bökte ki Kira.

– Aha, Kapitolina Ivanovnát . . . Ébresztő!

– Ébresztő! Ébresztő! – kiáltozta Kosztyik és Misa.

Nekiláttak közösen a tűz mellett a puhára főtt krumplinak, melyet Ivan alaposan feljavított marhahúskonzervvel.

Szerencsésen vett valahol öt dobozzal, hármat most beleborított a bográcsba. A gyerekek két pofára tömték magukba az ételt, hogy a fülük is kettéállt tőle. Aztán megteáztak.

– Hopplá – csapott a homlokára Ivan. – Egyetek csak, egyetek. Adok nektek mindjárt még valamit.

Azzal bemászott a kocsiba. Ott volt az ő régi harckocsizósisakja, mégpedig tele zelnicemeggyel. Még a Zaszaji-hágó előtt rábukkant a tajgában egy fára, csupasz volt még a fa, ahogy ilyentájt természetes is, de nagy, érintetlen, fekete fürtökben lógott rajta a zelnicebogyó. Se az állatok, se a madarak nem kezdték ki, se a szél, se a fagy nem verte le. Ivan teleszedte a sisakját, de púpozottan. „Lesz majd öröm! – gondolta. – Mit hoz nektek apuska a nyuszitól meg a rókától!"

Elővette a sisakot a csomagtartóból. Gondolta, visszaönt a gyümölcsből valamennyit a saját gyerekeinek, de mindjárt el is szégyellte magát. – „Amúgy is meglesz az örömük, hogy megjött az apjuk. Ezeket meg senki meg nem szánja. Legföljebb egy kevés asszonyi becézés jut nekik, de apai, férfi szeretet aligha. Kapják hát meg az egészet" – határozta el.

– Mindenkinek egy tenyérrel, a kicsiknek teli köténnyel – mondta a mondókát, ahogy körülvitte kinyújtott tenyerén a bogyóval teli sisakot.

Ettől az egyszerű, sose látott csemegétől olyan ujjongás támadt, hogy még Andrjuska is összecsapta a tenyerét, de aztán mintha észbe kapott volna, visszahúzódott a közös öröm árnyékába.

Kapának könny szökött a szemébe, arcához emelte a kendőjét, mintha a nevetését takargatná. De Ivan észrevette a könnyeit, eszébe jutott a lány didergő sima bőre a tenyerében, eszébe jutott csúnyácska, könnyáztatta arca, széles orra, a fekete karikák ijedségtől elgyötört szeme körül, és szívét elfogta a szánalom a lányért, nehéz életéért, meg ezért az – úgy látszik – senkinek se kellő gyerekseregért. Ha Ivannak lett volna hozzá tehetsége, örökbe fogadta volna mindet, befogadta volna valamennyit egyenlő családtagként, meg ezt a nagylányt is, élhetnének kedvükre, nem zavarnák se a gyerekeket, se Nyinát . . . És Ivan megértette, milyen

erősen összekapcsolta velük az úti sors, ha pedig így összejöttek, az a kötelessége, hogy úgy szánja őket és úgy gondoskodjon róluk, mint a saját vér szerinti gyerekeiről . . .

– Szóval, Kapitolina Ivanovna, így állunk – szólalt meg egy idő után. – A szovjethatalomnak ezt az élősdijét, a sofőrjüket, nem várjuk tovább. Ha az a nyavalyás szökés közben megfagyott, úgy kell neki. Felveszem a páncélosomra, és elviszem magukat. Én Szosznovszkba megyek, maguk Azsajszkba. Ezek szerint Arsanban elválnak útjaink. De van ott egy gépkocsitelep, majd beszélek a gépésszel, elviszik azok magukat Azsajszkig . . .

Kapa fájdalmas, rajongó tekintettel nézett Ivan szemébe, nem szólt, csak bólogatott, de szinte sugárzott róla a hála.

– Minden pazar, népség-katonaság! Lóra! – kiáltotta el magát Ivan, és harsogó hangon rákezdte:

Erős a páncél, villámgyors a tankunk . . .

Csakhogy nem ment olyan simán a dolog, ahogy Ivan Kapának elmagyarázta.

Két órával később utolérte őket a közlekedésrendészet motorkerékpáros ügyeletese. Hosszan, akadékoskodva nézegette az iratokat. Fel se nézett Ivanra, meg se hallgatta.

– Mért nincsenek feltüntetve az utasok a menetlevélen?

– Miféle utasok? – Ivan, akit valami jóleső érzés melengetett a hosszú délelőtt hatására, csak mosolygott.

– Ezek.

– De hisz ezek nem utasok, gyerekek ezek . . .

– Azt kérdem, miért nincsenek beírva a menetlevélbe?

– Ezeket, tudja, törzsőrmester elvtárs (az ügyeletes őrmester volt) útközben szedtem fel. A szovjethatalom élősdije fuvarozta őket . . .

– Nono! – Az őrmesternek nem tetszett ez a titulus, talán félreértette.

Mindazok, akik Ivan véleménye szerint nem dolgoztak becsületesen, tisztességtelenül éltek, ravaszkodtak és ügyeskedtek, az ő szemében a szovjethatalom élősdijei voltak, akik mihasznamód élősködnek az ország nyakán.

Az ügyeletes nem értette meg, mire céloz Ivan, és fenyegetően felemelte az ujját:

– Nono!

– Szóval egy mihaszna sofőr. Összetörte a kocsit . . .

– Aha! Ezek szerint maga ott volt a baleset színhelyén . . .

– Persze. Ott voltam. Ott vettem föl a gyerekeket. Elviszem őket Arsanba, ott átadom a gépkocsitelepen, azok majd tovább viszik Azsajszkig . . .

– Elég, elég – vágott közbe az őrmester. – Ne meséljen nekem itt összevissza. Ez kihágás.

– Micsoda, törzs elvtárs?

– Miért nem értesítette a közlekedésrendészetet, sofőr elvtárs?

– Hol kerestem volna őket?

– Ott az őrs Perevalnojében.

– De hiszen én már túlmentem rajta. Ott éjszakáztam . . .

– Jelenteni kellett volna. Vissza kellett volna menni. Tudja a szabályokat.

– De hiszen felvettem az áldozatokat . . .

– Miféle áldozatok? – kapta fel a fejét az ügyeletes.

– Már nem úgy értem, hogy megsérültek volna. De a gyerekek nagyon odavoltak. Éjszaka, abban a hidegben. Meg kellett etetni őket . . . Megmelegíteni. Megszárogatni . . . Hogy fordulhattam volna vissza velük? Gondoltam, elgurulok Vazovkáig, majd ott jelentem . . .

– Gondolta . . . Sokat gondolkodik maga . . . – az őrmester belepillantott az iratokba – maga, Zsaplov polgártárs, azért követ el kihágásokat.

Ivan tapasztalatból tudta, hogy a közlekedésrendészettel vitatkozni vesztett ügy, ezért igyekezett megőrizni a nyugalmát, és megpróbálta tréfára fordítani a szót.

– Polgártársnak szólít, mintha őrizetben vagy bíróság előtt lennék, pedig elvtárs vagyok, törzsőrmester elvtárs.

Ez az ártatlan tréfa se volt ínyére a rendőrnek.

– Hogy hogyan szólítsam, azt én jobban tudom! Az iratai pedig nálam maradnak, és jegyzőkönyvet veszek fel.

A döntés teljesen határozottan és szilárdan hangzott. Az őrmester maga volt a megtestesült szigor.

Ivan érezte, hogy az igazságtalanságtól eddig dermedt szíve most majd kiugrik a melléből.

– Miért?

– Jogtalan személyszállítás – egy . . .

– De hisz ezek gyerekek! Majd megfagytak az úton! – Ivan nyakát elöntötte a sűrű vér.

– Mondom: egy! – csapott a levegőbe a rendőr az iratokat szorongató kezével. – Utasok, ráadásul gyerekek szállítása külön erre a célra fel nem szerelt járművön – kettő!

Ivan teleszívta a tüdejét, de még mindig nem billent ki a megfontolt magatartásból.

– A baleset tényének elhallgatása – három! Nem elég? Kevés törvényes alapnak? Mi?

Ivan hallgatott.

– Különben nem árt, ha tudja, hogy az a sofőr, akit maga az előbb sértegetett, Perevalnojébe indult, hogy jelentse a történteket. Félig megfagyva szedték fel az úton. Most kórházban van! Ezenkívül: a balesetet az okozta, hogy útközben szabálytalanul előzte egy gépkocsi, és nekiszorította a sziklának . . . Egyébként egy ZIL 130-as volt, a rendszáma hármasra és nullára végződik. A sofőr megjegyezte.

Ivan kirobbant, most aztán kinyitotta a száját:

– Aha! Az a nyavalyás! Az az országúti fuser, az az élősdi . . . Másra akarja kenni a bűnét. Elindult az éjszakába a hóviharba a gyerekekkel! . . . Összetörte a kocsit . . . Ott hagyta a nyavalyás a gyerekeket az úton, a fagyban . . . a tajga kellős közepén. Csak azt sajnálom, hogy nem találkoztam vele. Kár! Én biztos hogy nem vettem volna fel! Szétlapítottam volna!

– Gépkocsivezető elvtárs!

– Nem, nem a kerekekkel! Ezzel a két kezemmel!

Ivan odadugta két hatalmas mancsát a rendőr orra alá, mire az határozottan felkapta a kezét, hogy szóhoz jusson.

– Várjon csak, törzsőrmester! Várjon csak! Nekem is van négy gyerekem! Négy, érti? Az asszony az ötödiket várja, érti?

– Ne beszéljen itt mellé! A családi körülményeit nem kérdeztem . . .

– De csak kérdezd meg! – mennydörögte Ivan.

– Maga engem ne tegezzen!

– Bocsánat. Kérdezd . . . Kérdezze meg őket! A gyerekeket! Meg őt, ni . . . – intett Ivan Kapa felé, és meglátta a lány könyörgő, félelemmel – nem is félelemmel: iszonyat-

tal – teli tekintetét, és mint erős felindulásában szokott, most is egyszeriben lehiggadt.

Kapa már nem őt nézte, hanem a rendőrt, mondani szeretett volna valamit. Széles orra belevörösödött az izgalomba. Először mindjárt az elején bele akart avatkozni a beszélgetésbe, de amikor meghallotta, hogy Ivan kihágást követett el, elhűlt az ijedtségtől, egész megdermedt: „Leszállít. Lezavar a kocsiról. Uram isten, mit tegyek? Leborulok elé, a lába elé borulok. Megcsókolom a csizmáját: bácsika, ne szállíts le bennünket! De hát nem szabad, úgyse engedi meg! . . ."

– Kérdezze meg őt. Őt – mondta most már nyugodtan Ivan. – Hogyan fagyoskodott az éjszaka, kis híján ottveszett. A saját kabátjával takargatta be a gyerekeket, a kendőjét, a nadrágját, mindent rájuk adott. Hát mit kezdtem volna velük? Mihez kezdjek? Vittem volna őket vissza? Két órán át melengettem őket a tűznél . . .

– Mit kötekedik? – hallatszott ki a kasból valami suttogás. – Kupán kéne vágni! Mit szívóskodik? . . .

– Mit vett el Ványa bától?

– Csönd . . . Figyel . . .

– Hadd figyeljen.

– Te, ha akarod, én most nekiugrok a torkának és megfojtom. – Ez Andrjusa suttogó hangja volt.

Ivan meghallotta, elmosolyodott, a rendőr arca is felderült egy icipicit.

– Jól van, parancsnok, elég a beszédből. Dönts, ahogy akarsz. Tiéd a hatalom. Vannak magának gyerekei?

– Annak nincs köze ehhez az ügyhöz . . .

– A gyereknek minden ügyhöz köze van, törzsőrmester.

– Nagyon okos vagy te, Ivan Zsaplov! Túl okos! Aztán a karambollal mihez kezdünk?

– Már hogy érti ezt?

– A sofőr azt vallotta, hogy az útról egy ZIL–130-as szorította le, amelyiknek a rendszáma hármas és nullára végződött.

– Ezek szerint én volnék?

– Őszerinte te.

– És maga szerint?

– Majd tisztázzuk.

– Tisztázza. Én este még világosban megelőztem őt Perevalnoje előtt.

– Ah! Szóval mégis megelőzte?

– Én befordultam Perevalnojébe éjszakázni. Ő meg nekivágott a hóviharnak, az éjszakának . . .

– Hátha te is nekivágtál? . . .

– De hiszen én Perevalnojében éjszakáztam . . .

– Visszafordulhattál. Megcsináltad a karambolt, aztán visszafordultál. Van is ott egy kerülőút a dombon át . . .

– Jól van – legyintett Ivan. – Higgyen annak a nyavalyásnak! Én nem szólok többet.

– Ha kell, majd fog beszélni! Van egy kérdésem magához, polgártársnő – fordult Kapához udvariasan, mosolyogva. – Maga annak a gépkocsinak a fülkéjében utazott?

– Igen.

– És ezek a gyerekek magával voltak?

Pintyő, Rozocska és Lena lélegzet-visszafojtva, gyanakvón méregették a rendőrt.

– Mikor történt a karambol? Mikor ment neki a kocsi a sziklának?

– Meg a fának – kottyantott közbe Pintyő.

– Meg a fának. – Az őrmester kinyújtotta a kezét, hogy megsimogassa a gyerek fejét.

– Nem szabad! Ne bántsd Kapát! – visított fel hirtelen Lenocska, és sírásban tört ki.

– Nem bánt, nem bánt – csitította Kapa a kislányt, és magához szorította.

Roza is elsírta magát.

– Nem bántom – mondta az őrmester is, és minden szigorúsága, fontoskodása egyszeriben elpárolgott.

– A bácsit se bántsd! – kiáltotta Pintyő, és alig tudta visszatartani könnyeit.

– Nézzenek csak oda . . . – Az őrmester zavartan elmosolyodott, és hirtelen egy egyszerű, nagyon fiatal, vastag ajkú, jóindulatú legényke lett belőle.

– Nekiugrok . . . ráugrok . . . – suttogta fojtottan Andrjuska.

A kasban valami huzavona támadt.

– Mikor történt a dolog? – ismételte meg a kérdést a rendőr.

– Este... Még világosban. De nagyon erős hófúvás volt. Én elaludtam.

– Értem, értem...

– A kocsi egyszerre megfarolt, nagy reccsenés, dübörgés... A sofőr kiabálni kezdett.

– Értem, értem... Nem előzte meg magukat egy kocsi?

– Nem tudom. A sofőr ordítozott, hogy leszorítottak bennünket... Káromkodott...

– Látott ott másik kocsit? Előzésben?

– Én megijedtem... Azt hiszem... – Kapa bűntudatosan Ivanra tekintett, az őrmester elkapta ezt a pillantást. – Mintha megelőztek volna – suttogta. – De nem tudom...

– Nem volt semmiféle gépkocsi – jelentette ki fontoskodva Pintyő. – Hanem elaludt.

– Hallgass, Igorek – szorította magához Kapa Pintyőt, akinek már remegett az ajka, és könnyek csorogtak az arcán.

– Ki aludt el?

– A sofőr. Az a hülye. És ordított, ordított! – A kisfiú elbőgte magát, a kislányok is mindjárt rázendítettek.

– Fejezd be, törzsőrmester – komorodott el Ivan.

A rendőr leugrott a hágcsóról, ahol eddig állt, és körüljárta a kocsit.

– Ez mi?

A kocsi jobb oldalán csaknem a fülkétől egész a hátuljáig friss horzsolás látszott a festéken.

– Zaszajnál nekisúrlódtam a sziklának...

– No, barátocskám! Úgy látszik, lesz mit tisztázni.

– Tisztázza.

– Tisztázzuk. Vidd el a gyerekeket Arsanba. Ott várj meg engem. Az irataidat nem adom vissza. Amíg nem tisztázzuk a dolgot... Viszlát! – Felült a motorkerékpárjára és intett. – Arsanban! Várj rám!

A motor felbőgött, az őrmester olyan merész kanyart vett, hogy a kerekek alól géppuskagolyóként pattogtak szerteszét a kavicsok. A gyerekek a kocsi hátsó falához lapulva néztek utána. Andruska kisírt, piros szemmel félrehúzódott. Az ügyeletes visszapillantott, és óriási bőrkesztyűbe bújtatott kezével búcsút intett nekik. Kosztyik az öklét rázta, Manya pedig nyelvet öltött rá.

– Beképzelt majom – mondta Kira.

– Mért nem hagytatok? – mordult fel Andrjuska. – Elharaptam volna a torkát.

– Mit bámulsz? Fogok egy követ, és bele a pofájába! . . . – kakaskodott Kosztyik.

– Melyikőtök az a nagy vitéz? – nézett be a kocsi hátuljánál a kasba Ivan.

– Mit akart? . . . – háborgott még a nyugodt Misa is. – Ványa bá, mit csinál neked?

– Szamárfület.

– Ványa bá, majd mi tanúskodunk . . . Majd mi bebizonyítjuk, jó? Mi is emberek vagyunk, nem? . . . Félünk is mi tőle . . .

– Jól van, jól van, népség-katonaság! A törvényt tisztelni kell. Majd tisztázzuk a dolgot. A segítséget pedig köszönöm. Tiveletek nem kerül csávába az ember. Na, mindenki a helyére! Harckocsira!

Cseppet sem látszott olyannak, mint akit sérelem ért, és a gyerekek megnyugodtak, kényelmesebben befészkelték magukat a vezetőfülke mögött a szalmába meg a krumpliszsákra.

– Nehogy nekem bekajáljátok a krumplit. Lesz ebéd, ne tömjétek meg a bendőtöket keményítővel – tréfált Ivan, a gyerekek elnevették magukat. Kira és Manya pedig lelkesülten összenézett: volt nekik valami saját titkuk Ivannal kapcsolatban.

– Mi van veled, Kapitolina, csak nem ijedtél meg? – kérdezte Ivan mosolyogva, ahogy beült a kormány mellé. – Ti meg rívással akartátok megijeszteni a bácsit? – ugratta a gyerekeket.

– Minek veszekszik? – felelt a többiek helyett is Pintyő; a kislányok még mindig szipogtak.

– Féltünk – ismerte be Kapa. – Mi lett volna, ha kiszállít bennünket? . . .

– Nem szállít ki. Ő is ember, Kapitolina.

A kocsi lágyan megindult, és egyenletesen felgyorsított.

– Én is megérem a pénzem! Dilizni kezdtem. Aki pedig dilizik, annak régen rossz.

Egyenletesen terült az út szalagja a kerekek alá. Az égbolt újra elfátyolosodott. Hideg szél zúdult alá a hegyge-

rincekről, monoton zúgással hódarát sodort be a kabinablak résén.

Szótlanul robogtak, csak Lenocska szipogott még mindig, idegesen rángatódzva bújt oda Kapához. Pintyő szuszogott, időnként oldalba bökte Rozát, aki el-elszenderedett, és ilyenkor nekidőlt.

– Mi lesz most magával? – kérdezte Kapa, akinek úgy látszik, egész idő alatt ezen járt az esze.

– Semmi. Majd tisztázzák . . . Legfeljebb ha két napot veszítek Arsanban, aztán visszaadják a papírokat: hajts tovább, Zsaplov, tisztáztad magad.

– Úgy láttam, mintha gyanakodna magára. Hogy leszorította a kocsit. Én bolond meg miket mondtam ijedtemben. Ó, de bolond vagyok, de bolond . . . Jobb lett volna, ha hallgatok inkább.

– Ne gondolj ezzel. A törvény a mi oldalunkon áll . . Szocializmusban élünk, vagy mi a szösz.

Attól, hogy Ivan most először olyan kedvesen rámosolygott, és hogy tisztes nevén, Kapitolinának szólította, Kapa lelkét egyszerre olyan melegség öntötte el, de olyan, mint talán még soha, és egyszerre elszégyellte magát emiatt. De még nagyobb szégyenére eszébe jutott, amint Ivan reggel a karjára kapta, és forró tenyere hozzáért az ő csupasz lábához. Szégyent és rémületet érzett, és még valamit, hogy mit, maga se tudta, de valami nagyon különöset. Amikor az ember fél, mégis azt szeretné, hogy így legyen újra meg újra . . . Kapa elvörösödött ezektől a gondolatoktól, el is fordult, hogy Ivan észre ne vegye az árulkodó pírt az arcán, ki ne olvashassa bűnös gondolatait. „Uramisten, mi van velem? – Úgy érezte, mintha teste elveszítené a súlyát, és lebegve szállna Ivan felé. – Mi van velem?"

Lenocska felhüppögött, Kapa föléhajolt, babusgatni, becézgetni kezdte, de ahogy hozzáért a kislány kivörösödött, könnymarta arcához, egyszerre felszisszent. A gyerek arca tüzelt a láztól, ajka kicserepesedett, a homloka perzselt, tört fényű szeme pedig nedvesen csillogott.

– Mi van, kicsikém?

– Vizet . . .

Amint Roza meghallotta, egy pillanat alatt felébredt, fel-

emelte Pintyő válláról félelmetesen rút arcocskáját, és mély hangon ő is megszólalt:

– Kapa néni, adj innom!

Ivan jobb kézzel kitapogatta a csomagtartóban vászontokos termoszát, és odanyújtotta Kapának. A lány kérdő pillantást vetett rá, mert eszébe jutott, amit reggel ivott.

– Tea van benne, sóskaborbolyával, jó édes. Épp jó lesz . . .

– Lenocska rosszul van, Ványa bácsi . . . megbetegedett.

– Ne öregíts engem, te lány . . . Szólíts csak Ivannak. Mi van a kicsikével?

– Láza van, csak úgy tüzel.

– Nem vigyáztunk rá eléggé, úgy látszik.

– Úgy látszik . . . Nem vigyáztam rá eléggé, Ványa . . . – lehelte, és tekintete Ivanra rebbent.

– Ne félj. Nem vagy egyedül, Kapitolina. Vazovkában van egészségügyi nővér, Arsanban meg felcser. Nem vagy egyedül . . . – mondta Ivan, szakasztott úgy, ahogy Nyinának mondaná. És egyszerre gyötrő, sajgó vágy fogta el, hogy lássa a maga apróságait, terhétől terebélyes asszonyát, Nyúl anyót, ahogy nevezni szokta. Szerette volna ajkát odaszorítani fehér vállához, megérezni édes verejtékillatát, és ujja hegyével megérinteni, gyengéden végigsimítani nagy, kék eres hasát: „Kit hozol világra most, Nyina? Jó lenne egy Vanyka Zsaplovot. Legyen Vanyka, férfiút nekem. De ha másként van megírva, legyen lány. Azt se bánom."

„Bizony lehet, hogy a távollétemben szül meg – gondolta, és megcsóválta a fejét. – Itt az ideje. Én meg negyedik napja késésben vagyok, és még legalább két napot elvesztegetek a közlekedésrendészeten. Hogy fog megszülni a távollétemben? A mindenségét! Nem lenne jó. Nem lenne jó, ha a távollétemben . . ." Egyszerre aggódó gondolatai közepette eszébe jutott Nyina nagyanyja: nagydarab szép öregasszony volt, arcát mintha sziklakőből faragták volna. Mindig bokáig érő fekete rakott szoknyában, széles ujjú bő blúzban járt, de az se tudta eltakarni erős, dús idomait. Hatalmas családnak volt a feje, számtalan unokával, dédunokával, vőkkel és menyekkel. A család a legszerényebb számítások szerint is majd hogy nem száz főből állt.

Amikor Ivan beköltözött az anyósa házába, aki ugyan sa-

ját háztartást vezetett, de továbbra is az anyja szavától függött, csudamód összebarátkozott az öregasszonnyal. Nagyon megkedvelte az anyó.

– Anya! Mondd csak, hány gyereked volt neked? Számolom, de sehogy se tudom összeszámlálni.

– Mennyi? Tizenhetet neveltem föl, Vanyuska. Hármat pedig nem tudtam megóvni, kicsiny korukban elhaltak.

– De hisz akkor neked kijárna az „Anyai dicsőség" érdemrend.

– De még mennyire, fiacskám!

Nemcsak a rokonság: mindenki Anyának hívta. És mindenkire volt gondja, mindenkit szemmel tartott, ellátott tanáccsal.

Ivan egyszer, még a mézesheteik első napjaiban véletlenül kihallgatta egy beszélgetését a középső fiával:

– Kolcsa, te, Kolcsa! Eredj már el a kis sógorral a fürdőbe.

– Minek, mama?

– Néznéd már meg . . . A Nyinka panaszkodik, fáj neki, azt mondja . . .

– Hohó – felelte basszus hangon Kolcsa. – Semmi az . . . Mindene rendjén van. Bolond ez a Nyinka, nem ért hozzá. Kislány még . . .

Ivannak eszébe jutott, milyen volt Nyina abban az időben. Szeretettel gondolt rá, hogy a szíve is belesajdult. Kedvére való volt. Még most is kedvére való, egy rossz szava nem lehet. Ilyen asszony mellett nem unja el az életét az ember. Eszébe jutott az első kislányuk is, akit Anya tiszteletére Dunyasának neveztek el. Nem az első dédunokát nevezték így, hisz csupán az unokák közt hat Dunyasa akadt, de az övék, Ivané meg Nyináé, nagyon a szívéhez nőtt az öregasszonynak. Reggeltől estig babusgatta, de még éjszaka is, mert behívta magához a gyereket a szüleivel egyetemben.

Az utcabeli asszonyok odajártak az ablaka alá, bekiabáltak:

– Avdotya, hé, Avdotya, mutasd meg a kislányt!

A büszke Avdotya meg odavitte az ablakhoz Dunyuskát. Faluszépének nevezték már akkor az asszonyok. De igazuk

is lett: Dunyuska most tizenhárom éves, és olyan szép, hogy párját ritkítja.

– Ó, de gyönyörű! Mint a festett kép! – ámuldoztak az asszonyok.

– Van kire hasonlítson! – avatkozott közbe, ha úgy adódott, Ivan, és kidüllesztette amúgy is dagadó mellkasát.

– De van ám! – helyeseltek az asszonyok, és hozzáértőn, sóváran mustrálgatták.

Valamennyiüket, a legkisebbtől a legidősebbig úgy nevezték: az Avdotya famíliája. És senkinek eszébe se jutott megsértődni: tisztelték Anyát, tisztelték az öreg Avdotyát.

Derék öregasszony volt. Ivan mind a mai napig búslakodik, hogy nem tudott részt venni a temetésén. Épp fuvarban volt. Mire visszatért, az öregasszony már nem élt.

Száznégy esztendős korában halt meg Anya. Csak az utolsó két esztendőben roskadt meg testben, de az elméje világos maradt. Az utolsó időkben lassacskán homály borult rá, a szeme megromlott, nem ismerte meg a családtagjait. Összetévesztette a lányait, fiait az unokáival. Ivant ismerte föl a legtovább.

– Vigyél el engem, Vanyuska, a taligádon Lisztvennyicsnojébe – kérlelte. – Meg kéne látogatnom Fiszát meg Malanyát, meg aztán anyuskám is alighanem vár . . .

Lisztvennyicsnoje a szülőfaluja volt, ott élt a férjhezmeneteléig, azóta se járt arrafelé, annak pedig legkevesebb kilencven esztendeje. Most meg készülődni kezdett, eszébe jutottak a barátnői, Fisza meg Malanya, akik bizony jó negyven esztendeje, hogy meghaltak. Az anyja pedig még régebben.

Össze is készülődött, takarosan batyuba kötött egy váltás tiszta fehérneműt, törülközőt, egy szoknyát meg blúzt, amit még lánykorában varrt, tett bele egy darabka kenyeret, egy fej hagymát, csipet sót, és elindult hazulról. Holtan találtak rá messze Szosznovszkon túl. A falujuk a város peremén volt, az öregasszony ezek szerint keresztülment az egész városon, kiért a Lisztvennyicsnoje felé vezető országútra, és elindult rajta. Leült a fűre megpihenni, de felállni már nem volt ereje. Lefeküdt, feje alá tette a batyuját, és meghalt.

Ivan nagyon sajnálta, hogy nem búcsúzhatott el tőle a sírja fölött, nem dobhatott néhány rögöt a koporsójára.

Még valami eszébe jutott Ivannak. Anya még élt akkor, és már megszületett Dunyuska. Elmentek egyszer Nyinával mulatni egy május elsején a barátaikhoz. Jól mulattak. Ivan sokat ivott, de a szesztől szokása szerint jóságos lett és vidám. A vodka sose fogott ki rajta, ő fogott ki a vodkán. De most valami más történt. Ivant nyugtalanság fogta el. Mi lehet ez? Valami szorítást érzett a szíve táján, maga se tudta, mitől. Körülnézett: Nyina nincs a társaságában, nincs a házban se. Ivan felállt és gyötrődve kiment az udvarba. Szosznovszkban annak idején – nem úgy, mint ma – a tajga ott kezdődött az ablakok alatt. Ivan kilépett a tornácra, abban az esztendőben pedig olyan korai tavasz volt, mint se azelőtt, se azután soha. Ivant megcsapta a friss hideg, a fű fagyos szaga meg a zelnicemeggyfák édes, hűvös illata.

– Nyina! – kiáltotta, és ahogy magába szívta a tavaszi levegőt, érezte, mint párolog el belőle ez a hirtelen jött, homályos nyugtalanság. – Nyina! . . .

Körülpillantott és hirtelen úgy rémlett neki, Nyina rózsaszín krepdesinruhája libben el a ház sarka mögött, és mintha egy zakót is látott volna mellette. Ivan odaugrott, mint aki eszét vesztette. Senki. Körülszaladta a házat, hát a tornácon ott áll a felesége, a drágalátos. Mintha mi se történt volna, csak kapkodva szedi a levegőt, s az arca tűzpiros. Ivan a sötétben is látta ezt az égő pirosságot.

– A férjed elől futsz? – ordította el magát, és nekirontott, mint a medve.

– Ugyan, Ványa, miket beszélsz? Csak levegőzöm . . .

– Igen? Levegőzöl!?! . . .

Ivan meglendítette a kezét, csak az villant át az agyán: „Ököllel nem szabad. Ököllel agyonütöm" – és nyitott tenyérrel arcul ütötte Nyinát. Bal kézzel, egyszer, még egyszer, aztán ugyanúgy a jobbal. Szíve majd meghasadt a féltékenységtől, a sérelemtől, a szerelemtől. Nyina arcát elöntötte a vér, fel se kiáltott, nem is jajgatott, lecsúszott háttal a fal mellett. Nem bírta látni a vért.

A mulatozók kitódultak a tornácra, ki azért, hogy megvédje az asszonyt, ki azért, hogy többet lásson . . .

– Nem cirkusz ez, mit bámultok? Mi? Letöröm a derekatokat. Mars! – üvöltötte még veszettebbül Ivan, egyetlen

mozdulattal behajtotta a nézőközönséget a házba. Senki se merészelt szembeszállni vele. Ő meg letépte magáról az inget, széthasogatta, letérdelt a felesége előtt, és nekiállt az arcát törölgetni. – Mit tettél, mit tettél . . . – beszélt hozzá közben sírva. – Bolond, te bolond! Kis bolondom . . . – Aztán a karjában vitte végig az egész városon, tele szánalommal, csókolgatva feldagadt, alvadt vértől foltos arcát.

– Tégy le, Ványa. Nem szabad így . . . Szégyellem . . . Az emberek . . . – suttogta Nyina feldagadt ajakkal.

Amint beértek a faluba, letette Nyinát, lopakodva közeledtek a házhoz, úgy gondolták, csendben lefekszenek majd a nyári konyhában. De alighogy a küszöbre léptek, fény gyúlt ki a házban. A pitvarban ott éjszakázott az anyós meg Anya. Meghallották az osonó lépteket, és világot gyújtottak.

– Uramisten! – sikoltott fel az anyós, amint meglátta a lányát. – Uramisten! Megölték! Halálra verték a kislányomat. – Aztán felfogta, mi történt. – Mit műveltél, te gyilkos, mit tettél vele? – támadt rá Ivanra, és már az arca előtt hadonászott az öklével. – Jaj, kislányom, kislányom! . . . Miért, jaj, miért?

– Oka volt rá . . . – mondta alig mozduló, dagadt ajakkal Nyina. – Oka volt rá, mama.

– Megölték! Jaj, a gyerekem, megölték! . . .

– Hallgass, te lány! Elhallgass! – mordult rá fenyegetően Anya a menyére.

– De hisz . . .

– Hallgass, ha mondom! Az kell még, hogy fussál ki az emberekhez! Elhallgass!

A menye egy szempillantás alatt elhallgatott, csak hüppögött, arcát kezébe temetve.

– Hallgass, ha mondom. Ha veri, hát szereti. Gyere velem, lányom – mondta már Nyinának. – Gyere. Ráolvasok, lemosogatom, meghintem forrás vizével, reggelre szebb leszel a kelő holdnál. Engem is vert a megboldogult uram, haj, de még mennyire, hogy vert . . . A csizmájával . . . Te meg ne hallgass ide, ne hallgasd, amit mondok – ripakodik rá most már Ivanra. – Mit meregeted a szemed, eredj csak aludni, galambom. Nem adom ma neked a lányt . . . Nem adom! Majd még megbánod, te bolond kölyök . . .

„Mi minden történt az életünkben – gondolja Ivan. – Jó is, rossz is. Jó több. Ilyen az élet . . . Minden elrendeződik. Nyinával is minden elrendeződik. Könnyen szülő asszony, úgy potyogtatja a gyerekeket, mint diót a fája. Egy-kettő, és már meg is van a magzatod, egészséges, vasgyúró, a tiéd . . ."

Ivannak jó érzés melengeti a szívét. Ez az úti kalamajka semmiség. Ez is elrendeződik.

A ZIL kerekei falják a kilométereket. Álomba merült Lenocska, a többi gyerek is elszenderedett, Kapa feje is előrebiccen. Csúnyácska, magányos kislány, de épp úgy vágyik a boldogságra, a szerelemre, a családra, mint akármelyik más, a szépek, a vidámak . . .

Odakint megint kiderült az idő, a tavasz felkúszott a hegyekbe, a Szajan hideg hegyszorosai közé, meleg hasával feloldozta a hegyek fehér hósüvegét, vízpatakokat zúdított a völgyekbe, megsimogatta a hideg sziklákat. Az égen magasra hágott a nap, minden élő eleven közepe, a köldök a tavasz meleg hasán.

Alig múlt el dél, és már itt is van Vazovka. Szibériai fogalmak szerint kicsi falu egyetlen utca, s másfél kilométer hosszan húzódik az út mentén. Itt minden házban jó barát lakik. Itt él Kolcsa sógor is, új lakásban, már az unokáival egyetemben. De Ivan most elhajt előttük. A segélyhelyen újabb kellemetlen hír fogadja: az egészségügyi nővér beutazott a városba gyógyszerekért. Irány tehát a teázó.

– Hé, ti senkiháziak! Csótányok, kemencebogarak! – robbant be Ivan az ajtón.

Jó dolga van Ivannak, mindenütt szívesen látják, szívesen fogadják, mert a tréfa, a nevetés mindig kéznél van nála.

A „csótányok, kemencebogarak" sorra kidugják fejüket a tálalóablakokon, mindnek piros a képe, mint a húsvéti kalács, fülig ér a szájuk, fehér fityulájuk a szemöldökükre húzva, köpenyük alatt csak úgy dagadozik rengeteg mellük, mint a kelt tészta, hogy majd kibuggyan.

– El ne ejtsétek, lányok – tréfálkozik Ivan. – Nem tudjátok felvenni.

A lányok csakugyan a tenyerükkel fogják vissza dús keblüket.

– Felveszi, akinek kell . . . – vágnak vissza hetykén.

– Sok az a jóból, nem bírja el akárki.

Maga a háziasszony, Kamelija Nyikolajevna főszakács – jó másfél mázsás asszonyság – is elővitorlázik a konyhából, hogy üdvözölje Ivant.

– Jó napot, Kamelija Nyikolajevna.

– Adj' isten, Vanysa – harsogja amaz tompa medvehangon.

Kamelija Nyikolajevna híres-neves készítője a leveseknek, húsételeknek, hidegételeknek és cukrászkészítményeknek. Olyan sültet, mint az övé, nem találni egész Szibériában. De mit Szibériában: Kamelija Nyikolajevna fővárosi trösztök mesterszakácsa volt egykor, nevét messze földön ismerték. Csakhogy a sors furcsa játékot űz az emberrel. Idesodorta Kamelija Nyikolajevnát Szibériába. De itt se szelídült meg a szertelen természete. Számlálatlanul falta a férfiakat, nyakalta az italt, az édeset, a töményet, csak úgy döntötte magába, válogatás nélkül. Most is előfordul, hogy leissza magát a sárga földig. Így kötött ki Vazovkában, ebben az útmenti teázóban. A nép itt egyszerű, ha a főszakács „leszopja magát", észre se veszik. Bezzeg ha a helyén van, akkor a leves, a hús vagy bármi más olyan, amilyennek a húsnak vagy bármi másnak lennie kell. Az ember egy szuszra befalja az ebédet, az ujját is megnyalja utána, de még repetát is kér. Ma a szakácsnő ott áll a helyén, ma formában van. Ivannak még a gyomra is megkordult nagy reménységében, ahogy meglátta Kamelija Nyikolajevnát. Úgy jóllakatja ma Kamelija Nyikolajevna az ő siserahadát, hogy egész életükre megemlegetik.

– Kamelija Nyikolajevna, hoztam magának egy brigádnyi nagyevőt.

Még be se fejezte a tréfát Ivan, a kis csapat már ott állt a küszöbön. Szégyenlősen belépett Kapa, karján hordozva Lenocskát, ettől szoknyája széle felkapott, kilátszott mezítelen lába, harisnyagumija és kék flanellbugyija. Mögötte lábát húzva Pintyő bicegett a mankóján. Belépett Roza, „Jó napot" – köszönt, elmosolyodott, ijesztő arcocskája ettől még rútabb lett. Aztán jött a hórihorgas Manya, meg Kira, meg Kosztyik, meg a komor Andrjusa, ő, amint belépett, körül se nézett, behúzódott a sarokba, az árnyékba, aztán

jött Misa nagy zavartan, mintha restelkedne pajtásai miatt. De egyszersmind kihívón is: „Különbek ezek sokaknál, meglehet! Ne törődjetek vele, hogy így néznek ki . . . Jó gyerekek . . .”

Jobb lett volna talán, ha Ivan nem tréfálkozik annyit, jobb lett volna talán, ha egyenként somfordálnak be, nem így csapatostul. A szakácsnők meg az ételkiadó lányok egyszerre eltűntek a tálalóablakokból, restellették az egészségüket, az erejüket.

– Kiket fuvarozol, te Vanysa?

– Gyerekotthoniak . . .

– Értesíthettél volna előre . . . – És Kamelija Nyikolajevna odahömpölygött a gyerekekhez, mint valami jóságos fehér felhő. Távoli szelíd zivatarként rájuk mennydörgött: – Szervusztok, szervusztok! Egy-kettő, mossátok meg a kezeteket meg a pofázmányotokat. Aztán asztalhoz, tessék hozzálátni. – Jutott előlegbe mindnek egy-egy biccentés, paskolás, mosoly, simogatás. Mintha a nap sütött volna be az útmenti teázóba.

– Tarts jól bennünket, Kamelija Nyikolajevna.

Nagyon elszorult Ivan szíve ettől a bevonulástól. Csak most vette jobban szemügyre mindegyiket. Átfagyott, elgémberedett ebben az ítéletidőben mind, hogy legszívesebben a kebelén melengette volna fel őket. Szeretett volna felkiáltani: „Mit csináltok, emberek, az életetekkel! Hisz mindegyiket szerelemben, szenvedélyben nemzettétek. Miért nem jutott a szeretetből nekik? Hiszen nekik is van szívecskéjük, eszük, szemük, hogy lássák a világot . . . Mit műveltek, emberek! . . .”

Kamelija Nyikolajevna gyorsan rendelkezni kezdett a konyhában meg az étteremben. Odaállt a tűzhöz, de aztán otthagyta, ment be a kis szakácsszobába, mellével rá a pultra, és kibuggyant a könnye. „Uramisten, ó, de sajnálom, megszakad a szívem értük! Hol szedte össze Vanysa szegénykéket?”

Fejedelmi ebédet kanyarított Kamelija Nyikolajevna, de még az útra is csomagolt egyet-mást. Kapát elzavarta, amikor fizetni akart, aztán Ivannal sokáig alkudozott, egyre félretaszigálta gyűrött egy- és háromrubeleseket szorongató markát. Végül elfogadott valami aprót, majd felsóhajtott:

– Hová mégy velük, Vanya?

Ivan elmondta, hogyan szedte föl a gyerekeket, hogyan előzte meg még Perevalnoje előtt a kocsijukat, elmesélte találkozásukat a rendőrrel, meg hogy az őt gyanúsítja a baleset miatt.

– Melyik volt az? – kérdezte Kamelija Nyikolajevna.

– Új fiú. Nem ismerem.

– Olyan szélespofájú? Fontoskodó?

– Az, az.

– Tudom már. Romka Utyatyin. Fiatal még, most került ki az iskolából. Nem rossz fiú az, Ványa, csak bolond. Megjátssza a detektívet. Egyszer megpróbált rám ijeszteni: „Te, Kamelija Nyikolajevna, szemet hunysz, amikor a sofőrök alkoholt isznak a teázódban." Na, én aztán visszategeztem... Azóta kenyérre lehet kenni. Még hogy beléd kötött. Na jó, majd találkozok én vele... Engem nem kerül el!

– Ugyan már, Kamelija Nyikolajevna...

– Bízd csak rám, lesz neki nemulass.

Mikor aztán a tornácon elbúcsúztak, amikor Kamelija végignézett a kocsin, a kasban meg a kabinban kucorgó gyerekeken (mind visszamosolygott rá, Rozocska még integetett is), egyszerre könnyekben tört ki:

– Ó, de leiszom én ma magam, Vanysa! – sóhajtotta. – Ó, de leiszom magam... – És könnyektől fuldokolva ment vissza.

Ki tudja, mit siratott ez a sok vihart látott asszonyság.

NEGYEDIK FEJEZET

Ivan Zsaplov a katonaságtól – a harckocsizóknál szolgált – gépkocsivezetői, -szerelői képesítéssel szerelt le. Először úgy tervezte, hogy nyomban traktorra száll, elszántogat Kazahsztánban a szűzföldeken, de az apja súlyosan megbetegedett, és hamarosan meg is halt. Az anyja a haláleset után egyre sűrűbben betegeskedett, egészen megvakult, és Ivannak ott kellett maradnia a szülőfalujában, Szosznovszkban. Pedig de szeretett volna egy kicsit világot látni, kocsikázni az utakon, minél nehezebb helyeken megfordulni, minél messzebb

a megszokott, jól ismert vidéktől. Alig telt el egy esztendő az apja temetése után, meghalt az anyja is. Ivan ott maradt egyedül a bátyja családjában, aki a szülői házat örökölte. A bátyja családos, megállapodott ember, nemigen ellenezte, hogy Ivan nekivágjon szerencsét próbálni a messzi vidékeken, de mire erre sor került volna, a fiú már gyökeret eresztett a gépkocsijavító üzemben. Ivan keze mindig ügyes volt, ráállt minden munkára, a kocsihoz pedig különlegesen jó érzéke volt. Leszerelése után nyomban belépett az üzembe, és két hónap alatt elsőrangú gépkocsilakatos vált belőle. Ráadásul szoros barátságot kötött a brigádvezetőjével, Fjodoroviccsal. Fjodorovics mindössze három esztendővel volt idősebb nála, de Ivan soha másként, mint mesterének nem nevezte. Akkoriban mind a ketten legényemberek voltak, és Fjodorics is messzi-messzi utakról meg az ismeretlen világról ábrándozott.

A nagyvilág, a tágas messzeség megismerésének közös, olthatatlan vágya volt-e az oka, vagy egyszerűen csak a fiatalságuk, de annyi biztos, hogy vidáman és gondtalanul éltek.

A műszakot úgy nyomták le az üzemben, hogy apaitanyait beleadtak a munkába, amikor aztán kiléptek a gyárkapun, szabadok voltak, mint a madár. Nyáron a folyóban lubickoltak, a lányok alá bukdostak a vízben, pikniket rendeztek, esténként a városban császkáltak, kissé becsiccsentve, jó hangulatban, néha még az Építkezésre is elvetődtek. Az Építkezés a csőgyár lakótömbje volt, amely később összeolvadt Szosznovszkkal. Igazi paradicsom a fiatal legények számára. Sok szép lány, három eszpresszó, tánchelyiség, a dombon a ritkás vörösfenyő-erdőben pedig ott a Gorkij-kultúrpark.

Nem akárhogy szórakoztak. Ivan vett egy harmonikát, megtanult rajta néhány dalocskát, a „mester" meg énekelt. A város akkortájt indult fejlődésnek, csak úgy tódult oda a sok ember, mindenféle, világot látott és kíváncsi, úgy, hogy szinte mindennap új ismeretségeket hozott. De akadtak a munkásemberek között huligánok is. Ezeknek sehogy sem tetszett a két gondtalan, vidám jó barát: Ivan meg Fjodorics. A huligánoknak a melós mindig szálka a szemében.

Ivannak eszébe jutott egy alkalom, amikor este ott sétál-

tak kissé pityókosan, jókedvűen a pályaudvar peronján. Nem zavartak senkit.

Ivan a harmonikáját nyekergette, a mester meg bolondos nótákat énekelt:

Eliszunk mindent, de a harmonikát
Nem, ha anyánk meg is öl érte.
Dalolva csavargunk a sok falun át,
Az ottaniak örömére.

A mester észre se vette, hogy valaki odadugott a lába alá egy kis táskát. Rongyos műbőrtáska volt, könnyen meglehet, hogy a szemétből ásták elő, egyenest erre az alkalomra. Ivan észrevette . . . Fogta magát és spiccel átrúgta a koszlott kacatot a harmadik vágányra. Abban a pillanatban körülfogta őket egy kompánia. Közönséges csirkefogók-e vagy igazi nehéz vagányok, mindegy: – rongy huligánok.

– Hogy merted ellopni a táskámat?

– Mit?!

– A táskámat.

– Miféle táskát?

– A pénzemmel.

– Ja vagy úgy, a pénzeddel . . . – Ivan levette a válláról a harmonikáját. Odanyomta egy kis srác kezébe, aki még a bátyja házánál csapódott hozzájuk: – Nesze, fogd csak, vidd haza a hangszert. – Aztán a huligánokhoz fordult: – Szóval azt mondod, hogy én, Ivan Zsaplov loptam el a táskádat?

– Te!!

– Te mocskospofájú, hogy én, a becsületes melós, idegen holmira tettem a kezem? Mi? Vedd tudomásul, én a magam kenyerét eszem, amióta az anyám csecsét elhagytam! A magamét! Ide nézz! – mutatta oda a huligánoknak súlyos tenyerét. – Nesze! Ezzel a két kezemmel . . .

De nem mondhatta végig, valaki elpenderítette mellőle Fjodoricsot, és hátulról megütötte.

– Hohó! – horkant fel Zsaplov, és nekirontott a huligánnépségnek, a lendülete mint a tanké, az ökle mint a páncéltörő ágyú. Egyszerre észrevette, hogy a tanítómesterét már a peronon túl aprítják.

– A mesteremet veritek?! Gazemberek!

Honnan, honnan nem, Ivannak a keze ügyébe akadt egy MAZ-gépkocsi összeszerelt kereke. Fogta, kinyújtott kézzel felkapta.

– Most aztán takarodjatok!

A huligánbanda egyszerre kővé dermedt ettől az iszonyú erőtől – az összeszerelt kerék legkevésebb három pudot nyomott – aztán uzsgyi! ki merre látott. Ivan meg utánuk gurította a kereket. Az egyiket eldöntötte, „ütött!" üvöltötte, a másik hasra vágódott ijedtében. Potyogtak a huligánok, mint az érett gyümölcs. Fjodorics meg már felállt, a szeme alatt kékesbarna monokli éktelenkedett, de ő maga majd megszakadt nevettében.

– Ványa, hé, Ványa! A gyárból csórtad ezt a kereket?

Ivan már maga is nevetett, de csak rázta az öklét a huligánok után.

Szép idők voltak ezek a gyári esztendők. Dolgoztak is, szórakoztak is, szépen, munkásember módra.

Sok mindent tanult Ivan a barátjától. A mester művelt ember volt, még a katonaság előtt elvégezte az esti technikumot, és az ő keze is aranyat ért. Könnyedén olvasta a műszaki rajzokat meg a vázlatokat, maga is kieszelt egyetmást. Ivan sokat csiszolódott mellette, idővel maga is felvihette volna a brigádvezetőségig, sőt, talán a művezetőségig is. Csakhogy másként alakult a sora. A kis üzemüket gépkocsijavító műhelyként beolvasztották a csőkombinátba. Rosszul sikerült ez az összevonás, egyre nőtt az állásidő, jöttek az átcsoportosítások, áthelyezések. A főnökség kicserélődött. A munkaszervezés igencsak gyönge lábon állt, így aztán a munkának semmi öröme nem volt.

A mester úgy döntött, hogy elmegy Bratszkba, hívta Ivant is, de ebben az időben kezdtek sofőröket toborozni az újonnan szervezett távolsági gépkocsi-fuvarozási bázisra. Ivant csábították a távoli utak, és már be is adta a jelentkezését.

A brigád együtt búcsúztatta a mestert. Zajos, spicces, bensőséges hangulat uralkodott az asztalnál. Ettől a bensőséges hangulattól Ivannak sírhatnékja támadt, tudta, nemcsak Fjodoricsot búcsúztatják, most búcsúznak az ifjúságtól is. Este tíz felé kiderült, hogy elszámították magukat: el-

fogyott a bor. Ivan úgy szeretett volna valami jót tenni mindenkivel, hogy megértsék: olyan barátja ő mindannyiuknak, hogy kész tűzbe menni a barátságukért. Ezért aztán ő kiáltotta el magát elsőnek:

– Srácok, várjatok, szerzek én mindjárt üzemanyagot!

– Ugyan már! Tíz múlt, minden zárva.

– Átugrok a vendéglőbe... Az Építkezésre. Várjatok.

– Itt a pénz.

– Van nálam.

Már futott is kifelé, végignyargalt két saroknyit, és már ott is volt a szülői háznál. Nagy óvakodva kinyitotta a fészert, kigurította bátyja IZS-motorját, megtolta egy darabon, aztán könnyedén berúgta, és repesztett végig az utcán, ahogy csak bírta a motor.

A feje kótyagos volt egy cseppet, de a szíve csak azon aggódott, nehogy szétszéledjenek a pajtásai, fel ne bomoljon a kompánia; ráhajolt Ivan a kormányra, és hajtott, ahogy csak tudott. Csak úgy repült. Már itt is a vasúti átjáró, az átjárón túl az új épülettömb meg a vendéglő. Csak el ne kapja a rendőrség! A feje tiszta, a sebességet érzi, az utat is. Az átjáróban vöröset mutatott a jelzőlámpa. A gépkocsik hosszú sorban álltak, Ivan megkerülte őket a szembejövő sávon, és odanyomakodott egészen a csíkos sorompóhoz. Már az utolsó tehervagonok csattogtak előtte; Ivan egy pontosan kiszámított mozdulattal átbújt a csíkos sorompórúd alatt, kiugrott az átjáróra, és ekkor meglátta, hogy ott robog felé a tehervonattal szemközt a másik vágányon egy villanyvonat. Fékezni késő! Gázt! A motor meglódult, egyenest a reflektor izzó fényében! A halálba. Ivannak jeges hideg markolta meg a szívét, mintha zúzmara lepte volna be. Megcsapta a halál szele. A motor pedig már ott is volt a túlsó sorompónál: hogyan búját át alatta, maga se tudta, és már hajtott is tovább, teljes gázzal...

Visszatért a fiúkhoz, meghozta a bort. Jókedvűen, vidáman, hogy megvárták, nem széledtek szét a pajtások, tehát megbíznak benne. De az a hidegség csak nem múlt el, nem engedett föl. Mardosta a szívét, nem hagyta belefeledkezni se az italba, se a mulatozásba.

Ivan senkinek sem mesélte el a történteket, de attól fogva ha csak egyetlen kortyot is ivott, a közelébe se ment a

kocsinak. Idővel feledésbe merült az az este meg a fényszóró izzó fénye, elfelejtette azt is, hogyan csapta meg a halál szele, de valahányszor vakmerőbben próbált hajtani, az a hidegség újra meg újra megmarkolta a szívét, mintegy emlékeztetve, hogy ő már megpróbált egyszer ujjat húzni a halállal.

... Hogy minek mesélte el mindezt Kapának, maga sem tudta.

Nőttön nőttek, közeledtek a Szajan vonulatai. A kocsi fölfelé kapaszkodott, sietett a nap után, mely gyorsan menekült a folyóvölgyekből előkúszó homály elől. Ivan még világossal el akarta érni Arsant. Lenocska rosszabbul lett, láza újból felszökött. A kislány félrebeszélt. Kapa hosszan hallgatott Ivan története után. Maga előtt látta ezt a fiatal, frissen leszerelt, vidám, göndör hajú harckocsizót. Hogy összeillettek volna! Kapa szerette azt a legényt, és tudta, hogy soha senki nem fogja úgy szeretni, mint ő. Csak az ő annyi keserűséget és bánatot átélt szíve tudja úgy szeretni azt a legényt, ahogy megérdemli. És Kapa szerette őt. Észre se vette, tenyere rásimult a férfi kezére, simogatni kezdte nyugalmukban is erőtől duzzadó ujjait, és egyszerre könnyek gördültek végig orcáin, kipirosodott lapos orrán ...

– Mi van veled? – érintette meg a vállát apás mozdulattal Ivan. – Mi van veled, te leány?

– Úgy sajnálom magát, Ványa ...

– Sajnálsz? Aztán miért?

– Mi lett volna, ha elüti a vonat?

– Ugyan már, Kapa! Én száz évig fogok élni – nevetett Ivan, és hitte is, amit mondott. – Nekem, Kapocska, ez idéntől fogva öt csöppséget kell felnevelnem! Öt gyereket!

Aztán beszélt a feleségéről, a gyerekeiről, de Kapa nem hallotta. A lány most volt életében először szerelmes, és ez olyan jó volt. Jó volt, hogy a férfi él, esze ágában sincs meghalni, hogy ott ül őmellette, és ezért se övelük, se amavval semmi baj nem történhet. „Milyen jó ezen a világon élni – gondolta Kapa, és gyöngéden magához szorította Lenocskát. – Milyen jó élni!" – Csak simogatta a kislányt, ugyanúgy, mint máskor azelőtt, de a gyengédség mégse ugyanaz

volt. Az épp csak megfogant érzés gyöngédsége melengette mozdulatát.

Akárhogy hajtotta is Ivan a ZIL-t, már sötétség után ért be Arsanba.

A falu egy országút melletti elágazásnál terült el, nem volt túl nagy, de szélesen, szabadon terpeszkedett a bővizű Zeja folyó völgyében. Azelőtt kereskedőfalu volt, most vadászatból és faúsztatásból élt. A Zeja partján csupa épületfának való erdő: vörösfenyő, cédrusfenyő meg fehér törzsű nyír, mely hatalmasra nőtt ezen a vidéken. A legutóbbi időben létrehoztak itt egy nagy gépkocsitelepet, de egyelőre nagyon döcögtek a dolgok, kevés volt a sofőr, a gépkocsilakatos, a műszerész . . .

Ivannak egy időben megfordult a fejében, hogy áttelepül ide családostul, tetszett neki a Szajan tiszta vidéke, de aztán kiderült, hogy nehéz elszakadni a gyökerektől, a szülőfalutól, Szosznovszktól. Pedig milyen jó lenne itt élni.

Eminnen a kis sziklakiugróról belátni az egész Zeja-völgyet. Minden zegét-zugát: a tajgát, a meredek partfalakat és a komor északi hegylejtőket, a nyár közepén is fehér hósüvegeket a Sztanovoj csúcsain, a kék Zejuska folyót, amely fut, egyre csak fut, fürgén, mégis fenségesen a beláthatatlan messzeségbe.

Már éjszaka volt, Ivan mégis megállította a kocsit, szorosan az út széle mellett, kiszaladt a sziklás meredélyhez, és megállt, egy percre csupán, hogy hallja, érezze az emberi lakhely hangjait, szagait. Egy percig állt csak, de szíve máris ünnepire hangolódott, hogy milyen szép is az élet . . .

„Előbb az ambulanciára, aztán a szállásra – gondolta Ivan, amint lefelé kanyargott a meredek szerpentinen a falu felé. – Minánál szállunk meg éjszakára. Az öreg magányosan él, a háza nagy, és derék ember is. Kilencvenhét múlt, de még jó erőben van . . ."

Ivant jó érzés fogja el, ahogy eszébe jut Mina. Az öreg mindig mindennel elégedett, vidám, a tajgában fáradhatatlan, a mulatásban féktelen. És úgy látszik, nem fog rajta az idő. Egyszer mégis elpanaszolta, mi bántja:

– Hallod-e, Ványa! Tudod, elgondolkodtam magamon: minden rendjén van, minden jól van, mindenem működik.

Egy hibádzik csak: nincs fogam, ettől aztán selypegek, és a pofám is lefittyed.

Ivan azt tanácsolta az öregnek, csináltasson műfogsort. Volt egy jó pajtása Szosznovszkban, fogtechnikus az illető. Rábeszélte az öreget, hogy jöjjön el vele, és el is vitte a falujába. Amíg újra rákerült a váltás – több szabadnapja is volt a következő fuvarig –, a fogtechnikus elkészítette Mina fogsorát, de olyat, hogy jobb lett, mint az eredeti. Kipróbálta az öreg, megszívogatta, rágcsált vele egy kicsit, hát éppen passzolt. Hófehér, mint a porcelán, egyenletes . . . És ahogy a vén kujon elmosolyodott vele, hát szinte szégyen. Mina ide-oda forgolódott a tükör előtt, lesimogatta ősz bozontját, és fiatalosan felnevetett.

– Vanysa, te, Vanysa, mondd csak, hol van itt a leányszállás?

Egy hónap múltán Ivan újra benézett az öreghez.

Mina nem volt otthon, kiment a tajgába. A házban az öreg tizenhárom éves lánya, Feja takarítgatott (Mina tizenhárom lányt fabrikált össze, de csak egyetlen fiút, a Gányát).

– Feja, hallod-e, hol az apád?

– Elszökött a tajgába a szégyentelen. Addig betyárkodott, addig betyárkodott, hogy már nem mer az emberek szemébe nézni . . . Úgy kell neki – legyintett. – Vén kujon!

– Jó-e a fogsora? Hordja?

– Dehogy hordja! Amott van a skatulyában a polcon. Jobban félti, mint a szeme világát, fél, hogy részegen elveszíti . . .

„. . . Persze hogy Minánál kell megszállni éjszakára – gondolja Ivan. – Ki más eresztene be ezzel a siserahaddal? Meg aztán ez a falu még tartja az óhitet, szabódnak az idegen előtt. De Mina befogad . . . Csak otthon érjem, és józanul . . .”

A segélyhely vagy ahogy itt nevezik, az ambulancia, zárva. Ivan otthagyja a tornác előtt a kocsit, és fut a felcser lakására.

Az öreg, ápolatlan, borostás, nagyothalló felcser álmából ébred, és mintha nem lenne józan, sokáig nem tudja megérteni, mit akarnak tőle. Ivant sok éve ismeri, de most mintha sehogy se ismerné fel. Végre öreges kapkodással öltöz-

ködni kezd. A keze remeg, a feje lekókad, az egész ember olyan, mintha meglazultak volna a zsanérjai.

Ivan segít neki beletalálni a nadrágszárba, és az öreg úgy fogadja ezt a segítséget, mintha így lenne rendjén. A kapkodástól, sietségtől még jobban erőt vesz rajta a remegés.

– Gubanc van, te legény – mondja a felcser –, de egy szemvillanás alatt odafutunk.

Ivan tömör valériánbűzt és öreges, savanykás verejtékszagot érez. Egyszerre szánalom fogja el a felcser iránt a ravaszkodása miatt. Az egész falu tudja, hogy az öreg munka után bezárkózik odahaza és iszik, a pálinkabűzt pedig valériáncseppekkel igyekszik elnyomni.

A faluban, a körzeti egészségügyi osztályon, a területnél egyaránt sajnálják az öreget. Most már egykettőre betölti a hatvanat, mondják, és akkor visszavonulhat a megérdemelt nyugalomba. Sajnálják és elfelejtkeznek a múltról. Pedig Gubancnak sötét múltja van. Mocskos múltja.

Közvetlenül a háború után, amikor törvény tiltotta az abortuszt, Gubanc, miután visszatért a hadseregtől, összeakadt egy leszerelt századossal. Amaz hozott Németországból egy kis Opelt. A századosnak volt egy Opelje, Gubancnak voltak műszerei meg az orvossegédi diplomája. Furikázni kezdtek az egész körzetben. Ittak, dáridóztak, de megúsztak mindent. Előfordultak komplikációk, vérmérgezések, akadtak halálesetek is. De Gubancot nem érte utol a büntetés. Minden helyzetből makulátlanul került ki, ebben alighanem a pénz is szerepet játszott. A nagy pénz becsúszik a legkisebb résen is. A cimborák egyre lejjebb és lejjebb süllyedtek, amíg a sors végül mégiscsak bosszút állt rajtuk.

A százados részeg fővel elevenen megégett az Opelban. Gubanccal még ennél is rosszabb történt. Ittasan abortuszt hajtott végre a tulajdon lányán, és átlyukasztotta a méhét. A lány ott vérzett el az apja karjai közt. Gubanc nem tudta elállítani a vérzést. A lány meghalt. De a törvényes megtorlást ezúttal is elkerülte, maradt bűnhődésnek a marcangoló önvád. Aztán nem sokkal a lánya után elveszítette a feleségét is: az asszony felakasztotta magát. Talán innen ered az a suttogás, hogy jobb lett volna, ha neki magának is van ereje nyakába venni a hurkot.

Ez idő tájt vetődött a felcser Arsanba, mely akkoriban teljesen eldugott falucska volt.

Becsülettel, igyekezettel gyógyított, sok jót tett, de a jó nem egyenlítette ki a régi rosszat. Titokban iszogatni kezdett éjszakánként, dülöngélve járt, mint egy rozzant batár. Rángatózó, öreges reszketés tört ki rajta . . .

– Azt mondod, gubanc van? Lázas a kislány? – kérdezte a felcser, amint siettek az ambulanciára.

– Alighanem megfázott. Amúgyis beteges volt . . . Bevizelt . . . Most biztos összeszedett valami gyulladást – igyekezett minél részletesebben megmagyarázni a helyzetet Ivan, közben alig győzött lépést tartani a szapora járású felcserrel.

– Az bizony meglehet, hogy gubanc van, hogy gyulladás . . .

Figyelmesen megvizsgálta Lenocskát. A felcser mestere volt a dolgának. Ki tudja, mekkora tehetség veszett el benne a miatt a mocskos pénz miatt!

– Gubanc van, ez gyulladás, mégpedig igen-igen komplikált, a hólyagocskája . . . Ráadásul . . . – A felcser feje megrándult, kivárta, amíg a rángás apró rezgésbe megy át, aztán hozzátette: – Ráadásul kétoldali tüdőgyulladás. Majd mindjárt adok neki valami jó porocskát . . . Attól biztos jobban lesz. Reggel pedig rohanás a kórházba vele.

Újra elhallgatott, arra gondolt, jó lenne egy injekciót adni a kislánynak, de az utóbbi időben nem mert injekciót adni: remegett a keze. Beérte porokkal és magaszedte füvekkel.

– Főzök neki gyógyteát. Jóféle füveim vannak.

Újra hallgatott egy sort, aztán mégis rászánta magát, és nekiállt kifőzni a fecskendőt.

– Nem lenne jobb most mindjárt elszaladni vele a kórházba? – kérdezte Ivan, miközben a felcsert figyelte.

– Nem, fiam, gubanc van . . . Kímélni kell, hadd feküdjön egy kicsit, aztán majd meglátjuk, talán szép lassan elindulhatsz vele . . .

Tizenegy óra lett, mire ellátták a beteget, ott hagyták az ambulancia egyetlen ágyán. Kapa is lefeküdt mellette egy priccsre.

Ivan csakugyan Minánál szállásolta el a gyerekeket. Az öreg otthon volt, ráadásul pompás hangulatban találták.

– Eriszd csak be őket a házba. Van itt fekhely bőviben. Minánál a priccseken meg a kemencepadkán egy tucat gyerek kucorgott mindig! – kiabálta a kocsi körül futkosva, noszogatva a gyerekeket. Aztán mókából ijedt, komoly képet vágott. – Ványa, vótak ezek fürdőben? Nem szabadítják rám a tetveket? Mert akkor kirakom őket a ketrecbe, legalább a csibéim is jóllaknak a bogarakkal.

– Kifagytak belőlük a bogarak útközben – nevetett Ivan. – Valld be, öreg, attól félsz, hogy jövevény madárkák kitúrják a tieidet.

– Abbiz igaz, aggódok értük. Mert a tetű okos bogár, a nyugalmat szereti . . .

Efféle nyelvelés közepette kiszálltak a kocsiból, és bevonultak a házba. Ekkor azonban Andrjusa kirántotta Ivan kezéből a zsákocskáját, és lecövekelt.

– Nem megyek be! Itt maradok a kocsiban.

– Ugyan miért, kislegény? – Ivan már hozzászokott, hogy a gyerekek befogadták és összebarátkoztak vele.

– Csak aludjon ott egymaga . . . Még hogy én tetves vagyok, mi? Tetves? Nem alszom az ő tetűfészkében!

– Ugyan már, kislegény. Jó ember az öreg – nyalábolta át Ivan Andrjusát. – Csak egy kicsit kelekótya, na!

– Nem akarok . . . nem akarok . . . – hajtogatta a kisfiú nehezen zihálva.

– Ejnye no – bizonytalanodott el Ivan.

Mina közben betuszkolta a többieket a pitvarba, kitárta előttük az ajtót, és invitálta őket befelé a házba.

– Látod, Andrjuha, a többiek nem sértődtek meg . . .

De a kisfiú megmakacsolta magát, valami megzavarta. Talán ez az egész szokatlan út, Ivan érdes kedveskedése, idegenekhez nem szokott gyöngédsége, vagy talán Kamelija Nyikolajevna gáttalan jósága és búcsúkönnyei.

– Gyere, megnézzük Lenkát – ajánlotta Ivan, elvette Andrjuska cókmókos zsákját, és tenyerét rátette a gyerek hegyes vállacskájára.

– Gyerünk – egyezett bele Andrjuska.

Amikor visszatértek, Mina apó házának mindkét szobájában fenekestől felforgatva találtak mindent. Maga az öreg kócosan, borzas szakállal a körécsődült gyerekek között keringett, és egy kiszámolót gajdolt:

– Egy-két-há-négy, megy a pap, a gatyája kiszakadt, aki elmegy mellette, nagyot üt a s . . .ire! Kiestél. – Azzal újra kezdték a számolást. – Egy-két-há-négy . . .

A gyerekek hahotáztak, tetszett nekik a mondóka, maga Mina meg csak úgy sugárzott az elégedettségtől. Nagy kópé az apó.

– Az öregre jöjjön ki! – kiáltotta Ivan.

– Igen, igen, az öregre! – kiáltotta Andrjuska is, és nem torpant meg, nem húzódott a sarokba, mint az imént, hanem berontott a körbe, egyenest a nagyapó szakálla elé.

– Nem, az új vendégre! Az új vendégre!

– Jól van, jól van! Vegyétek be Andrjuhát is, én meg készítek valami harapnivalót – mondta Ivan, és nagyon elégedett volt magával is meg Mina apóval is.

A konyhában kibontotta a csomagot, amit Kamelija Nyikolajevna pakolt az útra. A szakácsnő ugyancsak kitett magáért, szívét-lelkét beleadta, egy szakasz katonát jól lehetett volna lakatni az útravalójával.

Aztán Ivan elindult a falun keresztül a gépkocsitelepre. Tudta, hol lakik a főgépész, de olyan sötét volt, hogy jó egy órát tévelygett, mire ráakadt a házára.

Jelizar Jelizarovics, a gépész megállapodott ember volt, nagy gazdaságot tartott. Bőven akadt elfoglaltsága a munkahelyén is, otthon is, ezért aztán korán szokott lefeküdni. Már az igazak álmát aludta, amikor Ivan megzörgette a kaput. Bár a háziak álmukból keltek, illő tisztességgel fogadták a váratlan vendéget. A házigazda asztalhoz ültette, átment a hálószobába, tiszta inget vett, megfésülködött, a háziasszony pedig sürögni kezdett a szamovárral.

– Minek a szamovár! – legyintett Ivan. – Idestova éjfél van. Dologban jöttem, Jelizarics. Már megbocsáss, hogy felzavartalak az ágyból. De olyanforma ügy, hogy nem tűr halasztást . . . Különleges ügy . . .

– Attól még jöhet a szamovár – mondta Jelizar Jelizarovics, és leült az asztal mellé.

Ivan ahogy tudta, elmondott mindent, ami útközben történt vele, az egész históriát, minden aprócseprő részletével, amely egyszerre életének fontos epizódjává növekedett.

Úgy beszélt a gyerekekről, mintha a sajátjai volnának, beszélt Kapáról, sofőr módra jól eláztatta a közlekedésrendé-

szet ügyeletesét, szíves szóval megemlékezett Kamelija Nyikolajevnáról, amire Jelizar Jelizarovics sokatmondón hümmögött (mondván, ismerjük az asszonyság erényeit), és avval fejezte be, amiért voltaképp idejött.

– Kocsit, azt mondod, Azsajszkig? – A házigazda megdörzsölte az állát, borostája csak úgy hersegett az ujjai alatt. – Hát, komám, ezt nem ígérhetem. Nem fog menni.

Most rajta volt a sor: elmondta Ivannak, hogy a télen temérdek fát kivágtak az ártéren, de a tél beálltáig nem tudták kifuvarozni. Mégis úgy jelentették fölfelé, hogy a tervet teljesítették. Végtére is a fát kivágták, ott van a földön, miért ne jelentenék? Az ötéves tervet teljesítették, sőt, túl is teljesítették, a fa meg ott hever az ártéren. Most aztán bármelyik percben megindulhat az ár a Zeján, felkapja a fát, és az összes jelentéssel együtt elhordja a fenébe. Ezért minden mozgásképes járművet, teherkocsit, üzemanyagszállító kocsit, de még a személyszállító GAZ-okat is befogták a fa elszállítására.

– Aha – bólintott Ivan. – Télen a maszek tűzifát fuvaroztátok, most meg megy a rohammunka az állami szektorban.

Bár Ivan elfogadta a kései teát Jelizar Jelizarovics házában, és bár kéréssel jött hozzá, nem állhatta meg, hogy célzást ne tegyen azokra a hatalmas tűzifarakásokra, melyek ott magaslottak Arsanban minden ház eszterhéja alatt. Ugyanilyen szeszes illatot árasztó friss farakás állott a gépész háza mellett is.

– Errefelé hosszú a tél – felelte kitérően Jelizar Jelizarovics, mintha meg se hallotta volna a szemrehányást a vendég szavában.

– Szóval nem adsz kocsit?

– Nem. Nem adok, Vanyuska, nem adok. Nincs. Hanem, te legény, eszedbe ne jusson virradat előtt kihajtani az azsajszki útra. Rossz most az út. Földcsuszamlások meg kőomlások vannak mindenütt, a folyók is hamarosan megáradnak.

– Még hogy én elindulnék Azsajszkba? Mi? Azt már nem, kedves barátom, nekem elegem volt. Elég bajom lesz itt Arsanban a közlekedésrendészettel, jó, ha be nem csuknak. Az asszony meg akármelyik percben lebetegedhet!

A kiküldetésem is lejárt már öt napja! Te meg, kedves barátom, még Azsajszkba küldenél!

Ivan tűzbe jött. De Jelizar Jelizarovics válaszul csak elmosolyodott.

– Elmégy, komám . . . Elmégy . . . Azért is adtam a tanácsot, mert ismerlek. Hej, Vanyuska, ilyen legény kéne nekem a telepre, mint te . . .

– Ne akarj megvásárolni, Jelizar Jelizarovics. Hát persze, más hátán könnyebb a mennyországba jutni! De most már mondd meg egyenesen: adsz-e kocsit vagy sem.

– Nem, Vanyuska. Megmondtam: nincs kocsim. Nincs.

– Teljesen elkutyultatok itt! Hamis jelentéseket fabrikáltok, és csináljátok a nagy felhajtást! De hogy emberségesek legyetek másokhoz, azt már nem! Eh, ti, jelentésgyárosok!

– Ejnye már, mit szitkozódol? Ki rántott bele ebbe a históriába? Senki! Úgy kell neked, te bolond! Igaza volt a rendőrnek: be kellett volna őket vinned Perevalnojébe. Ott az ügyelet, ott a főnökség. Majd ők tudták volna, mi a teendő. Te meg, komám, magad csinálod magadnak a bajt . . .

– Ez minden? – vágott közbe Ivan, és arca rángatózott.

– Nem. Nem minden. Mert igazat mondtál: neked is vannak gyerekeid. Saját gyerekeid! Érted? Öt! Nem elég az a nyakadra?

– Nem. – Ivan legyűrte magában az indulatot, és még egyszer megpróbálkozott, mintha alamizsnáért könyörögne: – Adj egy kocsit, Jelizarics! Adj egyet . . . Ki tudod te azt ügyeskedni. Na? Javadra írják majd a másvilágon.

– Ni, a próféta . . . Kapok én a kifuvarozatlan fáért, de itt, ezen a világon, nem ám odaát. Különben is, nem vagyunk mi hivők.

– Hej, Jelizarics! – csapott elkeseredetten a térdére Ivan. – Rendes ember volnál, csak sokat körülményeskedsz.

– És ez mért baj?

– Nagyon kötődsz a körülményekhez. Azokhoz igazítod az életedet. Kerülöd azokat a helyeket, ahol túl nagyot kaphatsz a fejedre.

– Ne sértegess, Ványa. Tudod jól, hogy bármikor a fe-

jünkre csaphatnak. Kisebbet vagy nagyobbat. Aki nem kapkodja el a fejét, csupa dudor lesz tőle.

– Épp azért lesz csupa dudor, mert elkapkodja. Aki odatartja, csak egyet kap.

– Nincs kocsi, Ványa. Nincs! – idegeskedett most már Jelizar Jelizarovics.

– Jó ügyhöz sincs? Hallod? Jó ügyhöz! Hisz gyerekekről van szó . . .

– Nincs! Nincs! Nincs! Ne gyötörd a szívemet, Ványa . . .

– Mégis furdal a lelkiismeret? Hát adj kocsit.

– Nincs kocsim. Egyetlenegy sincs! . . . Meg van kötve a kezem . . .

– Szóval nincs! Ez az utolsó szavad?

Jelizar Jelizarovics hallgatott. Ivant egyszerre elfogta a keserűség, de ugyanakkor jókedve is támadt. Tudta ő, hogy nem hagyja cserben a gyerekeket, a beteg Lenocskát, Pintyőt, Manyát, Kirát . . . Nem hagyja itt őket Arsanban Kapa gondjára, hanem elviszi Azsajszkba.

Akkor határozta el rá magát, amikor még a magas kerítéseket és a hatalmas tűzifarakásokat kerülgetve a gépész házát kereste. Valahogy már akkor megsejtette, hogy ebben a szokatlan ügyben senki sem lesz a segítségére. De azért nagyon szerette volna, ha Jelizar Jelizarovics mégiscsak odacsap az asztalra, káromkodik egy vaskosat: „Hogy a bolha rúgjon meg! Reggelre lesz kocsi! Odaadom a furgont, amivel a munkásokat szállítjuk a parcellákra! Majd kiviszik őket a nyitotton! Megoldjuk a dolgot, ha már így áll a helyzet!" De nem, nem mondta ezt Jelizarics. Nem mondta. Nem tud segíteni. Nagyobb baj neki, ha nem teljesítik a tervet, mint hogy sorsára hagyják azokat az idegen gyerekeket! Mert azoknak az életéhez semmi köze, őt pedig senki nem hatalmazta fel, hogy segítsen, semmilyen törvény nem kötelezi rá. Nincs raita a felelősség.

– Jól van, Jelizarics, teljesítsd csak a tervet! Hajtsál! Köszönöm a teát, a vendéglátást. Bocsáss meg a zavarásért . . .

– Ugyan, Vanyusa . . . Ugyan!

– Azt mondod, az azsajszki út rossz?

– Rossz. Ne menj arra, azt ajánlom. Próbáld meg kerülővel.

– Kerülőre nincs időm.
– Ne kapkodj, Ványa!
– Muszáj, Jelizarics . . . Félek, hogy elkések a kislánynyal . . . Benzint adsz?
– Azt lehet.
– De akkor most mindjárt . . .
– Máris. – Jelizarics is felállt, és nyúlt a bekecséért. – Anya, add ide a nagyobbik kulcscsomót.

Kiléptek a házból. Az udvaron fanedv- és tavaszillat érződött. Langyos, susogó eső szemerkélt, valahol a közelben feltúrt porhanyó föld nyelte a vizet szomjazón.

– A gyerkőcök kukacot ástak – állapította meg a szag után Jelizarics. – Képzeld csak el, kitalálták, hogyan lehet a folyón a lékben halat fogni. Ilyesmit azelőtt senki nem csinált nálunk. Agyafúrt a gyereknépség . . .
– Ismered Utyatyint, az ügyeletest?
– Ismerem, az az új fiú . . .
– Mondd meg neki, hogy Zsaplov nem lógott meg. Elviszi az apróságokat Azsajszkba, aztán jön vissza.
– Megmondom . . . Hol a kocsid? Minánál?
– Nála . . .
– Hát akkor hajts végig a Gácsér utcán, ott kezdődik a Kancsal Fenyáéktól jobbra, a Gubanc háza mellett.
– Tudom.
– Igyekezz, a keresztutcánál várlak!
– Rendben.

Ivan eltűnt a sötétben, csizmái hangosan cuppogtak a tócsákban. Akárhogy meregette a szemét Jelizarics, sehogy se tudta kivenni, mintha Ivan felolvadt volna a sötétben, és nem maradt más belőle, csak a léptei. Nehéz, magabiztos léptei.

ÖTÖDIK FEJEZET

Sokféle utat látott már Ivan, sokféle úton zötyögött; hajtotta már a kocsit agyig érő sárban, hóban meg olyan kátyúkban, hogy a tank se boldogulna vele, de olyat, mint az azsajszki út, még nem látott. Se kezének, se lábának, teste

egyetlen porcikájának se volt pillanatnyi nyugalma se, mintha nem a kocsi vinné Ivant, hanem ő vinné a kocsit.

Reggel felé Lenocska rosszabbul lett. Az ajka elkékült, a torka zihált, orrocskája kihegyesedett, ujjai elernyedtek, de még egyre szorongatta markában egyetlen játékát, a szivacsnyuszit. Aztán a nyuszi leesett a padlóra. Ugyan mekkora zajt üthetett, de Kapa mégis összerezzent a priccsen, felnézett és meglátta: a kislány a végét járja.

Ebben a pillanatban ért a tornácra Ivan is, jött, hogy meglátogassa a beteget, ránézett a kicsikére ő is, és tüstént futott a felcserért.

Gubanc nem aludt, az asztalnál ült, a lámpafényben, és valamin gondolkodott. Egy pillanat alatt odafutottak az ambulanciára. A felcser adott egy injekciót Lenocskának, felhúzta a gyerek szemhéját, és úgy nézett bele a szemébe, mintha már halott volna.

– Kórházba kell vinni – mondta. Órájára pillantott, és megcsóválta a fejét: virradatig még három óra. – De máris, mert nagy gubanc van.

– Indulok – mondta Ivan.

A virradat már Arsantól messze érte, félúton Azsajszk felé. Vörös hajnalfény öntötte el az eget, széttárta szárnyát, és áfonyalé vörösével frőcskölte tele a fehér hegygerinceket. Az égbolt mélységes mélyen kéklett, még csak egy bárányfelhő se lebegett rajta.

Ivannak egyszerre eszébe jutott a kaszálójuk. A pipacsvörös hajnalok, meg az alkonypír, amely úgy huny ki, mint az elhagyott tűz parazsa. Végignézett az alvó apróságokon, Kapa arcán, amely szürke volt a félhomálytól meg a két álmatlan éjszakától, Lenocska kissé kipirosodott, de nemrég még holtsápadt arcán, és úgy feszítette a vágy, hogy szépnek, jónak lássa a világot, hogy meg kellett szólalnia.

– Tudod mit, Kapa, mesélek neked a kaszálónkról, jó?

Belenézett a lány szemébe, és örömet látott megcsillanni benne. Attól csillant meg benne az öröm, hogy mindnyájan élnek, Lenocska is jobban lett, és mert Ivan ott van őmellette, és az ilyen embert szeretni öröm.

– Akarod, hogy meséljek, Kapa?

– Meséljen, Ványa . . .

Ő meg már nem is hallja: mindenestül ott van már abban

a drága, derűs világban. És úgy beszél, mintha az egész mindenség előtt tárulkozna fel . . .

– Amikor a második kislányunk, Nyinocska született, vettem egy tehenet. Most persze majd kaszálni is kell, gondolom magamban. Szereztem kaszát, rendbe hoztam a gereblyét, és falusi muzsik lett belőlem . . . Egy személyben vagyok a proletariátus meg a parasztság. A sarló meg a kalapács . . . A tejre pedig nagy szükség volt a gyerekek miatt, mert hogy akkoriban Szosznovszkban semmi pénzért se lehetett szerezni. Kalapács mivoltomban lenyomom hát a műszakot becsülettel, ha van valami társadalmi munka, azt se utasítom vissza, aztán elslattyogok haza, és indulás sarló mivoltomban ki a természetbe. Nagyon szeretem ám a mi orosz tájainkat. Volt úgy, megyek ki a kaszálóra, amúgy gyalogszerrel, és csak gyönyörködöm . . .

Valahogy nem ment Ivannak a beszéd. Csupa érdes, suta szó akadt csak a nyelvére. Pedig micsoda gyönyörűséges emlékek jutottak eszébe. Ahogy a Lipocska folyón túl zöld fűtengerbe borult, kivirágzott a rét. Ők meg Nyinával mentek ki a rétre, vállukon kaszával, keresztül a virágok közt, azok meg csak úgy törleszkedtek a felesége szoknyájához, csupasz lába szárához. Harmatos reggeleken nem volt se szúnyog, se légy, és Nyina födetlen fővel mezítláb ment, könnyedén vitte nagy, erős, teltségében szép termetét a rét felett. A kaszálójukon állt egy kis kunyhó, benne fekvőpolcok, egy bedőlt kemence, melyet esténként mégis sikerült befűteni, annak a füstjével kergették a szúnyogokat.

– Amíg élek, nem felejtem el azokat a réteket – mesélte Ivan, szemét az útra szegezve. Az út valamivel jobb lett, és a kocsi egyenletesen, fürgén szaladt. – Van ott egy gyönyörűséges tisztás, mint egy virágos szőnyeg. Szinte sajnál az ember kaszát fogni rá. Megállok a szélén, sajnálom a rétet, de aztán sóhajtok egyet, és nekiállok kaszát fenni. Tudod, amikor már meleg lesz, mi meg még mindig kaszálunk, Nyina kipirul, majd kicsattan, virul, mint a rét, és tajgameg virágpor illata lesz. Elgyönyörködök olyankor benne, aztán azt mondom: „Gyere, Nyina, pihenjünk egyet." Elmegyek vízért a forráshoz, jót iszunk, megmosdunk és lefeküdünk erre a természetes szőnyegre. Nyina meg azt

mondja: „Vigyázz, Ványa, letiporjuk a füvet." „Sebaj, Nyina – mondok –, holnapra kiegyenesedik . . ."

Ivan elhallgat, Kapa meg már maga is látja azt a rétet, azt a letiport füvet, meg Ivant régi, de tisztára mosott ingében . . . Olyan erős, olyan takaros, olyan szép, karját ölelésre tárja, ott guggol a fűben a virágok között, így bukkan fel Kapa lelki szeme előtt, mintha kislánykorából emlékezne rá, vagy talán abból a titokzatos, még régebbi múltból, ahová betekinteni is félelmetes. Talán az apját látja. Ő bukkant elő emlékezetében, Ivan testében, Ivan arcával . . . Ők ballagnak ketten a harmatos fűben: elöl a férfi, Ivan, ő meg, Kapa, mögötte. Harmattól nedves, elnehezült szoknyája széle a lábikráját csapdossa, odatapad a térdéhez, ő meg botladozik benne, de siet, siet az ő egyetlen férfiembere után. És Ivan nem Nyinával kaszál, hanem övele. És vele fekszik a fűbe, őt érinti, őt becézgeti munkában erős, de gyengéden simogató forró kezével . . .

Aztán Ivan folytatja:

– Van a kaszálónknál egy forrás meg három tavacska is, aprócska mind, de mély, igazi. A nyirkos réteken pedig darvak fészkeltek. Alig pitymallott, mikor fölébredtem, még minden szürke volt körös-körül, aztán csak hallgatom, hogy krúgatnak, beszélgetnek egymással. De nem ám úgy, mint ősszel, amikor szárnyra kelnek a forró vidékekre: másként, olyan otthonosan. Ahogy mi Nyinával szoktunk, amikor minden rendben van, és egyetértésben, szeretetben élünk. Reggelente felkelünk, beszélgetünk ezt-azt, de úgy, hogy a gyerekeknek ne verjük el az álmát, nem suttogva éppen, de halkan. Hát így krúgatnak a darvak, én meg kilépek a kunyhóból és szökellve, kúszva odalopakodok, hogy meglessem őket. Odakúszom egész a közelükbe, és nézem őket. Ott állnak nagy büszkén, a fejükön bóbita. Az apa nagyon figyelmes . . . Az anya meg a fióka békát fog. Olyan érdekes az életük, hogy nem unnám meg nézni soha. Csakhogy nekem is megvan a magam élete, a fű már elnehezül a harmattól, ideje nekilátni a kaszálásnak. Megyek vissza, addigra meg már Nyina is felkelt. Rádob a maradék tűzre egy kevés rőzsét, ráfúj a parázsra, és máris ott táncol egy parányi, vörös lángocska, már nyaldossa a teafőző alját, és csak úgy köpködi a füstöt. Én meg nézem a füstöt: ha egyenes

oszlopban száll fel az égnek, derűs idő lesz. Akkor pedig idejében betakarítjuk, meg is szárogatjuk a szénát. De ha lecsap a füst, és szétterül a föld felett, jön az átkozott eső, jön a szénarothadás. Aztán elmesélem Nyinának a darvakat. Ő meg azt mondja: „Te, Ivan, mutasd meg egyszer nekem is a darvakat." Meg is ígérem. „Jól van" – mondom. De másnap, amikor reggel fölébredek, és ránézek, ahogy alszik, úgy sajnálom megzavarni az álmát, hogy lábujjhegyen osonok ki. Hadd aludjon még egy órácskát az én munkabíró, szorgos, szegény párom . . .

Az út újra nehezebb lett. Ivan elhallgatott. „Micsoda hanyag népség gondozza ezt az utat. A közlekedésrendészet is megéri a pénzét: kitették a jelzőtáblákat, de meg nem piszkálnák a karbantartókat az útviszonyok miatt. Itt is egy tábla: „Befordulni tilos."

Sehogy se tetszik a dolog Ivannak. Az út meredeken lejt a folyóhoz, a téli gázlókhoz. Itt át lehetne vágni a szembejövő sávra, mert amaz afféle kerülőként elkanyarodik egy kicsit. De ott a behajtást tiltó jelzés, menetirányban pedig a „Befordulni tilos" tábla. „Ha nem lehet, hát nem lehet. Megyünk egyenesen." A ZIL óvatosan kúszni kezd lefelé a lejtőn. Az út síkos, mint a korcsolyapálya. Itt aztán egyaránt van dolga a motornak meg a féknek. Mindent figyelni, mindent látni kell. Ivan mintha a tulajdon vállán cipelte volna a kocsit le egész a kavicshordalékos partig. Megállt a téli gázlót jelző táblánál és körülnézett.

A folyó megduzzadt, haragosan hánykolódik, át- meg átcsap a jég fölött a zavaros, bősz hullám. Ivan kiszállt a fülkéből, tüzetesen körülnézett, megnézte a sziklákra festett vízállásjeleket, a jelzés szerint indulhatott volna tovább. De valami nem tetszett neki, újra körülnézett, tétovázott. „Mi lenne, ha megszegném azt a jelzést, és átmennék a bal oldali sávra – gondolta, és végignézett a lejtőn, amelyen az imént leereszkedett. – Nem, nem tudnék felkapaszkodni rajta."

A gyerekek fölébredtek, kimásztak a kasból, ott lábatlankodtak körülötte, kavicsokat hajigáltak a folyóba.

– Ványa bá – lépett oda hozzá gondterhelt képpel Misa –, gázlón fogunk átkelni?

– Aha.

– Jaj de klassz! És átjutunk?

– Át.
– Koszka, Koszka! Gázlón fogunk átkelni!
– Hurrá!
– Mit ordítoztok, hülyék, el fogunk süllyedni.
– Hallgass, Manyka! Mit károgsz, mint a varjú?
– Te vagy a hülye!
– Hé, gépjárműre! – kiáltotta el magát Ivan. – A műszaki csapatok elfelejtettek hidat verni. A feladat: csendben ülni! Világos?
– Világos! Világos! Hurrá! – a gyerekek lelkendezve beugráltak a kasba. Ivan utánanézett, jól ülnek-e.
– Indulás, népség-katonaság!
A kocsi belehajtott a folyóba, kereke pontosan elkapta a kitaposott nyomot, könnyedén gurult benne, a víz bugyborékolni, pezsegni kezdett a kerekek alatt, a hullámok nekirontottak az oldalának. Ivan egész testével érezte a folyó erejét. A gázt taposva, a gázlót keresgélve haladt előre. Az útjelző karók még nem olvadtak ki, a víz nem mosta el őket, azok szerint tájékozódott.
A kocsi orra egyszerre bukott egyet, a hűtőház belemerült a folyóba, a víz felcsapott egészen a szélvédő üvegig. Ivan idejében beletaposott a gázba, idejében felismerte a veszélyes pillanatot. A ZIL felhorkant, mint a makrancos paripa, kiugrott a vízmosta gödörből a szilárd keréknyomba, futott rajta még egy keveset, aztán tüsszentett egyet-kettőt.
– Na-na! Megfáztál?
Ekkor Ivan kopogást fedezett fel a motor hangjában, felpörgette, és a motor mintha legyűrte volna a betegséget, de aztán köhentett egyet-kettőt és elnémult. Ivan megpróbálta begyújtani a motort az önindítóval. Az indító felüvöltött, mint az éhes farkas a pusztában. De a motor meg se rezzent.
– Ványa bá! Megfeneklettünk? – kiáltották a kasból a gyerekek.
– Állunk egy kicsit. – Kilépett a hágcsóra, amelyet épp csak ellepett a víz. – Maradjon mindenki a helyén. Senki ne menjen a palánkhoz! Világos?
– Világos! Világos!
Ivan körülnézett. Talán ötven méter, derékig érő víz vá-

lasztotta el őket már csak a parttól. Nem sok. De a víz dermesztő hidege, higanysúlyú tömege, tömény ereje leküzdhetetlennek látszott. Körös-körül örvénylett a víz. Hullámokban ostromolta a kocsit, fortyogva kavargott a hátsó híd alatt, mintha el akarná mozdítani a járművet.

A folyó közepén, ahol a gázló megsüppedt, és ahonnan olyan szerencsésen kievickélt a ZIL, tébolyultan rohant az ár. „Elárasztotta volna egyből a kocsit, azután felborítja" – gondolta Ivan a víz sodrát nézve, és szívén átfutott az a régi, jeges hidegség.

– Megúsztad. Megint megúsztad, Ivan Zsaplov.

Itt, ahol a kocsi lefulladt, a víz szintje két arasznyira volt a raktér alatt. A folyóból itt-ott kilátszott néhány csupasz görgelékkő száraz teteje, de a víz egyre emelkedett. Ivan megjegyezte ezeket a száraz kődudorokat, szemre megbecsülte magasságukat, aztán az órájára pillantott. Amikor a víz elönti a köveket, tudni fogja az áradás sebességét, ebből pedig kiszámíthatja, mennyi idő áll még a rendelkezésére.

– Mi történt? – kérdezte Kapa. – Valami baj van?

– Sejtheted, ha itt állunk a folyó közepén.

– És most mi lesz?

– Semmi. Majd megoldjuk a dolgot.

Ivan felnyitotta a motorháztetőt, átmászott a sárhányóra, és beledugta a fejét a motorházba. A motor forró volt és száraz. Mintha nem is csapott volna fel a víz, mintha képzelődés lett volna az egész. Ivan ellenőrizte a gyertyákat: szárazok voltak. A benzin rendesen folyik a porlasztóba . . . A szűrők szárazak. Szemre az elosztónál is minden rendben. Fentről úgy tűnik, semmi hiba. Ivan visszabújt a fülkébe. Odanézett a vízszintjelző kövekre, és a dermesztő hideg újra belemarkolt a szívébe. Nemcsak a száraz foltok tűntek el, de még a köveket is elnyelte a folyó. Különben is világos volt: a víz gyorsan emelkedik, már teljesen ellepte a hágcsót. Ivan újra megpróbálta az önindítót, de a motor nem reagált, nem éledt meg.

Kapa szótlanul nézte Ivant, sötét szeme kikerekedett, de bizalom és visszafojtott öröm bujkált benne.

– Úgy látszik, valami van a rovásunkon, Kapitolina.

– Miért?

– Itt a büntetés. Benne vagyunk a pácban. Körös-körül víz, mi meg itt vagyunk a kellős közepében . . .

– És mi vagyunk a bűnösök?

– Hát csak nem ők? – intett Ivan a gyerekek felé.

Az apróságok egymásnak dőlve aludtak, válluk enyhén emelkedett-süllyedt lélegzésük ütemében. Csak Lenocska zihált rekedten, el-elfulladva.

– Ugyan mit vétettek ők? Hiszen még nem is éltek.

Ivan elmosolyodott. Mivel pedig Ivan ilyen nyugodt volt és mosolygott, Kapát se fogta el az aggodalom.

– Hosszú még az út Azsajszkig? – kérdezte.

Ivan megértette: a lány nem is gyanítja, mi fenyegeti őket, nem is sejti a fejük fölött függő veszedelmet, bízik benne, hogy Ivan Zsaplov mindent elrendez. Hát csak higgye is. Mégiscsak bele kell másznia a vízbe. Márpedig ez a víz olyan hideg, hogy szinte perzsel, borotvaként hasít az ember inába, megrepeszti a csontját, megfagyasztja a forró véráramot. Neki pedig bele kell mászni. Meg kell próbálkozni az indítóvassal, hogy kézzel megindítsa . . . Cikáznak fejében a gondolatok. A mosoly még el se tűnt az arcáról, ő már átgondolt mindent. „De mi lesz, ha nem sikerül beindítani? Fél óra se telt el, a víz pedig már egy arasznyit emelkedett. Egy óra múlva elönti a kast . . . Mit tehetek akkor? A folyó veszett ereje felborítja a kocsit, ha nem jutok ki vele a partra. Meg kell próbálkozni az indítóvassal. Ledobom a ruhámat, és egy szál alsóban . . . A csomagtartóban van egy váltás meleg fehérnemű. Váltó csizmám is van. Ezt meg levetem. Na, isten nevében, Ivan Zsaplov!"

Ivan teli szájjal rámosolyog Kapára.

– Fordulj el, Kapitolina, levetkőzöm . . .

Kapa nem érti.

– Fürdőzünk egyet, vízkúrát veszünk.

A lány szemében félelem lobban. Válla hideglelősen megremeg, erősebben átkarolja a térdén fekvő Lenocskát, és igyekszik kerülni Ivan tekintetét.

– Ugyan már, Kapitolina! Csak nem ijedtél meg? Én fogok csak megfürödni. Nekem meg semmiség az! Az én Nyinámmal egész novemberig szoktunk a lékben fürödni. Rozmárok vagyunk.

Ezt ügyesen kitalálta Ivan, még mosolyog is hozzá.

– Miket beszél, Ványa? – Kapa Ivan arcát nézi, de nem lát most mást, csak a fehér jégtörmeléket sodró fekete, perzselően hideg folyót. – Bele akar menni?

– Hát persze – nevet Ivan, leveti vattakabátját, és igyekszik erőt venni a testén hirtelen végigfutó borzongáson. – Most pedig figyelj ide, Kapitolina. Látod ezt a pedált? En megforgatom az indítóvasat, te meg taposs bele a pedálba. Ha a motor begyullad, ne ereszd el a pedált, adj gázt. Erted?

– Értem – bólint Kapa.

– Akkor ismételd el.

A lány átteszi a lábát a gázpedálra, Ivan figyeli.

– Nagyszerű. Mindent értesz. Most pedig fordulj el . . . Nem szeretem, ha bámulnak, amikor pucér vagyok.

Kapa elfordul.

– Ványa bácsi, mikor indulunk? – kiabálják a kasból a gyerekek.

– Mindjárt . . .

Ivan leveti a ruháját, csizmáját, egy szál alsóneműt hagy csak magán. Felveszi a régi csizmáját. Aztán kinyitja a fülke ajtaját, előhúzza a kabin mögül az indítóvasat, megáll pár pillanatra, testének minden pórusával beszívja a havasok hideg szelét meg az áradás csontig hatoló nyirkos levegőjét, és hallgatja a csizmáját csapkodó víz sustorgását. Aztán – arccal a szélvédő üvegnek, talppal a hűtőnek – ráhasal a motorház tetejére. Teljesen leköti a küzdelem azzal a belső erővel, mely visszatartaná, megkötné mozdulatait, és nem is érzi a testét körülfogó fagyos levegőt, csak a fém égető hidegét; igyekezne megszabadulni tőle, és lassan belecsúszik a folyóba, bár egész valója visszatartaná ettől a mozdulattól. Aztán egyszerre ellendíti magát, és belezuhan a vízbe.

Mintha forró üstbe dobták volna. A lábát nem érzi, mintha testét derékban kettévágták volna. A torka elszorult, hogy levegőt se kapott, a szemébe könny szökött. Aztán a hasa alsó táján hasogató éles fájdalom beléhatolt a hátgerincébe, felfutott a halántékán, és súlyosan lüktetni kezdett a tarkójában. Ivan gyors mozdulattal lehajolt, kitapogatta a lökhárítón a lyukat, és beillesztette a résbe az indítóvasat. A víz hozzáért a melléhez, becsordult az inge

mögé, ettől úgy érezte, a mellbimbói közt egész a köldökéig cafatokban hasad le róla a bőr. Vállig megmerült, és megforgatta a vasat.

– Add rá a gyújtást . . . Kapa! – kiáltotta, de hangja elfulladt a hidegtől, és nem úgy csengett, ahogy szerette volna.

A motor nem reagált. Ivan eszeveszett igyekezettel újra meg újra megforgatta a kart, lemerült és kiemelkedett a perzselő hidegben. Most egyenként érezte teste minden porcikáját, a legkisebb hajszálértől a nyakán kidagadt ütőerekig.

Ivan ott hagyta az indítóvasat a résben, odagázolt a lépcsőhöz, és a hirtelen rászakadó fáradtsággal birkózva felkapaszkodott a kabinba.

– Hú, de jólesett . . . – sziszegte rekedten. – Ne nézz hátra, Kapa – mondta aztán, amint sikerült erőt vennie foga vacogásán.

Kapa kissé oldalvást ült, háttal Ivannak, ölében tartva Lenocskát (Pintyő és Roza még aludt), és figyelte, milyen nehezen szedi a levegőt Ivan, hogyan igyekszik leküzdeni az ellenállhatatlan remegést, hogy fújtat, amint lehúzza vizes alsóját.

– Majd én segítek, jó? – mondta hirtelen Kapa, és egyszerre úgy érezte, valósággal felforr a vére. Fölmelegítené ő Ivant!

– Nem! Ülj csak! – hördül rá Ivan, egész összerezzenve attól a még szörnyűbb hidegtől, mely Kapából áradna, ha segítene neki ruhát cserélnie. Aztán már a régi, de iszonyúan rekedt hangján odaszól: – Add ide a kulacsot, azt . . . Ne nézz hátra . . .

Kapa sietősen előszedi a kulacsot, és háttal odanyújtja neki.

Ivan lecsavarja a kupakot, ujjai hallhatóan remegnek, egy-két aprót kortyint, aztán megöblögeti a vodkát a szájában, beleköpi a tenyerébe, és bedörzsöli vele a testét . . .

– Jó ez a vízkúra – mondja Ivan, miután szárazba öltözött, és kortyintott még egyet a kulacsból.

Jóleső forróság árad szét a testén, de van ebben a forróságban valami beteges, lázas hő is. Csontja kegyetlenül hasogat, és a hideg nem olvadó jégdarabként fekszi meg a ben-

sejét. Szíve erősen zakatol, hatalmas dugattyúként löki ereibe a vért. A gyerekek kiabálnak valamit a kasból, Ivan kidugja fejét az ajtón, meglátja a víz fekete, jeges tükrét, s ettől összerándul a gyomra.

– Mi van, népség-katonaság? – kiáltja erőt véve magán Ivan. – Éltek?

– Élünk! Mikor indulunk?

– Hamarosan . . .

– Koszka meg azt mondja, beléfulladunk – sipítja Kira.

– Koszka, ne bolondozz! Hisz férfi vagy!

– Hazudik a Kira, Ványa bár . . .

– Mit hazudik, nem hazudok! Én nem is hazudok.

– Elhallgass, nagyszájú . . .

– Te vagy az . . .

Azok ott élik a maguk életét, a maguk gondjával törődnek.

Ivan legyűri a szédülést, végignéz a folyón, és látja, milyen gyorsan emelkedik a víz.

Tavaszias párát pipálnak a hegykúpok. Tajgai meleg szagokkal telik meg a levegő, a nap pazarlón ontja sugarát a földre. Magasan fenn vakítón fehérlenek a hegyek hósüvegei, és oldalukon veszett tombolással hömpölyög alá a víz. Nőnek a patakok, duzzadnak a folyócskák, és mind-mind futva-rohanva ömlik bele abba az egy folyóba, melyet Ivan néz. „Legalább jönne valaki – gondolja, egész lelkével kívánja, hívja, hogy jöjjön. – Most mi lesz? Cipeljem ki a gyerekeket a nyakamban? Nem, az nem fog menni. Feldönt a víz. Ha elejtem valamelyiket, vége. Meg aztán magas is már a víz, övön felül ér, sőt helyenként mellig is. Nem, nem tudnám kivinni őket. Hát akkor mit tegyek? – tépelődik homlokát ráncolva Ivan. – A vízállásmérő szerint a víz áradásakor eléri a két métert is. Ellepi, elsodorja a kocsit. Iszonyú ereje van ám! . . . Megvan! Megvan! Megvan a megoldás!" A fejét valami ragadós forróság önti el. Sebaj, azt legyűri. Most bevágja az egyes sebességet, bemászik a folyóba, és az indítóvasat forgatva megindítja maga felé a kocsit. A karja erejével forgásra bírja a kardántengelyt, forgásra kényszeríti a kerekeket. Így aztán centiméterről centiméterre kigurítja a partra a ZIL-t, ott pedig biztos kiboga-

rássza, miért fulladt le a motor. „Kigurítom – határoz Ivan. – Csak egy kicsit melegszem. Aztán kigurítom."

– Hogy van a kicsike? – kérdezi Ivan, de maga is látja: Lenocska rosszul van. Menni kell, sietni kell. – Na, népség-katonaság, rögtön indulunk – mondja, és furcsállva hallja saját elváltozott, sípoló hangját. – Indulunk!

– Hogyan? – kérdi Pintyő az orrát piszkálva.

– Hogyan? Nádparipán. Tudod?

– Tudom . . . De úgy nem lehet.

– Lehet. Ültél már olyanon?

Pintyő eltöpreng, közben elmélyülten babrálja az orrát.

– Ültem.

– Na látod! Hát én is azon viszlek ki benneteket.

– Kivontatsz?

– Aha.

– Tényleg?

– Vakuljak meg . . .

Addig melegedett, addig pihengetett, észre se vette, hogy a víz már elérte a kast, és most már egykettőre felcsap rá. Ott meg a gyerekek. Megijednek. Neked pedig, Ivan Zsaplov, meg kell védened őket, mintha a sajátjaid volnának. „Az én gyerekeim – szorult el a torka. – Vajon hol futkároznak, hol játszadoznak most azok? Mit csinálnak? Biztos kirohangálnak a városon túlra az országúthoz, pedig Nyina tiltja őket, de nem hallgatnak rá. Kiállnak az országút szélére, és várják apukát."

Látja Ivan a gyerekeit a messzeségből. Dunyaska most már ritkán fut ki az útra. Nagylány már, szégyelli. Most Nyina, Petrusa meg Manyecska vár rá. Nyina – Dunyasa után a második – a karján, sokszor meg a nyakában viszi Manyecskát. Petrusa előrefutkos. Felkapaszkodnak a magas útpadkára, és lesik minden gépkocsi szélvédő üvegét. GAZ-ok, KRAZ-ok, BELAZ-ok, ZIL-ek robognak el mellettük. Keserű gázolajfüstöt, benzinszagot, port sodor felé jük az útról a szél. Akad, aki oda is integet nekik a kabinból, van aki fékez is, vigyázni kell, gyerek az úton, az is lehet, hogy fel akar kérezkedni a család. Ők meg csak állnak, egyre állnak, várják apukát. Sokáig álldogálnak, egész estig. Mikor aztán látják, hogy hiába a várakozás, hazabandukolnak a gyerekek, az ő gyerekei . . . Most is biztos

ott állnak az útfelen. Ivan már ötödik napja késik. És még vissza kell menni Arsanba ... És ha anya már bent van a szülőotthonban? Ki néz utánuk, ki eteti őket?

Hát ezek itt a fülkében, a kasban? Ezek is kiszaladgálnának az útra, ezek is várnák apukát ... Csakhogy nincs nekik ... Nem kellenek senkinek, csak a művelődési osztálynak meg Kapának. De ő, az árva, ő se nagyon kell senkinek. Maga is a területi művelődési osztályra megy, mivel nem talált munkát se Nyizsinben, se más helyeken. És nincs senkije, csak akiket az emlékeiben őriz, meg most itt van még ő, Ivan Zsaplov sofőr. „Hej, gyerekek, gyerekek! Hej, Kapitolina Ivanovna, miféle gondviselés hozott össze bennünket? Miféle érdemeiért tüntette ki veletek a sors Ivan Zsaplovot? De hát úgy látszik, ez van, másként nem lehet!"

Ivan Zsaplov újra belegázol a hideg, sűrű, jégkásás, jégtörmelékes vízbe.

Mit tehet? Más megoldás nincs! Hogy is tehetne másként?!

Magasan, izzón lobog a tűz a parton. A csillagok is izzó fényűek. De Ivan nem érzi a forróságot, pedig ott fekszik a tűznél. Mellette fenyegetően harsog a víz, de már nincs veszély. A ZIL ott áll a parton, komoran, bűntudatosan. A gyerekek krumplit kapirgálnak ki a tűzből, és tömik magukba azonmód, forrón, ujjukat fújdogálják.

Ivant rázza, rángatja, dobálja a hideglelés, mintha a ZIL platóján állna, a kocsi meg a kavicsos, köves parton robogna. Nincs is csillag az égen, nappal van még mindig. Verőfényes tavaszi nap. Ivan a báránybundákon fekszik, pokrócokba csavarva, él, és nem a platón áll, hanem a tűz mellett hever. Csak rázza, rángatja a hideglelés.

– Felébredt, Ványa? – mosolyog rá Kapa.

Válaszolni akar, de nem tud, a szavak ráfagynak az ajkára, a szája hideg, és hideg belül mindene. Bólint. Szemhéja elnehezül, egyszerre elúszik előle a nappal, a tűz, Kapa. Nyina jön felé, könnyed léptekkel. „Megszültél, Nyina?" – „Megszültem." – „Átfagytam, takarj be a bundával, Nyina ..."

Ivan újra álomba merül, újra éjszaka van körülötte, fö-

lötte izzó csillagok, mellette tűz lobog. „Nem, ezt nem szabad, menni kell." Keze-lába ép, csak a csontjai hasogatnak, ki akarja tépni őket a folyó rettenetes ereje. A bensejét pedig zúzmara, vastag dérréteg lepi. Sehogy se tud fölmelegedni. Hörög a melle, feje sajog. „Menni kell akkor is! Helyrepofozom a ZIL-t, aztán indulás . . ."

– Mindjárt indulunk, népség-katonaság.

Ez az ő hangja lenne? Ivan ledobja magáról a takarókat, megrázza magát, talpra áll. A világ meglódul, de ő állva marad.

– Sokáig aludtam?

– Ugyan, dehogy, kétóránál se – mosolyog rá Kapa, mint egy kis gyerekre.

– Hogy van a kislány?

– Él. Kicsit jobban van. Megetettük . . .

– Aha! – bólintott Ivan, kiköhögte magát, megdörzsölte a torkát. – Elvesztettem a hangomat – panaszolja.

– Miért vesztette el? – lép oda hozzá Rozocska, és belecsimpaszkodik a nadrágjába, szakasztott úgy, mint az ő legkisebb lánya.

– Hideg sört ittam – erőltet mosolyt az arcára. – Na, népség-katonaság, gyertek segíteni. – Azzal nehéz léptekkel elindul a kocsihoz.

Hogyan vontatta ki a kocsit, hogy gurította fel a hordalékos partra, nem emlékszik rá. Egyre emlékszik csak: hogyan remegett, hogyan ugrott egyet-egyet a ZIL, hogyan csapdosott a higanysűrű víz. Ezt a csapkodást most is érzi a testében, de mintha a hullámok megfagytak volna benne . . .

– Hány kilométer ide Azsajszk, azt kérded? Megvan az vagy hét kilométer.

Az öregapó ott áll az út szélén, arca ökölnyi, szakálla ősz, sapkája a szemébe húzva. És mintha füstben állna. Mintha minden füst mögül látszana.

– Köszönöm, nagyapó. Hát a kórház hol van ott?

– A kórház emitt van. Mingyán a kanyaron túl. Régi, jó kórház . . . Még a zemsztvo idejéből.

A nagyapó gyanakvón néz végig Ivanon, vörös foltos arcán, lázas, vad szemén, észrevette, hogy remeg a keze a kormányon. „Hogy merészel ez ilyen állapotban kormányhoz

ülni, de még ráadásul gyerekekkel! Ó, az a vodka, az a vodkácska" – gondolja az öreg.

A kocsi megugrik. Már itt is a kanyar. A kapu . . . Az utacska . . . A „Behajtani tilos" tábla.

– Kész, Kapa, megérkeztünk! Vidd be Lenocskát a betegfelvevőbe – sípolja. A feje a kormányra hanyatlik. – Kész . . . Megérkeztünk . . .

Száll, repül a föld, feltartóztathatatlanul. A gyerekek hangosan kiabálva ugrálnak le a földre, nem is érzik a száguldását . . .

Soproni András fordítása

TARTALOM

JURIJ ADAMOV
Az első bér (Первая получка)
(Makai Imre) 5
DINA RUBINA
Minden szombaton (По субботам)
(G. Lányi Márta) 28
BORISZ VASZILJEV
Az öreg „Olympia" (Старая „Олимпия")
(Katona Erzsébet) 42
GLEB GORISIN
Kanyar (Излука)
(Dalos György) 62
RAISZA GRIGORJEVA
Az utolsó áttelepülők (Последние переселенцы)
(Árvay János) 112
ALEKSZANDR BORSCSAGOVSZKIJ
Téli köd (Зимний туман)
(Karig Sára) 203
GRIGORIJ BAKLANOV
Szerencsés kimenetelű ügy (Хороший исход)
(Szabó Mária) 233
JURIJ SZBITNYEV
Ilyen az élet (Жизнь как жизнь)
(Soproni András) 242

A KIADÁSÉRT FELEL AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA – FELELŐS SZERKESZTŐ: ÁRVAY JÁNOS – A SZÖVEGHŰSÉGET ELLENŐRIZTE: PALOTÁS MAGDA – A FEDÉLRAJZ JOÓ MARGIT MUNKÁJA – MŰSZAKI SZERKESZTŐ: DÉRI ERZSÉBET – MŰSZAKI VEZETŐ: ANDRÁSI GYŐZŐNE – KÉSZÜLT: 50 000 PÉLDÁNYBAN, 15,8 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN – EU – i – 7778 – 77.3634.66-14-2 ALFÖLDI NYOMDA, DEBRECEN
ISBN 963 07 1034 X

TÉLI KÖD

SZOVJET ÍRÓK
ÚJ ELBESZÉLÉSEI

Kiadónk a hagyományokhoz híven a népszerű Zsebkönyvek sorozatában megjelenő Szovjet írók új elbeszéléseinek immár kilencedik kötetét nyújtja át az olvasónak. A válogatásban a jelen esetben is neves, jól ismert szerzőket és nálunk még ismeretlen, most induló tehetségeket mutatunk be. Nyolc, más-más alkotói módszerrel dolgozó, a klasszikus hagyományokon nevelkedett, vagy a modern irányzatokat követő író vall ezekben az elbeszélésekben a mai életről, a mai emberekről. Akár a gyermekeket a fagyhaláltól megmentő sofőrről, a halálos műtétet végző sebész tárgyalásáról, az utolsó napjaira magára maradó idős falusi asszonyról, a munkáskollektívába kerülő kisfiúról vagy a házasságtörő, szerelmes fiatalasszonyról olvasunk is, a szerzők műveikben kivétel nélkül valamennyien közvetlenül vagy áttételesen a ma emberéhez szólnak, őket késztetik gondolkodásra, a nemes, nagy eszmék melletti állásfoglalásra. A válogatás nem a teljesség igényével ad képet a szovjet irodalomról, csupán az utóbbi két esztendő elbeszéléstermésének javából kíván átadni egy csokorra valót.

12,– Ft

EURÓPA ZSEBKÖNYVEK

MEGJELENT:

Hermlin
Cornelius-híd
Jones
Jelen, múlt, jövő
Krivonoszov
Süss föl, nap!

ELŐKÉSZÜLETBEN:

Suksin
Harmadik kakasszóra
Buzzati
Egy szerelem története
Plath
Az üvegbura

EURÓPA KÖNYVKIADÓ